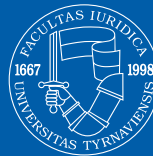


**Marek Maslák (ed.)**

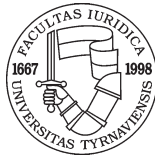
**VYBRANÉ OTÁZKY IMPLEMENTÁCIE  
EURÓPSKÝCH PRÁVNÝCH PREDPISOV  
REGLEMENTUJÚCICH  
ZVÝŠENÚ OCHRANU SLABŠEJ STRANY**

Zborník z cyklu diskusných seminárov  
uskutočnených v roku 2017  
v rámci projektu APVV-14-0061



TRNAVA 2017

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE  
PRÁVNICKÁ FAKULTA



## **Recenzentky**

doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD.

JUDr. Zuzana Nevolná, PhD.

**Marek Maslák (ed.)**

**VYBRANÉ OTÁZKY IMPLEMENTÁCIE  
EURÓPSKÝCH PRÁVNÝCH PREDPISOV  
REGLEMENTUJÚCICH  
ZVÝŠENÚ OCHRANU SLABŠEJ STRANY**

**Zborník z cyklu diskusných seminárov  
uskutočnených v roku 2017  
v rámci projektu APVV-14-0061**

TRNAVA 2017

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, AttributionNonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovane používať za predpokladu uvedenia mien autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani z jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

Dielo je publikované v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

© Autori, 2017

ISBN 978-80-568-0082-9

# OBSAH

<b>Marek Maslák</b> Predhovor editora .....	7
<b>Monika Jurčová</b> Na úvod .....	9
 <b>I.</b> <b>VIAZANOSŤ SÚDU ROZHODNUTÍM SPRÁVNEHO ORGÁNU (A VICE VERSA?) VO VECI NEPRIJATELNÝCH PODMIENOK A ÚČINKY ROZHODNUTIA O NEPRIJATELNEJ PODMIENKE (RESP. O NEKALÝCH PRAKTIKÁCH)</b>	
<b>KOMPETENČNÝ KONFLIKT MEDZI SPRÁVNÝMI ORGÁNMI ...</b>	15
<b>Karel Eliáš</b> Soukromé a veřejné v právním světě .....	16
<b>Roman Fusek</b> Prieniky právomocí správneho orgánu a súdu v civilnom sporovom konaní pri aplikácii právnych noriem z oblasti ochrany spotrebiteľa .....	39
<b>Katarína Gešková</b> Je súd viazaný rozhodnutím správneho orgánu o neprijateľnej zmluvnej podmienke? .....	49
<b>Richard Földeš – Radoslav Luby</b> Limity koncepcie duálnej právomoci pri posudzovaní neprijateľnosti zmluvných podmienok .....	61

<b>Juraj Vačok</b>	
Kompetenčný konflikt medzi správnymi orgánmi .....	78
<b>II.</b>	
<b>ŠEDÝ ALEBO ČIERNY ZOZNAM V OCHRANE</b>	
<b>SPOTREBITELA</b> .....	89
<b>Martin Hamřík</b>	
Nič nie je čierno-biele? Zopár úvah k čiernemu/šedému	
zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok .....	90
<b>Lubomír Ďžačár – Richard Földeš</b>	
Špecifické hľadiská pri aplikácii katalógu neprijateľných	
zmluvných podmienok .....	105
<b>Róbert Dobrovodský</b>	
K legitimité súdnej intervencie v procese tvorby	
spotrebiteľskej zmluvy – základné ekonomicko-právne	
aspekty .....	126
<b>III.</b>	
<b>ZÁLOŽNÉ PRÁVO MEDZI HMOTNÝM</b>	
<b>A PROCESNÝM PRÁVOM</b> .....	153
<b>Lubomír Ďžačár – Richard Földeš</b>	
Zabezpečovacie opatrenia v novom civilnom sporovom	
procese – vybrané problémy .....	154
<b>Jozef Zámožík</b>	
Exekučné záložné právo – vybrané problémy .....	200
<b>Peter Mészáros</b>	
Dobrovoľné dražby a ochrana spotrebiteľa .....	210

## PREDHOVOR EDITORA

*Do rúk sa vám dostáva zborník vydaný z cyklu diskusných seminárov, ktoré organizovala Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave v rámci riešenia projektu APVV-14-0061 s názvom „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“. Tieto diskusné semináre boli určené tak pre zástupcov akademickej obce, ako aj pre subjekty aktívne sa podieľajúce na legislatívnom procese normotvorby, a tiež pre subjekty z oblasti právnej aplikácie a interpretácie, o čom svedčí aj zastúpenie z radov prednášajúcich v rámci týchto diskusných seminárov.*

*Prvý z diskusných seminárov sa uskutočnil na pôde Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave 20. januára 2017 a jeho predmetom bola téma „Viazanosť súdu rozhodnutím správneho orgánu (a vice versa?) vo veci neprijateľných podmienok a účinky rozhodnutia o neprijateľnej podmienke (príp. aj o nekalých praktikách)“ a s tým súvisiaca téma „Kompetenčný konflikt medzi správnymi orgánmi“. V súčasnosti kontrolujú neprijateľnosť zmluvných podmienok v spotrebiteľských zmluvách, resp. nekalosť obchodných praktík tak správne orgány, ako aj súdy. Otázkou v tomto smere je, do akej miery sa administratívnoprávna a súdna kontrola navzájom ovplyvňujú, prípadne, či tu môžu nastať navzájom protichodné výsledky. Navyše v rámci administratívnoprávnej kontroly neprijateľnosti zmluvných podmienok, resp. nekalých obchodných praktík, je rozdelená kompetencia medzi viaceré správne orgány, čo môže spôsobovať kompetenčné konflikty.*

*Ďalší z diskusných seminárov sa uskutočnil na pôde Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave 26. mája 2017, pričom jeho témami boli „Šedý alebo čierny zoznam v ochrane spotrebiteľa“ a „Záložné právo medzi hmotným a procesným právom“. Čo sa týka prevej z uvedených tém, v slovenskej právnej teórii, ako ani právnej praxi dosiaľ nie je jednotný názor na povahu zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok v spotrebiteľských zmluvách uvedeného v § 53 ods. 4 OZ. Konkrétne, či sú zmluvné*



podmienky tam uvedené za každých okolností – automaticky – neplatné (čierny zoznam), alebo či sa ich neplatnosť posudzuje vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu, t. j. môžu, ale nemusia byť neplatné v niektorom spotrebiteľskom vzťahu (šedý zoznam). Napokon, čo sa týka poslednej z uvedených tém, najmä v dôsledku prijatia novej úpravy zabezpečovacích opatrení v rámci rekodifikácie civilného konania, sme diskutovali o tom, do akej miery možno právnu úpravu v Občianskom zákonníku považovať za *lex generalis* spoločne vo vzťahu k zmluvnému záložnému právu a záložnému právu, ktoré vzniklo rozhodnutím súdu alebo iného orgánu.

Obsahom zborníka sú články autorov pochádzajúcich nielen z akademického prostredia, ale aj z prostredia právnej praxe. Práve takéto prepojenie bolo cieľom uskutočnených diskusných seminárov, teda aby tu nebola právna veda len sama pre seba, ale aby podnecovala diskusiu v otázkach, ktoré majú význam v právnej praxi.

Predkladaný zborník je dostupný tak v tlačenej, ako aj elektronickej forme s cieľom dosiahnuť čo najväčší okruh adresátov, ktorí sa s jeho obsahom môžu oboznámiť. Veríme, že jednotlivé články autorov budú pre vás prínosné a poskytnú vám aspoň čiastočné informácie pri hľadaní odpovedí na vami nastolené otázky.

JUDr. Marek Maslák, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave  
Katedra občianskeho a obchodného práva

# NA ÚVOD<sup>1</sup>

**doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD.**

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave  
Katedra občianskeho a obchodného práva  
zodpovedná riešiteľka projektu

Kolektív Katedry občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave je riešiteľom projektu APVV-14-0061 s názvom „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

Prechod na trhovo orientované hospodárstvo v období po roku 1989 bol v prvej etape príznačný aj čiastočnou negáciou sociálnych prvkov a tento trend sa prejavil aj v zákonodarstve. Naštartované procesy premeny spoločenského zriadenia so sebou nevyhnutne niesli aj negatívne prvky v zanedbaní sociálnych aspektov zákonodarstva, s ktorými sa západná Európa začala vysporiadať už ku koncu 20. storočia. Prijímanie nových predpisov v odvetví občianskeho, obchodného a pracovného práva je v súčasnosti realizované najmä v nadväznosti na právo EÚ (ide najmä o implementáciu smerníc EÚ) alebo reaguje na spoločenskú potrebu regulácie niektorých vzťahov (spotrebiteľské vzťahy nad rámec úpravy práva EÚ, nájomné vzťahy, poisťovnícke vzťahy). Vplyv EÚ na kreovanie novej, príp. revíziu existujúcej súkromnoprávnej legislatívy je v mnohom pozitívny. Z hľadiska súkromného práva sa tak do predpisov občianskeho, ale aj obchodného a pracovného práva darí inkorporovať normy, ktoré sledujú zvýraznenie spoločenskej zodpovednosti subjektov súkromnoprávných vzťahov a prispievajú k zdôrazneniu sociálnej funkcie súkromného práva. No nedostatkom slovenskej normotvorby, ako aj aplikačnej praxe je to,

---

<sup>1</sup> Tento príspevok vznikol v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

že parciálnym spôsobom upravuje, dopĺňa, resp. mení slovenské súkromné právo a jeho výklad, to všetko však skôr živelne a *ad hoc*, bez hlbšieho uvedomenia a významu hodnotového základu a zdrojov európskej normotvorby.

Zborník je jedným z výstupov tretej etapy projektu označenej ako „*Zásady európskeho súkromného práva v aplikačnej praxi*“. V tretej etape sa členovia riešiteľského kolektívu zamerali najmä na otázky rozhodovacej praxe súdov a možnosti ich flexibilného rozhodovania na pozadí prípustnej, príp. očakávanej miery inkorporácie zásad európskeho súkromného práva v rámci ich rozhodovacej činnosti. Dôraz v tejto etape sa kládol na spoluprácu a prednášky so sudcami, spoločné semináre a kolokviá. V rámci riešenia projektu sme takisto zistili potrebu reagovať na pnutie medzi verejným a súkromným právom, pomer medzi rozhodnutiami správnych orgánov a súdnictva.

Príspevky v zborníku sú radené v závislosti od témy jednotlivých seminárov, pričom úvodnú stať spracoval Karol Eliáš, profesor Katedry občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Profesor Eliáš sa zamýšľa nad **prienikmi a vzájomným ovplyvňovaním práva súkromného a verejného**, významom a zmyslom delenia a aktuálnosťou tejto otázky v súčasnosť. V nadväznosti na tento príspevok možno pokračovať nastolením konkrétnych otázok v prednáške Romana Fuseka z Národnej banky Slovenska na tému **Prieniky právomoci správneho orgánu a súdu v civilnom sporovom konaní pri aplikácii právnych noriem z oblasti ochrany spotrebiteľa**. Prispievateľ svoj názor prezentuje v kontexte procesnoprávnej úpravy výkonu pôsobnosti orgánu dohľadu na ochranu spotrebiteľa v oblasti finančných služieb. Na účely vyhodnotenia záväznosti rozhodnutia súdu o neprijateľnej podmienke Fusek poukazuje na doterajší problematický spôsob rozhodovania súdov slovami: „*Napriek tomu, že táto povinnosť v súdnom konaní (podľa § 153 ods. 3 a 4 OSP v spojení s § 53a Občianskeho zákonníka – pozn. autora), kde je sporovou stranou spotrebiteľ, platí už niekoľko rokov, Národnej banke Slovenska prakticky nie sú známe rozhodnutia súdov v oblasti spotrebiteľských zmlúv pri finančných službách,*

ktoré by obsahovali takto, vo výroku rozsudku, označenú a odcitovanú neprijateľnú zmluvnú podmienku. V tejto súvislosti sme sa tiež ešte v dohliadacej praxi v oblasti finančného trhu nestretli s uplatnením § 53a Občianskeho zákonníka, z ktorého prakticky vyplýva precedентná (všeobecná) záväznosť takéhoto rozhodnutia súdu pre dodávateľa aj vo vzťahu k spotrebiteľom, ktorí neboli účastníkmi súdneho sporu, no dodávateľ má s nimi dojednanú rovnakú alebo obdobnú zmluvnú podmienku v spotrebiteľskej zmluve. Oveľa častejšie sa v dohliadacej praxi stretávame s rozhodnutiami súdov, ktoré vo výrokovej časti rozsudku priznávajú nárok spotrebiteľovi, resp. zamietnu nárok dodávateľa na právnom základe neprijateľnosti zmluvnej podmienky, no túto konštatujú len v rámci právneho posúdenia veci (ako predbežnej otázky) v odôvodnení rozsudku. Známe sú nám aj rozhodnutia súdu, ktoré neprijateľnosť zmluvnej podmienky konštatujú vo výroku, no bez výslovnjej citácie tejto podmienky napriek tomu, že je to v rozpore s tým, čo uviedol Najvyšší súd SR v uznesení z 9. októbra 2014, sp. zn. 3 Cdo 446/2013.“ Autor sa zaoberá aj opačným pohľadom, t. j. otázkou, do akej miery je súd viazaný podľa § 193 CSP rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, priestupok alebo iný správny delikt postihnutelný podľa osobitného predpisu, a o tom, kto ich spáchal (vo vzťahu k používaniu neprijateľnej podmienky podnikateľmi). Vyváženosť argumentov a snaha zohľadniť obidve strany problému je pravdepodobne dôvodom, prečo Fusek uprednostnil nepodať definitívne a jednoznačné stanovisko. Otázku, či je súd, ktorý sa neprijateľnosťou zmluvnej podmienky zaoberá neskôr ako správny orgán, viazaný právnym posúdením správneho orgánu ohľadom neprijateľnosti, si kladie aj Katarína Gešková z Katedry občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Kvôli zodpovedaniu tejto otázky analyzuje § 193 a § 194 CSP a zaoberá sa rôznymi druhmi výkladu. Gešková uvažuje, že nie je účelom predpisov správneho práva upravujúcich dohľad nad ochranou spotrebiteľa pred neprijateľnými podmienkami, aby tie tvorili prejudícium pre súdy. Naopak, súd má sám právomoc rozhodovať o neprijateľnej zmluvnej podmienke, ako aj o nárokoch z toho vyplývajúcich, a preto nemožno pripustiť taký záver, že súd je viazaný rozhodnutím správneho

orgánu. Ochrana prostredníctvom orgánov správneho práva má významnú preventívnu funkciu. Preto by sa súd mal vždy vo svojom rozhodnutí vysporiadať aj s rozhodnutím správneho orgánu, najmä teda v situácii, ak je názor súdu opačný. Tento záver autorka opiera o argument *ratio legis*, ale zároveň aj o teleologickú redukciu. Možno pozitívne hodnotiť, že okrem zástupcu štátneho orgánu dohľadu (Národná banka Slovenska) a akademickú sféru (Právnická fakulta Trnavskej univerzity) si rovnakú otázku záväznosti správneho rozhodnutia vo vzťahu k neskoršiemu rozhodovaniu súdu kladie aj ďalšia sféra (právnici pôsobiaci v podnikateľskom, bankovom sektore). *Richard Földeš a Radoslav Luby zo Slovenskej sporiteľne, a. s.*, v príspevku **Limity koncepcie duálnej právomoci pri posudzovaní neprijateľnosti zmluvných podmienok** argumentujú v prospech prednosti súdneho rozhodovania a cestu vidia v minimalizácii zásahov a oprávnení administratívnych orgánov do súkromnoprávných vzťahov.

*Juraj Vačok z Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave* analyzuje **kompetenčné konflikty**, ktoré sa týkajú správneho konania tak, ako ho vymedzuje správny poriadok a poukazuje na vybrané nedostatky pri vymedzení pôsobností na úseku ochrany spotrebiteľa. Uvádza, že každá jedna kompetencia správneho orgánu by sa mala viazať na určitý okruh povinností, ktorý je jasne pomenovaný a ľahko vyhľadateľný.

Rozhodovanie o neprijateľných podmienkach v spotrebiteľských zmluvách so sebou prináša rôzne interpretačné problémy, okrem vyššie analyzovaných problémov možnej duálnej právomoci správneho orgánu a súdu rozhodovať o neprijateľnej podmienke, problému kompetenčnej právomoci medzi správnymi orgánmi (Slovenská obchodná inšpekcia a sektorový orgán dohľadu a ich právomoc vo vzťahu k neprijateľným podmienkam), otázky vyvoláva aj samotné znenie hmotnoprávneho predpisu a spôsob, akým zákonodarca v Slovenskej republike implementoval do Občianskeho zákonníka smernicu 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách. *Matej Hamřík z Národnej banky Slovenska* uvažuje nad „*praktickými dôsledkami čierno-šedého zoznamu*“ a po-

ukazuje na nevyhnutné kroky v testovaní zmluvnej podmienky, aby bolo rozhodovanie o zmluvnej podmienke spravodlivé a proporcionálne. Autorom uvádzané príklady z právnej praxe demonštrujú vhodnosť interpretácie zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách § 53 ods. 4 OZ ako šedého zoznamu s korektívom stanoveným ustanoveniami § 53 ods. 1 a 12 OZ.

Nemožno uvažovať nad hmotnoprávnymi a procesnoprávnymi otázkami aplikačnej praxe bez zváženia posledného kroku na ceste za výkonom práva – nad vymožitelnosťou rozhodnutia. Preto boli do poslednej časti seminárov aj zborníka zaradené príspevky, ktoré sa venujú otázkam záložného práva, výkonu záložného práva, exekučného konania. Autorská dvojica *Džadžár a Földes zo Slovenskej sporiteľne, a. s.*, si všíma vybrané **problémy právnej úpravy zabezpečovacích opatrení v novom civilnom sporovom procese** s osobitným zreteľom na možnosť súdu zriadiť záložné právo podľa § 343 CSP. Treba poznamenať, že táto diskusia bola predmetom aj iných príspevkov, možno spomenúť najmä článok týchto autorov v Právnom obzore s rovnomenným názvom Zabezpečovacie opatrenia v novom civilnom sporovom procese – vybrané problémy (Právny obzor 6/2016) alebo článok Števec s názvom Jeden problém a pokus o jeho riešenie (čo by na časť úpravy neodkladných opatrení v CSP povedal Malý princ) (Právny obzor 3/2016).

Mnohé z prezentovaných príspevkov potvrdili hypotézy vedeckého projektu, a to: existenciu a nutnosť dodržiavania zásady efektivity a proportionality v súdnom rozhodovaní, konštitucionalizáciu súkromného práva, ktorá sa prejavuje najmä v oblasti zmluvného práva, deliktneho práva a vecných práv, zásada ochrany slabšej strany v kontraktačnom a postkontraktačnom procese s cieľom nastoliť materiálnu rovnosť zmluvných strán s osobitným zreteľom na spotrebiteľské zmluvné vzťahy, riziká vecnoprávných zabezpečovacích inštitútov.

Seminárov sa okrem zrejmej účasti akademickej sféry (usporiadateľská Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach) zúčastnili sudcovia

Najvyššieho súdu SR, krajských a okresných súdov, zástupcovia štátnej správy a podnikateľského sektora, advokáti, ako aj členovia spotrebiteľských združení. **Všetkým ďakujeme za aktívne zapojenie sa do diskusií na seminároch, prednesené aj odovzdané príspevky a prezentácie, a celkovo nás teší široko prejavovaný záujem odbornej verejnosti byť účastníkmi diskusií na akademickej pôde, ktorý podporuje naše presvedčenie, že kvalitná teória je najlepším pomocníkom právnej praxe.**

# I.

**VIAZANOSŤ SÚDU ROZHODNUTÍM  
SPRÁVNEHO ORGÁNU (A VICE VERSA?)  
VO VECI NEPRIJATEĽNÝCH PODMIENOK  
A ÚČINKY ROZHODNUTIA  
O NEPRIJATEĽNEJ PODMIENKE  
(RESP. O NEKALÝCH PRAKTIKÁCH)**

**KOMPETENČNÝ KONFLIKT  
MEDZI SPRÁVNÝMI ORGÁNMI**



# SOUKROMÉ A VEŘEJNÉ V PRÁVNÍM SVĚTĚ<sup>1</sup>

prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave  
Katedra občianskeho a obchodného práva

**Abstrakt:** Autor sa v predkladanom príspevku zaoberá opodstatnenosťou rozlišovania medzi verejným a súkromným právom a z tohto hľadiska uvažuje aj o zaradení ústavného práva v rámci právneho systému. Dualizmus súkromného a verejného práva nemá zaistenú nepretržitú existenciu v priebehu vývoja ľudskej spoločnosti, o čom nás presvedčuje aj minulosť a socialistická náuka. Súkromné právo má zmysel v tých spoločnostiach, ktoré svoju existenciu stavajú na rešpekte k slobode človeka a ktoré spájajú svoj vlastný rozvoj so slobodnou iniciatívou jednotlivca. Súkromné a verejné právo sa nevyhnutne ovplyvňujú a rozlišovanie medzi nimi je v dôsledku súčasného trendu publicizácie súkromného práva a privatizácie verejného práva o to ťažšie.

**Kľúčové slová:** rozlišovanie medzi súkromným a verejným právom, ovplyvňovanie súkromného a verejného práva, konštitucionalizácia súkromného práva, sloboda jednotlivca

## 1. Předznamenání

Slavný nizozemský právnik Ewoud Hondius před nedávnem poznamenal v pozoruhodném pojednání o precedentu a zákonech, že „obzvláště pozadu jsou systémy střední a východní Evropy, které stále trpí za svou socialistickou minulost.“<sup>2</sup> Podobné věty tady neradi slyšíme. Na příkladu klopýtavého putování k uvědomování si funkcí soukromého a veřejného práva v kontinentálním právním systému a rozdílů mezi nimi se však ukazuje, že se leckdy jen těžko loučíme

<sup>1</sup> Tento príspevok vznikol v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

<sup>2</sup> „Especially lagging behind are the systems of Central and Eastern Europe, which still suffer from their socialist past.“ HONDIUS, E. Precedent in East and West. In: *Penn State International Law Review* [online]. 2005, XXIII, s. 533. [cit. 18. 7. 2017]. Dostupné na: <<http://elibrary.law.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1632&context=psilr>>

s paradigmaty minulosti, neboť ta působí na naše myšlení víc, než bychom chtěli, a – posílena dalšími vlivy – poznamenávají i myšlení generací, které tuto minulost nezažily.

## 2. Tři teze

### 2.1 Vitalitu soukromého práva podmiňuje respekt k jednotlivcově svobodě

V našem právním prostředí<sup>3</sup> si už přes čtvrtstoletí znovu zvykáme na fakt právního dualismu, uznávající existenci soukromého a veřejného práva. Viktor Knapp, který u nás spolu s dalšími obojí opakovaně z marxistických pozic popíral,<sup>4</sup> konstatoval v 90. letech, že „z mrtvých vstalo právo soukromé“.<sup>5</sup> Teze marxistické právní nauky, že za socialismu je právo „jednotné, neboť pramenem všech jeho oborů je diktatura dělnické třídy“,<sup>6</sup> takže „není a nemůže být rozdělováno na takové obory, které pamatují na zájmy společnosti jako celku, a takové obory, které vycházejí z ochrany zájmů jednotlivých osob“,<sup>7</sup> měla

<sup>3</sup> Jako „své“ právní prostředí chápeme juristické *milieu* kontinentální právní kultury. Sobek však upozorňuje, že nelze jednoznačně tvrdit absenci rozlišování soukromého a veřejného práva v *common law* jurisdikcích. SOBEK, T. *Právní myšlení. Kritika moralismu*. Plzeň : Ústav státu a práva AV ČR – Aleš Čeněk, 2011, s. 451 a násl.

<sup>4</sup> KNAPP, V. Právo veřejné a soukromé. In *Právník*. 1950 (LXXXIX), s. 82 a násl.; KNAPP, V. *Vlastnictví v lidové demokracii*. Praha : Orbis, 1952, s. 102 a násl.; KNAPP, V. K otázce systému smluv. In *Právník*. 1955, XCIV, s. 175 a násl.; KNAPP, V. *Předmět a systém československého socialistického práva občanského*. Praha : NČSAV, 1959, s. 25 a násl.

<sup>5</sup> KNAPP, V. O právu kogentním a dispozitivním (a také o právu heteronomním a autonomním). In *Právník*. CXXXIV, 1995, s. 3. Srov. též KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. In KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. et al. *Občanské právo hmotné. Svazek I*. Praha : Codex, 1995, s. 40.

<sup>6</sup> GENKIN, D. M. in GENKIN, D. M. et al. *Sovětské občanské právo. Díl 1*. Praha : Orbis, 1955, s. 5 (ruský originál byl vydán v roce 1950). Také Viktor Knapp psal v monografii o vlastnictví (op. cit. v pozn. 3, s. 117), že „naše právo je jednotné a nelze je dělit na právo veřejné a soukromé a nelze hovořit ani o právu veřejném, ani o právu soukromém.“

<sup>7</sup> GENKIN, D. M., *ibid.*, s. 6.

svůj základ v dogmatice, již založil v létě 1938 Vyšinskij v referátu věnovaném otázkám vědy o sovětském právu.<sup>8</sup> Tím byly ukončeny předchozí diskuse o systému sovětského práva, v nichž přirozeně zaznívala disparátní mínění.<sup>9</sup> Dlužno poukázat, že tento koncept, prosazovaný také v někdejších Československu po čtyři desetiletí dosti nesmlouvavě, jakoby potvrzoval teze, s nimiž vystupovali už před první světovou válkou zakladatelé normativní teorie (ryzí nauky právní)<sup>10</sup> František Weyr<sup>11</sup> a Hans Kelsen<sup>12</sup> a posléze jejich stoupenci a žáci. Weyr ostatně tvrdil, že se moderní sociální stát ocitl socialistickému blíže než policejnímu a násilnickému státu dřívějších dob a že vůči němu vyrůstá požadavek po velkém jednotném právním systému stále důrazněji.<sup>13</sup> A Kelsen napsal: „*To, co se nazývá soukromým právem, jest – patřeno s hlediska funkce, již má tato část právního řádu v právním systému – pouze zvláštní, kapitalistickému hospodářskému pořádku odpovídající právní formou hospodářské produkce a rozdělování produktů (...). Socialistickému hospodářskému pořádku by odpovídala jiná právní forma, nikoliv forma autonomně demokratická, kterou představuje soukromé právo, nýbrž právní forma heteronomně au-*

<sup>8</sup> VYŠINSKIJ, A. J. *Hlavní úkoly sovětské socialistické právní vědy*. Praha : Orbis, 1950. Hlavní teze tohoto projevu byla, že „mohou být v podstatě všechna právní odvětví zahrnuta do okruhu státního práva“ (s. 44).

<sup>9</sup> Srov, např. STUČKA, P. *Revoluční úloha práva a státu (obecné učení o právu) (1921)*. In *Sovětské právní myšlení ve 20. letech*. Praha : Svoboda, 1968, s. 141 a 171; GOJCHBARG, A. G. *Chozjastvennoje pravo RSFSR*. Moskva : Gosudarstvennoje izdatelstvo juridičeskoj literatury, 1923, s. 5; PAŠUKANIS, J. B. *Obecná teorie práva a marxismus (1924)*. In *Sovětské právní myšlení ve 20. letech*. Praha : Svoboda, 1968, s. 231. S autory těchto názorů se stalinistický režim ostatně vypořádal způsobem a metodami sobě vlastními.

<sup>10</sup> Označení normativní teorie i ryzí nauky právní lze na tomto místě vnímat jako synonyma.

<sup>11</sup> WEYR, F. *Zum Problem eines einheitlichen Rechtssystems*. *Archiv für öffentliches Recht*. 1908 (XXIII), s. 34 a nasl.

<sup>12</sup> KELSEN, H. *Hauptprobleme der Staatsrechtslehre entwickelt aus der Lehre vom Rechtssatze*. Tübingen : Mohr/Siebeck, 1911.

<sup>13</sup> WEYR, F. *Op. cit.* v pozn. 10, s. 579. [„Zweifellos sind wir noch (...) weit von der rein sozialistischen Staatsform entfernt, aber ich glaube, dass der moderne soziale Rechtsstaat (...) dem sozialistischen näher steht als etwa dem Polizei- und Gewaltstaat früheren Zeiten. Auch ihm gegenüber wird sich die Forderung nach einem grossen einheitlichen Rechtssystem immer nachdrücklicher erheben.“].

tokratická, obdobná oné, již vykazuje dnešní správní právo.“<sup>14</sup> Není náhodou, že marxismus sovětizovaného typu v tažení proti právnímu dualismu převzal i některé argumenty normativismu, jakkoli se vůči němu brojil ohněm a mečem.<sup>15</sup> Popírání duality soukromého a veřejného práva ale nebylo vlastní jen „socialismu“ budovanému v sovětském Rusku a posléze v SSSR a jeho satelitech,<sup>16</sup> ale i národním „socialismu“ nacistického Německa.<sup>17</sup> Také národní socialismus přišel s novými vůdčími idejemi měnicími pojetí soukromého práva.<sup>18</sup> Ernst Swoboda, vystihnuvší ducha všeobecného občanského zákoníku pozoruhodným spisem o této kodifikaci ve

<sup>14</sup> KELSEN, H. *Ryzí nauka právní. Metoda a základní pojmy*. Brno – Praha : Orbis, 1933, s. 51 – 52.

<sup>15</sup> Marxismus normativní teorii perhoreškoval jako „výmysl lidského mozku, který nemá nic společného se skutečným poznáním a který čpí na hony kněžoustvím“, jak psal BOURA, F. *K filosofickým základům objektivismu a kosmopolitismu v naší právní vědě*. Praha : Orbis, 1953, s. 23. V jejím jednotném pojetí právních norem a odmítání právního dualismu spatřoval „její služebnou roli“ a „imperialistický charakter“. BOGUZSAK, J. In FOUŠTKA, R. et al. *Doplňková skripta z teorie státu a práva*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1953.

<sup>16</sup> V době proměňování Československa v nedemokratický stát byly tyto bitvy už vybojovány. Proto mohl už 12. 12. 1946 na zasedání Ústavodárného Národního shromáždění komunistický poslanec a pozdější profesor a děkan pražské právnické fakulty Jan Bartuška prohlásit: „Chtějí-li tedy služebníci práva, soudcové, vědci a veřejní úředníci splniti úkoly, které vyjadřuje vládní program, nesmějí přistupovati k věcem, jevům i právním poměrům s představou, která byla dána římskoprávním myšlením, nýbrž musí poznati kořeny společenského řádu vůbec, aniž by byli spoutáni organicky vybudovaným systémem a logikou vybudovaných pojmů potřebných k juristickému chápání základních vztahů individualisticky založeného právního řádu.“ Dostupné na: <<http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/027schuz/s027009.htm>> [5. 7. 2017].

<sup>17</sup> V přehledu BECHERT, R. *Grundzüge der Nationalsozialistische Rechtslehre*. 2. vyd. Leipzig : W. Kohlhammer Verlag, 1941; KNAPP, V. *Problém nacistické právní filosofie*. Praha : V. Linhart, 1947, s. 177 a násl. [ve 2. vydání Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2002, s. 179 a násl.]. SOBEK, T. *Právní rozum a morální cit. Hodnotové základy právního myšlení*. Praha : Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 111 a násl. V zahraniční literatuře např. RHEINSTROM, H. *L'Influence du Régime national-socialiste sur le droit privé allemand: Der Einfluss des nationalsozialistischen Regimes auf das deutsche Privatrecht*. Berlin : BWW, 2015.

<sup>18</sup> K tomu např. RÖTHEL, A. *Normkonkretisierung im Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004, s. 8 a násl. nebo HOLLSTEIN, T. *Die Verfassung als „Allgemeiner Teil“: Privatrechtsmethode und Privatrechtskonzeption bei Hans Carl Nipperdey (1895-1968)*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007, s. 253 a násl.

světle Kantova učení,<sup>19</sup> pár let poté, už jako SA-Sturmbannführer odsuzuje známou Ulpiánovu formuli a zdůrazňuje, že úlohou obou právních sfér je podle nacionálně socialistického přesvědčení sloužit jedinému cíli – jednotnému budování, jež Vůdce stanovil pro novou Říši.<sup>20</sup>

V totalitních zřízeních pozbylo civilní právo svůj sobě vlastní smysl.<sup>21</sup> Změnilo se v „mocenský prostředek k přetvoření společnosti“.<sup>22</sup> V takových podmínkách není pro koncept právního dualismu místo. A proto, jak píše Simons, byla také v Sovětském svazu a v jeho satelitech distinkce mezi veřejným a soukromým („dalo by se zertovat: podle plánu“) smazána, veřejný sektor pohltit soukromou sféru, a tudíž takovou distinkci nebylo potřebné ani brát v úvahu.<sup>23</sup> Proto také vznikl mezi občanským právem tzv. *socialistických zemí* a tradičním právem soukromým „zásadní a radikální rozdíl“.<sup>24</sup> Politické, sociální i ekonomické podmínky životnosti paradigmat tzv. *socialis-*

<sup>19</sup> SWOBODA, E. *Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch im Lichte der Lehren Kants*. Graz : Ulr. Moses Buchhandlung, 1926.

<sup>20</sup> SWOBODA, E. *Das österreichische Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch. Eine systematische Darstellung für das Studium und für die Praxis. Teil I. 2. vyd.* Wien : Manz, 1944, s. 2 a násl.

<sup>21</sup> Funkcí soukromého práva je umožnit a chránit svobodné utváření soukromého života. TUOR, P. – SCHNYDER, B. *Das schweizerische Zivilgesetzbuch*. 9. vyd. Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1975, s. 15.

<sup>22</sup> DRESSLER, A. *Politicko-ekonomický význam nového občanského zákona*. Praha : Orbis, 1951, s. 26. Ostatně ještě v 80. letech bylo občanské právo vnímáno jako nástroj řízení společnosti. K tomu např. KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. Stav, problémy a některé předpokládané změny dalšího rozvoje socialistického občanského práva. In ČEŠKA, Z. – ŠVESTKA, J. (eds.). *Sborník referátů a diskusních příspěvků ze II. mezinárodní konference socialistického občanského práva hmotného a občanského práva procesního, konané ve dnech 28. – 30. května 1985 v Praze*. Praha : Univerzita Karlova, 1987, s. 15.

<sup>23</sup> „It is also to state the obvious to remark that the public sector out-weighted the private sector, in all of its aspects, in the Soviet Union and, similarly, in the realms of its Eastern European ‚little brothers‘; in fact the public-private distinction had – one could quip: according to plan – virtually been erased during most of the Soviet period. When the public sector had engulfed things private in the Soviet Union and its Soviet Bloc, there was no great need to consider such a distinction.“ SIMONS, W. *Private and Civil Law in the Russian Federation*. Lieden – Boston : Martinus Nijhoff Publishers, 2009, s. 23.

<sup>24</sup> BYDLINSKI, F. *System und Principien des Privatrechts*. Wien : Verlag Österreich, 2013, s. 75.

tického občanského práva zmizely. Přesto se udržují v nejedné právnícké mysli. Ba i v odborné literatuře se setkáváme s představou, že k okcidentalizaci zdejšího práva stačí zaměnit epitheton „socialistický“ za „demokratický“, aniž třeba měnit obsah.

Po převratech v Rusku a v zemích středovýchodní Evropy nezmizelo soukromé právo z právního systému poprvé a ví Bůh, stalo-li se tak naposledy. S pojetím bipartice práva soukromého a veřejného přišli Římané, kteří pochopili význam svobody pro právo a právní řád.<sup>25</sup> A nejen to. Celou svoji státní organizaci postavil na pojetí svobodného občana. Jakmile se svobodný občan změnil v nevolníka, ztratil právní dualismus svůj smysl. Právní řád podlehl partikularizaci, a pokud se v právních památkách feudalismu objevuje výraz *ius privatum*, *ius civile*, *ius publicum* nebo jejich překlady,<sup>26</sup> bylo jejich pojetí „zcela mechanické.“<sup>27</sup> Římsští právníci věnovali velký zájem soukromému právu<sup>28</sup> „a bylo to soukromé právo, které dalo druhému životu římského práva jeho velký význam.“<sup>29</sup> Druhý život právního dualismu počal myšlenkovým kvasem 18. století; jedním z jeho vyvrcholení, pokud jde o právo, byl Kantův spis o jeho me-

<sup>25</sup> IHERING, R. *Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung*. II/1. 5. vyd. Leipzig : Breitkopf u. Härtel, 1894, s. 294 a násl.

<sup>26</sup> Např. Tripartitum, prol. 2. § 3 (ŠTENPIEN, E. *Tripartitum*. Bratislava : Eurokódex, 2008, s. 54). V Koldínových městských právech se píše: „Děli se právo na dvě, in Jus publicum, totiž na právo obecné, kteréž vůbec na všechny se vztahuje: et in Jus privatum, a na právo obzvláštní, kteréžto toliko některých osob vlastně se dotýče, a na jisté krajiny aneb města obzvláštně se vztahuje.“ [JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. 5. vyd. Praha : Všeherd, 1876, s. 4]. Srov. rovněž HUSZTY, S. *Jurisprudentia practica seu Commentarius novus in Jus Hungaricum*. Buda 1745, s. 27 a násl. (I, 2, 13 sl.).

<sup>27</sup> KLIMENT, J. K dějinné proměně pojmu veřejného práva. In HOETZEL, J. (ed.). *Pocta k šedesátým narozeninám Dr. Emila Háchy*. Bratislava : Právnícká fakulta Univerzity Komenského, 1932, s. 20.

<sup>28</sup> „Římané (se) zabývali především soukromým právem a veřejné právo (nikoli ve významu *ius publicum*, ale spíše *ius non privatum*) pro ně bylo téměř ‚neprávo‘ (non *ius*).“ SKŘEPEK, M. Veřejné právo a právo soukromé. Obecná východiska. In HANDRLICA, J. (ed.). *Veřejné právo a právo soukromé*. Praha : Univerzita Karlova, 2014, s. 17.

<sup>29</sup> „It was the private law to which the Roman lawyers devoted their main interest, and it was the private law which gave to the second life of Roman law its great importance.“ NICHOLAS, B. *An Introduction to Roman Law*. Oxford : Clarendon Press, 1962, s. 2.

tafyzických základech.<sup>30</sup> Projevil se v následujícím století i později velkými kodifikacemi soukromého práva v Evropě i mimo ni. Ve středovýchodní Evropě byl tento vývoj na desetiletí anulován. Až po odstranění komunistického vládnutí zde romanistické pojetí duality soukromého a veřejného práva oživilo potřetí.

Na tomto místě můžeme učinit dílčí závěr. Koncept právního dualismu se opírá o důraz na právo soukromé jako samostatnou kategorii. Tento koncept dává smysl v těch společenských zřízeních, která svoji existenci staví na respektu ke svobodě člověka a která spojují svůj vlastní rozvoj se svobodnou iniciativou jednotlivce. Kde tento respekt chybí, mění se právo v heteronomně autokratický normativní systém podrobující jednotlivce veřejné moci.

## 2.2 Vady definic nepopřou jev

Soukromé právo nebylo dlouho kodifikováno. V římském prostředí pozůstávalo „*skôr z právnych názorov, princípov a postupov v konkrétnych veciach (...) než z právnych norem*“<sup>31</sup> a kodifikace se dočkalo až po rozpadu římské říše. Justiniánova kodifikace tak vlastně představovala uzavření vývoje „*prvního života*“ římského soukromého práva. Ke svému „*druhému životu*“ se římské právo sice probralo mnohem dříve než moderní právo soukromé,<sup>32</sup> u zrodu tohoto však naopak stály velké kodifikace vznikající postupně od XIX. století. A opakovalo se, že i v této době se právníci zaměřili hlavně na právo soukromé.<sup>33</sup> Mělo to jistě různé důvody.

<sup>30</sup> KANT, I. *Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre*. Königsberg : Friedrich Nicolovius, 1797.

<sup>31</sup> BLAHO, P. In BLAHO, P. – HARAMIA, I. – ŽIDLICKÁ, M. *Základy římského práva*. Bratislava : MANZ – Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1997, s. 25.

<sup>32</sup> Srov. URFUS, V. *Historické základy novodobého práva soukromého*. Praha : C. H. Beck/SEVT, 1994.

<sup>33</sup> Ještě na sklonku XIX. stol. si Pražák povzdechl, jak velmi chudá je literatura veřejného práva v porovnání „*s bohatou literaturou práva soukromého*“. PRAŽÁK, J. *Rakouské právo ústavní*. I. Praha : Jednota právnická, 1895, s. 37.

Celé moderní dějiny se akademičtí právníci – a zvláště ve středo-evropském prostoru – zaměstnávali otázkou, jak právní dualismus postihnout a jak definovat soukromé nebo veřejné právo. Teorií vznikla celá řada.<sup>34</sup> Nicméně se ukazuje, že i tady *mutatis mutandis* platí Kantův výrok o právnících stále ještě hledajících definici svého pojmu práva.<sup>35</sup> Lze říci, že poté, co tvůrci těchto učení odvrhli známou Ulpianovu maximu: *ius publicum est quod ad statum rei publicae spectat, privatum autem quod ad singulorum utilitatem*,<sup>36</sup> povýšivše ji na teorii (zájmovou teorii), hledající nová pojmová vymezení, setkali se sami s kritikou ukazující, že místo, kam vstupují, je svět čistých pojmů, tudíž i – řečeno s Ovidiem a Kantem – *instabilis tellus, innabilis unda*<sup>37</sup> (neschůdná země, voda, v níž nelze plavat). Tak nově vzniklé teorie, a mezi nimi zvláště subordinanční a organická mohou sloužit nanejvýš jako metodologické pomůcky při řešení některých praktických případů. Lze jistě tvrdit, že „*k zájmové teorii se v současné době snad nikdo nehlásí*,“<sup>38</sup> ale s odkazem na praxi to můžeme relativizovat.<sup>39</sup> Nač chci ale hlavně poukázat, že Ulpianův výrok nepředstavuje žádnou teorii (ucelený systém pojmů a tvrzení), ale pedagogickou poučku.<sup>40</sup> Židlická však poukázala, že z Ulpianovy formulace vyplývá konstatace o soukromém právu jako samostatné kategorii, „*kteřá zahrnovala vše (...), kromě záležitostí, které se týkaly přímo státu*“ a vyslovila hypotézu, že „*Ulpianus se snažil, zejména v práci, která měla pokrýt základní principy, zúžit záležitosti*.

<sup>34</sup> V přehledu k tomu SOBEK, T., op. cit. v pozn. 2, s. 442 a násl.

<sup>35</sup> KANT, I. *Kritika čistého rozumu*. Praha: OIKOYMENH, 2001, s. 441, pozn. 326.

<sup>36</sup> D 1.4.4.2.

<sup>37</sup> OVIDIUS. *Metamorphoses* (I, 16). KANT, I., op. cit. v pozn. 34, s. 438.

<sup>38</sup> SOBEK, T., op. cit. v pozn. 2, s. 437.

<sup>39</sup> Např. český Nejvyšší správní soud se zájmovou teorií vážně zabývá v rozhodnutích z 12. 10. 2004, sp. zn. 4 As 47/2003; z 12. 10. 2004, sp. zn. 6 A 40/2002; z 20. 12. 2004, sp. zn. 4 As 47/2003; z 28. 12. 2004, sp. zn. Konf 120/2003; z 15. 1. 2005, sp. zn. Konf 15/2004; ze 4. 2. 2005, sp. zn. Konf 108/2004; z 29. 5. 2007, sp. zn. Konf 14/2007; z 21. 5. 2008, sp. zn. Konf 31/2007; z 1. 10. 2008, sp. zn. Konf 6/2008; z 3. 12. 2008, sp. zn. Konf 33/2007; ze 7. 5. 2009, sp. zn. 2 As 34/2008; z 20. 5. 2010, sp. zn. 9 Afs 97/2009; z 12. 3. 2015, sp. zn. Konf 8/2014 nebo z 20. 5. 2015, sp. zn. 10 Afs 146/2014.

<sup>40</sup> SKŘEJPEK, M., op. cit. v pozn. 27, s. 16 a násl.



*pokrývané veřejným zájmem, na ty, které se týkaly státu jako takového (...) a postavit bariéru mezi státní mocí a na obranu civilního práva vytvořit ochranný kruh“, což vysvětluje politickými poměry v římském impériu za Caracalovy vlády a hrozbou mocenských zásahů do soukromé sféry.<sup>41</sup>*

Klade se otázka, zda se vůbec máme trápit filosofováním o diferenciačních znacích oddělujících právo soukromé od veřejného a usilovat o vykování a nabroušení břitvy, s jejíž pomocí bychom oddělili soukromé právo od veřejného. Jistěže takové bádání může dospět k nejednomu významnému rozkrytí záhad právní vědy. Leč snahy narýsovat na juristické mapě pevnou, trvalou a všeobecně uznávanou hranici mezi soukromým a veřejným právem se však nejvíc blíží hledání Eldoráda. Průběžná publicizace soukromého práva a privatizace práva veřejného mnohé zamlžuje. Mnohé komplikuje i to, že snad v každém právním pravidle najdeme reflexi soukromého i veřejného zájmu<sup>42</sup> a vyskytují se některé případy, kdy je obtížné rozhodnout, který z nich je dominantní. Ztotožníme-li se však s Tilschovým výrokem, že právní věda je pře-

<sup>41</sup> ŽIDLICKÁ, M. O právu soukromém a veřejném. In KNOLL, V. (ed.). *Pocita Stanislavu Balíkovi k 80. narozeninám*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 471 – 472.

<sup>42</sup> Zákonná norma nařizující dlužníku vrátit věřiteli, co mu bylo půjčeno, přirozeně odráží také zájem zákonodárce. Stejně tak penalní úprava trestání vraždy bere rovněž zřetel na zájmy pozůstalých zavražděného a rovněž civilní právo zohledňuje úpravou náhrady škody při usmrcení také veřejný zájem na ochraně života. A tak v soukromoprávním najdeme při troše snahy odlesk veřejnoprávního a *vice versa*. Odtud je jen krok k tvrzení, že právní normy slouží současně oběma zájmům. Ale nelze zapomenout, že pro se kategorizaci právního pravidla nepoužívá jeho výlučná vlastnost; rozhodující je **dominantní**, převažující znak. Stanoví-li zákonodárce při úpravě kupní smlouvy povinnost prodávajícího odevzdat kupujícímu předmět koupě, jde v prvé řadě o ochranu soukromého zájmu kupujícího, aby dostal, zač se zavázal zaplatit. Stanoví-li trestní zákoník trest pro toho, kdo prodává předměty, jejichž užití k obvyklému účelu je nebezpečné lidskému zdraví, nesleduje se tím manifestní ochrana soukromého zájmu jednotlivce (tomu slouží úprava vzniku povinností prodávajícího v důsledku vadného plnění, povinnosti k náhradě škody a další instrumentárium civilního práva), ale ochrana zájmu státu na zachování veřejného pořádku a bezpečí obyvatel. Není třeba složitých úvah, aby jurista dokázal ve většině případů jednotlivý z nich podřadit právu soukromému, nebo veřejnému. Jako v jiných situacích má i tady značný význam profesní intuice.

vším vědou praktickou, nabízí se řešení, podle něhož o poměrech soukromého práva rozhodují (civilní) soudy a o poměrech práva veřejného správní úřady.<sup>43</sup> Toto pojetí lze jistě odsoudit jako „*primitivně pozitivistické*“<sup>44</sup> a nepochybně má své slabiny,<sup>45</sup> objevuje se však i v aktuální literatuře.<sup>46</sup> Bydlinski na uvedeném místě svého díla o základech soukromého práva poznamenává, že není nutné představovat rozličné teorie o diferenciaci soukromého a veřejného práva, zdůrazňuje, že problém této diferenciaci se vyskytuje hlavně při právním styku subjektu nadaného veřejnou mocí se soukromníkem a poukazuje, že tehdy je dělícím kritériem, zda takový subjekt jedná při výkonu veřejné moci, anebo zda jedná jako ostatní soukromníci. A dodává - sporné případy musí rozhodnout řádné soudy.<sup>47</sup>

Dílčí závěr je tedy tento: Nechceme-li se spokojit s charakteristikou soukromého práva jako toho, které není veřejné,<sup>48</sup> ukazuje se, že nelze spolehlivě definovat ani soukromé právo ani diferenciacní kritéria oddělující soukromé právo od veřejného vzhledem k tomu,

<sup>43</sup> PRAŽÁK, J. *Spory o příslušnost mezi soudy a úřady správními. Díl první*. Praha : František Šimáček, 1883, s. 89 a násl.

<sup>44</sup> KNAPP, V. *Předmět a systém československého socialistického práva občanského*. Praha : NČSAV, 1959, s. 25.

<sup>45</sup> Lze např. namítnout, že také trestní soudy rozhodují o právních případech z oblasti veřejného práva, že však i ony mají v kompetenci rozhodovat soukromoprávní záležitosti náhrady škody v adhezním řízení, že správní úřady někdy výjimečně rozhodují také případy, o nichž lze uvažovat, nakolik skutečně mají veřejnoprávní charakter atd.

<sup>46</sup> BYDLINSKI, P. *Grundzüge des Privatrechts für Ausbildung und Praxis*. 5. vyd. Wien : Manz, 2002, s. 5.

<sup>47</sup> BYDLINSKI, P., *ibid.* Ostatně už HOETZEL, J. Právo soukromé a právo veřejné. In *Právník*. LII, 1913, s. 731, napsal: „*ve veliké řadě speciálních zákonů je zcela jasno, nesporně, které poměry jsou soukromoprávní a které veřejnoprávní a jaké se k tomu pojí důsledky právní*. (...) Jiné zákony operují s dualismem právním, vízí k němu důsledky právní zůstávají však pochybnosti v některých směrech. Tu je věcí výkladu odstraňovati pochybnosti. (...) I kdyby byly potíže výkladové sebe větší, neplýnulo by z toho pranic proti podvojnosti právní, resp. existence kodifikované podvojnosti by tím nebyla nijak oddisputována.“

<sup>48</sup> Už WÄCHTER, K. G. *Handbuch des im Königreiche Württemberg geltenden Privatrechts*. Bd. I/1. Stuttgart : Metzler, 1839, s. 5, argumentoval, že soukromé právo nelze dobře definovat jinak než negativně, a vymezil je uvedeným způsobem.

že hranice mezi nimi je jednak pohyblivá, jednak zamlžená různými hybridními případy, jejichž povahu spolehlivě rozeznáme, pokud je zkoumáme jednotlivě, byť pokusy o formulaci obecného pravidla selhávají. Teorii oddělující v právu soukromé od veřejného je několik, svou metodologickou funkci mohou být prakticky užitečné, ale „rozdiely medzi nimi (...) nie je potrebné (...) preceňovať. Každá z nich je totiž výrazom rovnakej koncepcie podanej z iného uhla pohľadu.“<sup>49</sup> Výpověď parémie, že soukromé právo má na zřeteli prospěch jednotlivce, zatímco veřejné právo sleduje zájem státu, indikuje distinkci mezi oběma sférami stejně dobře jako jiné poučky, a řekl bych, že rozdílně od nich docela srozumitelně.

### **2.3 Dělení práva na soukromé a veřejné je záležitostí podústavního práva**

Koncept oddělující v rámci právního dualismu existenci soukromého a veřejného práva předpokládal samozřejmé rozdělení celého práva do těchto dvou oblastí. Logika tohoto uspořádání vedla k řazení ústavního práva do kategorie práva veřejného. Naznačovalo to i synonymické – a v určitých obdobích preferované – označování tohoto právního odvětví jako práva státního.<sup>50</sup> Přestože ústavní listiny zahrnovaly katalog lidských práv, nebránilo

<sup>49</sup> CIRÁK, J. In CIRÁK, J. – FICOVÁ, S. et al. *Občianske právo. Všeobecná časť*. Šamorín : Heuréka, 2008, s. 30.

<sup>50</sup> Srov. např. LIBLOY, F. S. *Das ungarische Staatsrecht*. Wien : Carl Gerold's Sohn, 1870; GÜMPLOWICZ, L. *Österreichisches Staatsrecht*. Wien : Manz, 1891; BARTUŠKA, J. (ed.). *Československé státní právo*. Praha : Orbis, 1953; PRŮŠA, O. – ZDOBINSKÝ, S. – MALÝ, K. *Sovětské státní právo*. Praha : SPN, 1958; KRAVČUK, S. S. (red.) et al. *Sovětskoje gosudarstvennoje pravo*. Moskva : Juridičeskaja literatura, 1975; ZDOBINSKÝ, S., PEŠKA, P. et al. *Československé státní právo*. Praha : Panorama, 1981; MATOUŠEK, S. – ZDOBINSKÝ, S. *Státné právo sociálistických krajín*. Bratislava : Obzor, 1984. ŠIMÍČEK, V. – KYSELA, J. (In BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.). *Komunistické právo v Československu*. Brno : Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 297 – 298) uvádějí, že „termín ‚státní právo‘ byl poněkud mechanicky převzat ze starších prací (zejména) německých státovědců.“

to konstitucionalistům řadit jejich obor do veřejného práva, neboť výměr lidských práv chápala starší literatura jako „*monology zákonodárcovy*“, jako politické deklarace bez normativního významu.<sup>51</sup> Weyr ale už ve 20. letech XX. stol. poukazuje na moderní tendence chápat tyto úpravy jako kautely závazné pro stát (jakkoli se vůči nim sám vymezoval).<sup>52</sup> Ani tento posun ovšem v zásadě nebrání chápat ústavní právo jako právo veřejné, protože relace stát – člověk je typickým veřejnoprávním poměrem.

Jsou-li však ustanovení ústavního pořádku interpretována a aplikována nejen v relaci stát – jednotlivec (vertikálně), ale rovněž v relaci jednotlivce vůči jednotlivci (horizontálně), pak to vylučuje závěr, že *ius publicum* zahrnuje také ústavní právo. Řešením není ani úvaha, podle níž by některá ustanovení ústavního pořádku snad mohla mít veřejnoprávní a jiná soukromoprávní povahu. Slovenský i český ústavní pořádek obsahují nejen v ustanoveních o základních lidských právech a svobodách, ale i v jiných směrech shodně nebo podobně formulovaná pravidla, u nichž je nepochybný jejich soukromoprávní i veřejnoprávní dosah. Např. obě republiky se ve svých ústavách prohlašují za právní státy. Slovenská Ústava i česká Listina základních práv a svobod stanovují, že nikoho nelze zbavit života, že osoba a její soukromí jsou nedotknutelné, že nikoho nelze zbavit svobody bez zákonných důvodů, že je každému zaručeno právo svobodně se shromažďovat, sdružovat, vyjadřovat své názory a rozšiřovat je... O těchto a dalších člancích ústavního pořádku není možné tvrdit, že spadají výlučně do kategorie práva veřejného, anebo do kategorie práva soukromého. To vede k závěru, že se dělení práva na soukromé a veřejné a právní dualismus týkají jen úrovně podústavního (jednoduché-

<sup>51</sup> Např. PRAŽÁK, J. *Rakouské právo ústavní. Část třetí*. 2. vyd. Praha : Jednota právnická v Praze, 1902, s. 51; WEYR, F. *Československé právo ústavní*. Praha : Melantrich, 1937, s. 248. Např. VAVŘÍNEK, F. *Základy práva ústavního. Díl II*. 6. vyd. Praha : Všeherd, 1930, s. 5 píše o katalogu základních občanských práv v československé ústavě z r. 1920, že „*nebylo jistě třeba tohoto nadbytečného zaručování (...)*“.

<sup>52</sup> WEYR, F. *Soustava československého práva státního*. 2. vyd. Praha : Fr. Borový, 1924, s. 338.

ho) práva, zatímco ústavní právo stojí mimo tuto distinkci. Jinými slovy, odlišnost: soukromoprávní – veřejnoprávní neplatí ve sféře práva ústavního. Tomuto závěru odpovídají setrvalý přístup českého Ústavního soudu a jeho četné nálezy o prozařování ústavního práva celým právním řádem.<sup>53</sup> Český Ústavní soud také formuloval tezi, že „rozhraničení veřejného a soukromého práva je záležitostí práva jednoduchého,<sup>54</sup>“ a navázal tak na názory, které zaujal Gerloch už v druhé polovině 90. let minulého století.<sup>55</sup>

Můžeme tedy formulovat třetí dílčí závěr. Kategorie soukromého a veřejného práva jsou mimo sféru ústavního práva, které stojí mimo ně a nad nimi. Je-li soukromé právo důrazem na privátní zájmy ve své podstatě individualistické a je-li veřejné právo funkčním zaměřením na veřejný zájem substancionálně kolektivistické, je ústavní právo předurčeno k nalézání rovnováhy mezi nimi. Preference soukromých zájmů nesmí přerůst v egoismus a anarchii. Akcentace veřejného zájmu nesmí vést k státnímu oktrojování a policejně despotickému pořádání poměrů ve společnosti. Úkolem ústavního práva je dbát o homeostázi, jinak řečeno zajistit klidné soužití lidí podřízených konkrétnímu právnímu řádu jako řádu jednotnému.

<sup>53</sup> Např. nálezy Ústavního soudu ČR z 9. 11. 2000, sp.zn. III. ÚS 4/97; z 21. 1. 1999, sp. zn. III. ÚS 257/98; z 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 139/98; z 27. 5. 1999, sp. zn. III. ÚS 93/99; z 10. 11. 1999, sp. zn. I. ÚS 315/99; z 15. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 336/99; z 26. 9. 2000, sp. zn. I. ÚS 129/2000; z 9. 11. 2000, sp. zn. III. ÚS 210/2000; ze 14. 7. 2004, sp. zn. II. ÚS 30/03; z 23. 6. 2004, sp. zn. I. ÚS 555/03; ze 14. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04; ze 17. 1. 2006, sp. zn. I. ÚS 122/05; z 13. 6. 2006, sp. zn. I. ÚS 287/05; z 9. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 2379/08 nebo z 11. 9. 2009, sp. zn. IV. ÚS 27/09. To samozřejmě nevylučuje ani přímou aplikaci konkrétních ustanovení ústavního pořádku, např. ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny; srov. k tomu nálezy Ústavního soudu z 28. 1. 2004, sp. zn. I. ÚS 546/03; ze 13. 4. 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04; ze 4. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 113/04 nebo z 12. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04.

<sup>54</sup> Nález Ústavního soudu ČR z 26. 2. 2004, sp. zn. IV. ÚS 349/03.

<sup>55</sup> GERLOCH, A. Právo veřejné a právo soukromé. Tradice a současnost. In *Sborník příspěvků z mezinárodní konference Public Administration '96. II. díl*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 1996. K tomu MIKULE, V. Důvody rozlišování mezi právem veřejným a právem soukromým. In *Správní právo*. XLIV, 2011, s. 7. Shodně Ústavní soud v nálezu z 26. 2. 2004, sp. zn. IV. ÚS 349/03.

### 3. Poměr soukromého práva k veřejnému a vice versa

#### 3.1 Diferenciace soukromého a veřejného práva v rámci jednotného právního řádu

Soukromé právo a veřejné právo tedy představují dvě samostatné kategorie jednoduchého práva. Jistěže jsou složkami jednotného právního řádu. Jeho jednotu garantuje především ústavní pořádek prostupující (prozařující) celý právní řád (*radiating effect*).<sup>56</sup> Dodejme, že kromě toho – vedle dalších faktorů – má samozřejmě podstatný význam i koordinace legislativních prací a důraz na promyšlenost a kvalitu jejich výsledku. Základní východiska soukromého i veřejného práva jsou však zásadně odchylná. Jak slovenská Ústava (čl. 2 odst. 2 a 3), tak i srovnatelná ustanovení českého ústavního pořádku – Ústavy (čl. 2 odst. 3 a 4) a Listiny základních práv a svobod (čl. 2 odst. 3 a 4) – shodně stanovují, že nositelé veřejné moci mohou činit, jen co jim povolí zákon, zatímco jednotlivec může činit cokoli, co mu zákon neukládá. Konstituční principy legální licence pro jednotlivce a zákonné výhrady pro orgány veřejné moci se ve světě podústavního práva projevují v soukromém právu jako zásada autonomie vůle a ve veřejném právu jako zásada zákonné pravomoci a zákonné příslušnosti orgánů veřejné moci.

Soukromé i veřejné právo pracují s odlišným juristickým instrumentáři<sup>57</sup> a pro řešení právních případů volí různé postupy. Ve zkratce je lze charakterizovat jako dva systémy „na tomtéž hřišti“, jako struktury, „které se od sebe kardinálně liší hodnotami, na kterých spočívají, cíli, které sledují, a zákonitostmi, které je ovládají“.<sup>58</sup>

<sup>56</sup> BÖCKENFÖRDE, E. W. *Constitutional and Political Theory. Selected Writings* (eds. KÜNKLER, M. – STEIN, T.). Oxford : Oxford University Press, 2017, s. 240 a násl.

<sup>57</sup> Stačí poukázat na klíčové pojmy soukromoprávní (např. osoba, strana, smlouva, účinnost) a veřejnoprávní (např. orgán, účastník, rozhodnutí, právní moc) atd.

<sup>58</sup> BÁRTA, J. Pěkné nadělení. In *Právník*. CXXXII, 1993, s. 859.

Přiléhavě to vystihl český Nejvyšší správní soud v rozsudku z 2. 10. 2015, sp. zn. 4 As 150/2015, když se názorově ztotožnil s míněním správního úřadu odmítajícího připustit do administrativního procesu jako vedlejšího účastníka osobu usilující o toto procesní postavení s odkazem na svůj soukromý právem chráněný zájem. Soud k tomu uvedl: *„společenské vztahy jsou zároveň regulovány jak soukromoprávními předpisy, tak i veřejnoprávními, přičemž je věcí příslušných odvětví práva zásadně samostatně určit důsledky porušení právních povinností vyplývajících ze soukromého a z veřejného práva. Veřejnoprávní předpisy (...) mají stanovit, jaké jednání považují za protiprávní, soukromoprávní předpisy pak mají případně určit, jaký důsledek takový veřejnoprávní zákaz má v rovině soukromoprávních vztahů. Nelze však zpětně dovozovat, že soukromoprávní spory mají být bez opory v příslušném předpise zohledněny ve veřejnoprávním řízení, protože potom by se značným způsobem setřel rozdíl mezi veřejnoprávním a soukromoprávním řízením a došlo by ke kumulativnímu uplatňování soukromého a veřejného práva v jednom řízení, často i před správním orgánem, který by však nemohl soukromoprávní spory samotné řešit. (...) soud proto dospěl k závěru, že řízení před žalovaným (...) má tedy řešit pouze veřejnoprávní otázky (...), nikoli soukromoprávní námitky, jejichž prostřednictvím stěžovatelka dovozuje, že má být účastníkem správního řízení. Nejvyšší správní soud totiž nezpochybňuje argumentaci stěžovatelky, že údajným protiprávním jednáním osoby zúčastněné na řízení, kterým se měla vůči ní dopustit zneužití svého dominantního postavení, došlo pravděpodobně k negativnímu zásahu zejména do jejich majetkových práv, ale účastenství v řízení před žalovaným (...) není vázáno na tyto soukromoprávní aspekty, ale na veřejnoprávní otázky v té podobě, komu – zjednodušeně řečeno – bude ukládána pokuta nebo nápravné opatření.“* Na jiný aspekt téhož poukázal český Nejvyšší soud v rozsudku z 3. 6. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3277/2014 ve vazbě na otázku, nakolik má být v sousedských sporech o imise brán zřetel na případná omezení vyplývající z veřejného práva. Zdůraznil, že soud má přihlídnout, *„zda imise (zde hluk a prašnost) obtěžující žalobce přesahují limity stanovené v hygienických, příp. jiných veřejnoprávních předpisech“*, současně ale podtrhl, že *„tyto limity jsou však jen pomocným, byť významným ukazatelem“*.



### 3.2 Průniky a ovlivňování

Posunutý koncept vnímání právního řádu, jak se v našich zemích ustálil v druhé polovině minulého století a ovlivnil myšlení několika generací, nezmizel. Český Ústavní soud opakovaně zdůrazňuje, že *„svobodná sféra jednotlivce a její bezprostřední ústavní garance v podobě vymahatelného subjektivního práva jsou totiž conditiones sine qua non materiálního právního státu, který je vystavěn na úctě k základním právům jednotlivce. Právo na respektování autonomní a svobodné sféry jednotlivce působí vlastně jako konstanta vytčená před závorkou, v níž se ocitají jednotlivá specifikovaná základní práva pozitivně právně formulovaná v reakci na jejich masové porušování autoritativními či totalitními režimy. (...) Porušení tohoto práva se proto orgán státní moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem jednoduchého práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledek, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat.“*<sup>59</sup> Tento důraz však směrem k nižším judičiálních úrovním nejednou vyzní stále naprázdno. Nic to neilustruje výmluvněji, než slova soudkyně prvostupňového soudu, že dítě bez rodného listu právně neexistuje.<sup>60</sup> Přežívání názorů, že veřejné pohlcuje soukromé, je celkem vitální, a nevyhýbá se ani vyšším instancím. Například ještě

<sup>59</sup> Nález Ústavního soudu ČR z 13. 4. 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04.

<sup>60</sup> Soudkyně Věra Králová, když vysvětlovala předběžné opatření ze 17. 4. 2002, jímž nařídila odebrat rodičům dceru narozenou 4. 8. 2001 a odevzdat ji do péče kojeneckého ústavu, prohlásila: *„dítě právně neexistuje. Nemá jméno, příjmení, rodný list, rodné číslo, pojištění.“* Dostupné na: <[http://zpravy.idnes.cz/devcatko-boure-skoncilo-v-ustavu-dqf-/domaci.aspx?c=A020425\\_220133\\_domaci\\_pol-12\\_7\\_2017](http://zpravy.idnes.cz/devcatko-boure-skoncilo-v-ustavu-dqf-/domaci.aspx?c=A020425_220133_domaci_pol-12_7_2017)>. Případ dívky známý pod označením *„Půlnoční bouře“* vyvolal široký ohlas v odborné i laické veřejnosti, zejména ve vztahu k otázce, nakolik je neplnění administrativních povinností spojených s narozením dítěte při jinak nezávadné péči o ně rodiči nesdílejícími konvenční způsob života legitimním důvodem k tak tvrdému zásahu do rodinného života. Není důvod ani prostor zabývat se zde jednotlivostmi tohoto případu. Hodí se ale připomenout, že český Ústavní soud později v jiné věci (náleze z 20. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09) zaujal stanovisko, že *„vazba mezi matkou a dítětem je jedním z proořadých předpokladů vývoje lidského jedince. Porušení této nejpřirozenější lidské vazby je zákonem umožněno pouze v případě absolutní absence péče či její naprosté nedostatečnosti a pouze tehdy, je-li dítě ohroženo bezprostředně (takový postup je třeba považovat za ultima ratio)“*.



na přelomu tisíciletí tihnul český Nejvyšší soud k závěru, že civilistický pojem bytu je nutné vykládat veřejnoprávně.<sup>61</sup>

Relace je ale zcela opačná! Literatura ustáleně zdůrazňuje, že občanský zákoník je „základný kodex súkromného práva“,<sup>62</sup> že je „ústředním předpisem občanského práva a základem soukromoprávního řádu jako celku“.<sup>63</sup> To je jistě pravda, ale nelze přehlížet vliv a působení kodifikace občanského práva na veřejné právo.

V rámci právního řádu má soukromé právo prioritu před veřejným právem. Je to dáno již formálními i obsahovými znaky právního řádu. Nepřeborné množství právních pojmů a institutů soukromého práva představuje základ, z něhož veřejné právo vychází a na němž staví. I takový prototyp veřejnoprávní kodifikace, jakým jsou slovenský trestný zákon nebo český trestní zákoník pracující například běžně s pojmy: osoba, matka, dítě, statutární orgán, prokurista, věřitel, dlužník, spotřebitel, povinná výživa, majetek, zboží, nemovitost, úvěr, pojistné plnění, cenný papír, hra, sázka a mnoha dalšími, které vytvořilo a vymezilo právo soukromé. Přirozeně nejde jen o případ trestního práva, ale také práva správního, finančního a dalších. V tomto smyslu vystupuje soukromé právo vůči veřejnému jako právo obecné.

Ale to je podmíněno hlavně věcně. Existence vlastnictví je předpokladem možnosti zatížit je daní, ale i chránit je trestním právem

<sup>61</sup> Např. v rozsudku z 22. 10. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1010/97 soud uvádí: „*Pojmovým znakem bytu jako předmětu občanskoprávních vztahů ve smyslu § 118 odst. 2 ObčZ je účelové určení místnosti, které byt tvoří, k trvalému bydlení, dané pravomocným kolaudačním rozhodnutím stavebního úřadu. Existence uvedeného rozhodnutí je předpokladem toho, aby určité místnosti mohly být předmětem občanskoprávních vztahů jako byty.*“ Podobně v rozhodnutí z 13. 12. 1999, sp. zn. 2 Cdon 101/99 soud uvádí: „*v každém případě pojmovým znakem bytu jako předmětu občanskoprávních vztahů ve smyslu § 118 odst. 2 obč. zák. je účelové určení místnosti, které byt tvoří, k trvalému bydlení, dané pravomocným kolaudačním rozhodnutím stavebního úřadu. Existence tohoto rozhodnutí je pak logicky předpokladem toho, aby určité místnosti mohly být předmětem občanskoprávních vztahů jako byty – je pojmovým znakem bytu jako občanskoprávní kategorie.*“ Takových rozhodnutí je ovšem celá řada.

<sup>62</sup> FEKETE, I. *Občiansky zákonník. Veľký komentár.* (§ 1 až 459). 2. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2011, s. 1.

<sup>63</sup> DVOŘÁK, J. – ŠVESTKA, J. In DVOŘÁK, J. – ŠVESTKA, J. – ZUKLÍNOVÁ, M. et al. *Občanské právo hmotné I.* Praha : Wolters Kluwer, 2015, s. 56.

před krádeží. Existence smlouvy generuje potřebu zajistit vymožení smluvního plnění nástroji veřejné moci<sup>64</sup> a teprve existence věčných práv k určitým statkům zakládá možnost veřejnoprávní evidence takových práv. Lakonicky vyjádřeno: „*Směna zboží (realizace užitku) založila spor, nikoliv spor směnu zboží.*“<sup>65</sup> Nejprve se musí vytvořit soukromá sféra – rodina, vlastnictví, smlouva – a teprve pak je možné ji organizovat. Existence soukromého života je předpokladem veřejného života. Ukázat to lze nejzřetelněji na skutečnosti, že úpravě veřejného práva podléhají velké skupiny lidí v mnohem menší míře, než jak tomu je ve vztahu k soukromému právu. Mimo rozsáhlou masu práv a povinností stanovených veřejných právem jsou například lidé nezletilí, ještě více nezletilí mladší patnácti let, ve větším rozsahu pak nezletilí předškolního věku, v různé míře také lidé bez tuzemského státního občanství nebo lidé, jejichž svéprávnost soud omezil, jak vyplývá například z úpravy práva volebního, trestního, přestupkového, školského atd.

Toto pojetí poměru soukromého a veřejného práva bylo v dualistickém právním systému chápáno jako přirozené. Svoboda člověka je základem jeho přirozených práv a právo na vlastní svobodu je přirozeným a základním právem člověka. Ostatně už Kant otevřel třetí část Základů metafyzicky mravů tezí, že bez svobody nelze vysvětlit autonomii vůle.<sup>66</sup> Dnes toto pojetí ladí s právním konceptem ústavních základů demokratického právního státu i s hodnotovou volbou poválečné Evropy.<sup>67</sup>

Fenomén prozařování ústavního práva do práva jednoduchého, jehož důsledkem je konstitucionalizace soukromého práva,<sup>68</sup> toto

<sup>64</sup> Soukromá sféra může ovšem využít i jiné nástroje (rozhodce, soukromý exekutor).

<sup>65</sup> HAVEL, B. Zlomky o vztahu soukromého a veřejného práva In HAVEL, B. – PIHERA, V. *Soukromé právo na cestě*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 175.

<sup>66</sup> „*Pojem svobody je klíčem k explikaci autonomie vůle.*“ KANT, I. *Základy metafyziky mravů*. Praha: Svoboda, 1976, s. 101.

<sup>67</sup> BOBEK, M. In WAGNEROVÁ, E. et al. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolter Kluwers, 2012, s. 42.

<sup>68</sup> K tomu např. MICKLITZ, H.-W. (ed.). *Constitutionalization of European Private Law*. Oxford: Oxford University Press, 2014.

pojetí ještě posiluje. Osobní svoboda společně s dalšími ústavně zaručenými lidskými právy a svobodami dotváří osobní sféru jedince a je nezbytnou podmínkou důstojné existence člověka a rozvoje lidského života vůbec.<sup>69</sup> Veřejnoprávní omezení lidské svobody sledují snahu naplňovat veřejný zájem. A to vlastně justifikuje z pohledu teorie zvláštního práva<sup>70</sup> poměr obou sfér právního dualismu: soukromé právo je právo obecné, veřejné právo je vůči němu zvláštní. To vysvětluje, že veřejné právo vyrůstá na základně práva soukromého, řada soukromoprávních pojmů a institutů se subsidiárně uplatní ve světě práva veřejného. Někteří míní, že se v případech, kdy se svět soukromého práva střetne s veřejným zájmem, působí veřejné právo jako „*sekeromlat*“<sup>71</sup> a soukromý, individuální zájem musí ustoupit zájmu veřejnému. Neplatí to však pro každý případ ani bezpodmínečně.<sup>72</sup> V tom smyslu je nutné kategoričnost tvrzení zjemnit. Veřejná moc a veřejné právo jako nástroj jejího prosazování nejsou globálně nadřizeny a nadřazeny soukromé sféře.<sup>73</sup> Navíc nelze přehlížet, že veřejný zájem funguje nejen jako hodnota prosazovaná a hájená orgány veřejné moci, ale i jako hodnota veřejnou moc omezující a v tomto smyslu působící i proti ní. Nehen proto, že veřejný zájem nemusí prosazovat jen veřejnoprávní instituce.<sup>74</sup>

<sup>69</sup> Srov. nález českého Ústavního soudu z 10. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 201/01.

<sup>70</sup> HURDÍK, J. In HURDÍK, J. et al. *Úvod do soukromého práva*. Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 18 a násl.; HENDRYCH, D. In HENDRYCH, D. et. al. *Správní právo. Obecná část*. 6. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 24; MIKULE, V. Důvody a význam rozlišování mezi právem veřejným a právem soukromým. In *Správní právo*. XLIV, 2011, s. 8.

<sup>71</sup> BARTA, J., op. cit. v pozn. 57, s. 859. Shodně, byť méně expresivně, RADWAŃSKI, Z. *Právo cywilne – częśc ogólna*. 9. vyd. Warszawa: C. H. Beck, 2007, s. 3.

<sup>72</sup> Je např. jisté ve veřejném zájmu zajistit bydlení přijatelné v civilizovaném státě i lidem sociálně slabým. Řeší-li to stát regulací výše nájemného na úkor vlastníků nemovitostí s byty v takové míře, že takto stanovené nájemné nepokrývá ani nákladu na údržbu nemovitosti, musí převážít soukromý zájem na užívání (a tedy i pronajímání) vlastního majetku. K tomu např. rozhodnutí ESLP z 3. 7. 2014 ve věci *R a L, s.r.o. et al. proti České republice*.

<sup>73</sup> Obdobně BOGUSZAK, J. IN BOGUSZAK, J. – ČAPEK, J. *Teorie práva*. Praha : Codex Bohemia, 1997, s. 83.

<sup>74</sup> Srov. např. nálezy českého Ústavního soudu z 15. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10 nebo z 18. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 1642/11, v nichž soud vyhověl k ústavní stíž-

#### 4. Konkluze

V demokratických právních státech se v průběhu vývoje proměňuje funkce ústavního práva v tom smyslu, že jeho kautely nepůsobí jen vertikálně, ale také horizontálně. V důsledku toho se ústavní právo, vnímané dlouho jako segment veřejného práva, jako právní odvětví stanovující „základy ústrojí státního“<sup>75</sup> – organizaci a rozdělení veřejné moci – emancipovalo do specifické právní kategorie stojící mimo právo soukromé i veřejné. Juristické kategorie *ius privatum* a *ius publicum* se tak staly kategoriemi práva podústavního (jednoduchého).

Právní teorie, jakkoli se různých názorů postupně objevilo značné množství,<sup>76</sup> dosud nenalezla spolehlivé a úplné obecné definice odkrývající distinkci soukromého i veřejného práva a hranici mezi nimi. To však neznamená, že něco neexistuje jen proto, že to nedokážeme definovat (ani Platon nedokázal definovat člověka). Neznamená to ani, že něco nepoznáme jen proto, že se to definování vzpírá. Ve městě se dokáže orientovat i ten, kdo neumí narýsovat jeho plán, a slona poznáme, třebaže nejsme schopni toho definovat.<sup>77</sup> Také právník v drtivé většině případů spolehlivě na první pohled pozná, které podřadit právu soukromému a které právu veřejnému. Sporné případy se jistě vyskytnou vždycky; ty lze vyřešit výkladem, protože i tady jde „o pouhý interpretační problém, jak se podobných problémů vyskytuje nepřehledná řada při poznávání každého právního řádu“.<sup>78</sup>

---

nosti jednotlivce a ztotožnil se s právním názorem, že poskytnutí údajů o dřívějším členství soudců v KSČ je ve veřejném zájmu.

<sup>75</sup> BAXA, B. *Československé právo veřejné*. Praha : Spolek posluchačů komerčního inženýrství, 1933, s. 8.

<sup>76</sup> Už na počátku minulého století píše PRAŽÁK, J. (op. cit. v pozn. 42, s. 89, pozn. 9), že „holou jest nemožností, podati zde i jen stručný přehled všech názorův o mezích práva veřejného a soukromého dosud přednesených“.

<sup>77</sup> Srov. „The position is parallel to a person who knows his way about town by rote but could not draw a map of it or the crude case where we can say that I can recognize an elephant but I could not define the term ‚elephant‘ for you.“ HART, H. L. A. Discretion. In *Harvard Law Review* [online]. 2013, CXXVII, s. 654. Dostupné na: <[www.harvardlawreview.org/wp-content/uploads/pdss/vol127\\_hart.pdf](http://www.harvardlawreview.org/wp-content/uploads/pdss/vol127_hart.pdf)> [9. 11. 2016].

<sup>78</sup> WEYR, F. *Teorie práva*. Brno – Praha : Orbis, 1936, s. 187.

Co je soukromoprávní a co veřejnoprávní, nekvalifikujeme podle povahy skutkového stavu, ale podle povahy právní normy k určitému skutkovému stavu vztahené. Že relevanci mají právě právní normy, nikoli právní předpisy je evidentní. Jakkoli má například slovenský Obchodný zákonník povahu zvláštní soukromoprávní kodifikace, najdeme v něm sporadicky i veřejnoprávní normy.

Není nijak výjimečné, že se ke konkrétnímu skutku připínají normy soukromého i veřejného práva. Újma na zdraví člověka zaviněná jinou osobou má soukromoprávní i veřejnoprávní důsledky projevující se v odlišných sankcích s rozličnými funkcemi – v prvním případě je dominantní reparace, v druhém represe.<sup>79</sup> Příklad však nemůže vést k závěru, že je-li určitý skutek veřejnoprávním deliktem, musí nutně podléhat i soukromoprávní sankci. Platba milionového dluhu v hotovosti, je podle slovenského i českého finančního práva deliktem.<sup>80</sup> Přesto soukromé právo tento skutkový stav nesankcionuje, ale spojuje s ním pozitivní účinek zániku dluhu.<sup>81</sup> Porušení norem veřejného práva stavebního (např. zhotovení stavby v rozporu se stavebním povolením) je deliktem správního práva, nezakládá však důvod k závěru, že smlouva o dílo, na jejímž základě má být dílo provedeno způsobem odlišným, než bylo rozhodnuto ve stavebním povolení, musí být neplatná, protože zákon subjektům soukromého práva uzavření takové smlouvy nezakazuje. Jakkoli se tento názor objevuje v rozsudku českého Nejvyššího soudu vydaného v roce 2015, smlouva, která byla předmětem posouzení, byla uzavřena v roce 2006 a podléhala právní úpravě občanského a obchodního zákoníku, jejichž rozhodná ustanovení byla shodná se slovenskou zákonnou úpravou.<sup>82</sup> Dal-li soud najevo, že ani § 39 občanského zákoníku nebrání závěru o platnosti smlouvy, navázal tím na linii některých předchozích judikátů

---

<sup>79</sup> LUBY, Š. *Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958, s. 31.

<sup>80</sup> Srov. zákon č. 394/2012 Z.z. o omezení platieb v hotovosti a zákon č. 254/2004 Sb. o omezení plateb v hotovosti.

<sup>81</sup> Např. usnesení českého Nejvyššího soudu z 20. 7. 2015, sp. zn. 32 Cdo 498/2015.

<sup>82</sup> Srov. rozsudek českého Nejvyššího soudu z 2. 2. 2015, sp. zn. 23 Cdo 2080/2013.

oslabujících dosah citovaného ustanovení (to bylo koncipováno při vzniku zákoníku z roku 1964 právě v duchu jednotného socialistického práva). Existuje ovšem i protikladná judikatura, setrvávající v duchu „socialistické“ tradice na přísném čtení zákona. Ukazuje to, že závislost na cestě (*path dependence*) je silná a proces emancipace soukromého práva je bez dalších vlivů jen pozvolný. V Česku se paradigma posunula přijetím občanského zákoníku v roce 2012 – zákoníku, který se vědomě rozešel s myšlenkovým světem předchozích kodifikací z let 1950 a 1964.

## 5. Epilog

Dualismus soukromého a veřejného práva není úkaz vlastní právu a právníckému myšlení trvale a nemá ani zajištěnu nepřetržitou existenci v průběhu vývoje lidské společnosti. Socializace tíhne k posilování veřejného práva na úkor práva soukromého – Jiří Pražák před více než stoletím napsal, že „*kdyby mělo dojít k uskutečnění projektů socialistických, poslednějšiho hrubě ani více nebude*“.<sup>83</sup> Myšlenka, že se „*lidstvu pomůže direktivou, která ukáže ono kýžené dobré*“,<sup>84</sup> nás provází věčně a opakovaně jsme svědky těchto snah. Ale i ten, kdo sdílí úsilí pomáhat lidem direktivou, si musí položit otázku, nakolik podílem na tvorbě toho, co se jeví jako záchranná síť k ochraně potřebných, skutečně podporuje prospěch jiných, anebo zda jen nepřispívá k tvorbě nových forem nevolnictví.

To je dilema, které pěkně odráží dvojí překlad Hérakleitova výroku (Zl. B. 110): „*Pro lidi není lepší, děje-li se, co si přejí*“<sup>85</sup> – nebo snad: „*Není lepší, když se lidem stává, cokoliv chtějí*“<sup>86</sup>?

<sup>83</sup> PRAŽÁK, J., op. cit. v pozn. 42, s. 89, pozn. 10.

<sup>84</sup> KRATOCHVÍL, Z. *Dělský potápěč k Hérakleitově řeči*. Praha : Herrmann & synové, 2006, s. 96.

<sup>85</sup> SVOBODA, K. *Zlomky předsokratovských myslitelů*. Praha : Nakladatelství ČSAV, 1962, s. 59.

<sup>86</sup> KRATOCHVÍL, Z., op. cit. v pozn. 83, s. 423.

### **Summary**

The present paper provides for a reflection of the need to differentiate between the public law and the private law. The author deals with respective theories of public and private law. Although there is no reliable general definition of the distinction between private and public law, it does not mean that the distinction does not exist. A missing concept of private law amounts to a greater possibility of authoritative regulation of the society. Private law emphasises freedom of an individual. Public power and public law are not generally superior to the private sphere. The author scrutinizes constitutional law within the system of law and concludes that the concept of public and private law is integral to the constitutional law.

# PRIENIKY PRÁVOMOCÍ SPRÁVNEHO ORGÁNU A SÚDU V CIVILNOM SPOROVOM KONANÍ PRI APLIKÁCII PRÁVNYCH NORIEM Z OBLASTI OCHRANY SPOTREBITEĽA

**Mgr. Roman Fusek**

Národná banka Slovenska

**Abstrakt:** Verejnoprávna (administratívna) ochrana spotrebiteľa a súdna (súkromnoprávna) ochrana spotrebiteľa sa významne vzájomne ovplyvňujú aj v procesnej oblasti. V oblasti ochrany finančného spotrebiteľa sa krátko venujeme aspektu záväznosti súdneho rozhodnutia ohľadne neprijateľnosti podmienky v spotrebiteľskej zmluve vo vzťahu k rozhodovaniu správneho orgánu o predbežnej otázke, ak má tento orgán zabezpečiť právo spotrebiteľa na ochranu pred neprijateľnými podmienkami. V článku autor hľadá riešenie situácie, ak rôzne súdy o tej istej zmluvnej podmienke rozhodnú inak, prípadne ak jej neprijateľnosť vyplýva len z odôvodnenia rozsudku. Naopak, na záver je prezentované krátke zamyslenie o tom, aký význam má pre súdy v civilnom sporovom konaní právoplatné rozhodnutie správneho orgánu, ktorým bolo zakázané použitie neprijateľnej podmienky v spotrebiteľskej zmluve.

**Kľúčové slová:** neprijateľné podmienky, predbežná otázka, žaloba na abstraktnú kontrolu neprijateľnej zmluvnej podmienky

## 1. Úvod

V prvej časti príspevku sa venujeme tomu, ako správny orgán, ktorý vykonáva v tzv. *verejnoprávnej oblasti ochrany spotrebiteľa* svoju dozornú pôsobnosť, pristupuje k posúdeniu neprijateľnej podmienky v spotrebiteľskej zmluve, a to v rámci posúdenia tejto skutočnosti ako predbežnej otázky pri rozhodovaní o uložení sankcie alebo iného opatrenia s cieľom zakázať dodávateľovi používať neprijateľnú zmluvnú podmienku. Svoj názor prezentujeme v kontexte procesnoprávnej úpravy výkonu pôsobnosti orgánu dohľadu na ochranu spotrebiteľa v oblasti finančných služieb.



Sústredíme sa preto na výklad aplikácie príslušných ustanovení zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o dohľade“), ktorý je základným procesným predpisom na výkon dohľadu Národnou bankou Slovenska. V druhej časti príspevku sa krátko pozastavíme pri postupe súdu v civilnom sporovom konaní, ak predmetom právneho posúdenia má byť neprijateľnosť podmienky v spotrebiteľskej zmluve, a to v prípade, ak správny orgán už v rámci svojej pôsobnosti rozhodol tak, že zakázal dodávateľovi použitie tejto neprijateľnej podmienky, prípadne za jej používanie dodávateľovi uložil právoplatne sankciu.

## **2. Môže si Národná banka Slovenska urobiť vlastný úsudok o tom, či je podmienka v spotrebiteľskej zmluve neprijateľná?**

Do pôsobnosti Národnej banky Slovenska patrí zabezpečiť právo spotrebiteľa na ochranu pred neprijateľnými zmluvnými podmienkami (§ 3 ods. 3 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov) a vykonať opatrenia na to, aby dodávateľ neporušoval zákaz používania neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách [§ 4 ods. 2 písm. c) zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov]. Na výkon tejto pôsobnosti zákon o dohľade ustanovuje Národnej banke Slovenska právomoc zakázať dohliadanému subjektu, inak aj dodávateľovi v oblasti finančného trhu, používanie neprijateľnej podmienky v zmluve o poskytnutí finančnej služby [§ 35e ods. 1 písm. b) zákona o dohľade]. Zákon o dohľade hneď v nasledujúcom ustanovení (§ 35e ods. 2) ustanovuje, že Národná banka Slovenska si pritom ako predbežnú otázku môže posúdiť, či ide o neprijateľnú podmienku. Podrobnejšie pravidlá na posúdenie predbežnej otázky sú potom ustanovené v § 24 ods. 10 zákona o dohľade. Tam sa nachádza v zásade štandardná administratívno-právna úprava, podľa ktorej si Národná banka Slovenska môže urobiť názor o predbežnej

otázke sama, ibaže o nej rozhodol iný príslušný orgán, pričom vtedy je jeho rozhodnutím viazaná.

Kľúčovým na zodpovedanie otázky, kedy si môže Národná banka Slovenska posúdiť neprijateľnosť podmienky, je to, či o veci už predtým rozhodol súd. Odpoveď na otázku, či došlo k rozhodnutiu súdu o tom, že podmienka v spotrebiteľskej zmluve je neprijateľná, však nie je až tak triviálna.

Nesporné sú prípady, keď súd v civilnom sporovom konaní, kde je jednou zo sporových strán slabšia strana (spotrebiteľ), postupuje podľa § 298 Civilného sporového poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Civilný sporový poriadok“, resp. „CSP“) a priamo vo výroku rozhodnutia uvedie znenie neprijateľnej zmluvnej podmienky. V čase účinnosti Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj ako „Občiansky súdny poriadok“, resp. „OSP“) sa k spôsobu uplatňovania obdobnej právnej normy ustanovujúcej náležitosť rozsudku (§ 153 ods. 3 a 4 OSP) vyjadril aj Najvyšší súd Slovenskej republiky v uznesení z 9. októbra 2014, sp. zn. 3 Cdo 446/2013 (zverejnené v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR, č. 1/2015, rozhodnutie č. 6, s. 18 – 23). Podľa tohto uznesenia Najvyššieho súdu SR ustanovenia § 153 ods. 3 a 4 OSP súdu ukladajú, aby uviedol vo výroku rozsudku presné znenie podmienky, ktorá bola vyhlásená za neplatnú z dôvodu jej neprijateľnosti. Výrok určujúci neplatnosť niektorého ustanovenia spotrebiteľskej zmluvy ako neprijateľnej podmienky by mal opísať znenie podmienky tak, ako je uvedená v zmluve. Podľa Najvyššieho súdu SR: *„Účelom ustanovenia § 153 ods. 3 a 4 OSP v spojení s § 53a Občianskeho zákonníka je, okrem iného, dosiahnuť, aby dodávateľ už nepoužíval v spotrebiteľských zmluvách ním uzatváraných vo viacerých prípadoch (alebo v ním vyhotovených všeobecných obchodných podmienkach) takú neprijateľnú podmienku, ktorá bola niektorým právoplatným rozsudkom súdu určená za neplatnú. Ak súd konštatujúci neprijateľnosť podmienky doslovne necituje ustanovenie spotrebiteľskej zmluvy, ktorej neplatnosť určil, nemôže byť tento účel dosiahnutý. Podľa právneho názoru dovolacieho súdu nezodpovedá uvedenému zámeru, ako ani zneniu týchto ustanovení Občianskeho súdneho poriadku, ak výrok rozsudku*

vyjadruje iba zmysel alebo len popisuje obsah toho - ktorého zmluvného dojednania. Len ak je takto – doslovne – v rozsudku súdu citované ustanovenie spotrebiteľskej zmluvy, ktoré súd považoval za neprijateľnú podmienku, sa môže na dodávateľa vzťahovať povinnosť zdržať sa v budúcnosti, vo vzťahu k všetkým do úvahy prichádzajúcim spotrebiteľom, používania tejto podmienky.“ Ustanovenie § 153 ods. 4 OSP (aktuálne § 298 ods. 2 CSP) dokonca súdu ukladá povinnosť takúto neprijateľnú zmluvnú podmienku označiť vo výroku, ak ju na tomto základe určil ako neplatnú, nepriznal dodávateľovi plnenie, prípadne uložil dodávateľovi povinnosť nahradiť škodu, vydať bezdôvodné obohatenie alebo zaplatiť primerané zadosťučinenie. Ak súd vydal rozhodnutie, kde vo výroku doslovne označil a určil neprijateľnú podmienku v spotrebiteľskej zmluve, Národná banka Slovenska je takýmto určením viazaná. Túto zmluvnú podmienku musí považovať za neprijateľnú a v rámci dohľadu kontroluje, či dohliadaný subjekt dodržiava zákaz používania neprijateľnej podmienky. Národná banka Slovenska je podľa § 35g ods. 1 zákona o dohľade oprávnená odňať povolenie na výkon činnosti dohliadanému subjektu, ktorý by porušil toto súdne rozhodnutie, resp. by porušil povinnosť podľa § 53a Občianskeho zákonníka zdržať sa použitia neprijateľnej podmienky.

Hoci táto povinnosť v súdnom konaní, kde je sporovou stranou spotrebiteľ, platí už niekoľko rokov, Národnej banke Slovenska prakticky nie sú známe rozhodnutia súdov v oblasti spotrebiteľských zmlúv pri finančných službách, ktoré by obsahovali takto, vo výroku rozsudku, označenú a odcitovanú neprijateľnú zmluvnú podmienku. V tejto súvislosti sme sa tiež ešte v dohliadacej praxi v oblasti finančného trhu nestretli s uplatnením § 53a Občianskeho zákonníka, z ktorého prakticky vyplýva precedentná (všeobecná) záväznosť takéhoto rozhodnutia súdu pre dodávateľa aj vo vzťahu k spotrebiteľom, ktorí neboli účastníkmi súdneho sporu, no dodávateľ má s nimi dojednanú rovnakú alebo obdobnú zmluvnú podmienku v spotrebiteľskej zmluve.

Oveľa častejšie sa v dohliadacej praxi stretávame s rozhodnutiami súdov, ktoré vo výrokovvej časti rozsudku priznávajú nárok spot-

rebitel'ovi, resp. zamietnu nárok dodávateľa na právnom základe neprijateľnosti zmluvnej podmienky, no túto konštatujú len v rámci právneho posúdenia veci (ako predbežnej otázky) v odôvodnení rozsudku. Známe sú nám aj rozhodnutia súdu, ktoré neprijateľnosť zmluvnej podmienky konštatujú vo výroku, no bez výslovnej citácie tejto podmienky, hoci je to v rozpore s tým, čo uviedol Najvyšší súd SR v uznesení z 9. októbra 2014, sp. zn. 3 Cdo 446/2013.

Pozrime sa na rozhodnutie súdu, ktoré popisuje zmluvnú podmienku v spotrebiteľskej zmluve ako neprijateľnú len v odôvodnení. Došlo v tomto prípade k rozhodnutiu príslušného orgánu o tom, že podmienka v spotrebiteľskej zmluve je neplatná? Obávame sa, že odpoveď bude negatívna. Takéto rozhodnutie súdu sa samozrejme dá použiť ako argumentačná podpora pri posúdení neprijateľnosti podmienky, dokonca z hľadiska presvedčivosti argumentácie v odôvodnení môže byť významné a pre ďalšiu prax môže slúžiť svojou „*neformálnou precedentsnosťou*“. No formálno-právneho hľadiska je výrok rozsudku záväzný subjektívne, len pre sporové strany (pozri § 228 ods. 1 CSP), a to v znení ako bol vyhlásený. Inými slovami, ak súd napríklad nepriznal nárok dodávateľovi, v odôvodnení argumentujúc, že nárok dodávateľ odvodzuje z neprijateľnej zmluvnej podmienky, súd, ako príslušný orgán, rozhodol len o nepriznaní nároku zo zmluvy voči konkrétnemu žalovanému spotrebiteľovi, nie však o neprijateľnosti zmluvnej podmienky.

Za zložitejšie považujeme posúdenie situácie, ak súd vo výroku rozhodnutia výslovne určil podmienku ako neprijateľnú, ale neurobil to v súlade s požiadavkou Civilného sporového poriadku so zohľadnením vyššie uvádzanej interpretácie Najvyššieho súdu SR. Urobil to tak, že zmluvnú podmienku vo výroku neodcitoval, len ju popísal, prípadne uviedol odkaz na príslušné zmluvné ustanovenie. Vychádzajúc z uznesenia Najvyššieho súdu SR z 9. októbra 2014, sp. zn. 3 Cdo 446/2013 takýto výrok nemá účinky predpokladané § 53a Občianskeho zákonníka, t. j. dodávateľ sa nemusí zdržať použitia takejto neprijateľnej podmienky vo vzťahu k všetkým spotrebiteľom. Je však nepochybné, že výrok rozhodnutia má subjektívnu záväznosť (voči účastníkom súdneho konania), pričom

výrok rozhodnutia má zo sémantického hľadiska jednoznačne určujúci charakter. Predpokladajme, že rozhodnutie sa stane právoplatným bez toho, aby došlo opravným súdom k odstráneniu nedostatku výroku. Ako má správny orgán pristúpiť k takémuto rozhodnutiu? To, že rozhodnutie súdu nemá účinky záväzného precedensu (§ 53a Občianskeho zákonníka) je, pre správny orgán pri prijatí záveru ohľadne možnosti posúdenia predbežnej otázky, bezvýznamné. Ustanovenie § 24 ods. 10 zákona o dohlade neumožňuje Národnej banke Slovenska posúdiť vec samostatne, ak o nej právoplatne rozhodol súd, a to bez ohľadu na povahu takéhoto súdneho rozhodnutia. Je zrejme, že Národná banka Slovenska je viazaná aj v prípadoch, ak súdne rozhodnutie má výlučne subjektívnu záväznosť, nemusí mať všeobecnú záväznosť (§ 298 CSP, § 53a Občianskeho zákonníka). Tiež je potrebné vychádzať z prezumpcie správnosti rozhodnutia súdu, navyše Národná banka Slovenska nie je príslušná hodnotiť výrok súdneho rozhodnutia, resp. ho v rámci vedeného správneho konania relativizovať a neprihliadať naň pre jeho vady.<sup>1</sup> Na druhej strane, Najvyšší súd SR takéto rozhodnutie označuje ako rozhodnutie, ktoré fakticky nemá charakter rozhodnutia, ktorým došlo k všeobecnému vyhláseniu neprijateľnej zmluvnej podmienky v spotrebiteľskej zmluve.<sup>2</sup> Pri-

<sup>1</sup> Podobne sa k právomoci súdu vyjadril Najvyšší súd SR vo svojom uznesení z 29. apríla 2010, sp. zn. 1 Cdo 133/2009, kde uvádza: „Keďže – ako už bolo vysvetlené – súd nemôže ako predbežnú otázku znovu riešiť to, o čom už bolo právoplatne rozhodnuté v osobitnom spore účastníkov, nie je vonkoncom rozhodujúce (podstatné), či súd v právoplatne skončenom konaní správne alebo nesprávne právne posúdil priznaný nárok (príslušenstvo pohľadávky). Klásť si otázku, či civilný súd v predošlom konaní vec, resp. priznaný nárok správne alebo nesprávne právne posúdil, je nielen zbytočné, takáto otázka je aj úplne nepatričná (nemá byť prečo položená). So zreteľom na právoplatnosť a z toho plynúcu záväznosť a nezmeniteľnosť právoplatného rozhodnutia je akékoľvek „nové“ právne posudzovanie právoplatného súdneho rozhodnutia v inom (ďalšom) konaní tých istých účastníkov vylúčené (neprijateľné). Iné riešenie by znamenalo, že súd môže porušiť viazanosť uloženú mu zákonodarcom v citovanom ustanovení § 159 ods. 2 OSP.“

<sup>2</sup> Z uznesenia Najvyššieho súdu SR z 9. októbra 2014, sp. zn. 3 Cdo 446/2013: „Ak súd prvého stupňa síce určí neplatnosť niektorého ustanovenia spotrebiteľskej zmluvy, avšak v zmysle § 153 ods. 3 a 4 OSP necituje vo výrokovej časti svojho rozsudku doslovné znenie zmluvy, ktoré považoval za neprijateľnú zmluvnú podmienku, má to

znávame, že v takejto situácii nenachádzame jednoznačnú právno-teoretickú odpoveď. Ako jediné pragmatické východisko sa nám zdá len možnosť správneho orgánu podať na príslušnom súde žalobu na abstraktnú kontrolu neprijateľnej zmluvnej podmienky podľa § 301 a nasl. CSP, fakticky argumentujúc tým, že z dôvodu právnej istoty je, pre rozhodnutie o administratívnej sankcii za používanie neprijateľnej podmienky v spotrebiteľskej zmluve, potrebné odstrániť pochybnosť, či bola riadne určená podmienka ako neprijateľná, a pre istotu ju treba pred súdom posúdiť ešte raz.

Radi by sme sa zastavili ešte pri jednom aspekte súvisiacom s aplikáciou rozsahu posúdenia veci správnym orgánom v rámci predbežnej otázky. Doteraz sme sa venovali výlučne záväznosti súdneho rozhodnutia, ak súd rozhodoval o neprijateľnosti zmluvnej podmienky. Relevantnými sú však aj prípady, ak je pre správne konanie dôležité súdne rozhodnutie o tom, či existuje právny vzťah, prípadne právny nárok vyplývajúci zo spotrebiteľskej zmluvy. Predstavme si situáciu, že správny orgán posudzuje, či sa dodávateľ nedopúšťa nekalej obchodnej praxe, pričom pre hodnotenie konania dodávateľa je dôležité predbežne posúdiť, či je spotrebiteľská zmluva platná, prípadne či zakladá nároky, ktorých sa dodávateľ dožaduje voči spotrebiteľovi. Do hry vstúpia rôzne súdy, keďže ich miestna príslušnosť je daná spravidla bydliskom (trvalým pobytom) spotrebiteľa, v obdobných veciach, u toho istého dodávateľa a pri rovnakej spotrebiteľskej zmluve, rozhodnú o nároku rôzne. Správny orgán je tu postavený pred situáciu, kde existujú dve právoplatné rozhodnutia rôznych súdov, pričom jeden nárok dodávateľovi priznal a druhý zamietol. Takáto situácia sú pri spotrebiteľských úveroch časté, ale stretli sme sa s ňou nap-

---

*ten dôsledok, že jeho rozhodnutie nemôže mať budúci všeobecný (precedentný) dopad v zmysle novozaloženej povinnosti dodávateľa zdržať sa ďalšieho používania určitého ustanovenia spotrebiteľskej zmluvy. Navyše, rozsudok odvolacieho súdu, ktorý potvrdil takýto rozsudok, vtedy nemá znaky rozsudku odvolacieho súdu, proti ktorému je dovolanie prípustné podľa § 238 ods. 3 OSP. (v takom prípade totiž nejde o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4 OSP).“*

říklad aj pri poisťnej zmluve.<sup>3</sup> Procesné predpisy správneho práva neponúkajú žiadne riešenie. Správny orgán si o povahe nároku, ktorý bol predmetom právoplatného súdneho rozhodnutia, už nemôže urobiť úsudok v rámci predbežnej otázky sám. Opäť jediné pragmatické východisko vidíme v tom, že správny orgán bude iniciovať žalobu na konanie o abstraktnej kontrole nekalej obchodnej praktiky (§ 301 a nasl. CSP). Tentoraz nekalej obchodnej praktiky, pre ktorú správny orgán sám začal sankčné správne konanie. V konaní podľa § 301 a nasl. CSP si potom súd môže sám predbežne vyhodnotiť, či nároky zo spotrebiteľských zmlúv existujú, a na tomto základe určiť, či sa dodávateľ dopúšťa nekalej obchodnej praktiky. V takejto situácii nevidíme inú možnosť ako môže správny orgán vykonať svoju pôsobnosť zabezpečiť spotrebiteľom ochranu pred nekalými obchodnými praktikami.

### **3. Krátka poznámka k záväznosti rozhodnutia správneho orgánu pred súdom**

V diskutovanej téme je podľa nášho názoru potrebné, *ad vice versa*, akcentovať pri súdnom konaní významnosť rozhodnutia správneho orgánu o tom, že sa stal správny delikt. Súd je podľa § 193 CSP viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, priestupok alebo iný správny delikt postihnutelný podľa osobitného predpisu, a o tom, kto ich spáchal. Pritom rozhodnutie správneho orgánu o porušení § 4 ods. 2 písm. c) zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov (zákaz používať nekalé praktiky a neprijateľné podmienky v spotrebiteľskej zmluve) je rozhodnutím o spáchaní správneho deliktu.

Na tomto mieste nechajme prehovoriť Ústavný súd SR o uplatnení zásady viazanosti rozhodnutia o spáchaní trestného činu:

<sup>3</sup> Porovnaj napríklad rozsudok Okresného súdu Košice II zo 6. apríla 2016, sp. zn. 41 C 338/2015 a rozsudok Okresného súdu Košice I zo 16. októbra 2012, sp. zn. 17 C 115/2011 potvrdený rozsudkom Krajského súdu v Košiciach súdu zo 14. novembra 2013, sp. zn. 5 Co 44/2013.



*„V predmetnej veci ústavne súladný výklad uvedeného ustanovenia (§ 135 OSP, aktuálne § 193 CSP – pozn. autora) vyžaduje, aby súdy zúčastnené na rozhodovaní o nej boli viazané odsudzujúcim rozsudkom okresného súdu z 8. februára 2008 vo vzťahu ku všetkým skutočnostiam, ktoré boli podmienkou odsúdenia odsúdeného a okresným súdom boli zistené, to platí aj o zistení vzniku škody u poškodeného sťažovateľa v dôsledku protiprávneho konania odsúdeného. Ústavný súd s ohľadom na uvedené konštatuje, že rozsah viazanosti všeobecného súdu rozsudkom vydaným v trestnom konaní pri rozhodovaní v občianskom súdnom konaní v prípadoch, v ktorých sa zákonné znaky skutkovej podstaty trestného činu zhodujú s okolnosťami relevantnými, resp. podstatnými pre rozhodnutie v občianskoprávnom konaní, nemožno obmedziť len na závery o protiprávnom konaní, t. j. o spáchaní trestného činu, a o tom, kto ho spáchal. Výklad ustanovenia § 135 OSP, ktorým uvedené ustanovenie aplikoval v predmetnej veci najvyšší súd, vedie aj k narušeniu princípu práva na spravodlivý proces, keďže znemožňuje poškodenému v trestnom konaní, ktorý bol so svojím nárokom na náhradu škody odkázaný na jeho uplatnenie v rámci občianskoprávneho konania, aby sa ho úspešne dovolal napriek existencii právoplatného rozsudku vydaného v trestnom konaní, v ktorom bola jeho škoda uznaná a konštatovaná.“<sup>4</sup>*

Ústavne konformný výklad § 193 CSP v prípade viazanosti výrokom o trestnom čine je výklad, na základe ktorého je záväzný nielen výrok o vine, ale aj posúdenie, že boli naplnené znaky skutkovej podstaty trestného činu. Čo to bude znamenať, ak aplikujeme nález Ústavného súdu SR *mutatis mutandis* na rozhodnutie o správnom delikte? Ak správny orgán právoplatne rozhodol o tom, že sa dodávateľ dopustil správneho deliktu tým, že používal neprijateľné podmienky v spotrebiteľskej zmluve, pričom neprijateľnosť podmienky je znakom skutkovej podstaty tohto správneho deliktu, je fakticky záväzné takéto rozhodnutie aj v aspekte posúdenia neprijateľnosti. A z hľadiska záväznosti tohto rozhodnutia je nevyznamné, že si správny orgán o neprijateľnosti podmienky urobil úsudok sám v rámci posúdenia predbežnej otázky.

---

<sup>4</sup> Nález Ústavného súdu SR z 23. novembra 2011, sp. zn. I. ÚS 269/2011.



Na tomto mieste už len krátko skonštatujeme, že, berúc do úvahy procesnoprávne ustanovenia o predbežnej otázke, v správnom konaní, ako aj v civilnom sporovom konaní je pre dodržanie zákonosti postupu a rešpektovanie princípu právnej istoty kľúčové, aby správne orgány a súdy vzájomne poznali svoju rozhodovaciu prax, ale predovšetkým, aby docenili dôsledky svojich rozhodnutí, ktoré majú nielen v oblasti vlastnej pôsobnosti.

## Summary

There is a strong impact of judicial decision in case of consumer litigation onto decision making process of the National bank of Slovakia in administrative consumer protection proceedings. One of those aspects is whether the National bank of Slovakia is entitled to decide a preliminary question about unfair condition in consumer contract, when a court previously reviewed such a condition but did not formally banned to use this condition despite deciding in favour of consumer on the ground of unfairness of the condition. Author is trying to answer the question in what situation the administrative body is bounded by the court decision about the preliminary question. In controversial cases author recommends that administrative bodies should use the court action on abstract review of unfair condition in consumer contract according to the Civil Litigation Procedure Code. Author formulates also a short note about binding nature of a final decision declaring an administrative offence concerning consumer rights for courts in civil litigation cases.

# JE SÚD VIAZANÝ ROZHODNUTÍM SPRÁVNEHO ORGÁNU O NEPRIJATEĽNEJ ZMLUVNEJ PODMIENKE?<sup>1</sup>

JUDr. Katarína Gešková, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave  
Katedra občianskeho a obchodného práva

**Abstrakt:** Autorka sa v článku venuje ustanoveniam predpisov správneho práva, ktoré umožňujú správny orgán rozhodovať o neprijateľnej zmluvnej podmienke v spotrebiteľských zmluvách. Následne sa zamýšľa nad tým, či je súd, ktorý sa neprijateľnosťou zmluvnej podmienky zaoberá neskôr, viazaný právnym posúdením správneho orgánu o neprijateľnosti. S cieľom zodpovedať túto otázku analyzuje ustanovenia § 193 a § 194 Civilného sporového poriadku a zaoberá sa rôznymi druhmi výkladu.

**Kľúčové slová:** neprijateľné zmluvné podmienky, nekalé obchodné praktiky, viazanosť súdu rozhodnutím správneho orgánu

## 1. Úvod

Rozhodovanie o neprijateľnej zmluvnej podmienke v spotrebiteľských zmluvách je zverené do právomoci viacerých subjektov. Sú nimi nielen súdy, ale aj orgány verejnej správy. Toto riešenie sa javilo ako vhodné, pretože spotrebiteľ bol chránený aj správnymi orgánmi, ktoré v rámci svojej právomoci tiež posudzovali neprijateľné podmienky, a to v rámci konania o priestupkoch alebo iných správnych deliktoch, za čo dodávateľom následne ukladali pokuty. Už táto ochrana mohla spotrebiteľa ochrániť a napomôcť vytvoriť zdravé prostredie vo vzťahoch medzi spotrebiteľmi a dodávateľmi.

Zároveň však zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Občiansky zákonník“ alebo

---

<sup>1</sup> Tento príspevok vznikol v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

„OZ“) a zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Civilný sporový poriadok“ alebo „CSP“) zveruje súdom právomoc rozhodovať o neprijateľnosti zmluvnej podmienky alebo nekalej obchodnej praktike, ako aj o vydaní bezdôvodného obohatenia, náhrady škody alebo zaplatení primeraného finančného zadostučinenia (§ 298 CSP).

Táto dichotómia v právomoci rôznych subjektov zaoberať sa neprijateľnými podmienkami a rozhodovať o nich však so sebou prináša aj ďalšie otázky, a to najmä tú, či je súd (rozhodujúci o neprijateľnosti zmluvných podmienok ako druhý v poradí) viazaný rozhodnutím správneho orgánu (rozhodujúci vo veci skôr) vo veci neprijateľných podmienok, resp. či to platí aj naopak.

## **2. Oprávnenie správnych orgánov rozhodovať o neprijateľných podmienkach**

Oprávnenie správnych orgánov zaoberať sa neprijateľnosťou zmluvných podmienok vyplýva z niekoľkých ustanovení. Z hľadiska ochrany spotrebiteľa možno za najvýznamnejšie považovať nasledujúce dva predpisy:

### **A. Zákon o ochrane spotrebiteľa**

Podľa § 4 ods. 2 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o ochrane spotrebiteľa“) predávajúci nesmie:

- a) ukladať spotrebiteľovi povinnosti bez právneho dôvodu,
- b) upierať spotrebiteľovi práva podľa § 3,
- c) používať nekalé obchodné praktiky a **neprijateľné podmienky v spotrebiteľských zmluvách.**<sup>2</sup>

---

<sup>2</sup> Zákon pri tejto povinnosti výslovne odkazuje na § 52 až 54 OZ.

O porušení ustanovení zákona o ochrane spotřebitele, vrátane vyššie uvedených povinností, rozhodujú orgány dozoru (§ 20 zákona o ochrane spotřebiteľa).

Podľa § 24 zákona o ochrane spotřebiteľa: „*Za porušenie povinností ustanovených týmto zákonom alebo právne záväznými aktmi Európskej únie v oblasti ochrany spotřebiteľa uloží orgán dozoru výrobcovi, predávajúcemu, dovozcovi, dodávateľovi alebo osobe podľa § 9a alebo § 26 pokutu do 66 400 eur; za opakované porušenie povinnosti počas 12 mesiacov uloží pokutu do 166 000 eur.*“

Zo znenia rozhodnutí príslušných správnych orgánov dozoru (najmä príslušná Slovenská obchodná inšpekcia) vyplýva, že výrok rozhodnutia sa skladá **jednak z výšky uloženej pokuty, a zároveň aj z popisu konkrétneho protiprávneho konania.**<sup>3</sup>

## **B. Zákon o dohľade nad finančným trhom**

Kompetentným orgánom v zmysle zákona o dohľade nad finančným trhom je v oblasti ochrany finančného spotřebiteľa **Národná banka Slovenska**. Jej kompetencie v tejto oblasti sú upravené v piatej časti zákona (ochrana finančného spotřebiteľa).

Národná banka Slovenska môže podľa § 35e zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o dohľade nad finančným trhom“) svojím **rozhodnutím zakázať** dohliadanému subjektu:

- a) nekalú obchodnú praktiku, aj keď ešte nebola vykonaná, ale jej vykonanie bezprostredne hrozí, a to aj bez ohľadu na jej príčiny a bez ohľadu na vznik škody alebo spôsobenie iného následku finančným spotrebiteľom,
- b) **používať neprijateľnú podmienku v neprospech finančného spotřebiteľa** v zmluve o poskytnutí finančnej služby ani dojednávať zmluvy s finančnými spotrebiteľmi obsahujúce neprijateľnú podmienku.

---

<sup>3</sup> Napr. rozhodnutie Slovenskej obchodnej inšpekcie, Ústredný inšpektorát Slovenskej obchodnej inšpekcie so sídlom v Bratislave, sp. zn. SK/0207/99/2014.

Národná banka Slovenska **je** v rámci vykonávania svojej pôsobnosti v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov **príslušná ako predbežnú otázku posudzovať** nekalé obchodné praktiky dohliadaných subjektov a **neprijateľné podmienky v zmluvách o poskytnutí finančnej služby**.

Zákon o dohľade nad finančným trhom však zároveň uvádza, že **týmto nie je dotknutý § 2 ods. 3 zákona o dohľade nad finančným trhom**, podľa ktorého *„predmetom dohľadu nad dohliadanými subjektmi nie je rozhodovanie sporov z právnych vzťahov medzi dohliadanými subjektmi a ich klientmi, na ktorých prejednávanie a rozhodovanie sú príslušné súdy alebo iné orgány podľa osobitných predpisov“*. Môžeme teda zhrnúť, že dohľad Národnej banky Slovenska **nemá nahrádzať možnosti ochrany**, ktoré má či už spotrebiteľ, alebo dodávateľ **v rámci klasického civilného súdneho konania, príp. v rozhodcovskom konaní alebo v spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní**.

V prípade, ak Národná banka Slovenska získa podozrenie o porušovaní spotrebiteľských práv dohliadaným subjektom, ktoré poškodzuje kolektívne záujmy finančných spotrebiteľov, **je príslušná vydať predbežné opatrenie, ktorým dohliadanému subjektu uloží, aby upustil od tohto porušovania spotrebiteľských práv** a vo veci tohto porušovania bezodkladne začne konanie proti dohliadanému subjektu.

Tieto kompetencie boli do zákona o dohľade nad finančným trhom doplnené zákonom č. 373/2014 zo dňa 26. 11. 2014, ktorý nadobudol účinnosť 1. 1. 2015. Podstatou zmien, ktoré prináša tento zákon, sú legislatívne zmeny s cieľom zabezpečiť **zvýšenie ochrany finančných spotrebiteľov** (spotrebiteľov na finančnom trhu) **rozšírením pôsobnosti Národnej banky Slovenska** pri dohľade nad finančným trhom **o dohľad v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov** a zdokonalením zákonnej regulácie verejnoprávných vzťahov v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov. Pritom navrhnuté rozšírenie dohľadu nad finančným trhom o dohľad v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov sa týka verejnoprávných vzťahov pri dohľade nad finančným trhom, a **teda nemá zasahovať do rozho-**

**dovania sporov zo súkromnoprávnych vzťahov medzi subjektmi finančného trhu a ich klientmi vrátane finančných spotrebiteľov**, čo je zrejme aj z explicitného vymedzenia predmetu dohľadu (v § 2 ods. 3 zákona o dohľade nad finančným trhom) tak, že predmetom tohto dohľadu nie je rozhodovanie sporov medzi dohliadanými subjektmi finančného trhu a ich klientmi (finančnými spotrebiteľmi alebo inými klientmi), ktoré patrí do pôsobnosti súdov alebo iných orgánov (napríklad rozhodcovských súdov).

Ako sa ďalej uvádza aj v dôvodovej správe k § 35e: „*Navrhnutým ustanovením týchto špecifických právomocí Národnej banky Slovenska sa vytvára zákonný priestor na efektívne a operatívne zabezpečovanie cieľa ochrany finančných spotrebiteľov v oblasti verejnoprávnych vzťahov, ktorým je ochrana práv a právom chránených záujmov finančných spotrebiteľov pri ponúkaní, poskytovaní a užívaní finančných služieb, ak sú ohrozené alebo poškodené konaním poskytovateľa finančnej služby (dohliadaného subjektu finančného trhu). Účelom navrhnutej zákonnej úpravy je najmä **úsilie predchádzať** poškodzovaniu práv finančných spotrebiteľov pri zistení hroziaceho poškodzovania, a tiež pri zistení už vzniknutého poškodenia finančných spotrebiteľov, ktoré ohrozuje aj ďalších finančných spotrebiteľov, ale taktiež **úsilie o ďalšiu prevenciu vážneho porušovania povinností pri ponúkaní (marketingu), poskytovaní alebo užívaní finančných služieb.** Uvedené právomoci vykoná Národná banka Slovenska **formou rozhodnutia o predbežnom opatrení alebo formou sankčného rozhodnutia.** Navrhnutá zákonná úprava na ochranu finančných spotrebiteľov je inšpirovaná už existujúcou zákonnou úpravou o štátnom dozore pri ochrane spotrebiteľov. Zároveň sa novým § 35e odsekom 2 zákona o dohľade navrhuje **explicitne ustanoviť, že Národná banka Slovenska pri dohľade v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov (teda v rámci verejnoprávnych vzťahov) je príslušná posudzovať nekalé obchodné praktiky poskytovateľov finančných služieb (dohliadaných subjektov finančného trhu), a že rovnako je príslušná posudzovať neprijateľné podmienky v zmluvách o poskytnutí finančnej služby, pričom v súvislosti s nekalými obchodnými praktikami a neprijateľnými zmluvnými podmienkami ide výlučne o posudzovanie predbežnej otázky (čím sa zabezpečuje***

*rešpektovanie súdnej judikatúry) v rámci rozhodovania v režime zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade. Prejudiciálnym posúdením nebude nijako dotknutá pôsobnosť a právomoc iných orgánov, ktoré budú oprávnené rovnako posudzovať nekalé obchodné praktiky alebo neprijateľné zmluvné podmienky na iný zákonom stanovený účel (napríklad Komisia na posudzovanie podmienok v spotrebiteľských zmluvách a nekalých obchodných praktík predávajújúcich). Logicky výkladom ratione legis je vylúčený akýkoľvek dosah a presahovanie posúdenia nekalosti praktiky alebo neprijateľnosti zmluvnej podmienky na súkromnoprávny rozmer právnych vzťahov. V tomto zmysle je aj v novom § 35e odseku 2 zákona o dohľade zabezpečené rešpektovanie pôsobnosti súdov alebo iných orgánov (napríklad rozhodcovských súdov) na rozhodovanie sporov zo súkromnoprávných vzťahov medzi dohliadanými subjektmi a finančnými spotrebiteľmi alebo inými klientmi dohliadaných subjektov, keďže naďalej pre celý dohľad nad finančným trhom vrátane dohľadu v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov platí výslovné vymedzenie predmetu dohľadu (v § 2 ods. 3 zákona o dohľade) tak, že predmetom tohto dohľadu nie je rozhodovanie sporov medzi dohliadanými subjektmi finančného trhu a ich klientmi (finančnými spotrebiteľmi alebo inými klientmi), ktoré patrí do pôsobnosti súdov alebo iných orgánov (napríklad rozhodcovských súdov). Pre objasnenie je potrebné doplniť, že ani zákaz nekalej obchodnej praktiky alebo neprijateľnej zmluvnej podmienky vydaný zo strany Národnej banky Slovenska (rovnako tak jeho nevydanie) nemôže ani nebude predstavovať prekážku rozhodovania týchto otázok súdmi Slovenskej republiky podľa predpisov procesného práva, či už v režime prejudiciálneho, alebo meritórneho rozhodovania.*

Ako vyplýva z vyššie uvedeného, rozhodnutia Národnej banky Slovenska majú preventívnu funkciu a nemajú zasahovať do rozhodovania súdov alebo iných orgánov (rozhodcovských orgánov) v rámci civilného súdnictva. Sám zákonodarca v dôvodovej správe hovorí o aplikácii výkladu *ratione legis* (podľa úmyslu zákona), prostredníctvom ktorého je potrebné dospieť k záveru, že posúdenie neprijateľnosti zmluvnej podmienky Národnou bankou Slovenska nemá nijakým spôsobom zasiahnuť do súdneho rozhodovania

a ani prejudikovať rozhodnutie súdu. Nemá byť teda ani vyriešenou predbežnou otázkou.

### 3. Viazanosť súdu rozhodnutiami správnych orgánov

V civilnom súdnom konaní má súd právomoc rozhodovať súkromnoprávne spory a iné právne veci (t. j. v mimosporových konaniach). Zmyslom činnosti súdu je práve rozhodovacia činnosť, t. j. aplikácia práva na konkrétny skutkový stav. Z tejto činnosti súdu existujú výnimky, t. j. **súd o veci nerozhodne, ale je viazaný, resp. prihliadne na právny názor alebo rozhodnutie, ktoré už vyslovil iný súd alebo iný orgán.** Táto viazanosť, resp. povinnosť prihliadať na iné rozhodnutie je upravená v § 193 a § 194 CSP.

Preto sme si položili otázku, či je možné ich aplikovať, resp. ktoré z nich je možné aplikovať na zodpovedanie nastolenej otázky, a to, **či je súd viazaný rozhodnutím správneho orgánu o neprijateľnosti zmluvnej podmienky.**

**Súd je podľa § 193 CSP viazaný:**

- a) rozhodnutím ústavného súdu o tom, či určitý právny predpis nie je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavným zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná, rozhodnutím ústavného súdu alebo Európskeho súdu pre ľudské práva, ktoré sa týkajú základných ľudských práv a slobôd,
- b) rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že **bol spáchaný trestný čin, priestupok alebo iný správny delikt** postihnuteľný podľa osobitného predpisu, a o tom, **kto ich spáchal,**
- c) rozhodnutím o osobnom stave, vzniku alebo zániku spoločnosti.

V týchto prípadoch zákon vymedzuje viazanosť súdu, čo znamená, že **súd nemôže o týchto otázkach rozhodnúť sám v rámci civilnej právomoci** alebo vec musí prejednať **civilný súd v osobitnom konaní** (napr. o osobnom stave).



Ustanovenie § 194 CSP sa zaoberá tzv. prejudiciálnou otázkou. Právna teória aj súdna prax pod pojmom prejudiciálne (predbežné) otázky rozumejú také otázky, ktoré samy osebe nie sú predmetom konania, ale od ich vyriešenia závisí rozhodnutie súdu, resp. ich vyriešenie je nevyhnutne potrebné na to, aby súd vydal rozhodnutie vo veci.<sup>4</sup> Predbežné otázky si môže súd posúdiť sám, **okrem prípadov, ktoré sú vymedzené v § 193 CSP**. Otázky podľa § 193 CSP súd prejudiciálne vyriešiť nemôže. Inak povedané, otázky vymedzené v § 193 CSP nemôže súd riešiť ako prejudiciálne, ale musí počkať, kým o nich rozhodne súd v osobitnom konaní alebo príslušný orgán.

Pri prejudiciálnych otázkach platí, že súd si o nich môže vytvoriť vlastný, prejudiciálny záver. Števček<sup>5</sup> v tejto súvislosti hovorí o dvoch spôsoboch riešenia prejudiciálnej otázky:

- a) „**nevyliešená**“ prejudiciálna otázka – keď kompetentný orgán o otázke nerozhodol, takže súd si vec posúdi sám;
- b) „**vyliešená**“ prejudiciálna otázka – keď už o danej otázke (determinujúcej rozhodnutie) existuje rozhodnutie iného orgánu – platí to isté ako *ad a*), t. j. nie je vylúčené vlastné posúdenie danej otázky súdom, súd sa však musí s prípadným odklonom dôsledne vysporiadať v odôvodnení. Uvedený postup vyplýva z prioritácie súdu ako orgánu ochrany práva. Platí požiadavka, aby rozhodnutia súdov a iných orgánov neboli rozdielne, ale ak dôjde k odklonu, nech ide skôr o *ultima ratio*, pričom musí byť riadne zdôvodnené.

### Historický exkurz

Dočasné súdne pravidlá neobsahovali žiadnu právnu úpravu prejudiciality, resp. posudzovania prejudiciálnych otázok.

Právny inštitút prejudiciálnych otázok nebol explicitne upra-

<sup>4</sup> Napr. R 61/1965; uznesenie Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1170/2002 alebo aj uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1 Cdo 133/2009

<sup>5</sup> ŠTEVČEK, M. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 735.

vený ani v civilných procesných normách platiacich na našom území, avšak náznak prejudiciality môžeme nájsť v § 268 zákona č. 113/1895 civilní řád soudní (platil v Českej republike), v ktorom sa uvádza: „*Když rozhodnutí závisí na důkazu a připočtení trestného činu, soudce vázán jest obsahem vydaného o tom právoplatného odsuzujícího nálezu soudnu trestního.*“<sup>6</sup> Uvedené ustanovenie bolo v zákone upravené pri všeobecných ustanoveniach o dokazovaní.

Zákon č. 142/1950 Zb. Občiansky súdny poriadok už obsahoval normatívnu úpravu prejudiciálnych otázok, a to konkrétne v § 70 pod názvom „Predbežné otázky“.

Podľa § 70 ods. 1: „*Pre svoje rozhodnutie je súd oprávnený urobiť si úsudok i o predbežných otázkach, o ktorých by patrilo rozhodnúť inému súdu alebo úradu (orgánu verejnej správy).*“

Podľa § 70 ods. 2: „*Ale ak sa už začalo konanie o predbežnej otázke na príslušnom súde alebo u úradu (orgánu verejnej správy), alebo ak je tu podozrenie z trestného činu alebo priestupku a odsúdenie by malo vplyv na rozhodnutie súdu, súd spravidla preruší konanie až do právoplatnosti rozhodnutia o predbežnej otázke alebo o trestnom čine alebo o priepustku.*“

Z uvedeného ustanovenia tak vyplývalo pre súd oprávnenie s platnosťou pre dotyčné konanie rozhodnúť otázku, od ktorej, čo do zistenia práva alebo právneho pomeru, závisí rozhodnutie súdu vo veci samej. Ustanovenie odseku 2 však zároveň umožňovalo súdu v prípadoch tam uvedených prerušiť konanie a počkať na výsledok už začatého konania, a to kvôli účelnosti, aby sa zbytočne nerozhodovalo o veci, ktorá je už predmetom konania na trestnom súde alebo inom úrade (správny úrad). Z dostupnej literatúry nie je známe, že by za platnosti uvedeného civilného procesného poriadku vznikali pri uplatňovaní prejudiciálnych otázok zásadné právne problémy.

Z dôvodovej správy však vyplýva, že na iných miestach (§ 237, § 274, § 307, § 643) je vylúčené oprávnenie súdu na samostatné

---

<sup>6</sup> Ustanovenie § 268 zákon č. dostupné na web stránke Österreichische Nationalbibliothek. <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=rbo&datum=18950004&seite=00000365&zoom=1>

rozhodovanie predbežných občianskych právnych otázok. Podľa dôvodovej správy, z iných predpisov vyplynú, pravdaže, aj iné prípady, ktoré ani nemožno vyčerpávajúcim spôsobom vypočítať, keď bude toto oprávnenie súdu povahou veci vylúčené alebo obmedzené.

V zákone č. 99/1963 Zb. Občianskom súdnom poriadku boli tieto otázky upravené v § 135, podľa ktorého: „(1) *Súd je viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, previnenie alebo priestupok a kto ho spáchal, ako aj rozhodnutím o osobnom stave.* (2) *Inak otázky, o ktorých patrí rozhodnúť inému orgánu, môže súd posúdiť sám. Ak však bolo o takejto otázke vydané príslušným orgánom rozhodnutie, súd z neho vychádza.*“

Z dôvodovej správy vyplýva úvaha, že otázky, či bol spáchaný trestný čin, priestupok alebo previnenie a otázky osobného stavu sú mimo rámec úvahy súdu, pretože tu je možné vychádzať výlučne z rozhodnutí, ktorými bolo o týchto otázkach rozhodnuté.

Vráťme sa však k pôvodnej otázke, ako má postupovať súd, ak už správny orgán (napríklad Slovenská obchodná inšpekcia, Národná banka Slovenska) vydal rozhodnutie, v ktorom sankcionoval dodávateľa, a uviedol, že je to za používanie v rozhodnutí popísanej neprijateľnej podmienky.

Pozrime sa na dve situácie:

- a) **Ak je predmetom konania na súde určenie neplatnosti zmluvnej podmienky** – keďže posúdenie nekalosti nie je v konaní na súde predbežnou otázkou, t. j. otázkou, od ktorej závisí rozhodnutie vo veci samej, **ale je vecou samou**, do úvahy prichádza iba aplikácia § 193 CSP, t. j. či je súd viazaný rozhodnutím správneho orgánu.
- b) **Ak je predmetom konania plnenie, ktorého sa žalobca domáha v dôsledku použitia neprijateľnej podmienky** (vydanie bezdôvodného obohatenia, náhrada škody, zaplatenie primeraného finančného zadosťučinenia – pozri § 53a OZ) – v tomto prípade si súd musí prejudiciálne vyriešiť otázku neplatnosti zmluvného dojednania, t. j. ide o prejudiciálnu otázku. Pri pre-

judiciálnych otázkach však zároveň platí, že súd o nich nemôže sám rozhodnúť. V tomto prípade však súd môže aj sám *ex offo*, t. j. bez návrhu rozhodnúť o tom, že zmluvná podmienka je neprijateľná (§ 298 ods. 1 CSP). Aj v tomto prípade je teda vylúčená aplikácia § 194 CSP a ostáva nám použiť § 193 CSP.

#### **4. Je teda súd viazaný skorším rozhodnutím správneho orgánu o neprijateľnej zmluvnej podmienke?**

Špecifikum konfliktu medzi konaním pred správnym orgánom a súdom o neprijateľnej zmluvnej podmienky je to, že jedno protiprávne konanie (používanie neprijateľnej zmluvnej podmienky) napĺňa zároveň skutkovú podstatu správneho deliktu, ako aj občianskoprávneho deliktu.

Správne delikty sú v zákone o ochrane spotrebiteľa vymedzené buď tak, že majú typický správnoprávny rozmer, t. j. Slovenská obchodná inšpekcia kontroluje niečo, čo súd nerobí (napr. pozri § 4 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa), alebo sú vymedzené tak, že sú zároveň občianskoprávnym deliktom (napr. používať nekalé obchodné praktiky podľa § 2 ods. 3 zákona o ochrane spotrebiteľa, dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania podľa § 3 zákona o ochrane spotrebiteľa, zákaz konať v rozpore s dobrými mravmi podľa § 8 zákona o ochrane spotrebiteľa), t. j. rozhodovanie je dané do právomoci aj správneho orgánu (Slovenská obchodná inšpekcia), aj súdu.

Keďže ide o otázku, ktorá je paralelne zverená do rozhodovacej právomoci správneho orgánu aj súdu, súd by nemal byť absolútne viazaný rozhodnutím správneho orgánu, pretože potom by to bola len otázka toho, kto vydá rozhodnutie skôr. Ustanovenie § 193 CSP sleduje ten cieľ, že súd je viazaný rozhodnutiami, ktoré nemôže rozhodnúť sám, t. j. ak nie je daná jeho právomoc o veci rozhodnúť vôbec. Veď preto napríklad nie je civilný súd viazaný rozsudkom v časti výšky škody a môže ju dokazovať sám, aj keď ju nejakým spôsobom vyhodnotil trestný súd s cieľom posúdiť kvalifikačný

moment (malá škoda, značná a pod.).<sup>7</sup> Takisto ho nezaväzuje riešenie trestného súdu o príčinnej súvislosti medzi trestným činom a škodou,<sup>8</sup> súd tiež nezaväzuje skutkové zistenie o spoluzavinení osôb, ktoré neboli spomenuté vo trestnom výroku, že spáchali trestný čin, prečin alebo priestupok.<sup>9</sup>

Dôvodová správa k zákonu o dohľade nad finančným trhom (k § 35e, citovaná vyššie), ako aj samotná dikcia zákona (§ 2 ods. 3) nás navádza na takú odpoveď, že nie je účelom predpisov správneho práva upravujúcich dohľad nad ochranou spotrebiteľa pred neprijateľnými podmienkami, aby tieto tvorili prejudícium pre súdy. Naopak, súd má sám právomoc rozhodovať o neprijateľnej zmluvnej podmienke, ako aj o nárokoch z toho vyplývajúcich, a preto nemožno pripustiť taký záver, že súd je viazaný rozhodnutím správneho orgánu. Ochrana prostredníctvom orgánov správneho práva má významnú preventívnu funkciu. Správne orgány disponujú odborným personálnym aparátom, ktorý je na danú problematiku špecializovaný a skúsený, vie do značnej miery zistiť detailne skutkový stav. Preto by sa súd mal vždy vo svojom rozhodnutí vysporiadať aj s rozhodnutím správneho orgánu, najmä teda v situácii, ak je názor súdu opačný. Zrejme však nie je správny záver, že súd je rozhodnutím správneho orgánu viazaný.

Tento záver sa opiera o špecifikum nastoleného problému, ktorým je skutočnosť, že skúmanie neprijateľnosti je zverené dvom subjektom. Záver o preferencii súdneho rozhodnutia sa zároveň opiera o už spomínaný **argument ratio legis**, ale zároveň aj o **teleologickú redukciu**, prostredníctvom ktorej môžeme povinnosť viazanosti rozhodnutím správneho orgánu o tom, že bol spáchaný priestupok alebo iný správny delikt (§ 193 Civilného sporového poriadku), redukovať, t. j. zúžiť. **Teleologická redukcia** znamená, že na niektoré prípady sa konkrétne zákonné ustanovenie nevzťahuje, pretože to odporuje jeho celkovému zámeru.

<sup>7</sup> R 27/1977 s. 118, 22/1979, s. 196, s. 35/1977

<sup>8</sup> RUBEŠ, J. *Komentár. Občanský soudní řád*. Praha : Panorama, 1985, s. 622.

<sup>9</sup> RUBEŠ, J. *Komentár. Občanský soudní řád*. Praha : Panorama, 1985, s. 622.

# LIMITY KONCEPCIE DUÁLNEJ PRÁVOMOCI PRI POSUDZOVANÍ NEPRIJATEĽNOSTI ZMLUVNÝCH PODMIENOK

JUDr. Richard Földeš – Mgr. Radoslav Luby

Slovenská sporiteľňa, a. s.

## 1.

Niet žiadnej zásadnejšej pochybnosti, že základné ciele agendy ochrany spotrebiteľa sa v Slovenskej republike realizujú prostredníctvom inštitútov, ktoré majú súkromnoprávnu, a predovšetkým občianskoprávnu povahu. V tomto zmysle majú kľúčový a prvoradý význam kategórie neprijateľnosti zmluvnej podmienky a nekalosti obchodnej praxe.

Právny obsah inštitútu neprijateľnej zmluvnej podmienky je vymedzený najmä § 53 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákoník v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Občiansky zákoník“, resp. „OZ“), ktorý býva označovaný ako generálna klauzula neprijateľnosti: *„Spotrebiteľské zmluvy nesmú obsahovať ustanovenia, ktoré spôsobujú značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa (ďalej len „neprijateľná podmienka“). To neplatí, ak ide o zmluvné podmienky, ktoré sa týkajú hlavného predmetu plnenia a primeranosti ceny, ak tieto zmluvné podmienky sú vyjadrené určito, jasne a zrozumiteľne alebo ak boli neprijateľné podmienky individuálne dojednané.“* Naň nadväzuje exemplifikačný výpočet typických skutkových podstat neprijateľnosti v § 53 ods. 4 OZ, a nemožno obísť ani významný hmotnoprávny korektív „*všetkých okolností prípadu*“ podľa § 53 ods. 12 OZ. So zreteľom na túto normatívnu úpravu možno neprijateľnosť zmluvnej podmienky vnímať ako jej špecifickú vlastnosť, charakteristiku, ktorá ju diskvalifikuje ako nepoctivú a neobhájiteľnú v právnych vzťahoch, ktorých subjektom je

spotrebiteľ; v najelementárnejšej rovine však nejde o nič iné ako *sui generis* rozpor časti právneho úkonu so zákonom. Občianskoprávnou sankciou za neprijateľnosť zmluvnej podmienky je jej neplatnosť, ako to výslovne normuje § 53 ods. 5 Občianskeho zákonníka.

Inštitút nekalosti obchodnej praktiky nemá definičnú reglamentáciu v základnom predpise občianskeho hmotného práva, čo rozhodne nemožno považovať za legislatívne šťastné riešenie. Jej definícia je obsiahnutá v § 7 ods. 2 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „zákon o ochrane spotrebiteľa“): „*Obchodná praktika sa považuje za nekalú, ak je v rozpore s požiadavkami odbornej starostlivosti, a podstatne narušuje alebo môže podstatne narušiť ekonomické správanie priemerného spotrebiteľa vo vzťahu k produktu, ku ktorému sa dostane alebo ktorému je adresovaná, alebo priemerného člena skupiny, ak je obchodná praktika orientovaná na určitú skupinu spotrebiteľov.*“ Na ňu opäť nadväzuje exemplifikatívny výpočet typických skutkových podstát nekalosti v § 7 ods. 4 zákona o ochrane spotrebiteľa. Aj napriek zaradeniu tejto úpravy do právneho predpisu, ktorý je primárne verejnoprávneho naturelu, je podľa nás dominantná občianskoprávna povaha nekalosti obchodnej praktiky. Ide totiž o špecifickú okolnosť kontraktačného procesu, ktorá je – podľa predstavy zákonodarcu – spôsobilá negatívne zasiahnuť do mechanizmov kreovania a prejavu vôle spotrebiteľa. Je to teda vada postupu a dynamiky uzatvárania zmluvy, čo je oblasť plne zverená súkromnoprávnej regulácii (§ 43 a nasl. OZ, § 269 a nasl. zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov). Sankciou za použitie nekalej obchodnej praktiky, za podmienok upravených v § 53d OZ, je opäť neplatnosť časti právneho úkonu.

Výskyt ktoréhokoľvek zo skúmaných inštitútov – neprijateľnej zmluvnej podmienky alebo nekalej obchodnej praktiky – má preto kritické dôsledky na vznik, existenciu a obsah konkrétneho súkromnoprávneho vzťahu. Môže výrazným spôsobom ovplyvniť rozloženie vzájomných práv a povinností jeho subjektov, modifikovať ich právne pozície, ako aj očakávania, a prípadne viesť aj k založeniu sekundárnych právnych vzťahov, najmä ak už došlo

k plneniu záväzku, ktoré je následne potrebné vyporiadať v intenciách bezdôvodného obohatenia.

V popísaných súvislostiach máme za zrejmé, že neprijateľné zmluvné podmienky, ako aj nekalé obchodné praktiky predstavujú rýdzo občianskoprávne a súkromnoprávne kategórie, a všetky spory a veci, ktoré sú s nimi spojené alebo ktoré sa ich týkajú, je nutné posudzovať ako súkromnoprávne. Ide zároveň o typické spory o právo, pri ktorých dochádza ku konfliktu medzi subjektmi právneho vzťahu z hľadiska ich vzájomných práv a povinností, a k nevyhnutnej neistote o konkrétnom obsahu záväzku. Je preto takisto zrejmé, že rozhodovacia právomoc o takýchto sporoch a veciach patrí všeobecným súdom v zmysle § 3 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Civilný sporový poriadok“): „*Súdy prejednávajú a rozhodujú súkromnoprávne spory a iné súkromnoprávne veci, ak ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú iné orgány.*“ Docent Števček v komentári k Civilnému sporovému poriadku vymedzuje civilnú právomoc súdov Slovenskej republiky ako sumár právnych záležitostí súkromnoprávneho charakteru, ktoré súdy prejednávajú a rozhodujú v rámci svojej decíznej pôsobnosti, teda ako orgány ochrany práva dotované výlučným a takmer bezvýnimčným oprávnením prejednávať a rozhodovať ich. Na založenie takejto právomoci nie je potrebné žiadne ďalšie ustanovenie, postačuje, ak charakter spornej veci vychádza zo súkromného práva.<sup>1</sup> Existujúca judikatúra uvedené rozvíja dôrazom na materiálnu stránku veci, keď prízvukuje, že zisťovanie civilnej právomoci súdov závisí od obsahu právneho vzťahu (materiálnoprávny aspekt), a nie od okolnosti, či právny predpis upravujúci tento vzťah je z legislatívneho hľadiska súčasťou toho – ktorého odvetvia práva (formálny aspekt).<sup>2</sup>

Predmetný prístup, koniec koncov, potvrdzuje aj hmotnoprávna úprava, konkrétne ustanovenie § 53a Občianskeho zákonníka

---

<sup>1</sup> ŠTEVČEK, M. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár.* Praha : C. H. Beck, 2016, s. 82 a 83.

<sup>2</sup> Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 14. júna 2011, sp. zn. 5 Cdo 148/2010.



o osobitnej povinnosti dodávateľa zdržať sa používania judikovanej neprijateľnej zmluvnej podmienky. Hypotéza tejto právnej normy na vznik uvedenej povinnosti výslovne vyžaduje rozhodnutie súdu – „*ak súd určil niektorú zmluvnú podmienku za neplatnú z dôvodu neprijateľnosti*“ – čím celú príslušnú oblasť zreteľne podriaďuje civilnej justičnej právomoci. Identický záver možno vyvodiť aj z čiastkovej zmienky o súdnej právomoci v § 53d OZ.

Na druhej strane nemožno popierať legislatívnu realitu, že existuje niekoľko ďalších zákonných predpisov, ktoré zakladajú decíziu právomoc iných než súdnych orgánov v oblasti ochrany práv spotrebiteľa.

V kontexte riešenej problematiky je východiskovou platformou najmä § 3 ods. 3 zákona o ochrane spotrebiteľa, ktoré zakotvuje pozitívne právo spotrebiteľa na ochranu pred neprijateľnými podmienkami v spotrebiteľských zmluvách, a naň nadväzujúci § 4 ods. 2 písm. c) zákona o ochrane spotrebiteľa, ktoré zavádza pre podnikateľa zákaz používať nekalé obchodné praktiky a neprijateľné podmienky v spotrebiteľských zmluvách. Tým sa podľa pravidelnej aplikačnej praxe orgánov dozoru vo veciach ochrany spotrebiteľa vytvoril postačujúci normatívny rámec ich právomoci, najmä v spojení s § 20 ods. 1 prvá veta zákona o ochrane spotrebiteľa, podľa ktorého: „*Dozor nad dodržiavaním povinností ustanovených týmto zákonom vykonávajú orgány dozoru.*“ V sústave orgánov verejnej moci prakticky realizuje túto osobitnú právomoc najmä Slovenská obchodná inšpekcia, nejde však o výlučnú právomoc. Napríklad v oblasti ochrany finančných spotrebiteľov ju vykonáva Národná banka Slovenska na základe § 1 ods. 2 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom v znení neskorších predpisov. Zistenie neprijateľnej zmluvnej podmienky alebo nekalej obchodnej prakticky zo strany týchto orgánov dozoru následne rezultuje do rozvinutia administratívnoprávnej zodpovednosti s pomerne širokým spektrom sankčných dôsledkov, vrátane uloženia pokuty podľa § 24 zákona o ochrane spotrebiteľa.

Nosnou témou tohto príspevku je preto skúmanie administratívnej právomoci prieskumu zmluvných podmienok a obchodných

praktík, a to s ambíciou pokúsiť sa najmä o zodpovedanie otázok týkajúcich sa prípustnosti a mantinelov takej právomoci.

## 2.

V posudzovaných okolnostiach zastávame názor, že najjednoduchšia odpoveď je aj právne najkonzistentnejšou. Právomoc autoritatívneho posúdenia otázok trvania a obsahu súkromnoprávných vzťahov, najmä ak môže viesť k takým závažným konzekvenciám ako neplatnosť právneho úkonu alebo jeho časti, bola v rámci horizontálnej delby moci zverená výlučne súdom. Malo by byť preto pojmovo vylúčené, aby bol rovnakou právomocou vybavený aj správny orgán so zodpovedajúcim procesným dôsledkom v podobe nemožnosti začatia správneho konania, resp. nutnosti zastavenia už začatého konania. Ak napriek absencii právomoci dôjde k vydaniu administratívneho rozhodnutia, ktoré rieši príslušné otázky, ide o nulitný právny akt, pri ktorom sa neuplatňuje princíp jeho správnosti, ale naopak, nikoho nezaväzuje a hľadá sa naň, akoby neexistoval.

Rozhodne tým nezamýšľame úplne negovať právomoc správnych orgánov pri výkone dozoru vo veciach ochrany spotrebiteľa, vo vzťahu ku kategóriám neprijateľnosti zmluvných podmienok a nekalosti obchodných praktík by však mala byť redukovaná iba na vyvodenie administratívnoprávnej zodpovednosti za protiprávne konanie, ktoré bolo takto už právoplatne kvalifikované orgánom s potrebnou právomocou, t. j. civilným súdom. Pred existenciou súdneho rozhodnutia s atribútom právoplatnosti ide zo strany správneho orgánu o atrahovanie právomoci, ktorá je zreteľne zverená inému orgánu verejnej moci.

Uvedené plne zodpovedá už skôr spomenutej zákonnej konštrukcii osobitnej právnej povinnosti zdržať sa používania neprijateľnej zmluvnej podmienky, ktorá bola takto judikovaná civilným súdom, v zmluvách so všetkými spotrebiteľmi v zmysle § 53a OZ. Jej vznik je podmienený práve právoplatnosťou rozhodnutia, kto-

rým bola zmluvná podmienka v spotrebiteľskej zmluve určená za neplatnú z dôvodu neprijateľnosti, alebo ktorým nebolo podnikateľovi priznané plnenie pre takúto podmienku, alebo ktorým bolo podnikateľovi na základe takejto podmienky uložené vydať spotrebiteľovi bezdôvodné obohatenie, nahradiť škodu alebo zaplatiť primerané finančné zadostučinenie. Najskôr uvedeným okamihom – právoplatnosťou príslušného rozhodnutia súdu – potom prichádza do úvahy záver o porušení zákazu používania neprijateľnej zmluvnej podmienky, ktorý je vyjadrený v ustanovení § 4 ods. 2 písm. c) zákona o ochrane spotrebiteľa a ktorý je podkladom uplatňovanej dozornej právomoci orgánov ochrany spotrebiteľa. Jej faktickému výkonu preto nevyhnutne musí predchádzať súdne prejudícium neprijateľnosti zmluvnej podmienky.

Procesnou projekciou predmetnej hmotnoprávnej regulácie je aktuálne samostatný typ súdneho konania o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach podľa § 301 a nasl. CSP. Ak civilný súd vyhovie žalobe v takomto konaní, vo výroku rozsudku určí neprijateľnosť zmluvnej podmienky a jej znenie výslovne uvedie, alebo vo výroku určí, že obchodná praktika je nekalá; zároveň zakáže žalovanému používať túto zmluvnú podmienku alebo zmluvnú podmienku s rovnakým významom vo všetkých spotrebiteľských zmluvách alebo v iných zmluvných dokumentoch súvisiacich so spotrebiteľskou zmluvou alebo žalovanému zakáže používať nekalú obchodnú praktiku. Plne sa tu stotožňujeme so záverom Mgr. Pagáča v komentári k Civilnému sporovému poriadku, ktorý na aktivizáciu dôsledkov podľa § 53a Občianskeho zákonníka vyžaduje práve rozhodnutie v konaní o abstraktnej spotrebiteľskej kontrole.<sup>3</sup> Vzhľadom na prísnu úpravu subjektívnej záväznosti rozsudku neprichádza do úvahy v prípade individuálnych spotrebiteľských sporov, vo vzťahu ku ktorým sa nadobudnutím účinnosti Civilného sporového poriadku stal § 53a Občianskeho zákonníka obsolentným.

<sup>3</sup> PAGÁČ, L. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 1038.

A za absolútne zásadné považujeme normatívne vymedzenie okruhu subjektov, ktorým svedčí žalobná legitímácia na iniciovanie konania o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach podľa § 302 Civilného sporového poriadku: „*Žalobu podľa § 301 môže proti dodávateľovi podať iba právnická osoba založená alebo zriadená na ochranu spotrebiteľa a orgán dohľadu podľa osobitného predpisu.*“ Popri spotrebiteľských združeníach môžu teda žalobu podať aj orgány dohľadu, ktorými sú nepochybne všetky orgány, v pôsobnosti ktorých je dozor nad dodržiavaním povinností ustanovených zákonom o ochrane spotrebiteľa podľa § 20 tohto zákona, ako aj podľa osobitných právnych predpisov. Ani pri najširšom mysliteľnom výklade požiadavky proaktívneho prístupu štátu a jeho orgánov pri presadzovaní ochrany spotrebiteľa nemá teda náš záver o absencii právomoci správneho orgánu parametre *denegatio iustitiae*. Správne orgánu totiž neupiera príležitosť domáhať sa určenia neprijateľnosti zmluvnej podmienky, resp. nekalosti obchodnej praktiky v konaní vedenom na tom orgáne, ktorý má na to právomoc, t. j. na civilnom súde.

Preferencia justičnej právomoci by mala prirodzene vyplývať aj z medzinárodnoprávných záväzkov Slovenskej republiky, predovšetkým z ustanovenia čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj ako „Dohovor“), podľa ktorého: „*Každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlač a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého, alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, ak by vzhľadom na osobitné okolnosti mohla byť verejnosť konania na ujmu záujmom spravodlivosti.*“ Judikačná funkcia má primárne svedčať súdnemu orgánu, ktorý rozhoduje o veci v rámci svojej právomoci na základe právnych pravidiel a po konaní uskutočnenom predpísaným

spôsobom.<sup>4</sup> Súdne konanie omnoho viac vyhovuje aj požiadavke existencie jasnej procesnej regulácie, ktorou sa má orgán pri rozhodovaní riadiť.<sup>5</sup> Najmä však súdna sústava poskytuje omnoho väčšie garancie nezávislosti a nestrannosti z hľadiska takých faktorov, akými sú spôsob ustanovovania osôb do funkcií, dĺžka trvania funkcií, existencia záruk voči účinkom externého tlaku a pôsobenie navonok ako nezávislého orgánu.<sup>6</sup>

Nemožno zabúdať ani na historicky determinovanú, ale stále nesmierne významnú požiadavku verejnosti prejednávania a vyhlásenia rozhodnutia, ktorú Európsky súd pre ľudské práva považuje ako mechanizmus ochrany účastníkov pred výkonom spravodlivosti bez kontroly verejnosti. Ide o zásadný prostriedok, ktorý slúži na zachovanie verejnej dôvery v justíciu. Tým, že sa konanie prístupní verejnosti, prispieva aj ona k napĺňaniu cieľov čl. 6 ods. 1 Dohovoru, najmä spravodlivého procesu, ktorý predstavuje jeden z fundamentálnych princípov každej demokratickej spoločnosti.<sup>7</sup> Právo požadovať verejné prejednanie veci má byť generálne zaručené, okrem prípadov absolútne výnimočných okolností.<sup>8</sup> Správne konanie (§ 27 zákona o ochrane spotrebiteľa) je, naopak, vystavané na štandardnom uplatnení princípu neverejnosti [§ 21 ods. 3 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov, ďalej aj ako „správny poriadok“, podľa ktorého: „*Ústne pojednávanie je neverejné, pokiaľ osobitný zákon alebo správny orgán neustanovia inak.*“].

V kontexte súvislosti komunitárneho práva – keďže vnútroštátna úprava neprijateľných zmluvných podmienok a nekalých ob-

<sup>4</sup> Rozsudok ESLP z 29. apríla 1988 vo veci *Belilos proti Švajčiarsku*, sťažnosť č. 10328/83, bod 64.

<sup>5</sup> Rozsudok ESLP z 20. júla 2006 vo veci *Sokurenko a Strygun proti Ukrajine*, sťažnosti č. 29458/04 a č. 29465/04, bod 24

<sup>6</sup> Rozsudok ESLP z 22. novembra 1995 vo veci *Bryan proti Spojenému kráľovstvu*, sťažnosť č. 19178/91, bod 37.

<sup>7</sup> Rozsudok ESLP z 8. decembra 1983 vo veci *Pretto proti Taliansku*, sťažnosť č. 7984/77, bod 21.

<sup>8</sup> Rozsudok ESLP z 12. apríla 2006 vo veci *Martinie proti Francúzsku*, sťažnosť č. 58675/00, bod 42.

chodných praktík je implementáciou európskej legislatívy (najmä smernice Rady 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu) – možno zase sformulovať pochybnosť, do akej miery vyhovuje administratívny prieskum kľúčovým postulátom ekvivalencie, a najmä efektivity. Základnou povinnosťou zafažujúcou členské štáty, ktorým sú určené smernice, je prebrať do vnútroštátneho právneho poriadku všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie ich úplnej účinnosti v súlade s cieľmi nimi sledovanými. Táto povinnosť sa vzťahuje na všetky orgány členských štátov, vrátane súdnych a správnych orgánov v rozsahu ich právomocí, a musí sa realizovať rovnocenne s obdobnými opatreniami vnútroštátnej povahy, aby sa naplno presadili práva garantované komunitárnou normou.

Požiadavka efektivity znamená, aby sa každý prípad, v ktorom sa vynára otázka, či vnútroštátne procesné ustanovenie prakticky znemožňuje alebo nadmerne sťažuje uplatňovanie práv, ktoré jednotlivcom priznáva právny poriadok Únie, skúmal s prihliadnutím na postavenie predmetných ustanovení v celom konaní, priebeh tohto konania a osobitosti týchto ustanovení na rôznych stupňoch vnútroštátnych súdov.<sup>9</sup> Koncepcia duálnej právomoci súdnych a správnych orgánov vo veciach posudzovania neprijateľných zmluvných podmienok a nekalých obchodných praktík, a predovšetkým tá jej zložka, ktorá zveruje právomoc aj správny orgánom, v takomto teste efektivity však len ťažko obstojí. Hlavným dôvodom je, že každé rozhodnutie správneho orgánu pri výkone dozoru podlieha nielen štandardnému inštančnému postupu v rámci príslušnej sústavy verejnej správy, ale aj mimoriadnym opravným prostriedkom podľa správneho poriadku a justičnému prieskumu v správnom súdnictve podľa zákona č. 162/2015 Z. z.

---

<sup>9</sup> Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 14. decembra 1995 vo veci C-312/93, *Peterbroeck*, bod 14; rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 6. októbra 2009 vo veci C-40/08, *Asturcom Telecomunicaciones*, bod 39; rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 6. októbra 2015 vo veci C-69/14, *Târșia*, bod 36.

Správneho súdneho poriadku. Ak podnikateľ, voči ktorému smeruje výkon dozoru, využije všetky dostupné opravné prostriedky, proces ustálenia záveru o prítomnosti, resp. neprítomnosti atribútu neprijateľnosti trvá omnoho dlhšie a je pravdepodobne aj omnoho zložitejší ako štandardné súdne konanie, a to tak voči individuálnemu spotrebiteľovi, ktorý prípadne inicioval správne konanie, ako aj vo vzťahu ku kolektívnym záujmom spotrebiteľov, keďže sa odďaľuje účinné zavedenie opatrení, ktoré majú zabrániť opakovanému výskytu tej istej neprijateľnosti.

V kontexte historických skúseností napokon nemožno nespomenúť významný vzor, keď došlo k rozhodnému odmietnutiu iného problematického konceptu duálnej právomoci súdnych a správnych orgánov. Dotknutým bol administratívno-procesný inštitút, a to konanie o určenie priebehu hranice pozemkov, ktorý bol zapracovaný do zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (ďalej ako „katastrálny zákon“, resp. „KZ“) už pri jeho schválení, no s odloženou účinnosťou ku 1. januáru 1998. Išlo o špecifický typ správneho konania, v ktorom mal orgán štátnej správy na úseku katastra nehnuteľnosti rozhodovať o spornom priebehu hranice medzi pozemkami viacerých vlastníkov.

Veľmi skoro sa však zistilo, že v absolútnej väčšine prípadov je spor o priebeh hranice medzi pozemkami zároveň sporom o vlastnícke právo, spravidla susedským sporom o vlastníctvo k určitej ploche pozemku, na rozhodovanie ktorého by mala byť primárne daná právomoc civilného súdu vzhľadom na súkromnoprávny charakter danej problematiky. Vznikol stav extrémnej právnej neistoty, keď o tých istých otázkach rozhodovali dve rôzne sústavy verejnej moci, nezriedka s rozdielnymi výstupmi a bez akejkoľvek regulácie vzájomnej viazanosti. Vecou sa zaoberal aj kompetenčný senát Najvyššieho súdu SR v konaní podľa § 8a zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Občiansky súdny poriadok“, resp. „OSP“), ktorý sa pomerne jednoznačne vyjadril v prospech preferencie výlučnej súdnej právomoci: *„Podľa právneho názoru Najvyššieho súdu Slovenskej*

republiky sa určenia priebehu hraníc v konaní pred katastrálnym úradom možno domáhať v prípadoch, ak nedošlo súčasne k porušeniu vlastníckych práv; v katastrálnom konaní preto nepôjde o vyriešenie spornej otázky vlastníctva dotknutých nehnuteľností, ale o vyriešenie predovšetkým technických problémov určenia priebehu hranice pozemkov za použitia technických podkladov vyhotovených katastrálnym úradom, prípadne za použitia znaleckého posudku alebo iného technického podkladu. Ak však dôjde k porušeniu vlastníckeho práva, vlastník má právo domáhať sa na súde ochrany svojho vlastníckeho práva, pričom z okruhu určujúcich návrhov na ochranu vlastníckeho práva nemožno vylúčiť ani návrh na určenie hranice medzi spornými pozemkami, lebo v takomto prípade ide o vzájomné vymedzenie predmetu dvoch vlastníckych práv a „určenie hranice“ treba považovať za spôsob, ktorým účastník konania vyjadril, že mu ide o určenie, ktorá časť zo spornej plochy patrí tomu – ktorému vlastníkovi susediacich pozemkov.“<sup>10</sup> Dôsledkom popísaného vývoja bolo prijatie novely katastrálneho zákona, ktorá s účinnosťou od 15. apríla 2004 vypustila úpravu vyššie označeného konania s týmto odôvodnením v dôvodovej správe: „Ustanovenia, ktoré sa navrhujú vypustiť, upravujú konanie pred správnym orgánom, ktoré je nesporovým konaním. V praxi sa ukázalo, že väčšina prípadov sa v merite veci neukončí na správnom orgáne. V skutočnosti ide o susedské spory, ktorých riešenie patrí do pôsobnosti súdov. Z tohto dôvodu sa úprava takého správneho konania javí ako nadbytočná.“

Vo svetle všetkých uvedených argumentov si dovoľujeme vyjadriť záver, že správnym orgánom nemá patriť možnosť, aby samostatne posudzovali, či je určitá zmluvná podmienka neprijateľná alebo určitá obchodná praktika nekalá. Táto právomoc patrí výlučne civilným súdom. Správny orgán môže v rámci výkonu dozoru vo veciach ochrany spotrebiteľa prijímať opatrenia proti porušeniu povinnosti používať nekalé obchodné praktiky a neprijateľné podmienky v spotrebiteľských zmluvách iba na základe právoplatného rozsudku kauzálne a miestne príslušného súdu v konaní o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach podľa § 301 a nasl. CSP.

---

<sup>10</sup> Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 29. júna 2010, sp. zn. 1 Rkc 2/2009.



### 3.

Napriek nášmu presvedčeniu, že práve popísaný prístup najlepšie zodpovedá komplexu právomocí a garancií, ktorý bol v právnom poriadku SR vytvorený s cieľom realizovať politiky ochrany spotrebiteľa, a predovšetkým – v zhode s ústavným imperatívom jednotnosti právneho poriadku – ako jediný plne zodpovedá režimom zavedeným ustanoveniami § 53a OZ a § 301 CSP, nemienime ignorovať zrejme aplikačné realie. Tie totiž azda ani nemôžu vykazovať opozitnejšie tendencie. Orgány dozoru vo veciach ochrany spotrebiteľa dlhodobo a bez akýchkoľvek osobitejších rozpakov rozhodujú o neprijateľných zmluvných podmienkach a o nekálých obchodných praktikách bez opory v podobe predchádzajúceho súdneho konania a rozhodnutia, nevykazujú v danom ohľade žiadnu osobitnú pochybnosť o existencii svojej právomoci a vyjadrujú stanoviská týkajúce sa príslušných súkromnoprávných kategórií. Dokonca dochádza k prevráteniu celého systému naruby a namiesto jasne narysovanej hierarchie s rozhodujúcou úlohou právomoci civilných súdov sa rieši otázka záväznosti správnych rozhodnutí o výsostne súkromnoprávných otázkach pre justičné orgány (*res administrata* sa priznávajú účinky takmer ako *res iudicata*). Pokúsime sa preto poukázať na najproblematickejšie a najneudržateľnejšie aspekty tejto praxe, pričom jedinou príčinou ich existencie je, podľa nášho názoru, práve koncepcia duálnej právomoci. Keby jej nebolo, resp. keby sa neuplatňovala spôsobom ako v súčasnosti – a to je druhá podstatná téza, ktorú by sme našim príspevkom chceli akcentovať – nebolo by ani zložitých právnych otázok a nejasností o vzájomnom vzťahu súdnej a administratívnej aplikačnej praxe.

Nemôžeme najmä súhlasiť s názorom doc. Csacha, podľa ktorého v prípade, „*ak nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie správneho orgánu, ktorým bola podnikateľovi uložená pokuta za porušenie práva spotrebiteľa použitím neprijateľnej podmienky, a následne podnikateľ uplatní nárok na základe tejto zmluvnej podmienky, bude posúdenie neprijateľnosti zmluvnej podmienky správnym orgánom zodpovedanou predbežnou otázkou aj pre*

*následné súdne konanie*".<sup>11</sup> Menovaný autor ho dovodil z § 135 ods. 1 OSP a tam normovanej viazanosti súdu, okrem iného, rozhodnutím príslušného orgánu, že bol spáchaný správny delikt postihnutelný podľa osobitných predpisov, a o tom, kto ho spáchal. Tento jeho názor by mal byť pritom nemenný aj za terajšej procesnej úpravy zaviedenej Civilným sporovým poriadkom, keďže dikcia právnej normy obsiahnutej v § 193 CSP je identická s § 135 ods. 1 OSP.

Ak pre potreby diskurzu odhliadneme od skôr prezentovaného postoja, že vzhľadom na súkromnoprávnu povahu príslušnej otázky by mala byť daná výlučná právomoc súdnej moci, poňatie doc. Csacha popiera kľúčovú okolnosť stretu právomocí dvoch rozdielnych sústav orgánov verejnej moci pri rozhodovaní o tej istej otázke. Pritom konkrétny predmet toho – ktorého konania je podľa nás až sekundárnou okolnosťou. Či je totiž predmetom správneho konania vyvodenie administratívnoprávnej zodpovednosti za použitie neprijateľnej zmluvnej klauzuly alebo nekalej obchodnej praxe, alebo predmetom súdneho konania uplatnenie práva z takto „zaťaženého“ právneho vzťahu, ich spoločným prienikom je nevyhnutné riešenie otázky, či je určitá zmluvná podmienka neprijateľná alebo určitá obchodná prax nekalá. Ani správny, ani súdny orgán nemôže v ktorejkoľvek z týchto alebo im obdobných vecí dospieť ku konečnému meritórnemu rozhodnutiu bez toho, aby zaujal stanovisko v záležitosti spotrebiteľskej prijateľnosti. Najmä správny orgán musí pri rozhodovaní o správnom delikte identifikovať postihovaný skutok jednoznačným, nezameniteľným spôsobom, aby ho nebolo možné zameniť so skutkom iným, čo nie je mysliteľné bez kategorickej kvalifikácie zmluvnej podmienky ako neprijateľnej, resp. obchodnej praxe ako nekalej. A to všetko vedie k stavu, ktorý – v kontradikcii k názoru doc. Csacha – vnímame ako zjavný konflikt právomocí, na odstránenie ktorého je reglementované veľmi konkrétne procesno-inštitucionálne riešenie.

---

<sup>11</sup> CSACH, K. Nesúdna ingerencia do zmlúv a možnosti jej súdnej korekcie. In Kol. autorov. *Ingerencia súdov do súkromnoprávnych zmlúv: Zásahy súdov do obsahu súkromnoprávnych zmlúv*. Pezinok : Justičná akadémia SR, 2014, s. 58.

Ustanovenie § 11 CSP, takisto ako predtým § 8a OSP, kreuje osobitný orgán súdneho typu – kompetenčný senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, v pôsobnosti ktorého je riešenie sporov o právomoc medzi súdmi a inými orgánmi verejnej moci. Pavel Vrcha, sudca českého najvyššieho súdu a niekdajší predseda kompetenčného senátu pôsobiaceho v Českej republike, delimituje takéto spory, často označované aj ako kompetenčné spory, ako spory, v ktorých sa stretnú orgány z rôznych zložiek verejnej moci, na jednej strane vždy súd a na strane druhej iný orgán verejnej moci, ktoré nemajú žiaden spoločne nadriadený subjekt.<sup>12</sup> Kompetenčné spory môžu byť kladné alebo záporné. Kladným (pozitívnym) sporom, ktorý nás zaujíma v analyzovaných súvislostiach, je spor, v ktorom si jedna strana, napríklad súd, osobuje právomoc vydať rozhodnutie v totožnej veci individuálne určených subjektov, o ktorej bolo druhou stranou, napríklad správnym orgánom, už vydané právoplatné rozhodnutie. Podľa JUDr. Baricovej patrí návrhová legitímácia v kompetenčných sporoch výlučne súdu alebo kompetenčne konkurujúcemu orgánu,<sup>13</sup> hoci sa nemožno ubrániť pocitu, že komplexnejším a práva strán viac garantujúcim je prístup vyplývajúci z § 3 ods. 2 českého zákona č. 131/2002 Sb. o rozhodovaní niektorých kompetenčných sporů, ktorý umožňuje podať návrh na začatie konania o kompetenčnom spore aj účastníkovi konania vo veci, v ktorom sa otázka právomoci stala spornou.

Ak sa teda vrátime k hypotéze postulovanej doc. Csachom, t. j. ak nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie správneho orgánu, ktorým bola podnikateľovi uložená pokuta za porušenie práva spotrebiteľa použitím neprijateľnej podmienky, a následne podnikateľ uplatní nárok na základe tejto zmluvnej podmienky, čo tento autor zjavne – a podľa našej mienky správne – vníma ako veci so spo-

<sup>12</sup> VRCHA, P. *Rozhodování kompetenčních sporů zvláštním senátem* [online]. Dostupné na internete: <<http://vrcha.webnode.cz/news/rozhodovani-kompetencnich-sporu-zvlastnim-senatem/>>

<sup>13</sup> BARICOVÁ, J. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 123.

ločným menovateľom posudzovania spotrebiteľskej prijateľnosti, súd konajúci o uplatnenom nároku podnikateľa by mal procesnú situáciu vyhodnotiť nie ako *res iudicata*, ani ako už zodpovedané *prejudícium*, ale ako kladný kompetenčný spor, ktorý sa má predložiť kompetenčnému senátu Najvyššieho súdu SR na konanie podľa § 11 CSP. Jeho rozhodnutím sú pritom podľa explicitnej regulácie súdy aj orgány verejnej moci viazané. Negatívnym dôsledkom kusej zákonnej úpravy je však neistota o právnych účinkoch rozhodnutia kompetenčného senátu, ktorým dôjde k odmietnutiu právomoci orgánu, ktorý už právoplatne rozhodol. Právna náuka má síce k danej otázke absencie právomoci dlhodobo stabilný postoj, o koľko vhodnejšie by však bolo, keby bol podopretý aj jednoznačnou právnou normou, ako je to v prípade českého zákona o rozhodovaní niektorých kompetenčných sporov a jeho § 5 ods. 2, podľa ktorého: „*Jestliže ten, kdo je stranou v kompetenčním sporu, vydal rozhodnutí ve věci uvedené v návrhu na zahájení řízení a podle rozhodnutí zvláštního senátu není vydání takového rozhodnutí v jeho pravomoci, zvláštní senát současně vysloví nicotnost takového rozhodnutí.*“

#### 4.

Napokon považujeme za potrebné zaoberať sa aj ďalším výrazným názorom doc. Csacha, podľa ktorého prebieha riešenie neprijateľnosti zmluvnej podmienky, resp. nekalosti obchodnej praxe na úrovni prejudiciálnej otázky v správnom konaní. Opäť však podčiarkujeme, že za správny považujeme skôr vyslovený záver o úplnej absencii právomoci správneho orgánu a problematiku prejudiciality otvárame iba s cieľom poukázať, k akým zbytočným a zneisťujúcim komplikáciám vedie koncepcia duálnej právomoci dvoch úplne rozdielných sústav orgánov.

Prístup doc. Csacha spočíva v odmietnutí rozhodovania o neprijateľnosti správnym orgánom. Ako uvádza: „*V súvislosti s právom na ochranu spotrebiteľa správny orgán (Slovenská obchodná inšpekcia) výrokom svojho rozhodnutia neurčuje, že určitá zmluvná podmienka,*

*resp. časť zmluvy je neplatnou, ale ukladá sankciu, ktorú odôvodňuje tým, že táto klauzula je neprijateľná (a teda aj ex lege neplatná).“<sup>14</sup> Tu treba oceniť, že autor sa zreteľne vymedzil proti alibistickej argumentácii Slovenskej obchodnej inšpekcie, ktorá síce pravidelne ukladá pokuty za používanie neprijateľných zmluvných klauzúl, ale zároveň odmieta, že by tým vyslovovala závery o ich neplatnosti. Ako problematickú však vnímame nadväzujúcu časť výkladu autora, aj keď je iba dotiahnutím jeho východiskovej tézy do nevyhnutných dôsledkov: „Podľa § 40 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, správny orgán si môže urobiť vlastný úsudok o právnej otázke, od ktorej závisí rozhodnutie vo veci, a to aj v prípade, ak o nej môže rozhodovať v samostatnom konaní iný príslušný orgán, teda aj o otázke, či je určitá zmluvná klauzula neprijateľnou v zmysle § 52 a nasl. Občianskeho zákonníka.“<sup>15</sup>*

Prvým problémom, ku ktorému vedie citovaná redukcia testu spotrebiteľskej prijateľnosti na predbežnú otázku v správnom konaní, je akoby automatická favorizácia vlastného úsudku správneho orgánu. To však rozhodne nezodpovedá textu právnej normy v § 40 správneho poriadku, podľa ktorej si správny orgán môže o takejto otázke urobiť úsudok alebo dať príslušnému orgánu podnet na začatie konania. Azda netreba osobitne zdôrazňovať, že výber medzi uvedenými zákonnými možnosťami nemá byť arbitrárnym prejavom svojvôle správneho orgánu, ale výsledkom starostlivého a uvážlivého posúdenia všetkých okolností prípadu. V situácii, keď sú „v hre“ samotná existencia a konkrétny obsah súkromnoprávneho vzťahu, teda právneho vzťahu, ktorý má byť primárne výrazom zmluvnej autonómie jeho subjektov a potreba verejnoprávnej ingerencie, ktorá má byť uplatňovaná mimoriadne citlivo, a keď reálne hrozia signifikantné negatívne zásahy do ústavného postulátu právnej istoty v podobe rozdielneho právneho hodnotenia tých istých otázok rôznymi orgánmi verejnej moci,

<sup>14</sup> CSACH, K. Nesúdna ingerencia do zmlúv a možnosti jej súdnej korekcie. In Kol. autorov. *Ingerencia súdov do súkromnoprávnych zmlúv: Zásahy súdov do obsahu súkromnoprávnych zmlúv*. Pezinok : Justičná akadémia SR, 2014, s. 56 – 57.

<sup>15</sup> Tamže, s. 60.

by mal správny orgán takmer prirodzene inklinovať k prenechaniu riešenia príslušnej otázky orgánu, ktorý je na to určený – civilnému súdu a v širšom kontexte aj celej súdnej sústave, ktorá má nepochybne hlavnú, dominantnú úlohu pri zabezpečovaní zjednocovania aplikácie a interpretácie práva. Uvedené platí ešte oveľa viac, keď sú na to vytvorené aj potrebné legislatívne predpoklady, v analyzovaných súvislostiach najmä už zmienené oprávnenie správneho orgánu podať návrh na začatie konania o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach podľa § 301 a nasl. CSP. Správny orgán teda nemusí riešiť dilemu, či začalo sporové súdne konanie, v ktorom sa riešia potrebné otázky ochrany spotrebiteľa. Uprednostnenie „robenia“ si vlastného úsudku správneho orgánu o bytostne súkromnoprávných inštitútoch a kategóriách je za týchto okolností prakticky neobhájiteľné.

Ešte väčším vnútorným protirečením je však presadzovanie riešenia spotrebiteľskej prijateľnosti na úrovni prejudiciálnej otázky, ak sa súčasne postuluje záväzný charakter administratívneho rozhodnutia pre časovo neskoršie súdne konanie. Ak vychádzame z ustáleného prístupu, že predbežnou je každá otázka, ktorá sa nerieši v konaní, o ktoré ide, ale o ktorej si treba urobiť úsudok, aby vôbec vo veci mohlo byť nejako rozhodnuté, myšlienkový postup správneho orgánu nenájde svoje vyjadrenie vo výroku rozhodnutia, ale len v jeho odôvodnení. Je však pojmovo neprípustné, aby bol súd – a to aj keď má byť viazaný správnym rozhodnutím, napríklad o tom, že bol spáchaný správny delikt, a o tom, kto ho spáchal – viazaný odôvodnením takého rozhodnutia. Viazanosť sa vzťahuje vždy iba na výrok. Ak by teda mal byť správnym argumentom o predbežnej otázke, je vylúčené, aby bol prípadný záver správneho orgánu, že zmluvná podmienka je neprijateľná alebo obchodná praktika nekalá, ktorý je premietnutý nanajvýš do odôvodnenia jeho rozhodnutia, akokoľvek záväzný pre konajúci súd.

# KOMPETENČNÝ KONFLIKT MEDZI SPRÁVNÝMI ORGÁNMI

doc. JUDr. Juraj Vačok, PhD.

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

**Abstrakt:** Autor sa v príspevku venuje možným kompetenčným konfliktom v správnom konaní. V úvodných častiach poukazuje na súčasnú právnu úpravu. Následne uvádza konkrétny problém, ktorý sa vyskytol v aplikačnej praxi. V ďalšej časti poukazuje na vybrané nedostatky pri vymedzení pôsobnosti na úseku ochrany spotrebiteľa s poukazom na tri konkrétne ustanovenia. Na základe uvedených skutočností fomuluje závery s konkrétnymi odporúčaniami do budúcnosti.

**Kľúčové slová:** kompetenčný konflikt, správne konanie, ochrana spotrebiteľa, príslušnosť, Slovenská obchodná inšpekcia

## 1. Úvod

Svoj príspevok by som rád začal trochu netradične. Týmto netradičným začiatkom je jedna príhoda, ktorá sa viaže na moje študentské časy, počas ktorých som absolvoval niekoľko praxí. Na jednej z týchto praxí ma jedna pracovníčka učila, že keď jej dôjde spis, snaží sa ho zbaviť. Tiež ma učila, že najľahšie sa zbaví spisu, ak zistí svoju vecnú, miestnu alebo funkčnú nepríslušnosť.

Na túto príhodu veľmi rád spomínam a často ju uvádzam aj na cvičeniach svojim študentom. Dôvodom je, že sa v nej, podľa môjho názoru, skrývajú dve významné skutočnosti. Tou prvou je, že človek je od prírody tvor lenivý. Tou druhou je, že v každom konaní by sa malo vždy ako prvé skúmať, či orgán konajúci vo veci je na dané konanie príslušný.

Domnievam sa, že netreba s ohľadom na adresátov tohto príspevku rozoberať význam stanovenia konkrétnych kompetencií jednotlivým orgánom verejnej moci. Napriek uvedenému by som rád poukázal na skutočnosť, že verejná moc je veľmi krehká. V niekto-

rých prípadoch môže byť preto veľmi tenká hranica medzi výkonom verejnej moci a jej zneužitím.

V tejto súvislosti považujem za potrebné spomenúť čl. 2 ods. 2 Ústavy SR č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Ústava“), podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe Ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Pre orgány štátnej moci tak Ústava vytvára pravidlo, podľa ktorého, čo nie je dovolené, je zakázané.

Pri takto nastavenom koncepte je zrejmé, že pre efektívne fungovanie štátnej moci je veľmi dôležité veľmi citlivo nastaviť pôsobnosť a právomoc každého orgánu verejnej správy. Je potrebné, aby každý orgán štátnej moci mal jasne vymedzené hranice, a aby s ohľadom na princíp predvídateľnosti práva každý spravovaný subjekt mohol vedieť, do ktorých práv a v akom rozsahu môže konkrétny orgán verejnej moci zasiahnuť. Hoci čl. 2 ods. 2 Ústavy ustanovuje dané pravidlo len pre orgány štátnej moci, predchádzajúca veta by podľa môjho názoru mala platiť pre všetky orgány verejnej moci. Teda aj pre tie, ktoré nepatria do kategórie štátnych orgánov.<sup>1</sup>

Význam pôsobnosti a právomoci sa týka aj správnych orgánov. Vo vzťahu k uvedenému pojem správny orgán pôsobí trochu ne-systémovo. Dôvodom je, že správny orgán nie je z organizačného hľadiska konkrétny druh orgánov verejnej moci. V súlade s legálnou definíciou sa osoba do pozície orgánu verejnej správy dostáva v rozhodovacích aplikačných procesoch.<sup>2</sup> Je to pojem, s ktorým pracuje primárne správny poriadok ako všeobecný predpis upravujúci aplikačné rozhodovacie procesy v oblasti verejnej správy.<sup>3</sup>

Svoju pozornosť v rámci tohto príspevku vzhľadom na jeho názov zameriavam len na tie kompetenčné konflikty, ktoré sa tý-

---

<sup>1</sup> Príkladom takýchto orgánov sú orgány subjektov samosprávy.

<sup>2</sup> Podľa legálnej definície uvedenej v § 1 ods. 2 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej ako „správny poriadok“ alebo „SP“) je správnym orgánom štátny orgán, orgán územnej samosprávy, orgán záujmovej samosprávy, fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorej zákon zveril rozhodovanie o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy.

<sup>3</sup> K uvedenému bližšie pozri § 1 ods. 1 správneho poriadku.



kajú správneho konania tak, ako ho vymedzuje správny poriadok. Z uvedeného dôvodu nebudem používať len pojmy pôsobnosť a právomoc, ale budem pracovať aj s pojmom príslušnosť.

Vo svojom príspevku sa primárne zameriam na vymedzenie príslušnosti vo vybraných právnych predpisov tematicky zameraných prioritne na problematiku ochrany spotrebiteľa. Na týchto príkladoch sa pokúsim poukázať na možné problémy, ktoré reflektujem pri potenciálnych kompetenčných konfliktoch v správnych konaniach. S ohľadom na uvedené sú základnými metódami, ktoré používam, analytická metóda, metóda vlastného pozorovania<sup>4</sup> a syntetická metóda.

## **2. Právna úprava kompetenčných konfliktov podľa správneho poriadku**

Správny poriadok upravuje kompetenčné konflikty, podľa môjho názoru, pomerne komplexne v jeho druhej časti oddiel jedna s názvom Príslušnosť. V tomto oddiele sú ustanovené jednotlivé druhy príslušnosti v správnom konaní.<sup>5</sup> Správny poriadok upravuje prípady, v ktorých viac príslušných správnych orgánov chce konať vo veci, a prípady, v ktorých žiaden zo správnych orgánov nechce konať vo veci.

Úprava uvedená v správnom poriadku zahŕňa výlučne kompetenčné konflikty medzi správnymi orgánmi navzájom. Neupravuje kompetenčné konflikty medzi správnymi orgánmi a inými vykonávateľmi verejnej moci.<sup>6</sup>

---

<sup>4</sup> Metódu vlastného pozorovania uvádzam preto, že v článku rozoberám prípad kompetenčného konfliktu, ku ktorému som sa vyjadroval v rámci pôsobenia na súčasnom pracovisku na základe otázky zamestnanca orgánu štátnej správy.

<sup>5</sup> Správny poriadok hovorí o vecnej, miestnej a funkčnej príslušnosti.

<sup>6</sup> Ku kompetenčným konfliktom pozri bližšie JAKAB, R. – MOLITORIS, P. – JURKO, M. *Správne právo procesné*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014, s. 80 – 84.

### **3. Potreba presného vymedzenia pôsobnosti správneho orgánu**

Krátko po nástupe na Katedru správneho práva a práva životného prostredia Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave som ako doktorand dostal otázku týkajúcu sa vecnej príslušnosti. Vzhľadom na skutočnosť, že predmetný zamestnanec ma oslovil neformálne, neuvádzam v tomto článku ani jeho, ako ani úrad, na ktorom pracoval.

Podľa § 11 ods. 2 písm. i) zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o ochrane pamiatkového fondu“) krajský pamiatkový úrad ukladá pokuty za priestupky a iné správne delikty vymedzené v § 42 a § 43 tohto zákona. Autor tejto otázky sa pýtal, či krajské pamiatkové úrady môžu pri takomto vymedzení vecnej príslušnosti rozhodovať aj o vine za priestupky a iné správne delikty v prislúchajúcich správnych konaniach.

Ak by sme vychádzali z jazykového výkladu predmetného ustanovenia, záverom by bolo, že krajské pamiatkové úrady nie sú vecne príslušné na konania, ktorých predmetom je rozhodovanie o vine za priestupky a iné správne delikty podľa zákona o ochrane pamiatkového fondu. Kto by však bol v takomto prípade vecne príslušný?

Za predpokladu, že by sme pristúpili k jazykovému výkladu § 11 ods. 2 písm. i) zákona o ochrane pamiatkového fondu, na konanie o rozhodovaní o vine za priestupky a iné správne delikty podľa zákona o ochrane pamiatkového fondu by boli vecne príslušné obce v rámci originálnej pôsobnosti. Táto skutočnosť vyplýva z § 5 ods. 1 SP, podľa ktorého, ak osobitný zákon neurčuje vecne príslušný orgán, rozhoduje obec.

Pri použití jazykového výkladu zákona by tak museli prebehnúť dve konania. V prvom z nich by obce v rámci výkonu svojej originálnej pôsobnosti rozhodovali o vine z priestupku, prípadne iného správneho deliktu. Následne za predpokladu právoplatného skončenia konaní pred orgánmi obci, výsledkom ktorých by bolo

rozhodnutie o vine, krajské pamiatkové úrady by začali ďalšie konania, v ktorých by rozhodovali už len o výškach pokút.

Vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti som vo vzťahu k položenej otázke v úvode tejto kapitoly vyslovil názor, že predmetné ustanovenie treba vykladať nie jazykovým, ale systematickým výkladom. Vyslovil som názor, že by bolo neúčelné, nehospodárne a neefektívne viesť dve konania, v ktorých v jednom by sa rozhodovalo podľa špecifik charakteristických pre územnú samosprávu a v druhom by sa rozhodovalo podľa pravidiel platiacich pre štátnu správu. Tiež bolo treba zohľadniť, že z hľadiska hospodárnosti spravidla pri vyvodzovaní administratívnoprávnej zodpovednosti jeden orgán rozhoduje aj o vine a aj o treste. V neposlednom rade bolo treba brať ohľad aj na skutočnosť, že krajské pamiatkové úrady sú špecializované orgány miestnej štátnej správy vo veciach zahŕňajúcich ochranu pamiatkového fondu, pričom v prípade obcí ochrana pamiatkového fondu tvorí len časť pôsobností ich orgánov.<sup>7</sup> Vzhľadom na uvedené som vyslovil názor, že krajské pamiatkové úrady môžu rozhodovať aj o vine.

Tento príklad uvádzam na ilustráciu preto, že, podľa môjho názoru, základ všetkých kompetenčných konfliktov v správnom konaní je v nesprávnom (nejasnom) vymedzení príslušnosti správnych orgánov. Ak by jednotlivé druhy príslušnosti boli jasne vymedzené, domnievam sa, že by sa nevyskytovali žiadne kompetenčné konflikty.

Príslušnosť je, podľa môjho názoru, možné právny predpismi jasne vymedziť. Príslušnosť nepovažujem za problémový inštitút, pri ktorom by bolo treba používať správnu úvahu, resp. zložité myšlienkové pochody. Domnievam sa, že v právnom poriadku je možné jednotlivé príslušnosti vymedziť na základe jasných kompetenčných noriem<sup>8</sup> za použitia princípov formálnej

<sup>7</sup> Uvedené porovnaj s § 4 ods. 3 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

<sup>8</sup> K jednotlivým druhom právnych noriem bližšie pozri PRUSÁK, J. *Teória práva*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, 2001, s. 244 – 264.

logiky.<sup>9</sup> To si však vyžaduje, aby jednotlivé právne predpisy boli vzájomne prepojené, čo súvisí s požiadavkou na spoluprácu ich tvorcov.

Domnievam sa, že pri stanovovaní právnych noriem určujúcich príslušnosť nemôže obstať téza, podľa ktorej sa nezhody dodatočne doriešia. Právne normy určujúce príslušnosť by mali vstupovať do účinnosti vtedy, ak bude prostredníctvom nich daná jasná možnosť určenia vecnej, miestnej a funkčnej príslušnosti bez existencie trečích plôch s úpravou príslušnosti nachádzajúcou sa v už účinných právnych normách.

#### **4. Určitosť právnych noriem na úseku ochrany spotrebiteľa**

Možnosť vzniku kompetenčných konfliktov na úseku ochrany spotrebiteľa je tiež determinovaná jasnosťou a zreteľnosťou právnych noriem. V tejto súvislosti poukážem na tri ustanovenia zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o ochrane spotrebiteľa“), ktoré sa tejto problematiky týkajú. Sú to nasledujúce ustanovenia:

*„Dozor nad dodržiavaním povinností ustanovených týmto zákonom vykonávajú orgány dozoru. Ak nemožno pôsobnosť orgánu dozoru určiť, je na výkon dozoru a kontroly príslušná Slovenská obchodná inšpekcia.“* (§ 20 ods. 1).

*„Priestupku sa dopustí ten, kto poškodí práva spotrebiteľa, tým, že poruší tento zákon alebo osobitné predpisy na ochranu spotrebiteľa.“* (§ 23 ods. 1).

*„Za porušenie povinností ustanovených týmto zákonom alebo právne záväznými aktmi Európskej únie v oblasti ochrany spotrebiteľa uloží orgán dozoru výrobcovi, predávajúcemu, dovozcovi, dodávateľovi alebo osobe podľa § 9a alebo § 26 pokutu do 66 400 eur; za opakované porušenie*

---

<sup>9</sup> K pojmu formálna logika pozri bližšie JANÁK, V. *Základy formálnej logiky*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 8 – 10.

*povinnosti počas 12 mesiacov uloží pokutu do 166 000 eur.*“ (§ 24 ods. 1).

Z uvedených ustanovení možno vyvodíť záver, že sú pomerne všeobecné. Podľa môjho názoru viažu na seba možnosť vzniku viacerých kompetenčných konfliktov.

Vychádzajúc zo skôr uvedeného § 20 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa je zrejmé, že pôsobnosť Slovenskej obchodnej inšpekcie je určená všeobecne. Znamená to, že Slovenskej obchodnej inšpekcii je zverený dozor nad dodržiavaním všetkých povinností uvedených v tomto právnom predpise, ak táto pôsobnosť vo vzťahu k niektorým povinnostiam nie je osobitnými právnymi normami zverená inému subjektu. Znamená to, že pre výkon zverených pôsobností musia zamestnanci Slovenskej obchodnej inšpekcie vedieť dve skutočnosti. Prvou je, aké všetky povinnosti ukladá tento právny predpis. Druhou je, aké orgány dozoru vystupujú vo vzťahu k dozoru nad plnením povinností podľa tohto zákona.

Zákon o ochrane spotrebiteľa má štyridsaťpäť paragrafov.<sup>10</sup> Viaceré z týchto paragrafov sa skladajú z rôznych odsekov. Napriek skutočnosti, že tento zákon možno označiť za kratší, je aj tak pomerne náročné identifikovať všetky povinnosti, ktoré z neho vyplývajú. Pre naplnenie pôsobnosti Slovenskej obchodnej inšpekcie podľa § 20 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa by však kompetentní zamestnanci mali poznať všetky povinnosti. Inak nebudú konať v rozsahu, v ktorom predpokladá zákon.<sup>11</sup>

Pri stanovovaní pôsobnosti v § 20 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa sa tiež naskytá otázka, či sa predmet dozoru vzťahuje výlučne na povinnosti vyplývajúce z právnych noriem zákona o ochrane spotrebiteľa, alebo či sa tento dozor vzťahuje aj na povinnosti ustanovené v osobitných právnych predpisoch, na ktorý zákon o ochrane spotrebiteľa odkazuje.<sup>12</sup> Zastávam názor, že vzhľa-

---

<sup>10</sup> Stav je účinný k 26. júlu 2017.

<sup>11</sup> Pri istej dávke fantázie by si mal zamestnanec Slovenskej obchodnej inšpekcie spísať všetky povinnosti podľa tohto zákona, čo pri niektorých právnych normách nemusí byť jednoduché.

<sup>12</sup> Príkladom je § 3 ods. 3 zákona o ochrane spotrebiteľa, ktorý odkazuje na § 52 až 54 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

dom na koncepciu zákona o ochrane spotrebiteľa ako určitého všeobecného právneho predpisu, bude treba vykonávať aj dozor nad povinnosťami nachádzajúcimi sa v osobitných právnych predpisoch. Táto skutočnosť opäť zvyšuje náročnosť na určenie pôsobnosti Slovenskej obchodnej inšpekcie.

Po vyriešení toho, aký okruh povinností má Slovenská obchodná inšpekcia kontrolovať, treba zistiť, či kontrolu danej povinnosti nemá v pôsobnosti iný orgán. Týchto orgánov je pomerne dosť.

Ak vychádzame z odkazujúcej právnej normy v § 3 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa, tak medzi orgány dozoru, dohľadu a kontroly na úseku ochrany spotrebiteľa možno, okrem Slovenskej obchodnej inšpekcie, zaradiť aj Ministerstvo hospodárstva SR; Ministerstvo zdravotníctva SR; Národnú banku Slovenska; Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky; Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb; Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, Úrad verejného zdravotníctva, vrátane regionálnych úradov verejného zdravotníctva; Štátnu veterinárnu a potravinovú správu, vrátane regionálnych veterinárnych a potravinových správ; Štátny ústav na kontrolu liečiv. Tento výpočet je však len demonštratívny. Medzi orgány pôsobiace na úseku ochrany spotrebiteľa možno zaradiť okrem uvedených napríklad Radu pre vysielanie a retransmisiu,<sup>13</sup> Slovenský metrologický inšpektorát<sup>14</sup> a orgány obcí.<sup>15</sup>

Z uvedeného vyplýva, že na to, aby zamestnanci Slovenskej obchodnej inšpekcie mohli vykonávať svoju pôsobnosť, musia poznať aj pôsobnosť všetkých orgánov majúcich určité kompetencie na úseku ochrany spotrebiteľa. Ak by totiž konali nad rámec týchto pôsobností, podľa § 20 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa by vykonávali činnosti patriace do pôsobnosti niekoho iného.

<sup>13</sup> Pozri k tomu § 5 zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii v znení neskorších predpisov.

<sup>14</sup> Pozri k tomu § 33 zákona č. 142/2003 Z. z. o metrológií v znení neskorších predpisov

<sup>15</sup> Pozri k tomu § 4 ods. 3 písm. i) zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

Obdobne problematicky je vymedzená aj priestupková zodpovednosť uvedená v § 23 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa a sankčná povinnosť uvedená v § 24 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa.

Z uvedených ustanovení je veľmi ťažko identifikovaná objektívna stránka. Takto uvedené ustanovenia môžu viesť k tomu, že sa budú postihovať len niektoré konania. Za predpokladu, že zákonodarca označuje za priestupok všetko, tak príslušné orgány by mali postihovať všetko. Otázkou však, podobne ako v prípade pôsobnosti podľa § 20 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa ostáva, čo je vlastne všetko. Podľa § 23 ods. 1 a § 24 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa by malo ísť o každú povinnosť súvisiacu s ochranou spotrebiteľa bez ohľadu na to, v akom právnom predpise je zadefinovaná. Predmetná úloha vôbec nie je jednoduchá, lebo tieto orgány by mali plnenie týchto povinností dozorovať a aj ich stíhať.

V tejto súvislosti zvažujem, že by bolo zaujímavou výskumnou úlohou spísať všetky povinnosti podľa právnych predpisov účinných pre Slovenskú republiku na úseku ochrany spotrebiteľa. Ja by som sa na takúto úlohu nepodujal, lebo by išlo o veľmi náročnú záležitosť, pri ktorej by som nemal nikdy istotu, či som na niektorú povinnosť nezabudol, prípadne nezahrnul určitú povinnosť, ktorá tam nepatrí. Ja takúto povinnosť našťastie nemám, avšak zákonodarca ju ukladá v § 20 ods. 1, § 23 ods. 1 a § 24 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa správnym orgánom na úseku ochrany spotrebiteľa, pričom ak nie je príslušný nikto iný, musí konať Slovenská obchodná inšpekcia. Otázkou je, kedy vlastne?

## 5. Záver

Základ na vymedzenie pôsobnosti bude vždy na zákonodarcovi. Ten by mal vymedziť pôsobnosť tak, aby bola zreteľná a nekrížila sa s pôsobnosťami iných orgánov. Obdobné platí aj o príslušnosti v správnom konaní.

Vzhľadom na koncepciu správneho poriadku zastávam názor, že najväčšie problémy môžu nastať pri vymedzení vecnej príslušnosti.

Keďže táto príslušnosť je ponechaná spravidla na osobitné právne predpisy, treba, aby jednotlivé tímy predkladajúce návrhy zákonov medzi sebou spolupracovali, aby vznikol jednotný kontaktný celok.

Vzhľadom na analýzu uvedenú v tomto článku sa domnievam, že si zákonodarca v mnohých prípadoch svoju činnosť zľahčuje. Nepovažujem za správne, keď je pôsobnosť orgánu vymedzená neurčitým spôsobom zahŕňajúcim povinnosti, ktoré nie sú jasne definované na jednom mieste. Uvedené nezasahuje len do možných problémov v tom, ktorý orgán má konať, ale aj do princípu predvídateľnosti práva vo vzťahu k spravovaným subjektom. Preto si myslím, že každá jedna kompetencia by sa mala viazať na určitý okruh povinností, ktorý je jasne pomenovaný a dá sa ľahko vyhľadať.

## Summary

Author in his paper Conflict of Jurisdiction between Administrative Authorities analyses possible conflict of jurisdiction in administrative proceedings. At the beginning, he focuses on present regal regulation. Next, he focuses on particular problem from the praxis. In the next, he points out selected shortcomings in the field of protection of consumers. He illustrates them on three particular provisions. Finally, he gives the conclusions based on presented facts.

### Literatúra:

- JAKAB, R. – MOLITORIS, P. – JURKO, M. *Správne právo procesné*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014.
- JANÁK, V. *Základy formálnej logiky*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1976.
- PRUSÁK, J. *Teória práva*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, 2001.





## **II.**

### **ŠEDÝ ALEBO ČIERNY ZOZNAM V OCHRANE SPOTREBITEĽA**

# NIČ NIE JE ČIERNO-BIELE? ZOPÁR ÚVAH K ČIERNEMU/ŠEDÉMU ZOZNAMU NEPRIJATEĽNÝCH ZMLUVNÝCH PODMIENOK

Mgr. Martin Hamřík, PhD.

Národná banka Slovenska

**Abstrakt:** Ochrana spotrebiteľa sa v Slovenskej republike zintenzívňuje od začiatku prístupových rokovaní k Európskej únii, pod vplyvom ktorých bolo do slovenského právneho poriadku transponovaných množstvo smerníc. Príspevok sa prostredníctvom aplikácie dostupných interpretačných metód pokúša vymedziť povahu zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách uvedených v § 53 ods. 4 Občianskeho zákonníka, o povahe ktorého (v podobe čierneho alebo šedého zoznamu) sa vedú polemiky. V druhej časti sa príspevok zameriava na praktické aspekty povahy zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok, okrem iného, z hľadiska Národnej banky Slovenska ako relatívne nového aplikanta predmetného zoznamu.

**Kľúčové slová:** čierny zoznam, finančný spotrebiteľ, Národná banka Slovenska, neprijateľné podmienky, ochrana spotrebiteľa, spotrebiteľská zmluva, šedý zoznam

## 1. Úvod

Právo (najmä to kontinentálne) sa interpretuje nielen ako čierne na bielom, ale často aj ako buď „*len čierne*“, alebo „*len biele*“. O farebnosti nemôže byť ani reči. Otáznejšie s farbami je to však už pri chápaní spravodlivosti ako takej, ktorá by aspoň teoreticky mala reflektovať farebné odtiene života. Farby sa v slovenskom práve začali objavovať najmä pod vplyvom právnych transplantátov, pochádzajúcich predovšetkým z práva Európskej únie, a to či už v podobe rôznych bielych, modrých či zelených kníh, a v neposlednom rade čiernych alebo šedých zoznamov.<sup>1</sup> Jedným z takýchto zo-

---

<sup>1</sup> Napríklad Biela kniha o budúcnosti Európy: Úvahy a scenáre pre štáty EÚ-27

znamov je aj zoznam neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách uvedený v § 53 ods. 4 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Občiansky zákonník“ alebo „OZ“), o „*farbe*“ ktorého sa vedie polemika, najmä vo vedeckých kruhoch, azda od jeho samotného vzniku, a teda prijatia novely Občianskeho zákonníka,<sup>2</sup> ktorou sa do slovenského právneho poriadku transponovala smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (ďalej ako „Smernica 93/13“). Cieľom tohto príspevku je prispieť k akademickej debatae využitím výkladových metód relevantných ustanovení, a zároveň priniesť pohľad aplikačnej praxe, predovšetkým Národnej banky Slovenska, ktorá vzhľadom na legálne vymedzenie zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách hypoteticky môže mať v budúcnosti aplikačné problémy.

## 2. Teoretické východiská – od čierneho k šedému

Interpretačný problém a nejednoznačné definovanie zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách ako čierneho alebo šedého spôsobila nedôslednosť zákonodarcu v implicitnom vyjadrení postoja Slovenskej republiky pri transpozícii Smernice 93/13 k predmetnému zoznamu, a to napriek Smernicou 93/13 danej možnosti definovania jeho povahy a prijatia úpravy odlišnej (prísnejšej) v porovnaní s európskou legislatívou.<sup>3</sup> V prípade, ak bol úmysel zákonodarcu definovať zoznam neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách podľa § 53 ods. 4 Občianskeho zákonníka ako čierny, v ňom uvedené zmluvné podmienky by boli *ex lege* neprijateľnými a nepripúšťali by dôkaz opaku. Ak by sa definoval dotknutý zoznam ako šedý, k vymedzeným zmluvným

---

k vývoju do roku 2025; pripravovaný čierny zoznam krajín, ktoré sú daňovými rajmi, a pod.

<sup>2</sup> Zákon č. 150/2004 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Zákon č. 150/2004 Z. z.“).

<sup>3</sup> Pozri čl. 8 Smernice 93/13.

podmienkam by muselo pristúpiť testovanie ich neprijateľnosti v súlade s ostatnými ustanoveniami Občianskeho zákonníka (predovšetkým generálnou klauzulou v § 53 ods. 1 OZ a interpretačnými pravidlami v § 53 ods. 12 OZ). Právny text však mlčí.

Pokus o jednoznačné zadefinovanie zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách ako čierneho alebo šedého je preto nevyhnutné začať pohľadom na jeho zákonné vyjadrenie, t. j. interpretáciou znenia § 53 ods. 4 Občianskeho zákonníka. Legálne znenie predmetného zoznamu neponúka na otázku povahy zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok jednoznačnú odpoveď, lebo tie len demonštratívne vymenúva s vetou: „*Za neprijateľné podmienky uvedené v spotrebiteľskej zmluve sa považujú najmä ustanovenia*“, čím sa síce k povahe zoznamu priamo nevyjadruje, no vytrhnutím z kontextu by len takéto samotné znenie svedčilo v prospech čierneho zoznamu.

Ak nie je dostatočne explicitným samotné legálne vyjadrenie § 53 ods. 4 OZ, nápomocnou by mala byť dôvodová správa. Ako to už často býva zvykom, dôvodová správa k dotknutému ustanoveniu, resp. k jeho zmenám, je strohá a nastoľuje viac otázok, ako prináša odpovedí. Pôvodná dôvodová správa, teda dôvodová správa k Zákonu č. 150/2004 Z. z. uvádza: „*V súlade s prílohou Smernice Rady 93/13/EEC zákon uvádza ako príklad také podmienky zakotvené v spotrebiteľských zmluvách, ktoré je potrebné považovať za neprijateľné.*“ Z predmetného znenia by sa *prima facie* dal usudzovať čierny charakter zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok, no dôvodová správa odkazuje, pochopiteľne, na Smernicu 93/13, z ktorej právna úprava vychádza, a pri pohľade na ktorú zoznam nadobúda šedé odtiene (napr. v kontexte čl. 3 ods. 1 a ods. 3, ako aj čl. 4 ods. 1 Smernice 93/13).

Pohľad na Smernicu 93/13 však nie je v hľadanií odpovede na otázku charakteru zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok v Občianskom zákonníku príliš prospešný. Rozhodujúcim v našom posudzovaní je znenie čl. 3 ods. 3 Smernice 93/13: „*Príloha obsahuje indikatívny a nevyčerpávajúci zoznam podmienok, ktoré sa môžu považovať za nekalé.*“ Uvedené znenie aj na poli Európskej únie vyvo-

lávalo od samotného vzniku Smernice 93/13 polemiku vo vzťahu k „farebnosti“ zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok. Tá je v súčasnosti v kontexte judikatúry Súdneho dvora EÚ, zdá sa, definitívne vyriešená so záverom prenechať povahu zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách na jednotlivé členské štáty, ktoré môžu prijať právnu úpravu obdobnú úprave Smernice 93/13 (šedý zoznam), ale aj úpravu prísnejšiu (čierny zoznam), prípadne nemať zoznam žiaden, no zabezpečiť adekvátnu mieru ochrany spotrebiteľa. Cestu charakteru zoznamu, ktorú si zvolila Slovenská republika nie je možné jednoznačne identifikovať nielen z legálneho vyjadrenia Občianskeho zákonníka, ale ani z dokumentov predkladaných Európskej komisii, ktoré len bezobsažne kopírujú text v Občianskom zákonníku.<sup>4</sup> Tak či onak, interpretácia § 53 ods. 4 OZ vo svetle Smernice 93/13 nie je z vyššie uvedených dôvodov relevantná, aj keď z hľadiska *ratio legis* by mohla byť argumentačným vodidlom v prospech šedého zoznamu.

Komparovanie charakteru neprijateľných zmluvných podmienok s cudzími právnymi poriadkami nemá, vzhľadom na vyššie uvedené prenechanie národným legislatívcom, opodstatnenie. Na margo historických korelácií sa žiada len zmieniť o „novom“ občianskom zákonníku Českej republiky, ktorý zakotvil zoznam neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách v § 1814, obsahovo aj koncepčne nadväzujúceho na predchádzajúce znenie „občianskeho zákonníku“, a teda je vymedzovaný ako „black list“, čierny zoznam.<sup>5</sup>

Jedným z ďalších prirodzených zdrojov nachádzania práva je odborná literatúra. Tá sa však prikláňa tak k čiernemu zoznamu, a to či už v literatúre pred prijatím súčasného ustanovenia § 53 ods.

---

<sup>4</sup> Dostupné na internete: <[http://ec.europa.eu/consumers/consumer\\_rights/rights-contracts/directive/notifications/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/consumers/consumer_rights/rights-contracts/directive/notifications/index_en.htm)>

<sup>5</sup> Porovnaj HULMÁK, M. *Občianský zákoník V. Závazkové právo. Obecná časť* (§ 1721 – 2054). *Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 450.

12 OZ,<sup>6</sup> alebo po ňom,<sup>7</sup> ako aj k zoznamu šedému.<sup>8</sup> Z odbornej literatúry vyplýva, že zoznam neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách môže byť tak čiernym, ako aj šedým.

Po zlyhaní nachádzania odpovede vyššie uvedenými „zľahčujúcimi“ spôsobmi, v snahe o teoretické „rozlúsknutie“ dlhoročnej dilemy neostáva nič iné, než sa pokúsiť o interpretáciu využitím štandardných výkladových metód.

Prvou z nich spravidla býva výklad **logický**. Zoznam neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách, resp. právna norma, ktorá by ho mala upravovať, je roztrieštená v § 53 OZ. Hypotézou normy je „neprijateľná podmienka uvedená v spotrebiteľskej zmluve“. Dispozíciou sú potom jednotlivé demonštratívne vymedzené „skutkové podstaty“ v § 53 ods. 4 písm. a) až w) OZ. Sankciu právnej normy, spočívajúcu v neplatnosti neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách, je možné nájsť v § 53 ods. 5 OZ. Problematickou ostáva len samotná hypotéza, resp. spôsob definovania neprijateľnej zmluvnej podmienky aplikovateľnom pre § 53 ods. 4 OZ. Hypotézou je totiž možné vnímať buď len samotnú uvádzacu vetu § 53 ods. 4 OZ, v dôsledku čoho by bola každá z dispozícií *ex lege* neprijateľnou zmluvnou podmienkou (čierny zoznam), ale zároveň je možný aj výklad cez zloženú hypotézu, ktorý pojem „neprijateľná podmienka“ chápe najmä v duchu legálnej definície § 53 ods. 1 prvá veta OZ („ustanovenie, ktoré spôsobuje značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa“) a v kontexte všetkých ostatných definičných požiadaviek ustanovených v § 53 ods. 1 OZ a aplikačnej požiadavky v § 53 ods. 12 OZ nevynímajúc, následkom čoho by bolo nevyhnutným skúmanie naplnenia definičných znakov neprijateľnej podmienky aj v „skutkových podstatách“ ustanovenia § 53 ods. 4 OZ

<sup>6</sup> CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, s. 191.

<sup>7</sup> BUDJÁČ, M. In ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450*. Kometár. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 521.

<sup>8</sup> LAŽÍKOVÁ, J. – ŠTEVČEK, M. Ochrana spotrebiteľa v civilnom procese. In *Bulletin Slovenskej advokácie*. 2013, roč. XIX., č. 6, s. 24.

(šedý zoznam). Pri využívaní logického výkladu by sa mala aplikovať zásada *in dubio mitius*, v pochybnostiach miernejšie. Otázkou však ostáva, ktorý zo spôsobov aplikácie zásady je správny, teda miernejší? Ten, ktorý by kládol menšie nároky na naplnenie dispozície právnej normy a *ex lege* považoval zmluvné podmienky v § 53 ods. 4 OZ za neprijateľné bez naplňania prípadných dodatočných požiadaviek hypotézy právnej normy, resp. testovania samotnej neprijateľnosti podmienky? Takáto interpretácia by zároveň *prima facie* zodpovedala aplikácii ustanovenia § 54 ods. 2 OZ: „V pochybnostiach o obsahu spotrebiteľských zmlúv platí výklad, ktorý je pre spotrebiteľa priaznivejší.“ Avšak tu začína byť otázne skúmanie toho, čo je pre spotrebiteľa priaznivejším, čo nie je možné posúdiť bez poznania ďalších skutkových okolností, a preto sa uvedené nedá generalizovať. Môže byť preto miernejším ten výklad, ktorého výsledkom je zachovanie platnosti ustanovenia zmluvy v kontexte nenaplnenia všetkých definičných znakov neprijateľnosti podmienky uvedenej v spotrebiteľskej zmluve, teda výklad zdanlivo výhodnejší pre dodávateľa, no v konečnom dôsledku zaiste aj pre spotrebiteľa, a v súlade s požiadavkou preferencie výkladu právneho úkonu (ustanovenia) v prospech jeho platnosti, nie neplatnosti?<sup>9</sup> Logický výklad odpoveď na otázku povahy zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách, vzhľadom na nejasné formulácie zákonodarcu, neprináša a vedie buď do „slepých uličiek“, resp. tak k čiernemu, ako aj k šedému zoznamu.

Ďalším riešením môže byť **gramatický** výklad. Vyčerpávajúci jazykový výklad § 53 ods. 4 OZ a predovšetkým slova „považovať“, ktoré je pre interpretáciu textu kľúčovým, v kontexte prípustnosti dôkazu opaku voči neprijateľnej zmluvnej podmienke, predostreli doc. Jurčová s JUDr. Novotnou.<sup>10</sup> Záverom, ktorý je možné z gramatického výkladu ustanovenia vyvodiť, je žiaľ terminologická nepresnosť a nejednoznačnosť nielen ustanovenia samotného, ale

<sup>9</sup> Pozri nález Ústavného súdu SR z 3. júla 2008, sp. zn. I. ÚS 242/07; nález Ústavného súdu SR z 1. apríla 2015, sp. zn. I. ÚS 640/2014.

<sup>10</sup> JURČOVÁ, M. – NOVOTNÁ, M. Šedý alebo čierny, to je otázka. In *Právo, obchod, ekonomika*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika, 2016, s. 289 – 290.



aj Občianskeho zákonníka, ktorá tvorí dôvod neaplikovateľnosti gramatického výkladu, a teda nemožnosti na jeho základe prijať jednoznačné rozhodnutie o „farbe“ zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok.

Nápomocným sa môže zdať využitie **systematického** výkladu. Už samotné zaradenie spotrebiteľských zmlúv v Občianskom zákonníku pôsobí zo systematického hľadiska prinajmenšom zvlášťne, to však nie je predmetom tohto príspevku. Ustanovenie § 53 ods. 4 OZ síce obsahuje demonštratívny výpočet neprijateľných zmluvných klauzúl evokujúc ich absolútnu neprijateľnosť, avšak, ako v prípade každého iného právneho textu, nie je možný jeho výklad bez vzájomných súvislostí. Systematický výklad nielen neuľahčuje nejednoznačné definovanie vzťahu generálnej klauzuly neprijateľnej zmluvnej podmienky v § 53 ods. 1 OZ k § 53 ods. 4 OZ, avšak výslovne znemožňuje nevhodné legislatívne zaradenie ustanovenia § 53 ods. 12 OZ bez definovania vzájomných vzťahov. Bez ďalšieho nie je možné akceptovať názor, že je potrebné považovať ustanovenie § 53 ods. 4 OZ za *lex specialis* k ustanoveniu § 53 ods. 1 OZ.<sup>11</sup> Otáznou je nevyhnutnosť interpretácie zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok s prihliadnutím (alebo bez prihliadnutia) na § 53 ods. 12 OZ, ktoré bolo do Občianskeho zákonníka doplnené zákonom č. 575/2009 Z. z. (vtedajší § 53 ods. 9 OZ), ktorým sa do spotrebiteľských vzťahov doplnila povinnosť hodnotiť neprijateľnosť zmluvných podmienok so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola spotrebiteľská zmluva uzatvorená, a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy v dobe uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej tá závisí. Zo zaradenia § 53 ods. 12 OZ nie je zrejmý úmysel zákonodarcu, a teda nie je jednoznačné, či sa majú kritériá § 53 ods. 12 OZ aplikovať aj na neprijateľné podmienky v spotrebiteľských zmluvách exemplifikatívne uvedené

<sup>11</sup> BUDJAČ, M. In ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Kometár*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 522.

v § 53 ods. 4 OZ, čo by jednoznačne potvrdilo šedý charakter dotknutého zoznamu. Systematickým výkladom nie je možné dospieť k určeniu vzájomnej subsidiarity a vzťahov jednotlivých relevantných ustanovení § 53 OZ, z čoho pri rovnosti právnej sily ustanovení možno vyvodiť, že zoznam je šedým.

Adekvátnym sa v uvedenom prípade napokon môže ukázať málo používaný **historický** výklad. Pri použití tohto druhu výkladu by mala byť vhodným zdrojom už spomínaná mlčanlivá dôvodová správa, ktorá by mala bližšie objasniť okolnosti a dôvody vzniku právnej úpravy. Ako sme uviedli vyššie, k § 53 ods. 4 OZ je dôvodová správa laxná a v zásade len odkazuje na potrebu reflektovania prílohy Smernice 93/13. Menej skúpu na slovo je dôvodová správa k § 53 ods. 12 OZ. Dôvodom prijatia ustanovenia § 53 ods. 12 OZ, ako aj ďalších novelizovaných ustanovení v § 53 OZ bolo predovšetkým odstraňovanie transpozičných deficitov, ktoré Slovenskej republike vytkla Európska komisia, spočívajúcich, okrem iného, v nedôslednej transpozícii čl. 4. ods. 1 Smernice 93/13: *„...nekalosť zmluvných podmienok sa hodnotí so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, v dobe uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí“*, ktorý sa napokon pretavil do § 53 ods. 12 OZ. Doplnením ods. 12 v § 53 Občianskeho zákonníka došlo k zakotveniu požiadaviek kladených vnútroštátnym orgánom na spravodlivé vyhodnotenie neprijateľnosti zmluvnej podmienky. Výkladom jeho znenia je možné dovodzovať, že by sa táto aplikačná požiadavka mala vzťahovať na akúkoľvek zmluvnú podmienku (či už v zozname, alebo mimo zoznamu). Historický výklad síce poskytuje pohľad na ďalšie súvzťažnosti odsekov ustanovenia § 53 OZ, no sám osebe nie je schopný priniesť jednoznačné vymedzenie farebnosti zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách, aj keď sa skôr prikláňa k *„sivému riešeniu“*.

Posledným, azda najmenej využívaným a často obchádzaným druhom interpretácie právnych noriem, je výklad **teleologický**. Zdrojom daného výkladu by mala byť opäť dôvodová správa, no

vo vzťahu k ustanoveniu § 53 ods. 4 OZ opäť mlčí. Teleologicky by sa dalo v prospech čierneho zoznamu zaiste argumentovať floskulami o maximálnej ochrane spotrebiteľa ako najvyššom ideáli, nevyhnutnosti ochrany slabšej zmluvnej strany, na druhej strane však takisto napríklad zmluvnou slobodou, dobrými mravmi, potrebou rovnováhy práv a povinností v prospech šedého zoznamu. Pomyselné rozvírenie hladiny teleologického výkladu však spôsobilo už spomínané doplnenie § 53 OZ o ods. 12 (v danom čase ods. 9), ktorého povrchný účel sa pretavil v nekritickom a takmer doslovnom prevzatí znenia Európskou komisiou vytýkaných článkov Smernice 93/13. *Telos* takého znenia je preto adekvátnejšie hľadať v samotnej Smernici 93/13, čo nielen výkladom samotného textu eurokonformne (judikatúrou, a pod.), ale aj v kontexte čl. 3 ods. 3 Smernice 93/13 vyznieva v prospech šedého zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok.

Nespochybniteľným cieľom § 53 OZ ako takého je zaiste ochrana spotrebiteľa ako slabšej zmluvnej strany a všetko ostatné je len hľadaním bánej spravodlivosti a adekvátnej rovnováhy v zmluvných vzťahoch. Teoretizovaním a rôznymi analýzami by bolo možné zaiste pokračovať, no existuje dôvodná obava, že výsledkom by bol opäť len ďalší zo spochybniteľných akademických právnych názorov. Aj keď zoznam neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách z hľadiska výkladu má skôr znaky šedého zoznamu, záver nie je jednoznačný a najmä akademická obec je nejednotná. Tam, kde zlyháva právna teória, si však často musí poradiť právna prax, ktorej neostáva nič iné, než sa s nejasnosťou legálneho textu popasovať a prefať bájny gordický uzol.

### 3. Praktické dôsledky čierno-šedého zoznamu

Aké sú teda praktické dôsledky nevyjasnenej farebnosti zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok? Ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať, otázka povahy zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok pôsobí výsostne akademicky, bez závažnejších dôsled-

kov pre právnu prax. Tvrdenie, že opak je pravdou, by bolo síce efektívnejšie, no vzhľadom na charakter konkrétnych neprijateľných zmluvných podmienok uvedených v demonštratívnom výpočte § 53 ods. 4 OZ, preexponovaným. Povaha jednotlivých zmluvných podmienok uvedených v predmetnom ustanovení, totižto z čisto štatistického hľadiska bude takmer vždy, či už po zohľadnení ďalších okolností alebo *per se*, neprijateľná. Ako však riešiť také situácie, keď by bolo vyhodnotenie zmluvnej podmienky uvedenej v demonštratívnom výpočte ako neprijateľnej nespravodlivé?

Praktické dôsledky vnímania zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok ako čierneho alebo šedého možno vnímať zásadne v dvoch rovinách. V prípade klasifikovania zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok uvedených v § 53 ods. 4 OZ ako čierneho zoznamu je vyhodnotenie zmluvnej podmienky v spotrebiteľskej zmluve, ktorú je možné subsumovať pod niektorú z explicitne uvedených neprijateľných zmluvných podmienok v dotknutom ustanovení, jednoznačné, neumožňujúce dôkaz opaku. Ak priznáme zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok povahu šedého zoznamu, dôsledkom bude nielen možnosť dodávateľa preukázať splnenie zákonných požiadaviek na prijateľnosť zmluvnej podmienky dôkazom opaku, ale zároveň na strane orgánu verejnej moci, ktorý by musel zmluvnú podmienku podrobovať testu neprijateľnosti a jej vyhlásenie za neprijateľnú náležite odôvodňovať, zvýšenie náročnosti konania.

Test neprijateľnosti zmluvnej podmienky, aj vzhľadom na vyššie uvedené teoretické východiská, spočíva v posúdení jednotlivých definičných kritérií a znakov, ktoré musí zmluvná podmienka naplniť na to, aby ju bolo možné považovať za neprijateľnú. Pred samotným testom neprijateľnosti zmluvnej podmienky však musí orgán aplikujúci právo:

- a) vyhodnotiť zmluvu ako tzv. *spotrebiteľskú* v súlade s § 52 OZ,
- b) posúdiť, či sa zmluvná podmienka neodchyľuje od Občianskeho zákonníka v neprospech spotrebiteľa podľa § 54 ods. 1 OZ, teda v rozpore s požiadavkou jednostrannej „*pro-spotrebiteľskej*“ kogentnosti,

- c) vylúčiť možnosť individuálneho dojednaní klauzuly (§ 53 ods. 1 OZ),
- d) vylúčiť ustanovenia týkajúce sa hlavného predmetu plnenia a prijateľnosti ceny, za predpokladu, že sú vyjadrené určito, jasne a zrozumiteľne (§ 53 ods. 1 OZ),
- e) vylúčiť, že by išlo o zmluvné podmienky odrážajúce znenie právnych predpisov (čl. 1 ods. 2 smernice 93/13/EHS),
- f) vylúčiť tzv. *odvetvové výnimky* zväčša vylúčené samotnou definíciou spotrebiteľskej zmluvy (recitál Smernice 93/13), ktoré sú *ex lege* vylúčené z kontroly neprijateľnosti.

Až následne môže orgán aplikujúci právnu normu pristúpiť k testu samotnej neprijateľnosti zmluvnej podmienky, ktorý je možné vyjadriť nasledujúcimi otázkami v súlade s ustanoveniami odsekov 1 a 12 ustanovenia § 53 OZ:

- a) Spôsobuje zmluvná podmienka značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán? Je táto nerovnováha v neprospech spotrebiteľa, resp. v rozpore s požiadavkou dôvery, resp. dobrou vierou? (Pri abstraktnej kontrole výklad zmluvného dojednaní pre spotrebiteľa rozumný, no čo najviac nevýhodný).
- b) Je možné hodnotiť zmluvnú podmienku ako neprijateľnú s ohľadom na povahu tovaru alebo služieb?
- c) Je podmienka neprijateľná vzhľadom na ďalšie okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy v danom čase? (V prípade individuálnej kontroly).
- d) Je podmienka neprijateľná aj vzhľadom na všetky ostatné podmienky zmluvy, prípadne s ohľadom na závislé zmluvy?

Len v prípade, ak na všetky uvedené vlastnosti zmluvnej podmienky, resp. otázky viažuce sa na zmluvnú podmienku, je možné dať pozitívnu odpoveď, môže byť zmluvná podmienka vyhodnotená ako neprijateľná. Uvedený test a jemu predchádzajúce posúdenia sú len stručným zovšeobecnením základných premis a prístupov, treba ho však aplikovať so zohľadnením prípustných odklonov a výnimiek, ktoré, okrem iného, vychádzajú aj z judikátornej činnosti Súdneho dvora EÚ a eurokonformného výkladu smernice.

Cieľom predkladaného príspevku nie je v jeho praktickej časti priniesť detailný rozbor a prehľad rozhodovacej činnosti súdov, keďže to nie je účelné, ale ani dobre možné. Spomedzi ďalších orgánov aplikujúcich ustanovenia Občianskeho zákonníka v problematike ochrany spotrebiteľa (Slovenská obchodná inšpekcia) je subjektom s relatívne novou kompetenciou v oblasti ochrany finančného spotrebiteľa Národná banka Slovenska.

Aká je teda doterajšia prax a stanovisko Národnej banky Slovenska ako jedného zo subjektov aplikujúcich predmetné ustanovenia o neprijateľných zmluvných podmienkach vo vzťahu k dohliadaným subjektom? V záujme nespochybniteľnosti, správnosti a dôvodnosti rozhodnutia o neprijateľnej zmluvnej podmienke existujúcej v zmluvných dojednaniach dohliadaných subjektov Národná banka Slovenska podrobuje predmetnú zmluvnú podmienku, a to či už pri individuálnej, alebo abstraktnej kontrole, uvádzanému testu neprijateľnosti bez ohľadu na to, či je tá súčasťou demonštratívneho výpočtu neprijateľných zmluvných podmienok uvedených v § 53 ods. 4 OZ, alebo nie. Z doterajších, ale aj pripravovaných rozhodnutí Národnej banky Slovenska je možné jednoznačne konštatovať záver, že orgán dohľadu má záujem o čo najtransparentnejšie vyhodnocovanie neprijateľných zmluvných podmienok, ktoré vo svojich rozhodnutiach odôvodňuje, a to aj v prípade neprijateľných zmluvných podmienok vymedzených v § 53 ods. 4 OZ, v kontexte a s prihliadnutím na nároky kladené tak generálnou klauzulou neprijateľných zmluvných podmienok, ako aj § 53 ods. 12 OZ.

Vrátiac sa späť k povahe či farbe demonštratívneho výpočtu neprijateľných zmluvných podmienok, v kontexte dosiaľ uvedeného je možné demonštrovať dôležitosť posúdenia všetkých definičných znakov neprijateľných zmluvných podmienok na nasledujúcich nereálnych príkladoch, ktoré na prvý pohľad pôsobia ako neprijateľné zmluvné podmienky, avšak, s ohľadom na ich formuláciu, resp. účel a posúdenie výhodnosti, resp. nevýhodnosti pre spotrebiteľa by mali byť vyhodnotené orgánmi aplikujúcimi právnu normu ako prijateľné.

Prvému príkladu môže slúžiť situácia, ktorá vznikla v kontexte

mnohých rozsudkov a nepriaznivých životných situácií spotrebiteľov zabezpečujúcich svoje hoci aj nízke úvery nehnuteľnosťami, najmä voči nebankovým spoločnostiam, ktorých celospoločenským dôsledkom bolo doplnenie § 53 ods. 4 OZ o písmeno s), ktoré za neprijateľné považuje ustanovenia, ktoré „požadujú, aby spotrebiteľ poskytol zabezpečenie splnenia svojho záväzku v hodnote neprimerane vyššej, ako je výška jeho záväzku vyplývajúca zo spotrebiteľskej zmluvy v čase uzavretia dohody o zabezpečení splnenia záväzku spotrebiteľa“. Uvedený režim, ktorý má na jednej strane chrániť záujem spotrebiteľa, môže na strane druhej pri jeho doslovnom dodržiavaní (pri nemožnosti existencie odklonov) spôsobiť pre spotrebiteľa značné nevýhody a problémy, napríklad pri refinancovaní úveru na bývanie so splatenou značnou časťou pôvodne čerpaného úveru, či pri zaobstarávaní úveru s percentuálne vyššími vlastnými zdrojmi, keď spotrebiteľ jednoducho nemá vzhľadom na výšku úveru a hodnotu svojho majetku možnosť zabezpečiť svoj úver iným, preň vhodnejším spôsobom. V danej súvislosti je zároveň nevyhnutné poukázať na skutočnosť, že hoci napríklad v prípade zabezpečenia úveru na bývanie nehnuteľnosťou dochádza k formálnemu zafaženiu celej nehnuteľnosti úverovou inštitúciou ako veriteľom v prvom rade, predmetná nehnuteľnosť je vždy zafažená len do výšky nesplatenej istiny s relevantným príslušenstvom.

Ďalším príkladom možno uviesť neprijateľnú zmluvnú podmienku vymedzenú v § 53 ods. 4 písm. g) OZ, v zmysle ktorej sa za neprijateľné považujú také zmluvné dojednania, ktoré „oprávňujú dodávateľa, aby bez dôvodov hodných osobitného zreteľa vypovedal zmluvu uzavretú na dobu neurčitú bez primeranej výpovednej lehoty“. Aj v prípade uvedenej, v súlade so zákonom neprijateľnej zmluvnej podmienke, si je možné predstaviť situáciu, ktorú by nebolo rozumné považovať za neprijateľnú. Príkladom môže byť ustanovenie všeobecných obchodných podmienok, ktoré poskytuje dodávateľovi možnosť vypovedať zmluvu, napríklad o poskytovaní ľubovoľných finančných služieb, a to aj bez dôvodov hodných osobitného zreteľa, resp. bez primeranej výpovednej lehoty, avšak zároveň zväzuje dodávateľa, aby s touto výpoveďou poskytol spotrebiteľovi

adekvátnu, resp. v kontexte ostatných zmluvných podmienok, pre spotrebiteľa objektívne výhodnejšiu náhradu finančných služieb alebo ich kompenzáciu. Dodávateľ si tak na jednej strane zabezpečí možnosť efektívnejšieho uskutočňovania *ad hoc* rozhodnutí pri zmene svojho produktového portfólia a spotrebiteľ rovnako na prípadnej zmene získa, resp. netratí. V uvedenom príklade síce došlo k naplneniu dotknutej skutkovej podstaty neprijateľnej zmluvnej podmienky, tak ako je vymedzená v § 53 ods. 4 Občianskeho zákonníka, ale nebolo by rozumným, ani účelným považovať ju bez ďalšieho za neprijateľnú.

Výpočtom obdobných príkladov, nielen z oblasti bankovníctva, resp. ochrany finančného spotrebiteľa, by bolo možné pokračovať aj v mnohých ďalších odvetviach (telekomunikačné služby, a pod.). Uvádzané príklady možno pôsobia na prvý pohľad absurdne, avšak nie sú vylúčenými a demonštrujú vhodnosť interpretácie zoznamu neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách § 53 ods. 4 OZ ako šedého s korektívom stanoveným ustanoveniami § 53 ods. 1 a ods. 12 OZ.

#### 4. Na záver

Na záver možno konštatovať, že je patričné, aby orgány verejnej moci pri posudzovaní neprimeranosti zmluvných podmienok dbali nielen na záujem a ochranu spotrebiteľa ako právne menej podkutej a negociačne slabšej zmluvnej strany, ale aby zároveň dali zadosť aj možnosti dôkazu opaku neprijateľnej zmluvnej podmienky zo strany dodávateľa, a teda pomyselnej ekvite v zmluvných vzťahoch, a to práve v kontexte súčasného *status quo* zasahovania do zmluvnej slobody zmluvných strán, z ktorých je jednou spotrebiteľ, v podobe externej kontroly zmluvných podmienok zo strany orgánov verejnej moci. Ochrana spotrebiteľa by mala byť účinnou, adekvátnou, transparentnou, nie však bezbrehou. Vo vzťahu k odťatému zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok v kontexte vyššie uvedeného ostáva už len dodať, že nič nie je čiernym alebo



bielym, a preto aj predmetný zoznam neprijateľných zmluvných podmienok je vhodnejšie a spravodlivejšie považovať za šedý. Akú farbu má zoznam neprijateľných podmienok v spotrebiteľských zmluvách skutočne, však ukáže až čas a prvé prelomové rozhodnutie, pri ktorom by bolo nespravodlivým rozhodnúť o neprijateľnosti podmienky explicitne uvedenej v § 53 ods. 4 OZ.

## Summary

Is anything just black or just white? Some thoughts on black/grey list of unfair contractual terms. The debate on the nature of the list of unfair terms in consumer contracts, given in Section 53/4 of the Civil Code, is a long-termed one and seems not to have an end. The author tries to use all available interpretation methods to clearly define the list in question as black or grey. Although the ratio legis encourage considering the list as grey, the interpretative methods do not lead to clear conclusions, due to the non-standard definition in the Civil Code. The second part of the paper points to the practical implications of the nature of the list and to the potential application risks, particularly from the point of view by the National Bank of Slovakia.

## Literatúra

- CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. 331 s. ISBN 978-80-7380-199-1.
- HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2014. 1335 s. ISBN 978-80-7400-535-0.
- JURČOVÁ, M. – NOVOTNÁ, M. Šedý alebo čierny, to je otázka. In *Právo, obchod, ekonomika*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika, 2016. ISBN 978-80-8152-443-1, s. 286 – 294.
- LAZÍKOVÁ, J. – ŠTEVČEK, M. Ochrana spotrebiteľa v civilnom procese. In *Bulletin Slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2013, roč. XIX, č. 6, s. 20 – 30.
- ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015. 1616 s. ISBN 978-80-7400-597-8.

# ŠPECIFICKÉ HĽADISKÁ PRI APLIKÁCIÍ KATALÓGU NEPRIJATEĽNÝCH ZMLUVNÝCH PODMIENOK

JUDr. Ľubomír Džačár – JUDr. Richard Földeš

Slovenská sporiteľňa, a. s.

## 1. Krátky legislatívny exkurz

Zákonom č. 150/2004 Z. z. bola s účinnosťou od 1. 4. 2004 zavedená do zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej tiež „Občiansky zákonník“) komplexná úprava tzv. spotrebiteľských zmlúv ako piata hlava v prvej časti venovanej všeobecným ustanoveniam občianskeho práva.

Okrem iného zahŕňala – vtedy v ustanovení § 53 ods. 3 Občianskeho zákonníka – výpočet zmluvných podmienok v spotrebiteľskej zmluve, ktoré sa, jazykom zákonodarcu, považujú za neprijateľné. Pre tento výpočet sa postupom času ustálilo označenie zoznam alebo katalóg neprijateľných zmluvných podmienok.

Pôvodný návrh zákona, predložený 10. 11. 2003 vládou Slovenskej republiky Národnej rade Slovenskej republiky, podľa dôvodovej správy spracovaný za účasti expertov doc. JUDr. Petra Vojčíka, CSc., a JUDr. Marka Števéčka, obsahoval iba veľmi krátky – dvojpoložkový – zoznam neprijateľných zmluvných podmienok. Malo ísť o podmienky, ktoré má spotrebiteľ plniť a s ktorými sa nemal možnosť oboznámiť pred uzavretím zmluvy, alebo ktoré dovoľujú dodávateľovi previesť práva a povinnosti zo zmluvy na iného dodávateľa bez súhlasu spotrebiteľa, ak by prevodom došlo k zhoršeniu vymožitelnosti alebo zabezpečenia pohľadávky spotrebiteľa. Rovnako dôvodová správa sa téme katalógu venovala iba stručnou poznámkou: „V súlade s prílohou Smernice Rady 93/13/EEC zákon uvádza ako príklad také podmienky zakotvené v spotrebiteľských zmluvách, ktoré je potrebné považovať za neprijateľné.“ Už z tejto vety, rovnako ako aj zo samotnej prílohy zákona č. 150/2004 Z. z., vypočítavajúcej zo-

znam preberaných komunitárnych právnych aktov, je však zrejmé, že jedným z hlavných cieľov zákona bola implementácia požiadaviek Smernice Rady 93/13/EHS z 5. 4. 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (ďalej tiež „Smernica 93/13/EHS“).

K podstatnému rozšíreniu tohto prvého katalógu neprijateľných zmluvných podmienok došlo až v záverečnej, parlamentnej fáze legislatívneho procesu, keď do odseku 3 § 53 Občianskeho zákonníka boli doplnené nové skutkové podstaty a nové písmená c) až j) na základe návrhu Ústavnoprávneho výboru Národnej rady Slovenskej republiky so zdôvodnením: „Odstraňuje sa nesúlad návrhu § 52 zákona s účelom Smernice č. 93/13/EHS o neprimeraných podmienkach v spotrebiteľských zmluvách.“ V tejto doplnenej podobe bol katalóg 3. 2. 2004 schválený aj v pléne Národnej rady Slovenskej republiky.

Určite však nie je bez zaujímavosti – a možno ani bez interpretačnej relevancie – že podľa pôvodne schváleného znenia novely Občianskeho zákonníka mali byť neprijateľné zmluvné podmienky sankcionované relatívnou neplatnosťou, prostredníctvom výslovného rozšírenia výpočtu dôvodov relatívnej neplatnosti v ustanovení § 40a Občianskeho zákonníka aj o neprijateľnosť zmluvných podmienok. Opäť citujúc dôvodovú správu: *„Tieto podmienky sú dôvodom neplatnosti právneho úkonu, ak sa spotrebiteľ bude neplatnosti právneho úkonu domáhať. Vzhľadom na to je nevyhnutné doplniť § 40a o odkaz na § 53 ods. 4.“* Toto riešenie sa však stalo predmetom jednej z výhrad prezidenta Slovenskej republiky pri vrátení zákona, čo v konečnom dôsledku vyústilo 2. 3. 2004 do schválenia nového znenia zákona, z ktorého už bolo vypustené podriadenie dôsledkov neprijateľnosti pod normatívnu úpravu relatívne neplatného právneho úkonu.

Druhú, rozsahom opäť výraznú vlnu rozšírenia katalógu neprijateľných zmluvných podmienok priniesol zákon č. 568/2007 Z. z., ktorým boli s účinnosťou od 1. 1. 2008 začlenené do ustanovenia už odseku 4 § 53 Občianskeho zákonníka nové skutkové podstaty neprijateľnosti [písmená k) až r)]. Dôvodová správa tejto novelizácie vysvetlila realizované doplnenie nasledujúco: *„Doplňajú sa nové*

*body, ktoré neboli transponované zo smernice 93/13/ES o neprimeraných podmienkach v spotrebiteľských zmluvách.*“ Na základe iniciatívy Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre hospodársku politiku došlo ešte k doplneniu skutkovej podstaty vylučujúcej založenie exkluzívnej právomoci rozhodcovských súdov pre riešenie sporov medzi spotrebiteľom a dodávateľom [písm. r)].

K ďalšej expanzii došlo zákonom č. 102/2014 Z. z. s účinnosťou od 13. 6. 2014. Aj v tomto prípade bol pôvodný návrh predložený na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky užší ako schválené finálne znenie [písm. s) a t)]. Katalóg neprijateľných zmluvných podmienok bol v dôvodovej správe označený adjektívom „inštruktívny“, pričom ako hlavné ciele sledované jeho rozšírením boli komunikované jednak snaha obmedziť zneužívanie zabezpečovacích prostriedkov v neprospech spotrebiteľa, jednak pretavenie koncepcie materiálneho prospechu poskytovania odplatných služieb spotrebiteľom. Na návrh Ústavnoprávneho výboru Národnej rady Slovenskej republiky boli následne doplnené dve ďalšie skutkové podstaty [písm. u) a v)]. Nôvom v komparácii s predchádzajúcimi legislatívnymi zásahmi bol rýdzo vnútroštátny rozmer reglementovaných zmluvných podmienok, ktoré už neboli transpozíciou prílohy Smernice 93/13/EHS, ale – slovami zákonodarcu – reflexiou aktuálnej rozhodovacej praxe slovenských súdov a činnosti Komisie na posudzovanie podmienok v spotrebiteľských zmluvách a nekalých obchodných praktík predávajúcich.

Nateraz posledné rozšírenie katalógu sa udialo zákonom č. 438/2015 Z. z. s účinnosťou od 23. 12. 2015. Doplnená bola jediná nová skutková podstata [písm. w)], a opäť bez opory v prílohe Smernice 93/13/EHS. V pôvodnom – tentoraz poslanceckom – návrhu pritom nefigurovala a predmetom legislatívneho procesu sa opäť stala až na základe pozmeňujúceho návrhu poslancov Róberta Madeja a Anny Vittekovej, s deklarovaným cieľom bojovať proti využívaniu tretích osôb na inkasovanie nemorálnych plnení. Zvláštnosťou predloženého návrhu bola takisto jednoznačná charakteristika katalógu ako „neuzavretého výpočtu neprijateľných zmluvných podmienok tvoriacich tzv. black list“.

Jednou z páľčivých otázok, ktoré sú v aplikačnej praxi spojené s výpočtom neprijateľných zmluvných podmienok, ako je podaný v zmienenom ustanovení § 53 ods. 4 Občianskeho zákonníka, a najmä vo svetle jeho popísanej kontinuálnej rozpínavosti, je otázka jeho právnej povahy, otázka dôsledkov spojených s výskytom dojednaní, ktoré možno subsumovať pod niektorú zo skutkových podstát tam normovaných. Rozhodovacia činnosť slovenských súdov nie je v tomto ohľade, žiaľ, príliš povzbudivá a až príliš poľahky sklzála k povrchnému, avšak o to kategorickejšiemu posúdeniu katalógu ako tzv. black listu. Existencia zmluvného dojednaní, ktoré sa súdu podarí „spárovať“, s ktorýmkoľvek ustanovením v odseku 4 § 53, prakticky bezvýhradne vyúsťuje do záveru o jeho absolútnej neplatnosti, bez akéhokoľvek hlbšieho prieskumu jeho pôsobenia v komplexe zmluvného vzťahu a dopadov na právnu a ekonomickú pozíciu spotrebiteľa. Veľmi preto vítame, že sa v akademickej obci rozprúdila diskusia o charaktere a účinkoch katalógu, ktorá je v základných parametroch stretom kategórií „čierneho zoznamu“ a „šedého“ zoznamu. Hoci sa v tomto diskurze jednoznačne prikláňame ku konceptu „šedého“ zoznamu, vyžadujúceho vždy testovať zmluvnú podmienku všetkými okolnosťami prípadu, týmto príspevkom si dovoľujeme vniesť do nej náčrt ďalších, špecifickejších hľadísk, ktoré, žiaľ, len veľmi zriedka rezonujú v záležitostiach Smernice 93/13/EHS a jej vnútroštátnej transpozície.

## **2. Hľadisko vnútorného trhu**

Niet žiadnej zásadnejšej pochybnosti, že samotná existencia vnútroštátneho katalógu nepredstavuje komunitárnu nekonformnosť.

Smernica 93/13/EHS neobsahuje presný návod, ako sa má dosiahnuť splnenie jej základného cieľa, ktorým je zabezpečiť, aby zmluvy uzatvorené so spotrebiteľmi neobsahovali neprijateľné podmienky. Uplatňuje zásadu procesnej autonómie, takže je na jednotlivých členských štátoch, aby zaviedli detailné procesné nor-

my upravujúce postupy na ochranu práv vyplývajúcich zo smernice, v súlade s požiadavkami ekvivalencie a efektivity.<sup>1</sup> Článok 6 ods. 1 odkazuje na právne poriadky členských štátov, aby vylúčili záväzné účinky neprijateľných podmienok (formulácia „*as provided for under their national law*“, veľmi nešťastne preložená v slovenskej jazykovej verzii). Článok 8 výslovne dovoľuje, aby boli prijaté alebo zachované aj prísnejšie opatrenia, než aké sú obsiahnuté v samotnej smernici. A to všetko v zmysle výkladového pravidla v 17. odôvodnení, podľa ktorého pre minimálny charakter dosahu smernice môže byť rozsah zmluvných podmienok rozšírený alebo reštriktívnejší vo vnútroštátnych právnych predpisoch členských štátov, s následnou povinnosťou notifikácie podľa článku 8a.

Súdny dvor Európskej únie takisto opakovane judikoval, že zoznam tvoriaci prílohu Smernice 93/13/EHS obsahuje iba indikatívny a nevyčerpávajúci zoznam zmluvných podmienok, ktoré sa môžu považovať za neprijateľné.<sup>2</sup>

Nič z uvedeného by sa však nemalo vnímať ako absolútna, neohraničená možnosť pre členské štáty prijímať prísnejšie normy uplatniteľné na posudzovanie zmluvných podmienok. Hlavným mantinelom je nesporne požiadavka súladu so základnými zmluvami Európskej únie, ako explicitne ukladá často prehliadaná časť ustanovenia článku 8 Smernice 93/13/EHS („*opatrenia kompatibilné so zmluvou*“).

Neexistuje azda viac opomínaný aspekt právnej úpravy neprijateľných zmluvných podmienok, ako je podpora funkčného, jednotného vnútorného trhu. Jeho základný rámec je nastolený ustanovením článku 26 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, s imperatívom vytvorenia a fungovania vnútorného trhu ako oblasti bez vnútorných hraníc, v ktorej je zaručený voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu. K predmetnému postulátu sa plne hlási aj samotná Smernica 93/13/EHS, keď ho akcentuje hneď vo viacerých

---

<sup>1</sup> Napr. rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 14.12.1995, Peterbroeck, C-312/93, bod 12.

<sup>2</sup> Napr. rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 7.5.2002, Komisia proti Švédsku, C-478/99, bod 20.

úvodných odôvodneniach – druhé: „*keďže právne predpisy členských štátov, ktoré sa týkajú podmienok zmlúv medzi predajcom tovaru alebo dodávateľom služieb na jednej strane a ich spotrebiteľom na strane druhej vykazujú mnoho nezrovnalostí, ktorých výsledkom je skutočnosť, že vnútroštátne trhy, na ktorých sa predáva tovar alebo služby zákazníkom sa navzájom líšia a že môže nastať porušovanie súťaže medzi predajcami a dodávateľmi, najmä keď predávajú a dodávajú do iných členských štátov*“; siedme: „*keďže sa tým pomôže predajcom tovarov a dodávateľom služieb pri ich predaji tovaru a dodávaní služieb doma ako aj na vnútornom trhu; keďže takto bude stimulovaná hospodárska súťaž, čím sa zväčší výber pre občanov spoločenstva v úlohe spotrebiteľa*“.

Bezbrehá inflácia neprijateľných zmluvných podmienok vo vnútroštátnych katalógoch zakladá podľa nášho presvedčenia úplne zreteľnú obštrukciu funkčného modelu vnútorného trhu. Jej hlavným praktickým dôsledkom je, že podnikateľ nedokáže vytvoriť komplex zmluvných podmienok, ktoré by rovnako a spoľahlivo obstáli naprieč celou Úniou, naopak, musí veľmi často formulovať špecifické zmluvné režimy pre každý individuálny členský štát. Dochádza tým k nežiaducim a len veľmi ťažko obhájitelným transakčným nákladom, ktoré mnohých podnikateľov odradia od cezhraničného, prípadne celoeurópskeho pôsobenia, čo v konečnom dôsledku poškodzuje záujmy hlavného adresáta ochrany – spotrebiteľa. Konkurencia je podstatne užšia, ponuka tovarov a služieb limitovaná, prípadne je prehnaná regulácia kompenzovaná zvýšenou cenou alebo zhoršením iných vlastností. Rovnako je dotknutá dôvera spotrebiteľa v bezpečný nákup v iných členských štátoch, keďže sa nemôže spoliehať na štandardizovaný rámec ochrany (v priamom rozpore s cieľom proklamovaným v 5. odôvodnení Smernice 93/13/EHS). Vôbec sa preto nemožno čudovať, že návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o právach spotrebiteľov z roku 2008 zasadil jednu z najvýznamnejších navrhovaných zmien – úplnú harmonizáciu – do veľmi trpkého kontextu: „*Smernice, ktoré sú predmetom preskúmania, obsahujú doložky o minimálnej harmonizácii, podľa ktorých môžu členské štáty ponechať v platnosti alebo prijať prísnejšie pravidlá na ochranu spotrebiteľa. Členské štáty túto možnosť*

*v značnej miere využili. Výsledkom je fragmentovaný regulačný rámec v Spoločenstve, ktorý spôsobuje značné náklady na súlad s pravidlami pre podniky, ktoré chcú obchodovať v zahraničí... Dôsledkom tejto fragmentácie vnútorného trhu je nezáujem podnikov predávať spotrebiteľom v zahraničí, čím sa zasa znižuje prínos pre spotrebiteľov. Ak spotrebiteľia nemajú prístup ku konkurenčným cezhraničným ponukám, nevyužívajú v plnej miere výhody vnútorného trhu spočívajúce vo väčšom výbere a lepších cenách. Úroveň dôvery spotrebiteľa v cezhraničný nákup je nízka. Jednou z príčin tohto javu je fragmentácia spotrebiteľských acquis... Cieľom tohto návrhu je prispieť k lepšiemu fungovaniu spotrebiteľského vnútorného trhu posilnením dôvery spotrebiteľov vo vnútorný trh a zmiernením nezáujmu podnikov o cezhraničné obchodovanie.“*

V období do komunitárnej rekodifikácie spotrebiteľského práva, a implementácie princípu úplnej alebo aspoň posilnenej harmonizácie, sa preto významnou stáva otázka, ako presadzovať ideu vnútorného trhu. Rozhodne nepovažujeme za správne rezignovať na ňu pri aplikácii katalógu neprijateľných zmluvných podmienok. Naopak, je viac ako žiaduce, aby ju súd zapojil do celkového testu neprijateľnosti, a to aj napriek prípadnému začleneniu posudzovanej zmluvnej podmienky do vnútroštátneho katalógu (opäť prízvukujeme, že omnoho správnejším a eurokonformnejším sa nám javí koncept šedého „zafarbenia“ ustanovenia § 53 ods. 4 Občianskeho zákonníka). Inšpiráciu, ako túto zložku testu uchopiť, možno čerpať napr. z jedného z najzásadnejších rozsudkov Súdneho dvora Európskej únie na tému vnútorného trhu, z rozsudku č. C-120/78 z 20. 2. 1979 vo veci Rewe proti Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (známy aj ako rozsudok „Cassis de Dijon“). Sformuloval v ňom totiž absolútne zásadné tézy určujúce na hodnotenie prípustnosti diferencií národných právnych úprav v kontexte postulatú vnútorného trhu, ktoré napriek svojmu „veku“ odolali všetkým politickým aj hodnotovým turbulenciám európskeho priestoru. Najmä úniový súd uzavrel: „*Prekážky pohybu v rámci Spoločenstva vyplývajúce z rozdielov medzi vnútroštátnymi predpismi, ktoré sa týkajú uvádzania predmetných výrobkov na trh, musia byť akceptované do tej miery, do akej možno tieto predpisy považovať za potrebné na splnenie*



*nevyhnutných požiadaviek, najmä na účinnosť daňových kontrol, ochranu verejného zdravia, poctivosť obchodných transakcií a ochranu spotrebiteľov.* Každé národné špecifikum by teda malo byť vybavené silným impulzom skutočnej potrebnosti, navyše analyzovaným v celoeurópskom kontexte.

Uvedené platí o to viac, že expanzia katalógu neprijateľných zmluvných podmienok býva nezriedka viac prejavom regionálne a časovo podmienenej hodnotovej orientácie aktuálnej politickej garnitúry než odrazom dlhodobých európskych trendov. Azda najvýstižnejšie to možno ilustrovať na skutkovej podstate podľa § 53 ods. 4 písm. t) Občianskeho zákonníka (zmluvná podmienka, ktorá požaduje od spotrebiteľa plnenie za službu, ktorej poskytnutie dodávateľom v prevažnej miere nesleduje záujmy spotrebiteľa), ktorá sa v slovenskej justičnej praxi stala symbolom „boja“ proti bankovým poplatkom. Pritom hneď u nášho bezprostredného a najbližšieho suseda, v Českej republike, bolo hodnotenie tých istých kauzistických okolností diametrálne odlišné. Nielenže Najvyšší súd Českej republiky dokázal – na rozdiel od typickej slovenskej súdnej praxe – identifikovať protihodnotu, ktorej sa spotrebiteľovi dostáva „výmenou“ za poplatok za správu úveru, resp. za vedenie úverového účtu,<sup>3</sup> ale predovšetkým Ústavný súd Českej republiky v náleze sp. zn. III.ÚS 3725/13 z 10. 4. 2014 jasne vyjadril, že jediným relevantným kritériom je transparentnosť príslušného zmluvného dojednaní: *„Problém ochrany spotrebiteľa však nespočíva v zákaze takých dojednaní (obchodných podmienok), ale v možnosti sa s nimi riadne oboznámiť, v ich zreteľnom označení, formulácii a možnosti ich po zrelej úvahe akceptovať alebo odmietnuť, teda ako už bolo vyššie zdôraznené, je predovšetkým otázkou informovania spotrebiteľa v predzmluvnej fáze... Princíp autonómie vôle nemôže byť nahrádzaný paternalistickými zásahmi zo strany štátu. Postavenie silnejšej strany nie je možné považovať samo osebe za niečo protiprávne, či dokonca protiústavné.*“ Slovenské súdy ale zjavne uprednostnili úplne iné hľadiská, keď napr. v jednom roz-

<sup>3</sup> Stanovisko občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. Cpin 203/2013 z 23.4.2014.

hodnutí odvolacieho súdu sa objavila táto, zďaleka nie výnimočná, argumentácia: „Kritériu prijateľnosti podmienky a rovnovážnosti práv a povinností strán spotrebiteľského vzťahu nezodpovedá podmienka o poplatku, ktorý nemá pre spotrebiteľa žiaden preukázateľný prínos a za ktorý sa mu nedostáva žiadneho protiplnenia, ale takáto podmienka slúži výlučne záujmu zmluvného partnera spotrebiteľa na maximalizácii zisku spojeného s existenciou zmluvného vzťahu.“<sup>4</sup> Iste, extrémne prísna regulácia sa môže vždy zaštitíť ideálom ochrany spotrebiteľa, treba však zároveň otvorene konštatovať, že prístup „pápežskej ako pápež“ nemá s axiómou spoločného trhu vonkoncom nič spoločné.

A ako by teda táto axióma mala byť reflektovaná v aplikačnej praxi? Základným východiskom je podľa nás požiadavka eurokonformného výkladu právnych noriem. Podľa ustáleného stanoviska Súdneho dvora Európskej únie je povinnosťou vnútroštátnych súdov urobiť všetko, čo je v ich právomoci, berúc do úvahy celé vnútroštátne právo a uplatniac výkladové metódy ním uznané, s cieľom zaručiť úplnú účinnosť smernice a dospieť k riešeniu, ktoré je v súlade s účelom sledovaným smernicou.<sup>5</sup> Ako sme pritom ukázali, úplná účinnosť Smernice 93/13/EHS nepochybne zahŕňa aj požiadavku kreovania a posilňovania funkčného vnútorného trhu, s ktorou by preto mala byť porovnávaná každá zmluvná podmienka, ktorá je predmetom súdnej kontroly. Je teda viac ako žiaduce skúmať penetráciu záveru o neprijateľnosti určitej zmluvnej podmienky aj v ostatných členských štátoch (na tento účel môže poslúžiť mechanizmus článku 8a Smernice 93/13/EHS), zohľadniť jej prípadnú univerzálnu absenciu v iných vnútroštátnych katalógoch, či dokonca prípadné výslovné odmietnutie, ako aj dôvody, ktoré k nemu viedli, preveriť, či vnútroštátna aplikácia konkrétnej neprijateľnosti nezakladá významnejšiu prekážku pre vstup zahraničných podnikateľov na tuzemský trh a či je odôvodnená skutočnou potrebou z hľadiska záujmov spotrebiteľov (vrátane zvážená,

---

<sup>4</sup> Rozsudok Krajského súdu v Trnave sp. zn. 10Co/27/2013 z 13.8.2014.

<sup>5</sup> Napr. rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 4.7.2006, Adeneler a iní, C-212/04, bod 111.

či ide o skutočnú spoločenskú objednávku, či existuje dostatočne široký konsenzus o nešvare, a nejde teda len o oktrojovaný rez do prejavov zmluvnej autonómie a slobody). Ak by výsledkom takéhoto komplexného testu bol záver o bezdôvodnej unikátnosti vnútroštátnej úpravy určitej skutkovej podstaty, niet žiadnej opory pre iný prístup, než aby nároky eurokonformného výkladu vyústili do odmietnutia priznania „kvality“ neprijateľnosti, a to aj napriek prípadnému zaradeniu skúmanej zmluvnej podmienky vo vnútroštátnom katalógu.

Bolo by takisto možné uvažovať o zapojení Ústavného súdu Slovenskej republiky, ako správne upozornila – hoci v inej súvislosti – doc. Martina Jánošíková.<sup>6</sup> Všeobecný súd by mohol iniciovať konanie o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 Ústavy Slovenskej republiky, ktorého podstatou by bola preverka kompatibility vnútroštátneho katalógu neprijateľných zmluvných podmienok – v rozsahu, v akom nie je transpozíciou prílohy Smernice 93/13/EHS a neodráža ani legislatívny vývoj v iných členských krajinách – s čl. 1 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a so Zmluvou o fungovaní Európskej únie. V judikatúre Ústavného súdu zatiaľ chýba vyjadrenie, či nesúlad transpozičného zákona so smernicou predstavuje zároveň nesúlad príslušného zákona s medzinárodnou zmluvou, takže všeobecný súd by svojím návrhom umožnil Ústavnému súdu zaujať jednoznačné stanovisko.

### 3. Hľadisko iniciatívy a slobody jednotlivca

Snáď žiadna iná agenda ako ochrana spotrebiteľa nepoznamenala tak razantne tradičnú doktrínu zmluvnej slobody, ako ju koncom 19. storočia legendárne charakterizoval významný britský sudca a jurista, sir George Jessel: „Ľudia, ktorí sú plnoletí a svojprávni, majú mať najvyššiu možnú mieru zmluvnej slobody a ich

<sup>6</sup> JÁNOŠÍKOVÁ, M. Keď písomne neznamená písomne a iné poučenia z rozsudku Home Credit Slovakia. In: Súkromné právo, 2/2017, s. 75.

slobodne uzavreté zmluvy majú byť považované za posvätné a vy-nútiteľné súdmi.<sup>77</sup>

Nie je ambíciou tohto príspevku polemizovať s právno-filo-zofickými východiskami ochrany spotrebiteľa. Podľa výkladu už štandardne podávaného Súdnym dvorom Európskej únie vychá-dza systém ochrany zavedený Smernicou 93/13 z myšlienky, že spotrebiteľ sa v porovnaní s predajcom alebo dodávateľom nachá-dza v znevýhodnenom postavení, ak ide o vyjednávaciu silu, ako aj o úroveň informovanosti, a táto situácia ho vedie k prístupeniu na podmienky pripravené vopred predajcom alebo dodávateľom bez toho, aby mohol vplývať na ich obsah. V takto definovanom rámci sa primárnou úlohou súdov má stať nastoľovanie tzv. sku-točnej rovnováhy medzi právami a povinnosťami zmluvných strán, pričom hlavným nástrojom je eliminácia záväzných účin-kov neprijateľných zmluvných podmienok, ako to vyplýva najmä z ustanovenia článku 6 ods. 1 Smernice 93/13/EHS. Hoci teda aj nedochádza k priamej justičnej modifikácii zmluvných podmie-nok, stále ide o zásah do obsahu zmluvy, ako bola sformovaná prejavmi vôle zmluvných strán, o zásah do zmluvnej autonómie v klasickom poňatí, ako aj do nespochybniteľnej zásady *pacta sunt servanda*, a ako taký by mal byť vždy sprevádzaný opatrnosťou a zdržanlivosťou.

Ak odhliadneme od extrémnych polôh „ochrany spotrebiteľa proti jeho vôli“, ani v takomto rámci by sa preto nemalo zabúdať na slobodnú vôľu a autonómiu hlavného adresáta ochrany. Spotre-biteľ by nemal byť modelovaný ako pasívny príjemca vrchnosten-ských regulácií, nemal by vystupovať ako nečinný a bezduchý po-zorovateľ zásahov do obsahu jeho vlastných zmluvných vzťahov, ale naopak, mal by byť uvedomelým jedincom, ktorého iniciatíva

---

<sup>77</sup> „Men of full age and competent understanding [should] have the utmost liberty of con-tracting, and . . . their contracts when entered into freely and voluntarily [should] be held sacred and [should] be enforced by Courts of justice.“ Citované z BROWNSWORD, R. Freedom of Contract, Human Rights and Human Dignity. In: FRIEDMAN, D., BARAK-EREZ, D. (eds.): *Human Rights in Private Law*. Oxford: Hart publish-ing, 2001, s. 184.

a rozhodnutia by mali byť v maximálne možnej miere rešpektované. Len tak sa totiž môže podporovať približovanie k ideálu pozorného a obozretného (observant and circumspect) spotrebiteľa, ktorý je v centre pozornosti komunitárnej legislatívy.

Nateraz sa javí, že recentná judikatúra Súdneho dvora Európskej únie nevelmi praje slobode spotrebiteľa disponovať iniciatívou prieskumu neprijateľnosti zmluvnej podmienky. Vyložene sa v tejto súvislosti žiada opäť pripomenúť, že pôvodný návrh vnútroštátnej reglementácie spotrebiteľského práva sankcionoval neprijateľnosť zmluvnej podmienky jej relatívnou neplatnosťou, z povahy veci vyžadujúcou žalobnú iniciatívu spotrebiteľa. Tento prístup – hoci neodporuje zneniu Smernice 93/13/EHS – však bol zatlačený do úzadia konceptom *ex offio* kontroly zmluvných podmienok, aktuálne presadzovaným Súdny dvorom, aj keď cesta k nemu nebola úplne priamočiara (v minulosti sa napr. objavili náznaky, že *ex offio* kontrola by mala mať priamu oporu aj vo vnútroštátnej norme). Úloha, ktorú v tejto oblasti vnútroštátnemu súdu aktuálne zveruje právo Únie, nie je preto vymedzená len možnosťou vysloviť sa k prípadnej neprijateľnej povahe zmluvnej podmienky, ale zahŕňa taktiež povinnosť preskúmať *ex offio* túto otázku hneď po tom, ako je súd oboznámený s právnymi a skutkovými okolnosťami potrebnými na daný účel.<sup>8</sup> Totožne je nastavená aj slovenská procesná úprava, ktorá v ustanovení § 298 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej tiež „Civilný sporový poriadok“) umožňuje súdu v rozsudku, týkajúcom sa spotrebiteľského sporu, aj bez návrhu vysloviť, že určitá zmluvná podmienka používaná dodávateľom v spotrebiteľskej zmluve alebo v iných zmluvných dokumentoch súvisiacich so spotrebiteľskou zmluvou je neprijateľná.

---

<sup>8</sup> Napr. rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 4.6.2009, Pannon GSM, C-243/08, bod 32, rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, bod 43.

Vo všetkých ostatných ohľadoch by však na vôľu spotrebiteľa, zodpovedajúcim spôsobom artikulovanú, malo byť dôsledne prihliadnuté.

Prvoradým, nevyhnutným predpokladom je tu jednoznačná, kategorická povinnosť súdu komunikovať, že mieni uskutočniť prieskum zmluvnej podmienky. Súdny dvor Európskej únie to sformuloval nasledujúco: *„Zásada kontradiktórnosti vo všeobecnosti nepriznáva každému účastníkovi konania len právo oboznámiť sa s listinami a pripomienkami predkladanými súdu protistranou a vyjadrovať sa k nim, ale tiež zahŕňa právo účastníkov konania oboznamovať sa a vyjadrovať sa k právnym dôvodom uplatňovaným súdom ex offio, na ktorých chce súd založiť svoje rozhodnutie. Na splnenie požiadaviek spojených s právom na spravodlivé súdne konanie je totiž potrebné, aby sa účastníci konania oboznámili a mali možnosť kontradiktórne sa vyjadriť tak ku skutkovým, ako aj k právnym okolnostiam, ktoré sú rozhodujúce pre výsledok konania.“*<sup>9</sup> Rovnocenne ju v relácii k základným procesným právam strán sporu akcentoval Najvyšší súd Slovenskej republiky: *„Súd je povinný umožniť účastníkom vyjadriť sa k možnému posúdeniu neprijateľnosti zmluvnej podmienky, aby tak dosiahol svoje rozhodnutie predvídateľným, inak by v prípade určenia neprijateľnej zmluvnej podmienky odňal dodávateľovi možnosť konať pred súdom a tak bez ďalšieho vytvoril vo vzťahu k tomuto výroku stav pre kasačné rozhodnutie apelačného súdu.“*<sup>10</sup>

Táto komunikácia by však rovnocenne mala byť ponímaná nielen ako upozornenie podnikateľa na realizáciu práv procesnej obrany, ale aj ako príležitosť – a podľa nášho názoru dokonca ako obligatórna výzva – aby sa spotrebiteľ vyjadril, či si vôbec želá posúdenie prípadnej neprijateľnosti zmluvnej podmienky, a v prípade negatívneho stanoviska aktivizovať tomu zodpovedajúce procesné dôsledky. Dokonca aj Súdny dvor niekoľkokrát zdôraznil, že je povinnosťou vnútroštátneho súdu vziať do úvahy vôľu vyjad-

---

<sup>9</sup> Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 21.02.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, bod 30.

<sup>10</sup> Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 337/2015 z 26.4.2016.

renú spotrebiteľom vtedy, keď si je vedomý toho, že neprijateľná podmienka nie je záväzná, nepraje si však, aby bolo vylúčené jej uplatnenie, čím vyslovuje slobodný a vedomý súhlas s dotknutou podmienkou.<sup>11</sup>

Vôľa spotrebiteľa by mala byť rešpektovaná aj v ďalšom kardinálnom ohľade, ktorým je vzťah skúmanej zmluvnej podmienky k predmetu sporu. Ak je to spotrebiteľ, kto sa svojou žalobou domáha ochrany pred tvrdeným ohrozením alebo porušením svojho práva, tak ňou zároveň záväzne vymedzuje predmet sporu (článok 7 ods. 1 Základných princípov Civilného sporového poriadku: „*Súdne konanie sa zásadne začína na návrh strany sporu, pričom predmet konania určujú strany sporu postupom ustanoveným zákonom.*“). Jeho žalobným návrhom je súd bezpodmienečne viazaný (§ 216 ods. 1 Civilného sporového poriadku). Ak by za týchto okolností aj došiel k podozreniu, že určitá zmluvná podmienka regulujúca obsah vzájomného vzťahu medzi stranami sporu môže byť neprijateľná, ale nie je schopný spoľahlivo identifikovať vecnú súvislosť s predmetom sporu, alebo rovno zistí, že pre meritórne rozhodnutie nemá žiadnu relevanciu, nie je oprávnený zapodievať sa ďalej kontrolou jej prípadnej neprijateľnosti, a to práve pre prekážku vôle spotrebiteľa, prejavenej vymedzením žalobného návrhu.

#### 4. Hľadisko právnej neistoty

Najvýraznejšou dištinkciou medzi skutkovými podstatami enumerovanými v ustanovení § 53 ods. 4 Občianskeho zákonníka, ktoré sú transpozíciou prílohy Smernice 93/13/EHS, a tými, ktoré sú výsledkom vôle slovenského zákonodarcu, je konkrétnosť použitého právneho jazyka a terminológie.

---

<sup>11</sup> Napr. rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 21.2.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, bod 35, rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 14.4.2016 Sales Sinués, C-381/14, bod 40.

Vonkoncom by sme nemali prehliadať, že príloha Smernice operuje spravidla s konkrétnymi, detailnými, kazuistickými hypotézami, často zloženými z viacerých skutočností – napr. klauzula automatickej prolongácie zmluvy na dobu určitú nie je neprijateľná sama osebe, ale len v spojení s neprimerane krátkou lehotou pre spotrebiteľa na prejavenie vôle ukončiť zmluvný vzťah. Z praktického hľadiska teda väčšina z nich nie je spojená s ťažkosťami pri posudzovaní, či konkrétne zmluvné dojednanie alebo inú okolnosť možno podriadiť pod určitú skutkovú podstatu, i keď ani tento záver neplatí univerzálne (napr. dlhotrvajúci problém „skutočnej možnosti oboznámiť sa so zmluvnými podmienkami pred uzavretím zmluvy“).

V očividnom kontraste ku komunitárnemu prístupu stojí významná časť vnútroštátnej úpravy [písm. s) až w) § 53 ods. 4 Občianskeho zákonníka], ktorá sa hemží termínmi a kategóriami na úrovni najvyššej abstrakcie (neprimeraná zábezpeka, služba v prevažnej miere nesledujúca záujmy spotrebiteľa, neprimeraná doba viazanosti a pod.). Použité hypotézy sú tak v podstatnom ohľade odkázané na diskrečnú právomoc súdov, na konkrétnu práva aplikačnou praxou, čím sa podľa nášho presvedčenia spreneverujú základnému poslaniu katalógu neprijateľných zmluvných podmienok. Ten má totiž primárne slúžiť ako výkladová a aplikačná pomôcka ku generálnej klauzule neprijateľnosti, ako je v našom právnom poriadku definovaná ustanovením § 53 ods. 1 Občianskeho zákonníka, a nie ako nový, konkurenčný okruh generálnych klauzúl. A ruku na srdce, kto z nás by dokázal spracovať návrh spotrebiteľskej zmluvy garantujúci, že v ňom dostatočne odhodlaný právnik nenájde hneď niekoľko plnení, o ktorých presvedčivo vyhlási, že „nesledujú záujmy spotrebiteľa“.

Súdny dvor Európskej únie prízvukoval už v mnohých rozsudkoch, že národné právo musí zaručiť, že vnútroštátne orgány budú aplikovať smernice v ich úplnosti, že právne pozície budú dostatočne presné a jasné a že jednotlivci budú plne oboznámení so svojimi právami a budú môcť ich uplatňovať pred vnútroštát-



nymi súdmi.<sup>12</sup> Dikcia právnych noriem schválených slovenským zákonodarcom však vyvoláva oprávnené pochybnosti o súlade so zásadou právnej istoty, ktorá je súčasťou všeobecných zásad práva Európskej únie. Tá vyžaduje, aby právne pravidlá boli jasné, presné a mali predvídateľné účinky s cieľom umožniť dotknutým osobám orientáciu v situáciách a právnych vzťahoch v pôsobnosti právneho poriadku Únie.<sup>13</sup> Vo svetle týchto nárokov je podľa nášho presvedčenia plne odôvodnený záver, že viaceré skutkové podstaty doplnené novelami Občianskeho zákonníka č. 102/2014 Z. z. a č. 438/2015 Z. z. neobstoja v konfrontácii s imperatívom právnej istoty a neumožňujú subjektu povinnosti – podnikateľovi – dostatočne spoľahlivo rozpoznať, aká zmluvná podmienka je vyhovujúca a aká je už naopak excesom, najmä ak sankcia za nedovolené správanie je z košiara najprísnejších v podobe absolútnej neplatnosti zmluvnej podmienky.

Sme si pritom vedomí, že riešenie nastoleného problému spočívajúce v súdnom odmietnutí aplikácie príliš všeobecnej, voči adresátovi nedostatočne určitej transpozičnej úpravy – hoci plne obhájiteľné v kontexte eurokonformného výkladu s cieľom presadiť úplnú účinnosť Smernice 93/13/EHS – sa môže zdať ako príliš radikálne. Minimálne by však nemali byť nijako dotknuté prostriedky nápravy spočívajúce v prieskume ústavnej a komunitárnej kompatibility príslušných ustanovení Občianskeho zákonníka, ako vyplývajú z Ústavy Slovenskej republiky a právnych aktov Európskej únie. Súdne orgány aplikácie práva by sa najmä nemali zdráhať požiadať o prieskum súladu so základnými zmluvami Európskej únie, ako táto požiadavka explicitne zaznieva v už citovanom ustanovení článku 8 Smernice 93/13/EHS.

<sup>12</sup> Napr. rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 10.5.2001, Komisia proti Holandsku, C-144/99, bod 17, rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 23.3.1995, Komisia proti Grécku, C-365/93, bod 9.

<sup>13</sup> Napr. rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 8.12.2011, France Télécom proti Komisii, C-81/10, bod 100.

## 5. Hľadisko spotrebiteľskej šikany

Je všeobecne prijímané, že zákaz zneužitia práva patrí medzi základné požiadavky slovenského občianskeho, a v širšom meradle aj celého súkromného, práva. Nie je síce vybavený tak zreteľným legislatívnym vyjadrením ako v prípade ustanovenia § 8 českého zákona 89/2012 Sb. Občianský zákoník – „Zjevné zneužití práva nepožítvá právní ochrany.“ – je však ustálené odvodzovaný najmä zo zákazu výkonu práva v rozpore s dobrými mravmi (§ 3 ods. 1 Občianskeho zákoníka) a požiadavky neminem laedere (§ 415 Občianskeho zákoníka). Navyše všeobecné súkromnoprávne zásady platia bez ohľadu na to, či boli prevzaté do textu zákona, alebo nie.<sup>14</sup>

Najvyšší súd Českej republiky postuloval nasledujúcu komplexnú definíciu: „Zákaz zneužitia práva je inštitútom stelesňujúcim korigujúcu funkciu princípu poctivosti. Slúži na to, aby jeho pomocou bola odoprená právna ochrana takému výkonu práva, ktorý síce formálne zodpovedá zákonu či obsahu existujúceho právneho vzťahu, avšak ktorý je vzhľadom na okolnosti prípadu neprijateľný. Za zneužitie práva možno považovať výkon práva v rozpore s jeho účelom, keď je právo vykonané, hoci nositeľ tohto práva nemá žiaden skutočný alebo má len nepatrný záujem na jeho výkone, resp. prejavujúci sa ako rozpor medzi úžitkom oprávneného, ku ktorému výkon práva skutočne smeruje, a úžitkom oprávneného, ktorému je právo poskytnuté, ktorý v krajnej podobe môže nadobudnúť povahu tzv. šikany, ktorá je výkonom práva za účelom poškodenia druhej strany.“<sup>15</sup> Rovnako Ústavný súd Slovenskej republiky uvažuje vo veľmi podobných súvislostiach: „O zneužitie práva by šlo, ak by účelom výkonu práva nebola realizácia vlastných oprávnených hospodárskych záujmov, ale snaha výkonom práva znevýhodniť druhú stranu a spôsobiť jej ujmu.“<sup>16</sup>

---

<sup>14</sup> LAVICKÝ, P.: *Občianský zákoník. Komentář. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 53.

<sup>15</sup> Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 22 Cdo 5159/2014 z 9.12.2015.

<sup>16</sup> Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 195/2012 zo 16.8.2012.

Problematika spotrebiteľskej šikany, t. j. zneužívajúceho výkonu oprávnení samotnými spotrebiteľmi, však predstavuje úplnú tabula rasa v právnej náuke i judikatúre, pravdepodobne v dôsledku systémovo presadzovaného parametra znevýhodnenia (ako by mohol znevýhodnený spotrebiteľ šikanovať?). Aplikácia prax, najmä v oblasti právnych vzťahov s finančnými spotrebiteľmi, ktorých pravidelným charakteristickým rysom je dlhodobá povaha záväzku (napr. pôžičky, úvery, poistenie), je pritom prakticky neustále konfrontovaná s viacerými indikátormi, ktoré síce samy osebe ešte nediskvalifikujú výkon práva spotrebiteľov, ale majú prinajmenej nabádať k zvýšenej ostražitosti ako podhubie, ktoré môže dať vzniknúť zneužívajúcemu konaniu. Bolo by totiž chybou ignorovať realitu, že suverénne najpočetnejšou skupinou finančných spotrebiteľov, ktorá sa domáha prieskumu zmluvných podmienok, sú osoby, ktoré sa samy správajú protiprávne (ktoré porušili zmluvné podmienky), pričom k tomu zväčša dochádza až so značným časovým odstupom po vzniku záväzku, prakticky vždy ako reakcia na aktivizáciu úsilia veriteľa o uspokojenie pohľadávky. Netvrdíme, samozrejme, že neprijateľnosť zmluvnej podmienky sa vytráca uplynutím času, ale fakt dlhodobého uplatňovania bez výhrad plnenej zmluvnej podmienky, ktorá je spochybnená až dodatočne vo fáze riešenia porušenia zmluvy, by mal nepochybne závažiť pri hodnotení „nerovnováhy v neprospech spotrebiteľa“.

Výrazne sa k hranici zneužitia a šikany približuje napr. správanie spočívajúce v dovolávaní sa úplnej neplatnosti právneho úkonu kvôli výskytu neprijateľných zmluvných podmienok. (Hoci sa musí súčasne zvýrazniť, že k popísanému stavu prispieva aj ľahkovážna súdna prax, ktorá stále príliš ochotne „zneplatňuje“ uzavretú a najmä fakticky plnenú zmluvu, napriek početným korekciám sformulovaným najvyššími súdnymi autoritami.<sup>17</sup>) Takýto prístup nielen-

<sup>17</sup> Napr. nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 242/07 z 3.7.2008: „Ďalším základným princípom výkladu zmlúv je prioritá výkladu, ktorý nezakladá neplatnosť zmluvy, pred takým výkladom, ktorý neplatnosť zmluvy zakladá, ak sú možné obidva výklady. Je tak vyjadrený a podporovaný princíp autonómie zmluvných strán, povaha súkromného práva a s ním spojená

že odporuje explicitnej vnútroštátnej regulácii (§ 53 ods. 5<sup>18</sup>, § 41<sup>19</sup> Občianskeho zákonníka), ale je aj v priamej kontradikcii k postulátom favorizovaným komunitárnym právom (článok 6 ods. 1 Smernice 93/13/EHS<sup>20</sup>). Azda nikto to nevyjadril výstižnejšie ako niekdajšia generálna advokátka Verica Trstenjak: „Ďalšia existencia zmluvy má byť pravidlom, pričom nesmie byť závislá od situácie, ktorá je pre spotrebiteľa prípadne výhodnejšia.“<sup>21</sup> S jej stanoviskom sa stotožnil aj Súdny dvoj Európskej únie, podľa ktorého je výnimka možná iba na základe jednoznačnej vnútroštátnej reglementácie („Smernica 93/13 preto nebráni tomu, aby členský štát v súlade s právom Únie prijal vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá umožňuje vyhlásiť za neplatnú ako celok zmluvu uzavretú medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom, ktorá obsahuje jednu alebo viacero nekalých podmienok, pokiaľ sa ukazuje, že to zaisťuje lepšiu ochranu spotrebiteľa“<sup>22</sup>, tu s dôrazom na nutnosť prijatia vnútroštátnej právnej úpravy.). Dodatočné spochybňovanie validity zmluvy, najmä ak ju spotrebiteľ aj reálne plnil, je však nielen vyložene nepoctivé a falošne generujúce neistotu tam, kde nikdy nebola, ale nezriedka aj motivované snahou získať nepatričnú výhodu a poškodiť majetok podnikateľa, v hraničnom prípade dokonca až stratou alebo tomu na roveň postave-

---

spoločenská a hospodárska funkcia zmluvy. Neplatnosť zmluvy má byť teda výnimkou, a nie zásadou. Nie je teda ústavne konformné a v rozpore s princípmi právneho štátu vyplývajúcim z čl. 1 ústavy je taká prax, keď všeobecné súdy preferujú celkom opačnú tézu uprednostňujúcu výklad vedúci k neplatnosti zmluvy pred výkladom neplatnosť zmluvy nezakladajúcim.“

<sup>18</sup> „Neprijateľné podmienky upravené v spotrebiteľských zmluvách sú neplatné.“

<sup>19</sup> „Ak sa dôvod neplatnosti vzťahuje len na časť právneho úkonu, je neplatnou len táto časť, pokiaľ z povahy právneho úkonu alebo z jeho obsahu alebo z okolností, za ktorých k nemu došlo, nevyplýva, že túto časť nemožno oddeliť od ostatného obsahu.“

<sup>20</sup> „Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzavorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva, neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

<sup>21</sup> Návrhy generálnej advokátky z 29.11.2011, Pereničová a Perenič, C-453/10, bod 58.

<sup>22</sup> Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 15.3.2012, Pereničová a Perenič, C-453/10, bod 35.

ným oslabením nároku; v praxi ide o rôzne prípady kalkulovania s rozdielnou úpravou premlčacej doby štandardného záväzku a záväzku z bezdôvodného obohatenia, zneužívania „slabín“ zmluvnej úpravy okruhu zabezpečených pohľadávok v zabezpečovacích inštrumentoch, apod. Zachovanie platnosti zmluvy ako celku – najmä ak nie sú vytykané žiadne nedostatky na úrovni podstatných náležitostí zmluvy, čo by navyše malo väčšinou podliehať výluke podľa § 53 ods. 1, druhá veta, Občianskeho zákonníka<sup>23</sup> – by preto malo byť nespochybniteľným „zlatým štandardom“ a súdny zásah by mal byť redukovaný na odstránenie neprijateľných zmluvných podmienok, prípadne ich dôsledkov.

Za rovnocenne zneužívajúce považujeme, ak sa prieskum zmluvných podmienok iniciuje výlučne s cieľom zmariť, sťažiť alebo oddialiť výkon práv veriteľa, typicky práv zo zriadenej zábezpeky. Atribútom zneužitia sa podľa nás vyznačujú najmä tie prípady žalobnej iniciatívy spotrebiteľa, spravidla žiaľ, sprevádzanej nariadeným neodkladným opatrením, ktoré sú zamerané proti výkonu zabezpečovacieho práva veriteľa a ktoré sa pritom domáhajú prieskumu zmluvných podmienok nijako sa nepremietajúcich do existencie a výšky vymáhanej pohľadávky, prípadne negatívne vplývajúcich na pohľadávku v rozsahu neporovnateľne užšom ako nedotknutá časť (v sporovej realite napr. bežný zákaz výkonu záložného práva na vymoženie mnohotisícovej úverovej pohľadávky pre námietku týkajúcu sa bankových poplatkov v kumulatívnej výške tisíckrát nižšej). Výnimočné nie sú ani žalobné návrhy, ktoré neobsahujú vonkoncom žiadne relevantné tvrdenia a sú vystavané iba na šikanózne uplatňovanej požiadavke ex offo kontroly. Správna, žiaduca prax by naopak mala vychádzať z uznania ústavnoprávneho kontextu postavenia veriteľa, a preto pomeriavať každý prieskum, ktorého sa spotrebiteľ domáha, aj, alebo dokonca primárne, cez prizmu ústavne garantovaného vlastníckeho práva

<sup>23</sup> „To neplatí, ak ide o zmluvné podmienky, ktoré sa týkajú hlavného predmetu plnenia a primeranosti ceny, ak tieto zmluvné podmienky sú vyjadrené určito, jasne a zrozumiteľne alebo ak boli neprijateľné podmienky individuálne dojednané.“

veriteľa, ochrany jeho legitímneho očakávania na uspokojenie pohľadávky a imperatívu proporcionality. Ako šikanózne by v tejto súvislosti mali byť kvalifikované také žalobné úkony spotrebiteľa, ktoré sa vôbec alebo zásadne neuspokojivo zapodieávajú vecným vzťahom napádaných zmluvných podmienok a prebiehajúceho výkonu práva veriteľa, prípadne ktoré nijako nekvantifikujú ich dopad na postavenie spotrebiteľa, a preto neumožňujú uskutočniť test proporcionality zásahu voči veriteľovi.

## 6. Záver

Skromnou ambíciou tohto článku bolo poukázať, aká mnoho-  
vrstevná a spleť je problematika ochrany spotrebiteľa. Poctivá aplikácia spotrebiteľského práva by sa nikdy nemala uspokojiť so zjednodušením, že v katalógu neprijateľných zmluvných podmienok postačí nájsť zodpovedajúcu skutkovú podstatu, pod ktorú možno subsumovať určitú zmluvnú situáciu spotrebiteľa. Naopak, vždy by mala reflektovať, že popri transparentnosti a férovosti je rovnocenne významným pilierom reglementácie zreteľ na všetky okolnosti prípadu vrátane aspektu „európskosti“. Spotrebiteľské právo nesmie slúžiť ako nástroj šikanovania podnikateľov, ani paternalistického zvýhodňovania spotrebiteľov. Ako každá iná oblasť práva má byť primárne nástrojom na presadzovanie spravodlivosti a právnej istoty, a možno viac ako v ktorejkoľvek inej oblasti sa má pri jeho aplikácii pamätať na vekmi preverenú múdrosť o rizikách spojených s vylievaním vody z vaničky s dieťaťom.

# K LEGITIMITE SÚDNEJ INTERVENCIE V PROCESE TVORBY SPOTREBITEĽSKEJ ZMLUVY – ZÁKLADNÉ EKONOMICKO-PRÁVNE ASPEKTY<sup>1</sup>

JUDr. Róbert Dobrovodský, PhD., LL.M. (Tübingen)

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta  
Katedra občianskeho a obchodného práva

**Abstrakt:** Článok sa venuje obmedzovaniu zmluvnej autonómie osobitne v spotrebiteľských právnych vzťahoch. Vzhľadom na to, že dorovnávanie faktickej nerovnosti v procese materializácie zmluvnej slobody je stále spochybňované ako legitímny prístup, treba, okrem právnych aspektov, prízvukovať aj ekonomické hľadisko. Ukazuje sa, že aj liberálnejšie ekonomické školy pripúšťajú, resp. vyžadujú určitú mieru intervencie štátu a zákonodarcu.

**Kľúčové slová:** spotrebiteľ, zmluvná sloboda, nerovnosť, súdna intervencia, všeobecné zmluvné podmienky, spotrebiteľské zmluvy, ekonomické teórie, trh, materializácia zmluvnej slobody, neplatnosť zmluvy, kontrola obsahu zmluvy

## 1. K legitimite kontroly obsahu spotrebiteľských zmlúv – iné príklady v občianskom práve

V odborných diskusiách na tému ochrany spotrebiteľa často zaznievajú kritické hlasy o tom, že legislatívne zmeny, ako aj súdna moc formou kontroly obsahu zmluvných klauzúl príliš zasahujú do zmluvnej autonómie zmluvných strán. Podľa nášho názoru, legitimitu zásahu do zmluvnej slobody ako takú nemožno spochybňovať preto, že verejná moc zasiahne **z dôvodu ochrany slabšej strany**. Nie je to jedinečná a výnimočná situácia v súkromnom práve, keď verejná moc legitímne obmedzuje zmluvnú autonómiu

---

<sup>1</sup> Tento príspevok vznikol v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

subjektu – napríklad v prípade maloletých detí im nepriznáva plnú spôsobilosť na právne úkony.<sup>2</sup> Dôvodom je, že rozumová vyspelosť a schopnosť detí porozumieť následkom právne úkonu je znížená. To isté platí o dospelých osobách, ktoré pre duševnú poruchu alebo používanie alkoholických nápojov nie sú schopné vykonávať právne úkony.<sup>3</sup> Obe kategórie osôb nie sú schopné právne pre **faktický stav ich slabosti** kreovať a ustálovať vôľu, ktorá by vyústila do právneho úkonu s právnymi následkami.

## 2. Spotrebiteľ v stave kontraktáčnej odkázanosti

Aj spotrebiteľia sa v procese tvorby zmluvy nachádzajú v obdobnom stave **slabosti a nerovnováhe síl** ako maloletí alebo duševne choré osoby, pričom tento stav nie je spôsobený biologickou či zdravotnou okolnosťou. Nevýhoda situácie spotrebiteľa sa vyskytuje už v momente, keď znenie a text zmluvných spotrebiteľských **podmienok vopred pripravuje (formuluje) a zostavuje dodávateľ**. Dodávateľ pripravuje obsah prejavu vôle spotrebiteľa, ktorý sa na míle môže odlišovať od toho, čo spotrebiteľ skutočne chcel. V prípade spotrebiteľských zmlúv preto ide o stav **tzv. kontraktáčnej odkázanosti**. Odkázanosť na to, v akej forme a s akým obsahom pripraví dodávateľ znenie všeobecných zmluvných podmienok, ktoré sa stanú súčasťou spotrebiteľských zmlúv. V znení zmluvných podmienok nemusí byť ani zďaleka vyjadrená skutočná vôľa spotrebiteľa. Teória právnych úkonov pri vzniku právnych úkonov predpokladá, že medzi skutočnosťou vôľou subjektu a jej zhmotnením v podobe prejavu vôle existuje zhoda.

---

<sup>2</sup> Ustanovenie § 9 OZ.

<sup>3</sup> Ustanovenie § 10 ods. 2 OZ.



### 3. Tvorba skutočnej vôle – realita spotrebiteľa a realita dodávateľa

Opak je však vo väčšine prípadov pravdou. Podľa nášho názoru, vôľa spotrebiteľa sa často obmedzuje **maximálne na spoznanie predmetu plnenia a cenu**. A to len v prípade, ak nie je momentálne jeho vôľa negatívne ovplyvnená nekalou praktikou<sup>4</sup> alebo zavádzajúcou reklamou.<sup>5</sup> Spotrebiteľ nenachádza istotu ani v kogentných ustanoveniach zmluvného práva v Občianskom zákonníku, ktoré by mali plniť funkciu regulácie vyvážených a spravodlivých vzťahov. Občiansky zákonník totiž ponecháva na voľnosť zmluvných strán, aby sa v otázkach nie esenciálnych náležitostiach zmluvy dohodli odchylné od zákona.

Stav skutočnej vôle v procese vzniku spotrebiteľskej zmluvy **síce existuje, ale prevažne na strane dodávateľa**. Dodávateľ je spravidla vybavený marketingovým, právnym a ekonomickým personálom, ktorý dokonale sformuluje (predformuluje) skutočnú vôľu dodávateľa do formy pre spotrebiteľa netransparentných a často nezrozumiteľných všeobecných zmluvných podmienok. Pri formulácií sa prirodzene prihliada predovšetkým na záujem dodávateľa, od ktorého sú finančne a bytostne závislí zamestnanci pripravujúci znenie všeobecných zmluvných podmienok. Podmienky sú šité na biznis model dodávateľa dlhodobo. To znamená, že skutočná vôľa dodávateľa sa ustáľuje a kreje bez rušivých efektov každodenného života, ktorým je spotrebiteľ inak vystavený.

Spotrebiteľ niekedy prejavuje svoju vôľu v priebehu pár minút, ba dokonca sekúnd. Je úspechom, ak sa v prípade masového poskytovania tovarov a služieb podarí spotrebiteľovi vôbec kontrahovať o tovaroch a službách tak, ako boli uvedené v reklame. Ak je reklama klamlivá, alebo ak dokonca proces tvorby zmluvy

---

<sup>4</sup> ZAVADOVÁ, D. Generálne klauzuly v procese aplikácie práva. In *Právny obzor*. 2015, roč. 98, č. 4, s. 346.

<sup>5</sup> VÍTOVÁ, B. Nekalé obchodní praktiky ve světle novely zákona o ochraně spotřebitele č. 378/2015 Sb. In *Rekodifikace and praxe*. 2016, roč. 4, č. 7 – 8, s. 23.

spotrebiteľa bol atakovaný agresívnymi a nekalými obchodnými praktikami voči spotrebiteľovi,<sup>6</sup> **slabosť spotrebiteľa a prevaha dodávateľa nad spotrebiteľom** sa prehľbuje. Použitie nekalých obchodných praktík v procese tvorby zmluvy Budjač považuje za **spochybnenie lege artis atribútov slobody vôle** (zmluvnej autonómie) pri právnom úkone spotrebiteľa.<sup>7</sup> Premyslený marketing,<sup>8</sup> klamlivá reklama spolu s nemožnosťou ovplyvniť text zmluvných podmienok spotrebiteľom možno považovať za prejav nedostatku faktickej sily spotrebiteľa voči podnikateľom, ktorí upevňujú svoje výhodné postavenie na trhu.<sup>9</sup>

#### 4. Spotrebiteľ na trhu – realita slovenského trhu

Tvrdenie o **factickej trhovej nevýhode** spotrebiteľa možno dokumentovať nielen právnymi úvahami, ale predovšetkým ekonomickými úvahami. Aj ekonómovia vnímajú postavenie spotrebiteľa cez premisu **existencie obmedzujúceho monopolu sily** veľkých obchodných spoločností a ich potenciálu, ktorý môže napríklad využitím reklamy oslabiť spotrebiteľov úsudok o tom, čo je v jeho najlepšom záujme.<sup>10</sup>

Pred analýzou ekonomických aspektov **ochrany spotrebite-**

---

<sup>6</sup> JURČOVÁ, M. Unfair commercial practices und unfair contract terms in the Slovak Republic and their reflection in the Slovak case law. In *Societas et iurisprudentia*. 2017, roč. 5, č. 1.

<sup>7</sup> BUDJAČ, M. Stav presadzovania dobrých mravov v spoločnosti so zreteľom na spotrebiteľské záväzkové vzťahy a ochranu spotrebiteľa. In JURČOVÁ, M. – DOBROVODSKÝ, R. – NEVOLNÁ, Z. – ŠTEFANKO, J. (eds.). *Liber amicorum Ján Lazar. Pocta profesorovi Jánovi Lazarovi k 80. narodeninám*. Trnava : Veda, 2014, s. 148.

<sup>8</sup> JURČOVÁ, M. – MASLÁK, M. Country report Slovakia. In ALLEWELDT, F. (ed.). *Study for the fitness check of EU consumer and marketing law [online]. Part 3*. Brussels : European Commission, 2017.

<sup>9</sup> DOBROVODSKÝ, R. Aktuálne otázky občianskoprávnej ochrany spotrebiteľa v právnom styku s podnikateľmi. In *Zborník 16. slovenské dni obchodného práva*. Bratislava : Slovenská advokátska komora, [2010], s. 25 a nasl.

<sup>10</sup> SCHÄFER, H. B. – OTT, C. *Lehrbuch der ökonomischen Analyse des Zivilrechts*. 3. vyd. [S. l.] : Springer Verlag, 2000, s. 321 – 322.

**Ia na trhu** je potrebné uviesť pár poznámok o **realite slovenského spotrebiteľa na trhu**. Miera chudoby a zadlženia v slovenskej spoločnosti je stále aktuálna a v posledných rokoch alarmujúca. Z informácií, ktoré zverejnila Národná banka Slovenska (ďalej ako „NBS“), vyplýva, že zadlženosť slovenských domácností sa v posledných rokoch **rýchlo zvyšuje** a približuje sa úrovni najvyspelejších krajín eurozóny. Zároveň sú však Slováci finančne zraniteľnejší ako obyvatelia krajín platiacich eurom. Objem spotrebiteľských úverov v roku 2016 dosiahol **šesť miliárd eur**. V porovnaní s rokom 2008, keď spomínané pôžičky predstavovali sumu dve miliardy eur, sa zvýšil na trojnásobok. V septembri tempo medziročného rastu spotrebiteľských pôžičiek na Slovensku dosiahlo 14,1 percenta, čo bol druhý najvyšší rast v celej EÚ. Podľa Vladimíra Dvořáčka, výkonného riaditeľa útvaru dohľadu nad finančných trhom NBS: *„Slovenské domácnosti majú nedostatok finančných aktív v porovnaní s obyvateľmi eurozóny. V prípade, že nastanú horšie časy, slovenské domácnosti budú zraniteľnejšie.“* Tempo rastu úverov slovenských domácností bol v roku 2016 najrýchlejší v Európskej únii. Zadlženosť v pokrízovom období sa takmer zdvojnásobila. Problémom je aj to, že slovenské domácnosti majú málo úspor v porovnaní s dlhmi. *„Je tu viacročný trend silného nárastu úverov, najmä úverov domácnostiam. Rast úverov dosiahol historicky najvyššie úrovne v podstate od vzniku Slovenska.“*

Veľký podiel na zadlžovaní obyvateľstva mala **lahká dostupnosť spotrebiteľských úverov**, ktorú etabloval tzv. nebankový sektor.<sup>11</sup> Nebankový sektor donedávna nepodliehal prísnejšej regulácii a nezodpovedným spôsobom zadlžoval obyvateľstvo. Nezodpovednosť spočívala v tom, že subjekty nebankového sektora patrične neskúmali príjmovú bonitu dlžníka a približne 2 880 000 obyvateľov v SR podliehalo exekúcii.<sup>12</sup> Aj keď väčšina exekvovaných oby-

<sup>11</sup> RYCHTÁRIK, Š. Finančné aktíva a pasíva slovenských domácností (Finanzien Aktiven und Passiven der slowakischen Haushalten). In: *Biatic* č. 2/2012. Bratislava 2012. Dostupné na: <[http://www.nbs.sk/\\_img/Documents/\\_PUBLIK\\_NBS\\_FSR/Biatic/Rok2012/2-2012/01\\_biatic12-2\\_rychtarik.pdf](http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatic/Rok2012/2-2012/01_biatic12-2_rychtarik.pdf)>

<sup>12</sup> BUDJÁČ, M. Stav presadzovania dobrých mravov v spoločnosti so zreteľom

vateľov nemala exekvovateľný príjem, veritelia si našli cestu, ako uspokojiť svoje pohľadávky, ktoré boli vo väčšine prípadov protizákonné pre úžernícke úroky či úroky z omeškania. Veritelia zvolili nástroje dobrovoľných dražieb obydlí či predaja obydlija v exekučnej dražbe. Keďže v Slovenskej republike po zmene spoločenského zriadenia v roku 1989 väčšina obyvateľstva žije v dome či byte, ktorý vlastní,<sup>13</sup> veriteľom sa v tomto smere relatívne dobre darilo. Mali istotu, že ich pohľadávky budú uspokojené. Mentálna nepripravenosť spotrebiteľov<sup>14</sup> na **premyslené a sofistikované právne konštrukty veriteľov** umocnené využívaním zmeniek a zmenkových platobných rozkazov<sup>15</sup> viedli na Slovensku ku historicky bezprecedentnému **stavu úžerníckej pandémie**.<sup>16</sup>

So zadlžením domácností súvisí aj riziko chudoby. Podľa údajov Štatistického úradu SR bolo v roku 2016 ohrozených 12,7 % obyvateľov Slovenska. V porovnaní s rokom 2015 ide o nárast o 0,4 %. Hranicu rizika chudoby jednočlennej domácnosti predstavuje 4 171 eur ročne, mesačne tak ide o sumu takmer 348 eur. V roku 2015 bola táto hranica na úrovni 4 158 eur za rok.

---

na spotrebiteľské záväzkové vzťahy a ochranu spotrebiteľa. In JURČOVÁ, M. – DOBROVODSKÝ, R. – NEVOLNÁ, Z. – ŠTEFANKO, J. (eds.). *Liber amicorum Ján Lazar. Pocta profesorovi Jánovi Lazarovi k 80. narodeninám*. Trnava : Veda, 2014. s. 143.

<sup>13</sup> JURČOVÁ, M. – ŠTEFANKO, J. Tenancy law in Slovakia: Housing Situation, Economic Urban and Social Factors of Housing. In *Societas et iurisprudentia*. 2015, roč. III, č. 1, s. 46. Dostupné na: <<http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2015/01/SEI-2015-01-Studies-Jurcova-Monika-Stefanko-Jozef.pdf>>.

<sup>14</sup> MÉSZÁROS, P. Zdanlivá vzdelanosť slabšej strany ako dôvod na jej diskrimináciu. In *Diskriminácia v zmluvnom práve*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015, s. 213.

<sup>15</sup> MÉSZÁROS, P. Poskytovanie pôžičky spotrebiteľovi v minulosti a v súčasnosti. In NOVOTNÁ, M., JURČOVÁ, M. (eds.). *Súkromné právo v európskej perspektíve*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011, s. 803.

<sup>16</sup> Tamže.

#### 4.1 Postavenie spotrebiteľa v teórii neviditeľnej ruky (invisible hand)

Pri téme vzťahu ochrany spotrebiteľa a trhu dáva Schumann do popredia ekonóma Adama Smitha, ktorý je prvým ekonómom popisujúcim trh ako decentralizovaný koordinačný mechanizmus hospodárskych produktov. Smith je zakladateľom teórie trhovej ekonomiky, ktorú obohatil dnes uznávanou teóriou vyváženej ceny (*Theorie des Gleichgewichtspreises*).<sup>17</sup> Teória vyváženej ceny vychádza zo spoločenskej deľby práce, ktorá je podľa Smitha „v úzkej súvislosti s tendenciou ľudí obchodovať a vymieňať, preto ju treba považovať za jedinečný motor produktivity a stavu blahobytu“.<sup>18</sup> Popisovaný proces sa odohráva na trhu, o ktorom Smith píše vo svojom diele Blaho národov ako trh riadený koordinačným mechanizmom tzv. neviditeľnej ruky (*invisible hand*). Odhalil, že na trhu sa za predpokladu absolútnej konkurencieschopnosti budú všetci podieľať na podpore celospoločenského stavu blahobytu.<sup>19</sup> Smith uvažuje o ochrane spotrebiteľa, vychádzajúc z troch korektívov vyššie uvedeného koordinačného mechanizmu, ktorými sú:

- a) rešpektovanie etických a morálnych noriem,
- b) vynútiteľnosť práva v právnom poriadku,
- c) evolučná obchodná súťaž.<sup>20</sup>

A práve v súvislosti s vyššie uvedenými tromi korektívami koordinačného mechanizmu vyzdvihuje Smith potrebu zvýšiť **riziko straty príjmov producentov, ak tí nebudú rešpektovať potreby spotrebiteľov**. Na ochranu spotrebiteľov na trhu požaduje vytvoriť systém odhaľovania, kontroly a informácií pre spotrebiteľov. Vďaka Smithovi sa tak spotrebiteľ dostáva do popredia a integrálnou súčasťou trhu.

<sup>17</sup> SCHUMANN, J. – MEYER, U. *Grundzüge der mikroökonomischen Theorie*. 7. vyd. Berlin, s. 11.

<sup>18</sup> Tamže, s. 12.

<sup>19</sup> Tamže, s. 13.

<sup>20</sup> Tamže, s. 13.

#### 4.2 Neoklasická teória trvalej vyváženosti trhu

K zástancom neoklasickej teórie trvalej vyváženosti trhu patria osobnosti ako John B. Clark, Alfred Marschall a Paul A. Samuelson. Podobne ako sme mohli sledovať u Smitha, aj neoklasická škola zakladá svoju teóriu na vyvážení cenách (*Gleichgewichtspreisen*).<sup>21</sup> Neoklasická škola nadväzuje na teóriu neviditeľnej ruky a ponúka ekonomické vysvetlenie tak, ako ho poznáme my z poznatkov základu ekonómie v podobe grafov. Svoju teóriu demonštruje graficky v podobe kriviek, z ktorých najznámejšie sú krivky ponuky a dopytu. Krivka dopytu vyjadruje dopyt na trhu po určitom tovare v závislosti od jeho ceny – *ceteribus paribus*, t. j. pri nezmenenej preferenčnej štruktúre, pri nezmenenom konzume dopytujúcich sa a nezmenených cenách všetkých ostatných tovarov.

**Procesy cenotvorby** by sme mohli demonštrovať na viacerých príkladoch, ktoré ponúkajú viacerí ekonomickí teoretici. Edgeworth vo svojom diele *Mathematical psychics* z roku 1881 popisuje *theory of recontracting*, ktorej základným prvkom je tvorba ceny zmluvnými vyjednávaniaми. Podľa Edgewortha osoby ponuky a osoby dopytu majú za cieľ získať čo najvýhodnejšiu zmluvu a ponechávajú si pritom opcii odstúpiť od starších zmlúv, ak sa neskôr naskytne výhodnejšia príležitosť.<sup>22</sup> Edgeworth sleduje a demonštruje daný proces na prípade **uzatvorenia zmluvy na dražbe**. Na základných princípoch dražby vysvetľuje správanie sa účastníkov dražby, keď v prípade, ak jeden zo záujemcov (účastníkov dražby) súhlasí s cenou, ktorá je pod úrovňou vyváženej ceny (*Gleichgewichtspreis*), táto skutočnosť sa dostáva na vedomie iným účastníkom dražby, a to vo forme oznámenia nezávislého a nestranného licitátora. Ak niektorý z týchto účastníkov ponúkne sumu vyššiu, ako je suma ponúknutá predchádzajúcim záujemcom, dosiahne tým stav, že predchádzajúca zmluva sa ruší. Ak by však licitátorom ponúkaná cena bola nad

---

<sup>21</sup> Tamže, s. 29.

<sup>22</sup> SCHUMANN, J. – MEYER, U. *Grundzüge der mikroökonomischen Theorie*. 7. vyd. Berlin rok??? s. 28.

hladinou vyváženej ceny, existuje možnosť, že zostáva v platnosti zmluva uzatvorená „podmienečne“ s predchádzajúcim záujmom. Proces licitácie alebo dražby ako takej končí v momente, keď dôjde k vyváženiu ceny. Dané je **základom vnímania trhu neoklasicistickými ekonómami**.

**Suverénom trhu** v ponímaní neoklasicizmu je opäť spotrebiteľ, ktorý, ako opisuje Samuelson vo svojom diele *Economics*, je „určený svojou vrodenu a získanou schopnosťou preferencií tovarov a bodom na krivke dostupnosti produktov“.<sup>23</sup> O spotrebiteľovi hovorí ako o subjekte, ktorý je však obmedzený dostupnosťou zdrojov a technickým stavom možností produkcie. Len za predpokladu naplnenia vyššie uvedených podmienok môže úplná konkurencia viesť k optimálnemu rozdeleniu tovarov medzi účastníkov trhu. Tento trh nazýva Schumann ako trh, kde môže spotrebiteľ dosiahnuť úspech, a to v momente, keď sa dosiahne stav tzv. *pareto-optimuma* (*Pareto-Optimum*). *Pareto-Optimum* je stav, „keď nie je možné zvýšiť úroveň uspokojenia potreby aspoň jednej osoby bez toho, aby muselo dôjsť k zníženiu úrovne uspokojenia potreby inej osoby“.<sup>24</sup>

### 4.3 Drexlov *homo oeconomicus*

S ohľadom na spotrebiteľov však Drexl nevidí v neoklasicistickom ponímaní to najvhodnejšie riešenie či vysvetlenie. Vo svojom diele, v ktorom sa venuje správaniu sa spotrebiteľa na trhu, poukazuje na vzdialenosť neoklasickej teórie trhu od praktických potrieb a poznatkov politiky trhovej súťaže a ochrany spotrebiteľa. Drexl sleduje priamo správanie sa účastníka trhu a vytvára hypotézu o „*racionálne egoistickom človeku (rational egoistischen Menschen – REM-Hypothese)*“. Ide o človeka *homo oeconomicus*, ktorý úplne svojou informovanosťou a neustálym premýšľaním a prepo-

<sup>23</sup> SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. *Economics, Übersetzung der 15. amerikanischen Auflage*. Wien 1998, s. 53.

<sup>24</sup> SCHUMANN, J. – MEYER, U. *Grundzüge der mikroökonomischen Theorie*. 7. vyd. Berlin rok??? s. 250.

čítavanim dosahuje pre seba to najvýhodnejšie.<sup>25</sup> Drexl uvádza, že v dnešných podmienkach je **takmer nemožné** nájsť takého konajúceho a zmysľajúceho spotrebiteľa. Problém vidí v tom, že na trhu existuje veľa emotívnych a do omylu vedúcich faktorov, ktoré spolu s neúplnými informáciami vedú k obmedzeniu činnosti racionálne egoistického človeka. Na tomto mieste chápeme obavy a skepsu Drexla, najmä čo sa týka neúplnosti informácii pre spotrebiteľa. Chápeme jeho obavy o spotrebiteľa pri nedostatku informácií, lebo podľa nás **nikdy nebude na trhu vytvorené také informačné prostredie**, ako je to na dražbe, ktorú ako príklad zvolil Edgeworth pre svoju *theory of recontracting* (porovnaj vyššie).

#### 4.4 Liberálne teórie trhu

Pre odstránenie slabín neoklasickej trhovej teórie, najmä pre jej vzdialenosť od trhovej reality, sa pokúsila rakúska škola<sup>26</sup> prostredníctvom svojej *teórie trhového procesu* (*Marktprizesstheorie*) skúmať trh práve z hľadiska fenoménu nedostatočnej informovanosti na trhu. Teória trhového procesu vidí realitu trhu nie v jeho vyvážení, ktorá je len akousi utópiou, ale ako neustále prispôsobovanie sa trhovým podmienkam. Výstižne pomenoval rozdiel medzi neoklasickou teóriou a teóriou trhového procesu Kirzner slovami: „*Kým neoklasika pracuje pri teórii vyváženého trhu s číselnými hodnotami variabilnými pre cenu a množstvo tovaru, požaduje teória trhového procesu viac, a to informácie, ako sa navzájom ovplyvňujú rozhodnutia jednotlivých účastníkov trhu, a aký to má vplyv na zmenu trhových síl, zmeny cien, množstva, produkčných metód či premiestňovanie zdrojov.*“<sup>27</sup>

V rakúskej škole bol však bez pochyb najväčším prínosom pohľad na trh očami Friedricha Augusta von Hayeka. Drexl hovorí

---

<sup>25</sup> DREXL, J. *Die wirtschaftliche Selbstbestimmung des Verbrauchers*. Tübingen 1998, s. 97.

<sup>26</sup> Zastúpená osobnosťami ako Carl Menger, Ludwig van Mises, Joseph A. Schumpeter, Israel M. Kirzner, Ludwig M. Lachmann a Friedrich August von Hayek.

<sup>27</sup> KIRZNER, I. M. *Wettbewerb und Unternehmertum*. Tübingen 1978, s. 7.



o slobode a poriadku ako o základných východiskách Hayekovej teórie. „*Jeho striktné odmietanie štátu blahobytu (Wohlfahrtsstaat) a každej formy plánovanej sociálnej štátnosti sa postarali o jeho umiestnenie medzi klasikmi liberalizmu, ktorého renesancia nachádza svoje uplatnenie v západných demokraciách po druhej svetovej vojne.*“<sup>28</sup> Hayek kritizoval vyváženosť trhu, lebo zastával názor, že trh je spontánny a závisí vždy od informovanosti a poznatkov účastníkov trhu v istom čase a na istom mieste. Úplná koordinácia trhu a hospodárske plánovanie potláčajú, ako ho Hayek nazýva, **pôvodné trhové nepoznanie (anfängliche Marktunwissenheit)**, ktoré má byť na trhu podnikateľsky využité. Na rozdiel od neoklasickej teórie trhu, ktorá požaduje spravodlivé rozdelenie informácií na trhu, Hayek dané odmieta s odôvodnením, že úplné spravodlivé rozdelenie informácií na trhu neexistuje a je len fikciou. Zdôvodňuje to flexibilitou trhu, ktorá nedovolí spravodlivé rozdeľovanie informácií.

Hoci by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že ochrana spotrebiteľa, ktorá si vyžaduje práve intervenciu na trhu v prospech spotrebiteľa, by bola nezlučiteľná s Hayekovým vnímaním trhu, v jeho diele z roku 1936 pod názvom *Hospodárska súťaž ako proces odokrývania (Der Wettbewerb als Entdeckungsverfahren)* zisťujeme jeho **pozitívny vzťah k ochrane spotrebiteľa**. Podľa Hayeka „*ochrana spotrebiteľa vyplýva z trhovej a organizačnej politiky štátu, ktorý slúži nielen voľnému obchodu obchodníkov, ale aj samotným spotrebiteľom*“.<sup>29</sup> Ďalej prízvukuje, že ochrana spotrebiteľa však musí byť subsystémom nastaveným správne právne aj ekonomicky na „správny“, teda hayekovský trhový model. Keďže len v takomto trhu možno zakotviť ochranu spotrebiteľa v najširších hraniciach slobody a blahobytu.

<sup>28</sup> DREXL, J. *Die wirtschaftliche Selbstbestimmung des Verbrauchers*. Tübingen 1998, s. 99.

<sup>29</sup> HAYEK, F.-A.: *Der Wettbewerb als Entdeckungsverfahren*, 1936. In *Freiburger Studien: gesammelte Aufsätze*. Tübingen 1969, s. 249

### *Chicago School*

V liberálnych prúdoch nemožno, ak ide o vzťah trh a právo, nespomenúť v Spojených štátoch amerických vyvinutý názorový prúd pod názvom *Chicago School*. Podobne ako zástancovia teórie trhového procesu aj zástancovia daného prúdu<sup>30</sup> považujú trh za miesto realizácie dynamických procesov. *Chicago School* ako ekonomický smer mal v Spojených štátoch amerických veľkú praktickú relevanciu, a to preto, že začal **proces ekonomizácie práva**.<sup>31</sup> *Chicago School* je prúd, ktorý podrobnejšie analyzuje hospodársku súťaž, a preto spotrebiteľská problematika nestála v centre ich pozornosti. Spomenieme len základné postuláty daného prúdu, od ktorých sa možno v ďalšom uvažovaní o téme vzťahu trhu a spotrebiteľa odvíjať. Ide o sedem základných myšlienok formulovaných Stiglerom:<sup>32</sup>

- a) miera ekonomickej účinnosti, ktorá je jediným cieľom politiky hospodárskej súťaže, sa skladá z alokizačnej a produktívnej účinnosti;
- b) stupeň koncentrácie na trhu nebude mať žiadny dopad na trhu pôsobiacu hospodársku súťaž;
- c) monopoly sú stále vyskytujúce sa fenomény a zanikajú rýchlo príchodom nových hráčov do hospodárskej súťaže;

---

<sup>30</sup> Robert H. Bork, Yale Brozen, Harold Demsetz, Richard Posner, George J. Stigler.

<sup>31</sup> Olten dané vysvetľuje skutočnosťou, že „za vlády kabinetu prezidenta Regana sa myšlienky *Chicago School* stali oficiálnou doktrínou protimonopolnej politiky štátu (US-Antitrust-Politik) a táto bola recipovaná aj v Nemecku“ (porovnaj OLTEN, R. *Wettbewerbstheorie und Wettbewerbspolitik*. 2. vyd. München 1998, s. 102). Proces ekonomizácie práva bol v Spojených štátoch amerických citeľný, a to aj vďaka tomu, že niektorí predstavitelia *Chicago School* vykonávali vysoké sudcovské funkcie (napríklad Bork a Posner boli sudcovia odvolacích a revízných súdov v Spojených štátoch amerických; Bork bol v rokoch 1973 až 1974 na čele „Attorney General of the United States“; Bork v jeho diele *The Antitrust Paradox* (dielo z roku 1978) považuje za najvyšší cieľ protimonopolnej politiky ochranu spotrebiteľa).

<sup>32</sup> STIGLER, G. J. Die vollständige Konkurrenz im historischen Rückblick. In HERDZINA, KLAUS (Hrsg.). *Wettbewerbstheorie*. Köln 1975, s. 30.

- d) neexistujú žiadne hranice vstupu na trh okrem tých, ktoré určí štát;
- e) nadpriemerný rast podnikateľstva vychádza zo silnej účinnosti trhu;
- f) protimonopol nesmie ísť proti riadnemu správaniu sa trhu;
- g) rozhodnutie o samostatnom zriadení hospodárskej súťaže na neoklasickom modeli účinkov trhu je nepolitické.

#### **4.5 Hospodárske a právno-politické zdôvodnenie ochrany spotrebiteľa v Nemecku**

Ekonomicko-právnymi aspektmi ochrany spotrebiteľa sa venovali podrobnejšie aj nemeckí autori.<sup>33</sup> Prvý, aj keď možno z nášho pohľadu menej relevantný problém, ktorý riešili nemeckí autori, bolo samotné zadefinovanie, resp. klasifikácia problému ochrany spotrebiteľa. Niektorí hovoria o teóriách ochrany spotrebiteľa ako o teóriách ekonomicko-teoretického charakteru, ktoré sa zaraďujú pod všeobecný pojem ochrany spotrebiteľa, ktorá má byť **jednou z viacerých súčastí hospodárskej politiky štátu**.<sup>34</sup> Mitropoulos člení teórie spotrebiteľskej politiky z hľadiska stupňa štátnej intervencie do hospodárskej súťaže v záujme ochrany spotrebiteľa. Podľa Mitropoulusa sa ochrana spotrebiteľa odvíja od modelu sociálne orientovaného trhového hospodárstva, ktoré sa vyznačuje väčšími či menšími zásahmi štátu na trhu. Opačného názoru sú zástancovia prúdu *Chicago School*, podľa ktorého minimálne zásahy štátu do hospodárskej súťaže, ako aj sloboda spotrebiteľov majú byť základom fungovania trhu. Nemecká ekonomická teória hľadala riešenia medzi týmito dvomi základnými myšlienkovými prúdmi a vytvorila tak **dva základné modely pre právno-politické zdôvodnenie ochrany spotrebiteľa**:

---

<sup>33</sup> Napríklad Mitropoulos, Reich, Tonner, Wegener, Assmann, Hart, Drexl

<sup>34</sup> Tak napríklad Mitropoulos spomína „*Verbraucherpolitik als Teilbereich der Wirtschaftspolitik*“ v diele MITROPOLOUS, S. *Verbraucherpolitik in der Marktwirtschaft*. Berlin: Konzeption und internationale Erfahrungen, 1997, s. 4.

- a) liberálny model hospodárskej súťaže (konkurencie) a informovanosti, a
- b) alternatívne kritické modely systému.

#### **4.6 Liberálny model hospodárskej súťaže (konkurencie) a model informovanosti**

Autori Simitis, Drexl zhodne konštatujú, že koncom 50. rokov minulého storočia sa v Nemecku rozpracoval liberálny model hospodárskej súťaže (*liberales Wettbewerbsmodell*) a nadviazal na tzv. *ordoliberalnú školu (ordoliberalere Schule)*.<sup>35</sup> Ordoliberali počítali s tým, že na trhu bude vždy dostatok tovarov, ktoré budú spotrebovateľné, nadväzujúc na neoklasickú teóriu trvalej vyváženosti trhu (pozri vyššie). V danom prostredí, keď množstvo tovarov dosiahne hranicu dopytu, ceny tovarov začnú klesať na najnižšiu možnú úroveň a práve od daného momentu **začína hrať spotrebiteľ** rolu dopytujúceho, ktorý určuje polohu, kvalitu, druh, množstvo a cenu vyprodukovaných tovarov.

Dôležitým nástrojom má byť určitý poriadok hospodárskej súťaže, pri ktorom však štátne zásahy na ochranu spotrebiteľa majú **byť len vedľajším nástrojom**. Má sa len vytvoriť informačný model pre spotrebiteľov, v ktorom je spotrebiteľ suverénny a producent by nemal byť obmedzovaný. Pre Simitisa je ochrana spotrebiteľa súčasťou pravidiel fungovania hospodárskej súťaže a dané tvrdenie demonštruje na príklade **zákazu klamlivej reklamy a zákazu zavadzania spotrebiteľa**. Ako príklad uvádza zákon o ochrane hospodárskej súťaže, ktorý zakazuje používať **zameniteľné označenia tovaru**. V tomto prípade zákon na jednej strane chráni konkurentov (teda producentov) a na druhej strane práve spotrebiteľa. Príklad **zákazu klamlivej reklamy** chráni producentov pred úbytkom kupujúcich, ako aj spotrebiteľa pred jeho uvedením do omylu.

---

<sup>35</sup> Takto školu pomenúva Drexl v DREXL, J. *Die wirtschaftliche Selbstbestimmung des Verbrauchers*. Tübingen 1998, s. 19.

Popri ochrane hospodárskej súťaže musí existovať aj **model informovanosti**. Spotrebiteľ sa môže racionálne rozhodnúť pre určitý produkt alebo službu len vtedy, ak má dostatok informácií o ich charaktere, kvalite a cene. A logicky len vtedy dosiahne trh svoju hospodársku silu, keď spotrebiteľ bude mať možnosť dať najlepšiu ponuku.<sup>36</sup>

V Nemecku sa začínali ozývať hlasy požadujúce vytvorenie liberálneho modelu informovanosti (*liberales Informationsmodell*) spotrebiteľa na trhu. Už v roku 1978, ešte predtým, ako bola v Nemecku judikovaná a právnymi predpismi zakotvená zásada informovanosti spotrebiteľa, Reich vo svojom článku požaduje, aby bola pre producentov a predajcov tovaru zakotvená všeobecná záväzkovo-právna povinnosť informovať spotrebiteľa o všetkých podstatných vlastnostiach tovaru, ktoré by mohli spotrebiteľa ovplyvniť pri rozhodovaní sa pre kúpu tovaru.<sup>37</sup> **Liberálny model informovanosti** spotrebiteľa na trhu má v sebe podľa niektorých autorov (Scherhorn, Biervert, Bierwirth) viac než „púhe“ informácie o tovare. Tak napríklad Scherhorn hľadá mechanizmy, ktoré by zaručili dosiahnutie „svojprávnosti spotrebiteľa“. „Zverejňovanie výsledkov porovnávania produktov (tzv. Produkttest), ochrana záujmov spotrebiteľov v rámci činnosti združení a spotrebiteľských spolkov, ako aj vytvorenie mechanizmu zmierovacieho konania pri sporoch medzi spotrebiteľmi a podnikateľmi“ považuje Scherhorn za základ mechanizmov.<sup>38</sup> **Dobrá informovanosť spotrebiteľov** je pre liberálny model dostačujúca. Zástancovia daného modelu odmietajú akékoľvek iné zásahy právneho poriadku, ktorý by na trhu konštituoval spotrebiteľov ako privilegovanú skupinu. O štátnych zásahoch hovoria ako o zásahoch, ktoré majú byť popri svojpomoci spotrebiteľov krajným prostriedkom (*ultima ratio*). Reich pozoruje, že pre liberálny model

<sup>36</sup> SIMITIS, K. *Verbraucherschutz – Schlagwort oder Rechtsprinzip?* Baden-Baden 1976, s. 90.

<sup>37</sup> REICH, N. *Schuldrechtliche Informationspflichten gegenüber Endverbrauchern*. NJW, 1978, s. 513.

<sup>38</sup> SCHERHORN, G. *Gesucht: der mündige Verbraucher: Grundlagen eines verbraucherpolitischen Bildungs- und Informationssystems*. Düsseldorf 1973.

hospodárskej súťaže a model informovanosti sú príznačné princípy ako „prízvukovanie trhovej individuality, preferovanie samokontroly trhu za miernej a výnimočnej účasti obhajcov spotrebiteľských záujmov“.<sup>39</sup>

#### **4.7 Kritika liberálneho modelu hospodárskej súťaže (konkurencie) a modelu informovanosti**

Model založený na ordoliberalnom trhu našiel medzi viacerými nemeckými autormi<sup>40</sup> kritiku, ktorá žiada pre spotrebiteľov priaznivejšiu politiku a model založený nielen na „nekontrolovanom“ liberálnom trhu. Jednotliví autori ponúkajú alternatívne modely. **Konstantin Simitis** vo svojom diele z roku 1976 *Ochrana spotrebiteľa (Verbraucherschutz)* kritizuje liberálny model informovanosti ako „model, ktorý chráni výlučne záujmy liberálneho trhového hospodárstva a ktorý svojím vplyvom na výrobný proces podporuje nerovné prerozdelenie tovarov na trhu“.<sup>41</sup> Simitis vidí podstatu problému ochrany spotrebiteľa v nezlučiteľnosti záujmov producentov tovarov a spotrebiteľov týchto tovarov. Pokúša sa hľadať podstatu nezlučiteľnosti daných záujmov konštatujúc, že nezlučiteľnosť spočíva v uspokojovaní diametrálne odlišných potrieb producentov a spotrebiteľov. Kým producenti sa zameriavajú na získanie výmennej hodnoty tovaru, spotrebiteľom ide výlučne o uspokojenie svojich potrieb. Preto spotrebiteľ hľadá spotrebnú hodnotu a nie výmennú hodnotu tovaru. Producent je vlastníkom výrobných prostriedkov (materiálov) pre tovar a bude sa snažiť, aby výmenná hodnota presahovala výrobnú hodnotu čo možno najviac. K dosiahnutiu svojho cieľa bude producent logicky siahť po všetkých dostupných prostriedkoch, a to dokonca aj po nekalých prostriedkoch. Pri danom správaní sa producentov vidí Simitis najväčší problém v tom, že

---

<sup>39</sup> REICH, N. *Theorie und Praxis der Wirtschaftsrechts in der BRD*. Neuwied 1977, s. 199.

<sup>40</sup> Smitis, Reifner, Reich, Hart.

<sup>41</sup> SIMITIS, K. *Verbraucherschutz – Schlagwort oder Rechtsprinzip?* Baden-Baden 1976, s. 146.

spotrebiteľ je pri rozhodovaní sa pre určitý produkt ovplyvňovaný „*dnes iracionálnymi a pocity zasahujúcimi faktormi*“.<sup>42</sup> Už to nie sú len informácie, ktoré spotrebiteľ potrebuje na „správne“ rozhodnutie sa, či bude kontrahovať s určitým producentom, ale bude treba hľadať aj iné metódy ochrany spotrebiteľa, ako sa uspokojí len s liberálnym modelom informovanosti. Simitis preto žiada vytvorenie osobitnej politiky ochrany spotrebiteľa štátom so zavedením „*elementu demokratickej legitimacy v procese produkcie a verejnej kontroly nositeľov hospodárskej moci v štáte, ktorí by sa mali zodpovedať spotrebiteľom*“.<sup>43</sup> Spoločenská kontrola procesu produkcie a zvyšovanie povedomia spotrebiteľov majú prispieť k zavŕšeniu ochrany spotrebiteľa, ktorú sám Simitis nazývam pojmom „*ochrana spotrebiteľa participáciou*“.

**Udo Reifner** zachádza v kritike platného právneho poriadku ďalej ako Simitis a poukazuje na spôsob, ako možno nastoliť sociálne spravodlivé postavenie slabších strán na trhu **sociálne spravodlivou legislatívou**. Možnosť zabezpečenia spravodlivého postavenia slabších strán, ktorou sú spotrebiteľ či zamestnanec, Reifner vidí v oblasti občianskeho práva. Občianske právo považuje za právne odvetvie „*vychádzajúce z princípu klasickej liberálnej abstrakcie, podľa ktorého jeho pojmy, inštitúty a normy platia všeobecne pre všetkých, chudobných aj bohatých, zamestnancov či zamestnávateľov*“.<sup>44</sup> Podľa neho občianskoprávna a sociálna spravodlivosť nie sú vo vzájomnom súlade, a preto žiada, aby **z princípu rovnosti subjektov občianskoprávných vzťahov existovali výnimky**. Výnimky by sa mohli realizovať napríklad tým, že „*dogmatické pojmy ako vlastníctvo, zmluva či prejav vôle by sa mali vykladať odlišne, a to v závislosti od ich sociálnych súvislostí v danom prípade*“.<sup>45</sup> Raifner videl možnosti zlepšenia postavenia spotrebiteľa práve v zmene nemeckého Občianskeho zákonníka (BGB), ktorý kritizoval, a kritizoval ho možno

<sup>42</sup> Tamže, s. 134.

<sup>43</sup> Tamže, s. 157.

<sup>44</sup> REIFNER, U. *Alternatives Wirtschaftsrecht am Beispiel der Verbraucherverschuldung: Realitätsverleugnung oder soziale Auslegung im Zivilrecht*. Neuwied 1979, s. 24.

<sup>45</sup> Tamže, s. 34.

práve pod dojomom videnia politickej ekonómie Karlom Marxom. O Občianskom zákonníku (BGB) v nadväznosti na Marxovu myšlienku Raifner hovorí ako o „*zákone, ktorého primárnym cieľom je presadenie modelu fungovania na zisk orientovaných trhových procesov, ktorý má byť vlastný všetkým spoločenským vzťahom a ktorý má slúžiť najmä ziskuchtivým podnikateľom a producentom*“.<sup>46</sup>

Do určitej miery súhlasíme s Raifnerom, najmä čo sa charakteru občianskeho zákonníka vo všeobecnosti týka. V každej krajine s trhovo orientovanou ekonomikou možno očakávať, že základný kódex súkromného práva bude podriadený primárnym cieľom trhovej politiky. Slovenská republika nie je výnimkou. Ale od čias, keď Raifner pôsobil, nielen jednotlivé štáty, ale najmä EÚ vracia základným kódexom súkromného práva sociálny rozmer. Z princípu klasickej liberálnej abstrakcie kódexov sa zavádzajú výnimky a odklony slúžiace na ochranu slabšieho subjektu a ich kategórie nadobúdajú sociálny rozmer. Popri všetkých alternatívach presadeniach záujmov spotrebiteľov je podľa Raifnera jedinou možnosťou „*občianske právo nanovo koncipovať a jeho inštitúty či princípy vykladať v duchu zásad solidarity a spotrebiteľských záujmov*“.<sup>47</sup> Výkladu dáva prívlastok sociálny (*soziale Auslegung*), a zároveň ako príklad vymenúva, ktoré výkladové princípy majú byť nahradené, a ponúka k nim alternatívu. Tak napríklad „*občianskoprávny princíp individualizmu má byť nahradený spoločenským princípom, izolácia kolektivismom, egoizmus solidaritou a slobodná vôľa má byť nahradená, ak ide o zmluvný cieľ, potrebami spoločnosti*“.<sup>48</sup>

Podobne ako Raifner aj **Norbert Reich** kritizuje Občiansky zákonník a pre jeho úlohu ho nazýva ako všeobecné právo majetkového usporiadania (*allgemeines Vermögenszuordnungsrecht*), od ktorého zaiste nemožno očakávať primárne ochranu záujmov spotrebiteľov. Daný stav vyžaduje kompletne prepracovanie občianskoprávnej dogmatiky, ktorá „*pretvorí právny poriadok na systém reflektujúci*

---

<sup>46</sup> Tamže, s. 72.

<sup>47</sup> Tamže, s. 76.

<sup>48</sup> Tamže, s. 92.



sociálny stav v spoločnosti a previaže ekonomické potreby spotrebiteľov s ich potrebami vyjadrenými v právnom poriadku“.<sup>49</sup> Reich si uvedomoval, že ochrana spotrebiteľa nie je zlučiteľná s vtedajším ponímaním pojmov občianskeho práva ako privátna autonómia, sloboda a rovnosť subjektov. A preto navrhoval diverzifikovať tri základné okruhy právnych vzťahov v súkromnom práve:

- a) obchodnoprávne vzťahy, ktoré vznikajú pri tovarovej výmene medzi podnikateľskými subjektmi;
- b) spotrebiteľské právne vzťahy, ktoré vznikajú pri tovarovej výmene medzi konečnými spotrebiteľmi a podnikateľskými subjektmi;
- c) občianskoprávne vzťahy, ktoré vznikajú pri vzťahoch medzi občanmi navzájom.<sup>50</sup>

Reich si osvojuje klasifikáciu týchto právnych vzťahov a na nej demonštruje možnosti či východiská pri ochrane spotrebiteľa v občianskom práve. Tak napríklad pre obchodnoprávne vzťahy a občianskoprávne vzťahy pripúšťa **princíp zmluvnej slobody s určitými výnimkami**. Pri spotrebiteľských právnych vzťahoch je však podľa jeho názoru nevyhnutné zmluvnú slobodu účastníkov **úplne obmedziť v prospech spotrebiteľa**. Obmedzenie zmluvnej slobody má byť akousi kompenzáciou za nerovné postavenie spotrebiteľov na trhu vo vzťahu k producentom, pričom Reich zisťuje, že existujú štyri hlavné príčiny spôsobujúce nerovnosť spotrebiteľov na trhu:

- a) odkázanosť spotrebiteľa na spotrebnú hodnotu tovaru;
- b) neorganizovanosť záujmov spotrebiteľov;
- c) asymetrická komunikačná štruktúra trhu, ktorá podnikateľom umožňuje pôsobiť na spotrebiteľa metódami marketingu a reklamy;
- d) asymetria občianskeho práva, ktoré umožňuje kumulovanie komunikačnej sily na stranu ponúkajúcich.

Reifnerov prístup k občianskemu právu už v 80. rokoch minulého

---

<sup>49</sup> REICH, N. *Sozialismus und Zivilrecht: Eine rechtstheoretisch-rechtshistorische Studie zur Zivilrechtstheorie und Kodifikationspraxis im sowjetischen Gesellschafts- und Rechtssystem*. Frankfurt an Main 1972, s. 201.

<sup>50</sup> Tamže, s. 274.

ho storočia nesvedčí o ničom inom ako o potrebe **ochrany spotrebiteľa prostriedkami občianskeho práva**. Síce vo svojom diele neponúka návod na legislatívne riešenia ochrany spotrebiteľa napríklad integráciou spotrebiteľských právnych predpisov do občianskeho kódexu<sup>51</sup> tak, ako je to v Nemecku či v Holandsku, ale uvedomoval si, že najschodnejšia cesta, ako zabezpečiť takpovediac vyrovnanie ekonomickej nerovnosti spotrebiteľa tovaru a producenta tovaru, je **výnimka z princípu rovnosti subjektov občianskoprávných vzťahov**. Právna veda občianskeho práva na Slovensku takisto sleduje vývoj integračných procesov v našom právnom poriadku a uvedomuje si riziko, že „*trhové vzťahy, konzumná spoločnosť a čoraz väčšie monopoly uspokojujúce potreby ľudí spôsobili vytvorenie potenciálnych predpokladov, že občan (spotrebiteľ) sa ocitne v pozícii, že ekonomicky silnejší a zo všetkých stránok lepšie vybavený subjekt, poskytujúci výrobky a služby, môže z toho profitovať na úkor spotrebiteľa*“.<sup>52</sup>

## 5. Materiálne poňatie zmluvnej slobody (individuálnej autonómie)

Štáty v záujme ochrany spotrebiteľa alebo slabšej zmluvnej strany prostredníctvom svojich právnych poriadkov, ako aj **modifikáciou základných zásad súkromného práva** „dorovnávajú“ faktickú nerovnosť. Jednou z takto dotknutých zásad je **zásada individuálnej autonómie (sloboda vôle)**.<sup>53</sup> Zásada smeruje k vytvoreniu širokého a voľného priestoru na slobodnú ekonomickú iniciatívu a iné aktivity zodpovedajúce podmienkam trhového hospodárstva

---

<sup>51</sup> JURČOVÁ, M. Zjednotenie obligačného práva a integrácia spotrebiteľského práva - výzva na diskusiu. In JURČOVÁ, M. – DOBROVODSKÝ, R. – NEVOLNÁ, Z. – ŠTEFANKO, J. (eds.). *Liber amicorum Ján Lazar. Pocta profesorovi Jánovi Lazarovi k 80. narodeninám*. Trnava : Veda, 2014, s. 319 – 332.

<sup>52</sup> LAZAR, J. IN LAZAR, J a kol. *Občianske právo hmotné. I. diel*. Trnava : Iura Edition, 2006, s. 16.

<sup>53</sup> Porovnaj VÍTOVÁ, B. *Nepříměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách*. Olomouc : Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2011, s. 19.

v demokratickom právnom štáte,<sup>54</sup> pričom spotrebiteľ uspokojuje svoje ekonomické potreby práve formou realizácie slobody vstupovať do zmluvných vzťahov s ktorýmikoľvek subjektom a na ktorýkoľvek zákonom dovolený účel.<sup>55</sup> Nemecká civilistika vníma danú zásadu predovšetkým ako nezasahovanie právneho poriadku do slobodnej a sebaurčovacej vôle jednotlivca.<sup>56</sup> Flume v súvislosti so zmluvnou slobodou naráža práve na problematiku vzťahu ochrany spotrebiteľa a privátnej autonómie. Tvrdí, že „štát by mal zásadne stáť mimo zmluvného vzťahu dvoch subjektov a vo vzťahu k uzatvorenej zmluve by mal mať neutrálny postoj“.<sup>57</sup>

S názorom Flumeho možno súhlasiť len za predpokladu, že zmluvné strany sú si vedomé toho, čo je pre nich najlepšie. Najlepšie v ekonomickom či trhovom zmysle. Súhlasíme s tým, že štát by sa mal držať stranou, ak ide o vymedzenie predmetu zmluvy a jeho cenu. Rovnaký názor má aj slovenský zákonodarca. Ten negatívne v Občianskom zákonníku vymedzuje kontrolnú činnosť súdov, ak ide o zmluvné podmienky, ktoré sa týkajú **hlavného predmetu plnenia a primeranosti ceny** za predpokladu, že tieto zmluvné podmienky sú vyjadrené určito, jasne a zrozumiteľne, alebo ak boli neprijateľné podmienky individuálne dojednané. Štát by nemal posudzovať kauzu, teda „bezprostredný ekonomický dôvod vzniku právneho vzťahu“,<sup>58</sup> ktorá sa vyskytuje pri väčšine občianskoprávných vzťahov, ktoré sú „zásadne kauzálne“.<sup>59</sup>

Flumovo chápanie podstaty zmluvnej slobody, keď sa pozeráme len na právny rámec subjektu pre jeho možnosť uzatvorenia

<sup>54</sup> LAZAR, J. IN LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné. I. diel.* Trnava : Iuris Libri, 2014, s. 16 – 17.

<sup>55</sup> Porovnaj TOMANČÁKOVÁ, B. Ekonomické aspekty ochrany spotrebiteľa. In *Ekonomika management inovace*. 2009, roč. 1, č. 1, s. 60 – 65.

<sup>56</sup> LORENZ, S. *Der Schutz vor dem unerwünschten Vertrag: Eine Untersuchung von Möglichkeiten und Grenzen der Abschlusskontrolle im geltenden Recht.* München : Beck, 1997, s. 15.

<sup>57</sup> FLUME, W. *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. Zweiter Band. Das Rechtsgeschäft.* 4. vyd. Berlin, 1992, § 1, okraj. pozn. č. 5.

<sup>58</sup> DULAK, A. In LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné. I. diel.* Trnava : Iura Edition, 2006, s. 120.

<sup>59</sup> Tamže, s. 120.

zmluvy a nie na jeho faktickú možnosť využívať zmluvnú slobodu, spočíva vo **formálnej zložke (konceptii) zmluvnej slobody**. Nemecká civilistika sa už dávno neuspokojuje len s formálnym vymedzením zmluvnej slobody, a to z dôvodu, že dané vymedzenie nezodpovedá legislatívnej realite. Heinrich vyžaduje, aby sa „*popri formálnom uznaní prejavu vôle zmluvných strán čím ďalej, tým viac skúmalo, či existuje fakticky spôsobilosť jednotlivcov svojim prejavom vôle ekvivalentne a spravodlivo voči zmluvnému partnerovi odstúpiť do zmluvného vzťahu*“.<sup>60</sup>

Česká civilistika považuje zásadu individuálnej autonómie za špecifické premietnutie ľudskej a občianskej slobody do sféry súkromnoprávných vzťahov umožňujúcej subjektom vytvárať súkromnoprávne vzťahy podľa ich slobodnej vôle.<sup>61</sup> Akákoľvek neprijateľná zmluvná podmienka či nekalá obchodná praktika voči spotrebiteľovi nie je spravidla dielom náhody. Je pripravená zámerne. Postup a správanie podnikateľa vychádza z jeho dobrovoľného rozhodnutia.<sup>62</sup>

Čím ďalej, tým viac sa zvýrazňujú pojmy ako **objektívna primeranosť, ekvivalencia a spravodlivosť zmluvného obsahu**, ktoré majú byť dodatočnou podmienkou na uznanie zmluvy právnym poriadkom.<sup>63</sup> **Materiálne poňatie zmluvnej slobody spotrebiteľa** garantuje, aby formálne uznaná zmluvná sloboda neslúžila cieľu poškodiť alebo ukrátiť na záujmoch subjekt realizujúci vlastnú zmluvnú slobodu. Materiálne poňatie zmluvnej slobody nie je ničím iným než vyjadrením noriem občianskeho práva slúžiacim ako **korektív hroziacej neobmedzenosti formálneho znaku zmluvnej slobody**.

---

<sup>60</sup> HEINRICH, CH. *Formale Freiheit und materiale Gerechtigkeit. Die Grundlagen der Vertragsfreiheit und Vertragskontrolle am Beispiel ausgewählter Probleme des Arbeitsrechts*. Tübingen 2000, s. 171.

<sup>61</sup> HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. *Systém zásad soukromého práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 82 – 83.

<sup>62</sup> DRGONEC, J. Spotrebiteľské zmluvy v právnom poriadku Slovenskej republiky. In *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 3, s. 315.

<sup>63</sup> COESTER-WALTJEN, D. Die Inhaltskontrolle von Verträgen außerhalb des ABGB. In *Archiv für die civilistische Praxis*. 1990, roč. 190, č. 1 – 2, s. 1.

Podľa nášho názoru zmluvná sloboda má slúžiť na to, aby obe zmluvné strany mohli slobodne a spravodlivo upraviť svoje faktické či ekonomické vzťahy. **Sloboda a spravodlivosť** sa však stierajú v situáciách, keď jedna zo strán využije presilu nad inou stranou. Ide napríklad o situáciu, keď spotrebiteľ ako objednávateľ dôveruje dodávateľovi, že objednaný nábytok na mieru bude dodaný do 4 týždňov. Spotrebiteľova vôľa je nasmerovaná na to, že za nábytok zaplatí určitú sumu a nábytok bude dodaný do 4 týždňov od zaplatenia zálohy. Nič viac a nič nemej zrejme spotrebiteľ nazhŕnul do svojej vôle. Ak však do všeobecných dodacích podmienok, na ktoré odkazuje zmluva o dielo, dodávateľ vložil klauzulu, že bez sankcií môže dodávateľ jednostranne predĺžiť dodaciu lehotu o ďalší mesiac, spotrebiteľ by bol neprijemne prekvapený. Daný príklad je len slabý a pre spotrebiteľa relatívne lacný a neškodný prípad zneužitia zmluvnej autonómie. Ak by sa však zneužitie nadvlády vyskytlo v zmluvných vzťahoch, ktorých predmetom je napríklad obydlie spotrebiteľa, pre spotrebiteľov môže ísť o fatálne následky.

Občianske právo preto prirodzene reaguje na nevyhnutnosť ochrániť slabšiu stranu,<sup>64</sup> a to aj za cenu okresania **formálneho konceptu zmluvnej autonómie**. Túto tendenciu v občianskom práve posledných desaťročí si všíma aj Canaris, ktorý popisuje **proces materializácie zmluvnej slobody**. V tomto procese je formálna zmluvná sloboda chápaná ako základná sloboda zaručujúca odstránenie všetkých právnych prekážok na jej výkon a materiálna sloboda je chápaná ako **faktická sloboda rozhodovať sa** (*tatsächliche Entscheidungsfreiheit*).<sup>65</sup> Materiálna sloboda je podmienená situáciou, keď neexistujú prekážky faktického charakteru, ktoré môžu spočívať **vo vlastnostiach samotného subjektu, a to z dôvodu jeho**

<sup>64</sup> MÉSZÁROS, P. Zdanlivá vzdelanosť slabšej strany ako dôvod na jej diskrimináciu. In *Diskriminácia v zmluvnom práve*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015, s. 213 – 220.

<sup>65</sup> CANARIS, C. W. Wandlungen des Schuldvertragsrechts. Tendenzen zu seiner „Materialisierung“. In *Archiv für die civilistische Praxis*. 2000, roč. 200, č. 3 – 4, s. 273 a 275.

osobnej a hospodárskej neskúsenosti, nedostatku informácií, chýbajúceho know-how, nerovnováhy moci, neskúsenosti v obchodnom styku, odkázanosti na tovar, majetok či trhovú štruktúru.<sup>66</sup> Ak porovnáme postavenie spotrebiteľa a dodávateľa, tieto prekážky sa vyskytujú práve u spotrebiteľov. Aj Hurdík a Lavický poukazujú na vývoj súčasnej spoločnosti odmietajú rýdzo formálne poňatie zásady rovnosti subjektov súkromnoprávných vzťahov a v prípadoch nerovnovážnej pozície subjektov (typickej pre vzťahy spotrebiteľa a profesionála) požadujú priznávať spotrebiteľovi viac práv a ukladať menej povinností. Dovoľávajú sa dosiahnutia skutočnej rovnováhy tým, že budú právne vyrovnané východiskové ekonomické, informačné a iné rozdiely.<sup>67</sup>

Medicus vymenúva tri faktory, ktoré narúšajú stav zmluvnej rovnosti:

- a) **Odkázanosť zmluvnej strany na uzatvorenie zmluvy** (*Ange-wiesenheit auf den Vertragsschluss*), keď si treba položiť otázku, či v danom prípade mala zmluvná strana možnosť zmluvu odmietnuť, alebo inak povedané, či si zmluvná strana mohla „dovo-liť“ zmluvu neuzatvoriť.
- b) **Majetkové pomery zmluvnej strany** (*Vermögensverhältnisse*). Majetkové pomery subjektu sú rozhodujúcim kritériom, keď treba zohľadniť, ako by prípadné zotrvanie v zmluvnom vzťahu mohlo stranu majetkovo ovplyvniť.
- c) **Pomoc tretích osôb a intelektuálne schopnosti zmluvnej strany** (*Hilfen der Partei bei Dritten und intellektuelle Eigenschaften*).<sup>68</sup>

Canarisom opísaná faktická sloboda rozhodovať sa a Medicusom uvedené faktory, ktoré narúšajú stav zmluvnej rovnosti, dogmaticky približujú a legitimizujú aj legislatívne zmeny na Slo-

---

<sup>66</sup> CANARIS, C. W. Wandlungen des Schuldvertragsrechts. Tendenzen zu seiner „Materialisierung“. In *Archiv für die civilistische Praxis*. 2000, roč. 200, č. 3 – 4, s. 277.

<sup>67</sup> HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. *Systém zásad soukromého práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 120 – 121.

<sup>68</sup> MEDICUS, D. *Abschied von der Privatautonomie im Schuldrecht? Erscheinungsformen, Gefahren, Abhilfen*. Köln : O. Schmidt, 1994, s. 20.

vensku dotýkajúce sa materializácie zmluvnej slobody vo forme **súdnej kontroly obsahu spotrebiteľských zmlúv**.

Drexl, ktorý vo svojom rovnomennom diele<sup>69</sup> sleduje ekonomické sebaurčenie spotrebiteľa (*die wirtschaftliche Selbstbestimmung des Verbrauchers*), sa neuspokojuje len s rozlišovaním medzi formálnym a materiálnym chápaním pojmu zmluvná sloboda, ale hovorí o správnosti zmluvy (*Vertragsrichtigkeit des Vertrages*), ktorú odvádza z materiálnej spravodlivosti (*materiale Gerechtigkeit*).<sup>70</sup> Materiálna spravodlivosť zmluvy robí zmluvu zmluvou preto, lebo sa ňou zakladá výmenný vzťah plnení, ktoré sú zásadne ekvivalentné, a kontroluje ju vzhľadom na **vyváženosť práv a povinností** v nej uvedených. Kontrolu vyváženosti práv a povinností možno badať v slovenskom právnom poriadku práve pri ochrane spotrebiteľa, keď Občiansky zákonník sankcionuje zmluvné podmienky, ktoré spôsobujú značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa.

Lurger nachádza model zmluvnej solidarity (*Das Modell der vertraglichen Solidarität*), ktorý je založený na zásade zmluvnej rovnosti (*Grundsatz der vertraglichen Gleichheit*), zmluvnej vyváženosti (*Grundsatz des vertraglichen Gleichgewicht*) a princípe zmluvnej solidarity v užšom zmysle slova (*Grundsatz der vertraglichen Solidarität*). Tie považuje za tri základné podmienky na uznanie platnosti zmluvy bez toho, aby bolo treba jej obsah kontrolovať.<sup>71</sup> Zmluvnú rovnosť chápe ako rovnosť zmluvných partnerov v ich východiskových podmienkach. Rovnosť prirovnáva k materiálnemu chápaniu pojmu zmluvná sloboda, t. j. k obojstrannej, skutočnej a samostatnej slobode rozhodnúť sa prejavom svojej vôle spôsobí vznik zmluvy. Nedostatok rovnosti môže viesť k znefunkčneniu schopnosti využiť zmluvnú slobodu, čo si podľa Lurger vyžaduje „vo všeobecnom zmluvnom, ale aj spotrebiteľskom práve materiálne korektúry pojmu

<sup>69</sup> DREXL, J. *Die wirtschaftliche Selbstbestimmung des Verbrauchers*. Tübingen 1998.

<sup>70</sup> Tamže, s. 282.

<sup>71</sup> K tomu pozri LURGER, B. *Vertragliche Solidarität – Entwicklungschance für das allgemeine Vertragsrecht in Österreich und in der Europäischen Union*. Baden-Baden 1998, s. 130.

zmluvná sloboda (*die Notwendigkeit materialer Korrekturen im Begriff der Vertragsfreiheit*)“.<sup>72</sup> Meller-Hannich reagujúc na model zmluvnej solidarity však spochybňuje potrebu zaoberať sa otázkou zmluvnej vyváženosti preto, že „k zmluvnej vyváženosti je nevyhnutné prihliadať bez ohľadu na existenciu stavu počiatočnej nerovnosti (*Ungleichgewichtslage*), ktorý ako taký zapríčiňuje rôzne vady v prejave vôle vyžadujúce si jeho kontrolu“.<sup>73</sup> Funkciu zmluvnej solidarity v užšom zmysle slova plní materiálne poňatie zmluvnej slobody. Heiderhoff kladie na materiálne poňatie zmluvnej slobody existenciu „zdravého egoizmu oboch zmluvných strán konať v právne dovolenom rámci“.<sup>74</sup>

---

<sup>72</sup> Tamže, s. 132.

<sup>73</sup> HANNICH-MELLER, C.: *Verbraucherschutz im Schuldvertragsrecht. Private Freiheit und staatliche Ordnung*, Tübingen 2005, s. 13.

<sup>74</sup> HEIDERHOFF, B.: *Grundstrukturen des nationalen und europäischen Verbrauchervertragsrechts. Insbesondere zur Reichweite europäischer Auslegung*. München 2004, s. 359.





### **III.**

## **ZÁLOŽNÉ PRÁVO MEDZI HMOTNÝM A PROCESNÝM PRÁVOM**

# ZABEZPEČOVACIE OPATRENIA V NOVOM CIVILNOM SPOROVOM PROCESÉ – VYBRANÉ PROBLÉMY<sup>1</sup>

JUDr. Ľubomír Džačár – JUDr. Richard Földeš

Slovenská sporiteľňa, a. s.

**Abstrakt:** Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok zavádza zabezpečovacie opatrenie ako úplne nový inštitút slovenského procesného práva. Zo systematického hľadiska je zaradený medzi zabezpečovacie opatrenia, ktorých základným účelom je podporovať dosiahnutie rozhodujúcich cieľov hlavného sporového konania. Extrémna stručnosť právnej úpravy však dáva vzniknúť vážnym a znepokojujúcim nejasnostiam a vedie k nepredvídateľne rozdielnym výsledkom dokonca aj v skutkovo rovnakých prípadoch, ako to už potvrdzuje aj jej praktická aplikácia súdmi prvej inštancie. Tento článok sa preto usiluje definovať miesto zabezpečovacích opatrení v systéme slovenského práva a skúmať ho najmä v kontexte ústavnoprávnych mantinelov a charakteristických črt obdobných právnych inštitútov. Jedným z jeho hlavných zámerov je skúmanie prípustnosti analógie pri vyplňaní medzier v príslušnej právnej úprave, ako aj vymedzenie a analýza limitov jej použitia. Vznáša takisto zásadné otázky funkcií a účinkov záložného práva zriadeného zabezpečovacím opatrením. Významná pozornosť sa venuje posúdeniu, či právna úprava poskytuje dostatočnú mieru ochrany právam tretích osôb priamo dotknutých sudcovsky zriadeným záložným právom, predovšetkým iných veriteľov dlžníka, ktorí nie sú stranami sporu. V záverečnej časti je cieľom príspevku sformulovať zoznam odporúčaní, ktoré by – so zreteľom na súčasný stav právnej úpravy početných aspektov zabezpečovacích opatrení, či presnejšie, so zreteľom na absenciu ich úpravy – sa mali dodržiavať v rozhodovacej praxi.

**Kľúčové slová:** zabezpečovacie opatrenia, civilné sporové konanie, procesné záložné právo, účinky záložného práva, analógia v práve, ochrana základných práv

---

<sup>1</sup> Uvedený príspevok bol prednesený aj na medzinárodnom sympóziu *Právo, obchod, ekonomika* na Štrbskom plese, ktorý sa konal v dňoch 26. – 28. októbra 2016 a je aj súčasťou zborníka príspevkov z uvedeného sympózia. Príspevok bol tiež uverejnený v *Právnom obzore* č. 6/2016.

### Motto

*Theoria sine praxi*  
*Sicut currus sine axi*  
*Praxis sine theoria*  
*Sicut coecus media in via*<sup>2</sup>

## 1.

Dňa 1. júla 2016 nadobudol účinnosť nový procesný predpis upravujúci sporové civilné konanie<sup>3</sup> a spolu s dvomi ďalšími rekonštrukciami nahradil Občiansky súdny poriadok,<sup>4</sup> ktorý ako generálny predpis upravoval občianske súdne konanie vo všetkých podobách (t. j. konanie sporové, nespоровé, ako aj konanie vo veciach tzv. správneho súdnictva) vyše päťdesiat rokov. Komparáciou týchto údajov by sa mohlo zdať, že predpis beznádejne zastaraný, ktorý vznikol v úplne inej spoločenskej ére, ustupuje právnej úprave revolučne inej. Tak to však nie je. Primárnym dôvodom je, že počet novelizácií Občianskeho súdneho poriadku sa od jeho prijatia priblížil k číslu 100, teda aj predpis, ktorý nadobudol účinnosť v polovici 60. rokov, musel reflektovať, že spoločenská a sociálna realita determinuje obsah právneho poriadku (a nie naopak). Dôsledkom uvedeného je *evolučný* (nie *revolučný*) charakter nového procesného predpisu, a to Civilného sporového poriadku, o čom najlepšie vypovedá priamo jeho dôvodová správa. Tá na mnohých miestach konštatuje, že úprava určitého ustanovenia a v ňom obsiahnutého právneho inštitútu sa osvedčila a v podstate sa preberá bez výraznejších zmien, prípadne ide o zmeny práve evolučného charakteru, reagujúce na poznatky aplikačnej praxe. Otázka, či za takejto

---

<sup>2</sup> Latinská maxima, vo voľnom českom preklade: „*Teorie bez praxe je cosi podobného kolu zbavenému osy. Praxe zase teorie prostá, slepému jak neznáma je cesta.*“ Citované podľa ŠTEINER, V. *Občianské právo procesní v teorii a praxi*. Praha : Orbis, 1975, s. 5.

<sup>3</sup> Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej ako „Civilný sporový poriadok“, resp. „CSP“).

<sup>4</sup> Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení účinnom do 30. júna 2016 (ďalej ako „Občiansky súdny poriadok“, resp. „OSP“).

situácie, akcentujúc predovšetkým zásady právnej istoty, stability, predvídateľnosti práva a všetky postuláty vyplývajúce z charakteru Slovenskej republiky ako materiálneho právneho štátu,<sup>5</sup> bolo najvhodnejším riešením prijímať nový procesný predpis namiesto relatívne väčšej novely Občianskeho súdneho poriadku, je však pravdepodobne na širšiu diskusiu mimo rámca tohto príspevku.

Rovnocenne bude zaujímavé sledovať, ako prebehne aplikácia ustanovenia zakotvujúceho prakticky neobmedzenú plnú aplikabilitu<sup>6</sup> – až na stanovené výnimky<sup>7</sup> – Civilného sporového poriadku odo dňa jeho účinnosti, t. j. aj na všetky už prebiehajúce konania, ktoré neboli začaté návrhom podaným podľa ustanovení Civilného sporového poriadku, opäť vo vzťahu k zmieneným princípom ústavného charakteru, predovšetkým princípom právnej istoty, predvídateľnosti práva a užšie tzv. *legitímneho očakávania* a ochrany dôvery všetkých subjektov práva v právny poriadok, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou konceptu materiálneho právneho štátu.<sup>8</sup>

Najmä Ústavný súd SR vo svojich rozhodnutiach opakovane zdôrazňuje, že ochrana tzv. *legitímnych očakávaní* je zložkou imperatívu právnej istoty.<sup>9</sup> Autori článku sa preto domnievajú, že

<sup>5</sup> Normatívny základ predovšetkým v čl. 1 a čl. 2 Ústavy SR.

<sup>6</sup> Podľa § 470 ods. 1 CSP: „Ak nie je ustanovené inak, platí tento zákon aj na konania začaté pred dňom nadobudnutia jeho účinnosti.“

<sup>7</sup> Podľa § 470 ods. 2 druhá veta CSP: „Ak sa tento zákon použije na konania začaté pred dňom nadobudnutia účinnosti tohto zákona, nemožno uplatňovať ustanovenia tohto zákona o predbežnom prejednaní veci, popretí skutkových tvrdení protistrany a sudcovskej koncentrácii konania, ak by boli v neprospech strany.“

<sup>8</sup> Napríklad rozhodnutia Ústavného súdu SR vo veciach II. ÚS 48/97, PL. ÚS 37/99, PL. ÚS 49/03, PL. ÚS 25/00, PL. ÚS 1/04, PL. ÚS 6/04.

<sup>9</sup> Napríklad nález Ústavného súdu SR zo 4. decembra 2007, sp. zn. PL. ÚS 12/05: „Nad rámec doterajšej judikatúry ústavný súd zdôrazňuje, že v súlade s tendenciami príznačnými pre modernú európsku konštitucionalistiku podlieha z hľadiska princípu právnej istoty ochrane aj tzv. *legitímne očakávanie* (*legitimate expectation, der Vertrauensschutz*), ktoré je užšou kategóriou ako právna istota. Štát, aj keď nekoná retroaktívne alebo nezasiaha do nadobudnutých práv, môže vertikálnym mocenským zásahom, napríklad náhlou, resp. neočakávanou zmenou pravidiel, na ktoré sa adresáti právnych noriem spoliehali, porušiť princíp právneho štátu. Ide o jeden z množstva konkrétnych výrazov princípu materiálneho právneho štátu, v ktorom sú všetci nositelia verejnej moci vrátane parlamentu podriadení ústave a jej princípom.“

prechodné ustanovenie § 470 ods. 1 CSP nebude možné aplikovať izolovane, bez kontextu s ďalšími právnymi normami v rámci právneho poriadku SR, osobitne s právnymi normami nadzákonného (ústavného) charakteru, ktorých právna sila predurčuje, aby s nimi boli v súlade výklad, ako aj aplikácia prechodných ustanovení Civilného sporového poriadku. V Ústave SR je povinnosť ústavokonformného výkladu zakotvená aj explicitne,<sup>10</sup> bude preto potrebné pozorne sledovať a hodnotiť, najmä ako sa prax vyrovná s legitímnymi očakávaniami účastníkov občianskeho súdneho konania začatého v čase účinnosti Občianskeho súdneho poriadku, týkajúcimi sa nepochybne aj toho, v akom type procesu, s akými určujúcimi vlastnosťami a procesnými oprávneniami mala byť poskytnutá ochrana ich ohrozeným alebo porušeným právam alebo oprávneným záujmom.

Uvedené platí ešte viac v tých nemnohých (ale o to významnejších) prípadoch, keď sú „*parametre*“ Civilného sporového poriadku nastavené výrazne odlišne od predchádzajúcej procesnej úpravy; tu máme na mysli najmä nové prvky reglementácie opravných prostriedkov, ktorými sa limitujú možnosti inštančného prieskumu, a tým aj nápravy. Situácia, keď množstvo rozhodnutí procesného charakteru (procesné rozhodnutia upravujúce vedenie procesu), ktoré však môžu a spravidla aj reálne vyvolávajú závažné dôsledky práve v relácii k zaručeným základným právam na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie, sú vylúčené z riadneho aj mimoriadneho prieskumu s tým, že prípadná korekcia nesprávnosti zostáva len na Ústavnom súde SR, podľa názoru autorov, veľmi skoro „*narazí*“ na ústavnoprávne a medzinárodnoprávne mantinely. Ochrana ústavnosti navyše nie je len záležitosťou Ústavného súdu SR, ale primárne úlohou všeobecného súdnictva.<sup>11</sup> Činnosť Ústavného súdu má byť založená na princípe subsidiarity, t. j. jeho právomoc má byť primárne determino-

<sup>10</sup> Podľa čl. 152 ods. 4 Ústavy SR: „*Výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.*“

<sup>11</sup> Napríklad uznesenie Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 236/07.

vaná okolnosťou, či tu je, alebo nie je iný orgán ochrany určený na ochranu základných práv a slobôd, pričom najvýznamnejším orgánom uvedeného typu má byť aj naďalej všeobecný súd. Popri základnej otázke výsledkov testu ústavnosti na novú úpravu preto nemožno ani vylúčiť, že jedným z jej najmarkantnejších dôsledkov bude preťaženie a zahľtenie Ústavného súdu SR, ktorý je materiálne, organizačne aj technicky určený na poskytovanie úplne iného typu právnej ochrany *ultima ratio*. Vyvoláva tak, okrem iného, riziko reálneho znefunkčnenia činnosti Ústavného súdu SR, ako aj nemožnosti alebo obmedzení efektívnej materiálnej realizácie práv zaručených v čl. 46 ods. 1 Ústavy SR a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

## 2.

Jedným zo staronových procesných inštitútov prítomných v novej právnej úprave sú zabezpečovacie prostriedky, pričom ich najtypickejším a najčastejším predstaviteľom budú určite neodkladné opatrenia, ktoré sú až na určité obsahové zmeny nemeritórneho charakteru normatívnym ekvivalentom predbežných opatrení podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku.<sup>12</sup> Novým typom zabezpečovacích prostriedkov sú však tzv. *zabezpečovacie opatrenia*, ktoré si v Civilnom sporovom poriadku dokonca „*vyslúžili*“ osobitnú, legislatívno-technicky oddelenú úpravu.<sup>13</sup> Vzhľadom na jej mimoriadnu stručnosť a subsidiárne použitie ustanovení o neodkladnom opatrení<sup>14</sup> je určite namieste otázka, či bolo takéto vyčlenenie, ktorým boli zabezpečovacie opatrenia nielen pojmovo, ale aj fakticky vyňaté zo všeobecnej kategórie neodkladných opatrení, skutočne potrebné. Túto pochybnosť podčiarkuje aj dôvodová

<sup>12</sup> Ustanovenia § 74 a nasl. OSP.

<sup>13</sup> Ustanovenia § 343 a § 344 CSP.

<sup>14</sup> Ustanovenie § 344 CSP: „*Ustanovenia o neodkladnom opatrení sa použijú primerane aj na zabezpečovacie opatrenie.*“

správa k § 344 Civilného sporového poriadku,<sup>15</sup> z ktorej nie je možné excerptovať žiadne definičné znaky, ktoré by odôvodňovali potrebu oddeleného prístupu.

Legitímnou je aj pochybnosť, či bolo dôvodné pristúpiť k zásadnej terminologickej obmene a pojem predbežné opatrenie nahradiť pojmom neodkladné opatrenie, najmä ak sa zoberie do úvahy skôr zmienený fakt, že úprava neodkladných opatrení je v zásade veľmi podobná úprave predbežných opatrení. Takisto možno argumentovať, že sa časom vytvorila značne rozsiahla judikatúra, ktorá zaujala stanovisko k množstvu výkladových a aplikačných problémov, ktoré reálna aplikácia práva v dotknutej oblasti priniesla, a tá bola rovnako kvalitne spracovaná aj v právnej náuke. Samotný Civilný sporový poriadok pritom v čl. 2 ods. 2 zdôrazňuje význam právnej istoty ako stavu, „v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít“. Nie je preto zrejmé, prečo sa zákonodarca rozhodol zneistiť aplikabilitu dosiaľ sformulovaných záverov zavedením novej terminológie. Nikdy by sa nemalo technokraticky zabúdať, že právo je záväzné pre každého, pričom práve preto by malo byť čo najzrozumiteľnejšie, aby štandardný (priemerný, *common*) adresát právnej normy mohol bez väčších problémov jej obsah akceptovať, pochopiť či vyložiť tak, aby sa záväzné pravidlo správania premietlo aj do jeho reálneho konania v rámci spoločenskej interakcie. Používanie rozdielnych pojmov s relatívne rovnocenným obsahom rozhodne nie je možné označiť za žiaduci jav, naopak, ide o postup s priamym negatívnym dosahom na právnu istotu a predvídateľnosť práva zo strany adresátov právnych noriem.

Dôvodová správa pritom vnáša viac svetla do tejto základnej terminologicko-obsahovej problematiky iba zdanlivo: „*Navrhovaná právna úprava neodkladných opatrení súdu radikálne mení doterajšiu koncepciu predbežných opatrení, a to predovšetkým s ohľadom na nevyhovujúce náväznosti na konanie exekučné. Vlastnosť dočasnosti pri predbež-*

<sup>15</sup> „*Použitie ustanovení o neodkladnom opatrení na zabezpečovacie opatrenie je odôvodnené druhovou podobnosťou oboch inštitútov, ako aj princípom analógie podľa článku 4.*“



ných opatreniach neumožňovala oprávnenému zachovať si poradie v exekučnom konaní, ktoré si oprávnený musel zabezpečovať inak, čo sa javí ako procesne nehospodárne a funkčne neutržateľné. Inštitút neodkladných, zabezpečovacích a iných opatrení súdu opúšťa doterajší charakter predbežnosti poskytovanej ochrany, pretože po nariadení navrhovaných opatrení nemusí nevyhnutne nasledovať konanie vo veci samej.“ Venuje sa teda iba minoritnému typu zabezpečovacích prostriedkov, keď **radikálnosť zmeny** odôvodňuje vo vzťahu k exekučnému konaniu, hoci pri absolútnej väčšine predbežných opatrení (úplne správne) dochádzalo k ich zániku *ex lege*, na základe zákonom predpokladanej skutočnosti, ktorou bol spravidla úspech alebo neúspech vo veci samej (v rámci ktorej, alebo v súvislosti s ktorou bol tento zabezpečovací prostriedok použitý a súdom nariadený).<sup>16</sup> Existoval len minoritný počet nariadených predbežných opatrení, ktoré by mali presah do exekučného konania, čo bol prevažne dôsledok časovej koincidencie spôsobenej „*dodatočnou*“ tridsaťdňovou lehotou počítanou od vykonateľnosti rozhodnutia, počas ktorej pretrvávali účinky predbežného opatrenia,<sup>17</sup> a možnosťou začať exekučné konanie bezprostredne po tom, ako vykonateľná povinnosť nebola dobrovoľne splnená. Najtypickejší obsah predmetného opatrenia – uloženie povinnosti nenakladať s vecami alebo právami – sa jednotlivými spôsobmi výkonu exekúcie<sup>18</sup> nevynucoval vôbec. Nastával totiž automaticky ako zákonný dôsledok exekúcie, kumulatívnej existencie nasledujúcich právnych skutočností: (a) nesplnenie povinnosti uloženej exekučným titulom, (b) existencia exekučného konania, na vykonanie ktorého súd poveril príslušného súdneho

<sup>16</sup> Podľa § 77 ods. OSP: „Predbežné opatrenie zanikne, ak a) navrhovateľ nepodal v súdom určenej lehote návrh na začatie konania; b) sa návrhu vo veci samej nevyhovelo; c) sa návrhu vo veci samej vyhovelo a uplynulo 30 dní od vykonateľnosti rozhodnutia o veci; d) uplynul určený čas, po ktorý malo trvať.“

<sup>17</sup> Podľa § 77 ods. 1 písm. c) OSP: „Predbežné opatrenie zanikne, ak sa návrhu vo veci samej vyhovelo a uplynulo 30 dní od vykonateľnosti rozhodnutia o veci.“

<sup>18</sup> Podľa § 62 a nasl. zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Exekučný poriadok“, resp. „EP“). Odkazy na príslušné ustanovenia Exekučného poriadku sú podľa stavu účinného pred 1. 4. 2017.

exekútora, (c) vydanie upovedomenia o začatí exekúcie, ktoré je doručené povinnému [§ 47 ods. 1 písm. b) EP: „*Exekútor poverený vykonaním exekúcie b) zakáže povinnému, aby odo dňa doručenia upovedomenia o začatí exekúcie nakladal so svojím majetkom, ktorý podľa ustanovení tohto zákona podlieha exekúcii okrem nakladania za účelom uspokojenia pohľadávky oprávneného, jej príslušenstva a trov exekúcie v hotovosti alebo bezhotovostným prevodom z účtu v banke.*“].

Dôvodová správa, ktorá mala vysvetliť potrebu terminologickej zmeny týkajúcej sa neodkladných opatrení, sa tak v podstatnom aspekte uchýlila k argumentácii vzťahujúcej sa výlučne na nový inštitút zabezpečovacích opatrení (inými slovami, v skutočnosti potrebu zmeny označenia „*hlavného*“ inštitútu neodkladných opatrení nijako relevantne nezdôvodnila). Je tiež možné polemizovať, či úprava **neodkladných, zabezpečovacích a iných opatrení súdu** skutočne opúšťa doterajší charakter predbežnosti poskytovanej súdnej ochrany, ak až po nariadení takéhoto opatrenia **môže** vzniknúť kvalitatívne nová situácia, že nemusí nevyhnutne nasledovať konanie vo veci samej. Opatrenie je totiž v čase nariadenia pojmovovo vždy iba predbežné a až neskôr sa prípadne môže zmeniť na opatrenie relatívne trvalej povahy. Omnoho dôležitejším – a znepokojujúcejším – aspektom prednesených argumentov však je, že zákonodarca zjavne považuje za ústavokonformný a obhájiteľný stav, keď k uloženiu záväznej povinnosti trvalej povahy môže dôjsť v špecifickom konaní (resp. v špecifickom úseku konania), v ktorom nie sú – s ohľadom na jeho povahu a ani reglementáciu – vybudované materiálne a formálne záruky na plnú realizáciu základných práv subjektu na súdnu ochranu a predovšetkým spravodlivé súdne konanie (napr. v podobe riadneho dokazovania, reálnej kontradiktórnosti zabezpečujúcej realizáciu zásady rovnosti strán, riadneho odôvodnenia súdneho rozhodnutia a pod.). Uvedené je podľa názoru autorov z ústavnoprávneho, ako aj medzinárodnoprávneho<sup>19</sup> hľadiska neakceptovateľné a zbytočne spochybňuje danú úpravu ako celok.

<sup>19</sup> Napríklad rozsudok ESEF zo 7. júna 2001 vo veci *Kress proti Francúzsku*, sťažnosť č. 39594/98.

### 3. Zabezpečovacie opatrenie – všeobecné súvislosti

Podľa § 343 ods.1 CSP: „Zabezpečovacím opatrením môže súd zriaďovať záložné právo na veciach, právach alebo na iných majetkových hodnotách dlžníka na zabezpečenie peňažnej pohľadávky veriteľa, ak je obava, že exekúcia bude ohrozená.“ Za súčasného použitia § 344 CSP zakotvujúceho subsidiaritu ustanovení o neodkladných opatreniach na úpravu opatrení zabezpečovacích, možno hneď v úvode – a pre potrebu ďalšieho skúmania – sformulovať tieto ich základné definičné znaky:

- a) obsahom zabezpečovacieho opatrenia je zriadenie záložného práva na majetkovej hodnote vo vlastníctve dlžníka (tu sa žiada okrajovo zdôrazniť, že pri výraze „dlžník“ ide evidentne o terminologickú nedôslednosť, pretože z obsahu právnej úpravy, ako aj z dôvodovej správy je zrejmé, že sa má na mysli dlžník, **ktorý je stranou konania**);
- b) predpokladmi vyhovenia návrhu sú jednak riadne osvedčenie reálnej hrozby (obavy), že exekúcia bude ohrozená, ako aj osvedčenie všeobecných predpokladov na nariadenie zabezpečovacieho prostriedku;<sup>20</sup>
- c) existencia zabezpečovacieho opatrenia bez „hlavného“ konania vo veci samej nie je prípustná, na rozdiel od neodkladných opatrení, kde takáto možnosť teoreticky existuje (Podľa § 343 ods. 3 CSP: „Výkon záložného práva môže nastať až po tom, ako bola pohľadávka právoplatne priznaná súdnym rozhodnutím.“);
- d) majetková hodnota musí byť spôsobilým predmetom zabezpe-

---

<sup>20</sup> Tu by sa nemalo nič modifikovať na záveroch ustálených vo vzťahu k právnej úprave predbežných opatrení obsiahnutej v Občianskom súdnom poriadku a slovami Jána Mazáka možno uzavrieť, že bude vždy potrebné minimálne tvrdiť a osvedčiť, a vo vzťahu k niektorým nevyhnutným predpokladom aj preukázať, že: (a) sú tu právne vzťahy medzi účastníkmi; (b) tieto právne vzťahy vyžadujú dočasnú úpravu; (c) táto dočasná úprava je potrebná; (d) v právnych vzťahoch medzi účastníkmi sa nevytvorí nenávratný vzťah; (e) neprimeraným spôsobom sa nezasahuje do právnych vzťahov medzi účastníkmi. Pozri MAZÁK, J. *Zabezpečovacie prostriedky v civilnom procese*. Bratislava : Iura Edition, 1997, s. 79.

čovacieho opatrenia v dvoch kvalitatívnych rovinách – jednak čo do primeranosti k zabezpečovacej pohľadávke, jednak čo do prevoditeľnosti. Hoci záložné právo zo zabezpečovacieho opatrenia nesleduje uhradzovaciu funkciu (k tomu ďalej), nemala by byť negovaná jeho funkcia zabezpečovacia, ak nemá byť úplne „vyprázdneným“ inštitútom. Stále by teda malo platiť, že vytvára tlak na dlžníka, „aby splnením svojho záväzku zbavil zálohu právnej závädy v podobe záložného práva“.<sup>21</sup> Základným predpokladom pôsobenia takéhoto tlaku však je, že ide o hodnotu, s ktorou môže vlastník prípustne disponovať, realizovať jej výmennú (ekonomickú) hodnotu. Z možnosti zriadenia záložného práva zabezpečovacím opatrením by preto *a contrario* mali byť vylúčené všetky veci, a prípadne aj iné hodnoty, pri ktorých je zákonom (alebo na jeho základe) zakázaná možnosť nakladania s nimi. Musia sa pritom rovnocenne rešpektovať aj inštitúty platne zriadené vôľovými právnymi úkonmi subjektov práva, keďže zabezpečovacie opatrenie nemôže popierať už existujúce právne vzťahy; preto jeho predmetom nemôže byť napríklad pohľadávka, ktorej prevoditeľnosť je vylúčená alebo obmedzená dohodou strán (§ 525 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, ďalej tiež „Občiansky zákonník“: „Nemožno postúpiť pohľadávku, ak by postúpenie odporovalo zákonu alebo dohode s dlžníkom.“).

Zároveň vo všeobecnosti, ako určujúcu skutočnosť vo vzťahu k obsahu tohto príspevku ako celku, považujú autori za potrebné uviesť, že zavedenie inštitútu zabezpečovacieho opatrenia s obsahom, ako je vymedzený jednotlivými, nepočesnými právnymi normami v Civilnom sporovom poriadku, vrátane zákonodarcovho „odôvodnenia“ potreby tohto právneho inštitútu a jeho vecnej opodstatnenosti, nemožno v žiadnom prípade považovať za krok správnym smerom. Práve naopak, ide o legislatívne riešenie nedôvodné, bez vecnej potreby, riadne neodôvodnené, ktoré v koneč-

<sup>21</sup> KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol. *Občianské právo hmotné I.* 4. vyd. Praha : Nakladatelství ASPI, 2005, s. 441.

nom dôsledku bude mať za následok vznik právne neprehľadných situácií, ďaleko vybočujúcich z požiadavky právnej istoty, na ktorú by sa jednotlivé subjekty mali mať možnosť vopred spoľahnúť, a v mnohých prípadoch aj porušenie základných práv ako strán sporu, v neprospech ktorých budú zabezpečovacie opatrenie vydávané, tak predovšetkým tretích, na konaní sa nezúčastňujúcich osôb. Už teraz možno očakávať, že výrazne negatívne budú dotknuté najmä oprávnené záujmy veriteľov stojacich mimo spor, v rámci ktorého dôjde k nariadeniu zabezpečovacieho opatrenia, záujmy týkajúce sa najmä reálnej vymožitelnosti ich vlastného práva (nároku) voči dlžníkovi, ktoré vo vykonávacom (spravidla exekučnom) konaní bude zásadným spôsobom negované práve prípadnou existenciou zabezpečovacieho opatrenia v prospech iného veriteľa, ktorému súd „*venuje*“ výhodu priznaním postavenia záložného veriteľa.

Existuje pritom mnoho zásadných skutočností determinujúcich samotnú právnu úpravu, potrebu jej existencie a spôsoby použitia, s ktorými sa však zákonodarca žiadnym spôsobom nevyporiada. Jednou z takých je napríklad ničím neodôvodnená prednosť (vydania) zabezpečovacieho opatrenia pred neodkladným opatrením (Podľa § 324 ods. 3 CSP: „*Neodkladné opatrenie súd nariadi iba za predpokladu, ak sledovaný účel nemožno dosiahnuť zabezpečovacím opatrením.*“). Aký je zmysel takéhoto ustanovenia? Z akého dôvodu by malo byť prednostne zriaďované záložné právo, prečo zákonodarca neponecháva obe možnosti ako rovnocenné na úvahu príslušnému sudcovi? V mnohých prípadoch by predsa neodkladné opatrenie, ktorého obsahom je uloženie povinnosti nenakladať s určitými právami, bolo určite omnoho vhodnejšie. Ak mali byť hlavným motívom ohľady, že zriadenie záložného práva je – v kontraste k uloženiu povinnosti nenakladať s vecami či právami – šetrnejšie voči strane, majetok ktorej sa má takýmto spôsobom zafažiť (či dispozícia s takýmto majetkom v širšom slova zmysle, v zmysle nakladania s majetkovými právami, obmedziť), uvedené by mohlo teoreticky platiť iba za situácie, keď by sa na takto kreované záložné právo nahliadalo ako na záložné právo, ktoré je zabezpečovacím

**procesným** inštitútom, zabezpečovacím prostriedkom viažucim sa iba ku konkrétnemu sporovému konaniu. Inými slovami, v žiadnom prípade by nemalo ísť o záložné právo, vo vzťahu k obsahu ktorého sa naznačuje, že má tiež tzv. *uhradzovaciu funkciu* (také by totiž voči dlžníkovi určite nebolo šetrnejšie). Avšak, ak by takéto záložné právo malo – ako to podľa názoru autorov článku nevyhnutne musí byť – výlučne zabezpečovaciu (donucovaciu) funkciu, stráca tým predmetný inštitút faktický zmysel. Záložné právo totižto neobmedzuje vlastníka v práve nakladať so zálohom, napríklad formou scudzenia. Podstatou donucovacej funkcie záložného práva je jeho vecnoprávny charakter, ako je reglementovaný v jednotlivých právnych predpisoch,<sup>22</sup> ktorý spočíva v možnosti vykonať záložné právo, resp. domáhať sa (právne aprobovaným spôsobom) uspokojenia zo speňaženia zálohu aj voči jeho nadobúdateľovi.<sup>23</sup> A ak pri zabezpečovacích opatreniach takáto úprava absentuje, mala by aplikácia práva – reflektujúca zmysel a účel všetkých relevantných právnych noriem, ktoré tvoria v rámci právneho poriadku bezrozporný celok – dospieť k jedinému mysliteľnému rozuzleniu, že zabezpečovacie opatrenie sa miera s proklamovaným účelom, pretože pohľadávku reálne nezabezpečuje a ani zabezpečovať nemôže. Za uvedených okolností je nesporné, že účel zabezpečovacieho prostriedku možno lepšie dosiahnuť práve uložením povinnosti nenakladať vo vymedzenom rozsahu s určitými vecami alebo právami<sup>24</sup> (teda neodkladným opatrením), čo by súčasne malo vylučovať možnosť nariadenia opatrenia zabezpečovacieho.

V žiadnom prípade nie je náhoda, že v doterajšom procesnom predpise (Občianskom súdnom poriadku), ale ani napríklad

<sup>22</sup> Napríklad § 151h ods. 1 OZ: „Pri prevode alebo prechode zálohu pôsobí záložné právo voči nadobúdateľovi zálohu, ak zmluva o zriadení záložného práva neurčuje, že záložca môže záloh alebo časť zálohu previesť bez zaťaženia záložným právom alebo ak tento zákon alebo osobitný zákon neustanovuje inak.“, alebo § 169 EP: „Pre pohľadávky, pre ktoré bolo zriadené exekučné záložné právo, možno vykonať exekúciu predajom nehnuteľnosti priamo aj proti neskoršiemu nadobúdateľovi nehnuteľnosti.“

<sup>23</sup> Porovnaj uvedenú dichotómiu práve v ustanoveniach Občianskeho zákonníka a Exekučného poriadku citovaných v predchádzajúcej poznámke.

<sup>24</sup> Ustanovenie § 325 ods. 2 písm. c) CSP.

v existujúcom českom Občianskom súdnom rádu<sup>25</sup> nebola a nie je možnosť zriadiť záložné právo hmotnoprávneho typu s cieľom zabezpečiť dubióznu, nejudikovanú pohľadávku.<sup>26</sup> Zriadenie záložného práva v úvodnom štádiu sporu (alebo dokonca pred začatím sporu), za situácie, keď by tým bolo nevyhnutne dotknuté základné právo zaručené čl. 20 Ústavy SR,<sup>27</sup> navyše na základe noriem podústavného práva upravujúcich dočasné zabezpečovacie prostriedky v civilnom procese, by podľa názoru autorov nemohlo obstáť v ústavnom teste proporcionality,<sup>28</sup> a to ani vo vzťahu k vlast-

<sup>25</sup> Zákon č. 99/1963 Sb. Občiansky súdny rád v znení neskorších predpisov.

<sup>26</sup> Na uvedenom sa zhodujú všetky autorom známe komentáre k slovenskému, ako aj českému Občianskemu súdному poriadku (ak sa uvedenom otázkou zaoberajú). Jedinú výnimku predstavuje Alexandra Kotrecová, ktorá v komentári k § 74 Občianskeho súdneho poriadku uvádza: „V staršej judikatúre sa možno stretnúť s právnym názorom, že predbežným opatrením nie je možné zriadiť záložné právo (porovnaj R 10/2001). Nazdávame sa, že tento právny názor už je prekonaný, a to od účinnosti zákona č. 526/2002 Z. z., v zmysle ktorého v súlade s ustanovením § 151b ods. 1 OZ možno záložné právo zriadiť aj na základe rozhodnutia súdu.“ (KOTRECOVÁ, A. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. *Občiansky súdny poriadok. Komentár – I. diel*. Bratislava : C. H. Beck, 2012, s. 198). Z citovaného nie je možné vyvodiť, akú spojitosť vidí autorka medzi technickou úpravou ustanovenia upravujúceho právne skutočnosti, na základe ktorých môže dôjsť k zriadeniu hmotnoprávneho záložného práva, a (obsahovou) možnosťou predbežným opatrením „nariadiť“ zriadenie procesného záložného práva, a tak nie je možné zaujať podrobnejšie stanovisko k jej argumentácii, autori však uvádzajú, že sa s jej názorom nestotožňujú.

<sup>27</sup> Podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy SR: „Každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Majetok nadobudnutý v rozpore s právnym poriadkom ochranu nepožíva. Dedenie sa zaručuje.“ Podľa čl. 20 ods. 4 Ústavy SR: „Vylastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu.“

<sup>28</sup> „Vzhľadom na všetko vyššie uvedené by sa hlavným imperatívom malo stať, aby rozhodovacia činnosť súdov o návrhoch na nariadenie predbežného opatrenia zahŕňala v každom jednotlivom prípade posúdenie, či dochádza k stretu rovnocenných základných práv alebo slobôd, a v prípade kladného záveru by malo nastúpiť starostlivé zváženie, či navrhovaný zásah obstoí v teste proporcionality. Jedná sa o prirodzenú požiadavku rezultujúcu z konceptu materiálneho právneho štátu, ku ktorému sa Slovenská republika výslovné hlási (čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky), v ktorom proporcionality (primeranosť) predstavuje jedno zo základných kritérií prípustnosti zásahov štátnej moci. Ak je identifikovaná možnosť zásahu do základných práv a slobôd, je vždy potrebné poriešať cieľ zásahu s použitými prostriedkami, pričom ako vedúce pravidlo sa musí



níckemu právu subjektu povinnosti (strany sporu, majetok ktorej má byť uvedeným spôsobom zafažený), ani (a najmä) vo vzťahu k vlastníckemu právu tretích osôb, najmä ďalších veriteľov príslušnej strany, najmä ak „disponujú“ judikovanou pohľadávkou, ktorá nie je dobrovoľne plnená a je vymáhaná v exekučnom konaní, čím sa jej nútené uspokojenie môže stať zásadne ohrozené výskytom záložného práva kreovaného zabezpečovacím opatrením (ktoré zabezpečuje pohľadávku spravidla neskoršiu, za každých okolností však dubióznu). Dokonca vyvstáva otázka, naznačujúca prístup, ktorý by za iných okolností bol určite vyhodnotený ako absurdný a neobhájiteľný, či by zabezpečovacie opatrenie nezakladalo abso-

---

*presadiť zákaz nadmerných, neprimeraných zásahov. Jednou z najrozšírenejších metód na riešenie kolízií základných práv a slobôd, ktorá sa aplikuje aj v našich právnych podmienkach, je práve test proporcionality. Možno ho charakterizovať ako požiadavku kladenú na verejnú moc, aby nezasahovala do ústavou chránených právnych pozícií v iných než v nevyhnutných prípadoch, ale aj ako interpretačný a aplikačný nástroj slúžiaci na riešenie kolízie princípov. Esenciálna dôležitosť tejto požiadavky bola zvyčajne aj na medzinárodnej normatívnej úrovni, keď našla svoje explicitné vyjadrenie v čl. 52 ods. 16 Charty základných práv Európskej únie: ‚Akékoľvek obmedzenie výkonu práv a slobôd uznaných v tejto charte musí byť ustanovené zákonom a rešpektovať podstatu týchto práv a slobôd. Na základe princípu proporcionality sú obmedzenia možné len otedy, ak sú potrebné a skutočne splňajú ciele všeobecného záujmu uznané Úniou alebo potrebu chrániť práva a slobody ostatných.‘ Test proporcionality je systém, ktorého účelom je zistiť, či je posudzované opatrenie v súlade s princípom proporcionality. Skladá sa z kritérií (subtestov) vhodnosti, nevyhnutnosti a primeranosti, resp. proporcionality v užšom slova zmysle. Zjednodušene možno tento postup charakterizovať ako algoritmus otázok, ktorých úlohou je na základe jednotlivých kritérií vybrať opatrenia, ktoré zjavne nespĺňajú požiadavku proporcionality. Pre záver o neústavnom zásahu do základného práva pri aplikácii jednotlivých subtestov stačí skutočnosť, že nie je vyhovené jedinému subtestu. Dodržané by malo byť aj vyššie uvedené poradie jednotlivých otázok, ktoré majú stupňovitú povahu. Prvým krokom je teda hodnotenie zásahu z hľadiska vhodnosti, keď je potrebné skúmať, či vôbec môže viesť k dosiahnutiu sledovaného cieľa. Druhým krokom – ak zásah obstoí po prvom subteste – je jeho hodnotenie z hľadiska nevyhnutnosti, keď sa identifikujú všetky možné prostriedky na dosiahnutie sledovaného cieľa, pričom sa skúma a porovnáva rozsah, v akom dochádza k obmedzeniu základných práv. Posledným tretím krokom je subtest primeranosti, ktorý má zabrániť, aby spôsobená ujma na základných právach nebola neprimeraná sledovanému cieľu, aby negatívne spôsobené zásahom neprevýšili nad pozitívami.“ Pozri BORGULOVÁ, A., DŽAČAR, L., FÖLDEŠ, R. Predbežné opatrenia v sporoch súvisiacich s dobrovoľnými dražbami – vybrané problémy aplikačnej praxe. In SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (eds.). Právo, obchod, ekonomika V. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2016, s. 66 – 67.*



lútnu prekážku pre uskutočnenie exekúcie na príslušnú majetkovú hodnotu.<sup>29</sup> V prípade takto koncipovaného zabezpečovacieho prostriedku by nepochybne došlo k porušeniu základných zásad ovládajúcich výkon rozhodnutia podľa Exekučného poriadku,<sup>30</sup> pričom záložný veriteľ (strana) zo zabezpečovacieho opatrenia by mal bez akéhokoľvek právne relevantného dôvodu postavenie oddeleného, hmotnoprávneho záložného veriteľa.

Je preto treba zreteľne uzavrieť, že zriadenie **procesného** záložného práva na základe zabezpečovacieho prostriedku (zabezpečovacieho opatrenia), ktoré by nemalo mať len zabezpečovaciu, ale tiež uhradzovaciu funkciu,<sup>31</sup> nariadeného v špecifickom konaní, v ktorom nie je zabezpečená plná realizácia záruk vyplývajúcich z práva na spravodlivý proces, a o vzniku ktorého sa má navyše dodatočne rozhodovať,<sup>32</sup> je podľa názoru autorov neprijateľným

<sup>29</sup> S ohľadom na § 151h ods. 6 OZ: „Konanie o výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie na záloh možno viesť iba vtedy, ak oprávneným je záložný veriteľ alebo ak záložný veriteľ s výkonom rozhodnutia alebo s exekúciou súhlasí.“ A vzhľadom na § 61a ods. 2 EP: „Exekučné konanie na záloh možno viesť iba vtedy, ak oprávneným je záložný veriteľ alebo ak záložný veriteľ s exekúciou súhlasí.“

<sup>30</sup> Podľa § 171 ods. 1 a 2 EP: „Pre poradie exekučného záložného práva je rozhodujúci čas jeho zápisu do katastra nehmuteľností podľa osobitných predpisov. Pre poradie medzi viacerými exekučnými záložnými právami zriadenými exekútorom pre jednotlivé pohľadávky je rozhodujúci čas, keď došiel exekútorovi návrh na zriadenie exekučného záložného práva. Ak došlo niekoľko návrhov zároveň, majú záložné práva rovnaké poradie. Ak sa pre vymáhanú pohľadávku zriadilo zmluvné záložné právo skôr, poradie exekučného záložného práva sa riadi poradím tohto zmluvného záložného práva.“ Podľa § 136 ods. 1 EP: „Exekúcia sa vykoná dražbou; vykoná ju exekútor. Na základe písomného súhlasu exekútora, ktorého upovedomenie o začatí exekúcie predajom nehnuteľnosti bolo na liste vlastníctva zapísané skôr, môže dražbu vykonať aj iný exekútor.“

<sup>31</sup> Podľa § 343 ods. 3 CSP: „Výkon záložného práva môže nastať až po tom, ako bola pohľadávka právoplatne priznaná súdnym rozhodnutím.“

<sup>32</sup> Podľa § 343 ods. 2 druhá veta CSP: „Záložné právo vzniká zápisom do príslušného registra.“ Uvedenej problematike sa autori podrobne venujú v 5. kapitole tohto príspevku, na ktorú v podrobnostiach odkazujú, no už na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že ak (podľa explicitného znenia právnej normy) má záložné právo vzniknúť zápisom do príslušného registra, muselo by sa tak stať na základe registrového rozhodnutia **konštitutívneho** charakteru. Súdne rozhodnutie, ktorým sa záložné právo zriaďuje, je v takomto poňatí iba jedným z nevyhnutných predpokladov (jednou z právnych skutočností), existencia ktorých je nevyhnutná na jeho vznik. S takouto konštrukciou sa však nijako nemožno stotožniť. Napríklad notár (vo vzťahu k zálohom registrovaným v Notárskom centrálnom

záverom, ktorý popiera základné východiská, účel a zmysel právnej úpravy zabezpečovacích prostriedkov v základnom, ešte len **nachádzacom** sporovom konaní. Ide o inštitút, ktorý bez náležitého dôvodu ústavne nenáležitým a diskriminačným spôsobom zasahuje do základných práv subjektov ďalších, odlišných od súdom „vytvoreného“ záložného veriteľa (teda do základných práv so zaručeným rovnakým obsahom a zaručenou rovnakou ochranou), a takýto výklad preto nemôže byť ústavne kompatibilný.

#### **4. Charakter záložného práva zo zabezpečovacieho opatrenia (alebo nie je záložné právo ako záložné právo)**

V právnom poriadku SR existuje viacero inštitútov, ktorých označenie zahŕňa spoločný menovateľ „záložné právo“, prípadne rozvíjajú prívlaskami ako „*exekučné*“ alebo „*daňové*“. Zďaleka však nejde o inštitúty totožné, nanajvýš sú v istej časti generické. Ich spoločnými črtami, či už ide o vecné práva k cudzej veci, alebo procesné zabezpečovacie nástroje, je, že majú zabezpečovací charakter a sú budované na princípe akcesority (t. j. bez pohľadávky alebo presnejšie bez právneho vzťahu, z ktorého alebo na základe ktorého zabezpečovaný záväzok vznikol alebo môže vzniknúť,<sup>33</sup> nemô-

---

registri záložných práv) má súdne rozhodnutie rešpektovať a nie podrobovať nejakému špecifickému prieskumu a rozhodovať o jeho vzniku. V prípade nehnuteľností, bytov a nebytových priestorov je rozhodujúcim registrom kataster nehnuteľností, pričom vznik na základe zápisu by vyžadoval konštitutívne rozhodnutie o vklade. Katastrálna legislatíva však vôbec neumožňuje vykonať vkladové konanie na základe rozhodnutia štátneho orgánu. Súdne rozhodnutie je právne významné výlučne v prípade zápisu práv k nehnuteľnostiam **záznamom**, ktorý je však zápisom **deklaratórnym**, nie konštitutívnym, čo vylučuje jeho použitie v kontexte ustanovenia § 343 ods. 2 CSP.

<sup>33</sup> V zmysle § 151c ods. 1 OZ: „Záložným právom možno zabezpečiť peňažnú pohľadávku, ako aj nepeňažnú pohľadávku, ktorej hodnota je určitá alebo kedykoľvek počas trvania záložného práva určiteľná.“ Podľa § 151c ods. 2 OZ: „Záložným právom možno zabezpečiť aj pohľadávku, ktorá vznikne v budúcnosti alebo ktorej vznik závisí od splnenia podmienky.“

že existovať záložno-právny vzťah<sup>34</sup>). V mnohých iných ohľadoch však ide – a to aj vo vzťahu k ich podstate – o inštitúty výrazne odlišné, kde to, čo je výrazným znakom jedného druhu záložného práva, úplne absentuje u iného.

V slovenskom práve neexistuje ucelená právna úprava predstavujúca všeobecný základ pre všetky druhy záložných práv, ktorou by došlo k reglementovaniu tak totožných prvkov, ako aj odlišností. Takouto všeobecnou a ucelenou právnou úpravou nie sú ani § 151a a nasl. Občianskeho zákonníka, hoci pôvodne pravdepodobne mali ambíciu stať sa *lex generalis* záložného práva. Reálny legislatívny výsledok a dôkladná analýza predmetnej časti Občianskeho zákonníka však odôvodňuje záver, že to tak rozhodne nie je.

Obsahuje síce *numerus clausus* právnych dôvodov,<sup>35</sup> ktorými môže dôjsť k zriadeniu<sup>36</sup> záložného práva,<sup>37</sup> vo zvyšku ju však nemožno považovať za generálnu úpravu, keďže je v mnohých ohľadoch nielen neúplná, ale predovšetkým kontradiktórna vo vzťahu k rôznym druhom záložných práv. O povahe *lex generalis* možno uvažovať nanajvýš vo vzťahu k zmluvným záložným právam, prípadne záložným právam **hmotnoprávneho** typu. Na druhej strane

<sup>34</sup> Dôsledkom toho je *ex lege* zánik záložného práva v prípade (zjednodušene povedané) neexistencie zabezpečeného záväzku, v tomto smere porovnaj § 151 md ods. 1 písm. a) OZ, podľa ktorého záložné právo zaniká, okrem iného, zánikom zabezpečenej pohľadávky.

<sup>35</sup> Aj to len od 1. januára 2003, keď nadobudla účinnosť novelizácia § 151b ods. 1 Občianskeho zákonníka vykonaná zákonom č. 526/2002 Z. z., do 31. decembra 2002 bolo znenie § 151b ods. 1 Občianskeho zákonníka nasledujúce: „Záložné právo vzniká na základe písomnej zmluvy, schválenej dedičskej dohody alebo zo zákona.“ Do 31. decembra 2002 teda hmotnoprávna úprava vôbec nepočítala s možnosťou zriadenia záložného práva na základe rozhodnutia súdu alebo správneho orgánu, a to napriek tomu, že v právnom poriadku boli upravené inštitúty sudcovského záložného práva na nehnuteľnostiach, daňového záložného práva či exekučného záložného práva.

<sup>36</sup> Používame – hoci zjavne vecne nesprávnu – terminológiu právnej normy v ustanovení § 151b ods. 1 Občianskeho zákonníka.

<sup>37</sup> § 151b ods. 1 Občianskeho zákonníka: „Záložné právo sa zriaďuje písomnou zmluvou, schválenou dohodou dedičov o vyporiadaní dedičstva, rozhodnutím súdu alebo správneho orgánu, alebo zákonom. Zmluva o zriadení záložného práva na hnuťelnú vec sa nemusí uzatvoriť v písomnej forme, ak záložné právo vzniká odovzdaním veci podľa tohto zákona.“

absentuje v nej úprava osobitostí **procesných** záložných práv s vecnoprávnymi dôsledkami, ktorá je štandardne obsiahnutá v určitom procesnom predpise upravujúcom typ konania, v rámci ktorého môže dôjsť k vzniku príslušného zabezpečovacieho prostriedku.

Ustanovenie § 151b ods. 1 OZ totiž reglementuje širokú škálu rôznorodých právnych skutočností, ktoré vedú (prípadne aj v spojitosti s ďalšími právnymi skutočnosťami) k **vzniku** záložného práva. Ich rozmanitosť, a z toho rezultujúce špecifiká procesu a okamihu vzniku toho – ktorého záložného práva, sú práve tým diferenciačným kritériom, ktoré spôsobuje zásadnú odlišnosť jednotlivých druhov záložných práv. Pre potreby tohto príspevku je možné rozlíšiť nasledujúce kategórie záložných práv:

- a) tie, ktorých vznik je výsledkom realizácie zmluvnej autonómie jednotlivých subjektov súkromnoprávneho styku, pričom najčastejšie ide o záložné práva zriadené na základe zmluvy o zriadení záložného práva k v nej určenému zálohu; pre ľahšiu orientáciu ich nazvime **zmluvnými** záložnými právami, resp. záložnými právami **vôľovými** (sú zriadené na základe prejavu slobodnej vôle spôsobilého subjektu);
- b) tie **hmotnoprávne** záložné práva, ktorých vznik nie je výsledkom realizácie zmluvnej autonómie, ale realizácie právomoci orgánu (subjektu) vykonávajúceho verejnú moc v zákonom mu zverenom rozsahu. Čo považujeme za kľúčové, je, že v súčasnosti neexistuje právna norma, ktorej obsahom by bolo oprávnenie orgánu vykonávajúceho verejnú moc zriadiť svojim rozhodnutím **hmotnoprávne** záložné právo;
- c) tie, ktorých vznik nie je výsledkom realizácie zmluvnej autonómie, ale realizácie právomoci orgánu (subjektu) vykonávajúceho verejnú moc v zákonom mu zverenom rozsahu, pričom ide o **procesnoprávne** záložné práva zriadené (vzniknuté) predovšetkým na základe aktu správneho orgánu alebo iného subjektu – a v zmysle § 343 a nasl. CSP už aj na základe rozhodnutia súdu. Ide teda o záložné práva, ktorých vznik je nezávislý od vôle povinného subjektu (záložného dlžníka), majúce charakter procesného inštitútu zabezpečovacieho charakteru, ktoré sú zá-

ložcovi napriek absencii jeho vôle vnútené; pre zjednodušenie ich preto nazvime **nútenými** záložnými právami.

Pre úplnosť možno uviesť, že existujú aj záložné práva iné, záložné práva hybridného, zmiešaného typu, ktoré však nijako nesúvisia s témou, ktorá je predmetom tohto príspevku.

Kým zmluvné záložné práva sú najcharakteristickejším reprezentantom záložného práva hmotnoprávneho charakteru, ktorých určujúcimi vlastnosťami sú vôľová ingerencia záložcu v procese ich vzniku, a v prípade potreby použitie (výkon) takéhoto záložného práva s cieľom realizovať subsidiárnu formu uspokojenia, ak primárna forma uspokojenia – spravidla dobrovoľné splnenie – dlžníkom realizovaná nebola, nútené záložné práva sú typickým inštitútom procesného práva, keď k vzniku záložného práva dochádza bez ingerencie budúceho záložcu, núteným spôsobom, ktorý realizuje určený subjekt nadaný verejnou mocou a ktorého cieľom je zabezpečenie efektívneho, reálneho splnenia účelu určitého konania či rozhodovacieho procesu. Takéto záložné práva sú tak zabezpečovacím inštrumentom pôsobiacim v inom zmysle, ako je zabezpečenie poskytnuté zmluvným záložným právom, ide totiž o zabezpečenie zmyslu a podstaty rozhodovacieho procesu, v rámci ktorého sa príslušný **procesný** inštitút uplatňuje.

Podstata **akéhokoľvek** záložného práva nie je formulovaná v právnom poriadku generálne. Treba ju buď vyvodiť z podstaty, systematiky a charakteru procesu, v rámci ktorého dochádza k jeho uplatneniu (a k vzniku), alebo je artikulovaná *per partes* vo vzťahu ku konkrétnemu typu záložného práva (prípadne ide o kombináciu oboch prístupov). Podstata zmluvného záložného práva je vyjadrená v § 151a OZ, ktoré normuje, že ide o formu zabezpečenia (splnenia) pohľadávky a jej príslušenstva tým, že záložného veriteľa oprávňuje uspokojiť sa alebo domáhať sa uspokojenia pohľadávky z predmetu záložného práva, ak pohľadávka nie je riadne a včas splnená. V prípade záložného práva podľa § 343 a nasl. CSP ide bez akýchkoľvek pochybností o zabezpečovací prostriedok slúžiaci na dosiahnutie účelu civilného sporového procesu; jeho podstata a zmysel sú explicitne vyjadrené v § 343 ods. 1 CSP, v zmysle

ktorého sa zabezpečovacím opatrením zriaďuje záložné právo (na spôsobilom zálohu) s cieľom **zabezpečiť peňažnú pohľadávku veriteľa, ak je obava, že exekúcia bude ohrozená.**

V tomto ustanovení nie je – podľa názoru autorov veľmi správne – ani zmienky, že by efektom „sudcovského“ záložného práva mala byť možnosť vykonať ho a z výťažku sa domáhať uspokojenia zabezpečovanej pohľadávky.<sup>38</sup> Takéto záložné právo – a na to treba poukázať v prvom rade – je zabezpečovacím prostriedkom v civilnom procese, a teda existenciou civilného procesu je (alebo by mala byť) determinovaná aj jeho existencia. Civilné sporové konanie v zásade končí právoplatnosťou konečného (meritórneho) rozhodnutia vo veci a tento časový okamih by mal byť približne určujúci aj pre existenciu a právne účinky jednotlivých procesných inštitútov neoddeliteľne s takýmto konaním spojených, resp. v konaní realizovaných. Uvedené veľmi správne akcentoval Občiansky súdny poriadok, keď obmedzil trvanie nariadeného predbežného opatrenia maximálne tridsaťdňovou lehotou od vykonateľnosti „úspešného“ rozhodnutia vo veci.<sup>39</sup> Dôvod sa považoval za úplne samozrejmy – predbežné opatrenie bolo zabezpečovacím prostriedkom vo vzťahu k dosiahnutiu účelu konkrétneho nachádzacieho civilného konania, ktorým nebolo (a ani v súčasnosti nemá byť) zabezpečenie reálneho splnenia pohľadávky, ktorej existencia či splatnosť bola medzi účastníkmi konania sporná; účelom bolo (a stále má byť) **na-stolenie právnej istoty medzi účastníkmi konania ohľadom toho, čo je medzi nimi sporné.**<sup>40</sup> Výsledkom takéhoto konania (v prípa-

<sup>38</sup> Porovnaj v tomto smere úplne jednoznačné obsahové znenie právnej normy v § 151a OZ.

<sup>39</sup> Ustanovenie § 77 ods. 1 písm. c) OSP.

<sup>40</sup> „Definitívna ochrana ohrozených alebo porušených subjektívnych práv a právom chránených záujmov je poskytnutá v konaní až právoplatným rozhodnutím vo veci samej, ktorým sa spravídla konanie končí. V určitých prípadoch je ale nevyhnutné poskytnúť týmto právam, resp. právom chráneným záujmom, ochranu pred začatím samotného konania alebo v čase počas rozhodovania o veci. Služi tomu predbežné opatrenie. Predbežné opatrenie je dočasné opatrenie súdu, poskytujúce ochranu ohrozeným, či porušeným právnym pomerom účastníkov dovedty, kým títo nepodajú návrh na začatie konania, resp. kým súd svojím meritórnym rozhodnutím neposkytne ochranu definitívnu.“ Pozri FICOVÁ, S. a kol. *Občianske právo procesné. Základné konanie*. Bratislava : Univer-

de riadneho procesného vývoja) má byť meritórne rozhodnutie,<sup>41</sup> ktorého právoplatnosťou<sup>42</sup> sa spor s definitívnou platnosťou vyrieši a vec (predmet sporu) je postavená naisto, pričom vyriešený výsledok je vyjadrený v právne záväznej a vynútiteľnej forme – vo výroku súdneho rozhodnutia. Vo svetle uvedeného je úplne nepochopiteľný a žiadnym spôsobom reálne neodôvodniteľný prístup zavedený Civilným sporovým poriadkom, ktorý upustil od koncepcie zániku zabezpečovacieho (a všeobecne aj neodkladného opatrenia) *ex lege* a nahradil ju úpravou vyžadujúcou, aby o jeho zrušení bolo potrebné osobitne rozhodnúť súdnym rozhodnutím.<sup>43</sup> Abstrahovanie procesného inštitútu od samotného meritórneho konania je úplne chybné, takisto nežiaduci je stav, keď potenciálne môžu – po právoplatnom skončení meritórneho konania vo veci – existovať dve právoplatné a vykonateľné súdne rozhodnutia, pričom jedno bolo vydané len na základe predbežného posúdenia, v konaní bez materiálnych záruk vyplývajúcich z práva na spravodlivé súdne konanie, ako rozhodnutie predbežné, rozhodnutie do času, keď bude v konaní ovládanom kautelami spravodlivého procesu vydané rozhodnutie riadne a konečné. Ako autori zdôvodnia ďalej, s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou možno očakávať, že takéto predbežné rozhodnutie výrazným spôsobom zasiahne najmä do základných práv tretích, na príslušnom konaní nezúčastnených subjektov.

Cieľom základného, nachádzacieho konania je tak nastoliť stav právnej istoty tým, že spor medzi stranami na to určený orgán rozhodne, a nie zriadenie zábezpeky v prospech v podstate náhodne kreovanej skupiny subjektov a ich v danom momente dubióznej

---

zita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2005, s. 115.

<sup>41</sup> Ustanovenie § 212 CSP.

<sup>42</sup> Ustanovenie § 226 CSP.

<sup>43</sup> Porovnaj § 335, § 336 a predovšetkým § 338 CSP. Uvedená úprava nemôže viesť k ničomu inému, ako úplne zbytočnému preťažovaniu súdov, dôsledkom ktorého bude vznik prieťahov v konaní, a tak zásah do základného práva strany sporu zaručeného čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy SR (právo na poskytnutie súdnej ochrany a právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov).

pohľadávky. Takisto nie je podstatou vykonávacieho, exekučného konania garantovať splnenie povinnosti zo strany povinného, ale vytvoriť funkčný mechanizmus, ktorý umožní, v prípade, ak je uvedená povinnosť reálne splniteľná (t. j. neexistujú procesné ani hmotnoprávne prekážky jej splniteľnosti), aby táto povinnosť bola – prípadne aj proti vôli subjektu povinnosti – splnená. Štát nezabezpečuje a ani nemôže zabezpečiť, že každá exekúcia bude úspešná; ak je napríklad dlžník nemajetný alebo vlastní výlučne majetkové hodnoty z exekúcie vylúčené, tá úspešná nebude, uvedený záver však bude výsledkom reálneho zisťovacieho postupu, nezávislého od vôle dlžníka, ktorého reálnosť je navyše garantovaná materiálnymi zárukami zakotvenými v Ústave SR a právnej úprave vykonávacieho (exekučného) konania. Zabezpečenie, aby došlo k reálnemu splneniu povinnosti uloženej súdnym rozhodnutím, ktorá nebola v stanovenej lehote plnená, je tak *raison d'être* príslušnej normatívnej úpravy. Navyše aj v tomto ohľade platí zásada *vigilantibus iura*, t. j. vytvorenie predpokladov na úspech exekúcie je primárne (aj keď nie vždy) v dispozičnej právomoci oprávneného, čo sa prejavuje v najrozličnejších ohľadoch – od výberu toho, s kým sa kontrahuje až po napríklad uplatnenie inštitútu odporovateľnosti právnych úkonov.<sup>44</sup>

Zo všetkého skôr uvedeného vyplývajú – vo vzťahu k posudzovanému zabezpečovaciemu prostriedku v civilnom procese, t. j. k zabezpečovaciemu opatreniu – tri meritórne významné závery:

- a) záložné právo, ktoré je zriadené zabezpečovacím opatrením, je záložným právom procesným, zároveň ide o inštitút civilného sporového konania, nejde o záložné právo hmotnoprávne, na ktoré by sa primárne aplikovala právna úprava v § 151a a nasl. OZ;
- b) účelom predmetného zabezpečovacieho prostriedku má byť zabezpečenie ochrany (podľa tvrdenia strany) porušených alebo ohrozených subjektívnych práv, t. j. zabezpečenie splnenia účelu základného, nachádzacieho konania tým, že ak sa preukáže ohrozenie exekúcie na podklade rozhodnutia, ktorým je

<sup>44</sup> Ustanovenie § 42a a nasl. Občianskeho zákonníka.



pohľadávka – v čase vydania zabezpečovacieho opatrenia ešte dubiózna či nezročná – právoplatne postavená naisto, táto potenciálna exekúcia nebude úplne bezúspešná pre nemajetnosť povinného (pričom však stále platí skôr prezentovaný záver, že tento účel by omnoho efektívnejšie naplnilo neodkladné opatrenie zakazujúce nakladanie s príslušnou majetkovou hodnotou, navyše bez spôsobilosti zasiahnuť do práv ďalších, potenciálnych veriteľov);

- c) zabezpečovacie opatrenie, ako koniec koncov vyplýva i z jeho označenia, je inštrumentom, ktorý má výlučne funkciu zabezpečovaciu, a nie funkciu uhradzovaciu. Priznanie uhradzovacej funkcie by spôsobilo efektívne vylúčenie celej právnej úpravy exekučného konania a odporovateľnosti právnych úkonov, a bolo by v kontradikcii so všetkými procesnoprávnymi záložnými právami obdobného typu.

Záložné právo zriadené zabezpečovacím opatrením je obdobným inštitútom, ako je exekučné záložné právo,<sup>45</sup> alebo ako bolo sudcovské záložné právo.<sup>46</sup> Fakticky ide o exekučné záložné právo, ibaže základnom, nachádzacom v konaní.

O právnej povahe týchto inštitútov ako procesnoprávných zabezpečovacích prostriedkov s určitými hmotnoprávnymi dôsledkami (spravidla spätými s ich vecnoprávnou povahou) nie je v súčasnosti výraznejší spor, a to ani v právnej teórii,<sup>47</sup> vrátane tej českej vo vzťahu k sudcovskému záložnému právu,<sup>48</sup> ako ani v rozhod-

<sup>45</sup> Ustanovenie § 167 a nasl. Exekučného poriadku.

<sup>46</sup> Ustanovenia § 338a a § 338b Občianskeho súdneho poriadku v znení účinnom do 31. decembra 2005.

<sup>47</sup> „Zriadenie exekučného záložného práva na nehnuteľnosť povinného nie je vlastným spôsobom výkonu rozhodnutia. Ide o zriadenie zabezpečenia vykonateľnej pohľadávky [správne má byť pohľadávky priznanej právoplatným rozhodnutím – pozn. autorov].“ Pozri ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A. a kol. *Exekučný poriadok. Komentár*. Bratislava : C. H. Beck, 2015, s. 540.

<sup>48</sup> Podľa Macura: „Institút exekučného zástavného práva byl opět zaveden do českého právního řádu teprve po listopadu 1989 v rámci úsilí o nápravu deformací, které byly způsobeny českému exekučnímu právu v předešlých letech, kdy byl tento institut po celé čtvrtstoletí (s účinností od 1.4.1964) z občanského soudního řádu vyřazen. Ve skutečnosti je soudcovské zástavní právo institutem v exekučním právu nenahraditelným

vacej praxi Najvyššieho súdu SR.<sup>49</sup> Uvedené priamo determinuje obsah záložno-právneho vzťahu, t. j. určenie jednotlivých práv a povinností, ktorých nositeľom sú jeho subjekty. Pre obsah daného právneho vzťahu je jednou z najdôležitejších otázok, ak nie vôbec najdôležitejšou, či vôbec a ak áno, ako možno záložné právo vykonať. Domnievame sa, že akýkoľvek inštitút, hoci majúci v názve záložné právo, ktorý v sebe neobsahuje možnosť jeho výkonu, inými slovami záložné právo bez uhradzovacej funkcie, fakticky záložným právom nie je, a to pre absenciu jeho najpodstatnejšej, určujúcej a esenciálnej obsahovej zložky.

Plnohodnotné záložné právo má mať teda nielen funkciu zabezpečovaciu (vo vzťahu k donucovaniu záložcu, aby bola splnená zabezpečovaná pohľadávka, pričom intenzita tejto funkcie výrazne variuje v prípadoch totožnosti, resp. odlišnosti obligačného dlžníka a záložného dlžníka<sup>50</sup>), ale, a to je hlavná podstata záložného práva, aj funkciu uhradzovaciu.

---

*a nezastupiteľným. Umožňuje vytváreť tlak na splnení peněžité pohľadávky povinným, aniž by muselo dojsť k samotnému exekučnému prodeji nemovitosti.“* Pozri MACUR, J. *Kurs občanského práva procesního. Exekuční právo.* Praha : C. H. Beck, 1998, s. 190. Podľa Fialu: „Soud může usnesením zřídit tzv. soudcovské zástavní právo (§ 338b a násl. obč. soudního řádu), které je považováno za způsob výkonu rozhodnutí (zřízením soudcovského zástavního práva však nedochází k uspokojení pohledávky, pohledávka se pouze zajišťuje). Pro pořadí soudcovského zástavního práva je rozhodující den, v němž k soudu došel návrh na jeho zřízení.“ Pozri FIALA, J. a kol. *Občanské právo hmotné.* Brno : Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2002, s. 174.

<sup>49</sup> Napríklad rozsudok Najvyššieho súdu SR zo 6. októbra 2010, sp. zn. 1 Obo 61/2010: „Súd prvého stupňa správne konštatoval, že exekučné záložné právo sa zriaďuje na základe príkazu exekútora v exekučnom konaní zexekvovaním nehmuteľností zápisom do katastra nehmuteľností v zmysle § 167 Exekučného poriadku. Zriadenie exekučného záložného práva k nehmuteľnostiam vo vlastníctve povinného je inštitút realizovaný v rámci exekučného konania, čiže ide o procesný zabezpečovací inštitút.“ Tiež podľa rozsudku Najvyššieho súdu SR z 24. októbra 2013, sp. zn. 5 Obo 22/2012: „Zriadenie exekučného záložného práva k nehmuteľnosti je inštitútom exekučného konania, ktorým sa zabezpečuje právny nárok oprávneného a nie je možné ho používať mimo exekučného konania, keďže ide výlučne o procesný zabezpečovací inštitút. Vyhlásením konkurzu sa exekučné konanie zastavuje (nie prerušuje) a exekučné záložné právo, ktoré bolo zriadené pre účely exekučného konania sa zo zákona zrušuje a stráca svoj právny základ.“

<sup>50</sup> Pre potreby tohto príspevku autori nerozlišujú medzi záložcom a záložným dlžníkom a uvedené pojmy používajú ako pojmy s rovnakým obsahom.

V tejto súvislosti preto ako hlavná pôsobí otázka, existencia ktorej je daná obsahom právnej normy v § 343 ods. 3 CSP: „*Výkon záložného práva môže nastať až po tom, ako bola pohľadávka právoplatne priznaná súdnym rozhodnutím.*“ Citované ustanovenie totiž prinajmenej nevylučuje výklad, že záložné právo zriadené (vzniknuté) spôsobom predpokladaným v § 343 CSP by malo mať **uhradzovaciú** funkciu. Môže ju však podľa práva skutočne mať?

Znova treba poukázať na základné ústavnoprávne východisko, že každá právna norma má byť vykladaná nie izolovane, ale ako súčasť právneho predpisu, resp. v konečnom dôsledku ako súčasť vnútorne bezrozporného celku (právneho poriadku), dôsledkom čoho je, okrem iného, požiadavka na výklad zohľadňujúci tieto determinanty.<sup>51</sup> Takisto súčasťou princípu právnej istoty je aj požiadavka, aby sa na určitú právne relevantnú otázku pri opakovaní v rovnakých podmienkach dala rovnaká odpoveď.<sup>52</sup>

Berúc do úvahy uvedené, a predovšetkým zrejmy procesný charakter záložného práva vzniknutého zo zabezpečovacieho opatrenia, jeho (explicitne stanovenú) zabezpečovaciu funkciu, ako aj výslovnú absenciu právnej normy, ktorá by mu priznávala uhradzovaciu funkciu, rovnako berúc do úvahy právnu úpravu týkajúcu sa obdobných procesnoprávných zabezpečovacích inštitútov, ako aj ich cieľ, zmysel a účel, nemožno podľa autorov dospieť k inému záveru ako k tomu, že záložné právo vzniknuté na základe súdneho rozhodnutia podľa § 343 a § 344 CSP uhradzovaciu funkciu nemá a takéto záložné právo nie je možné samo osebe vykonať (čo, samozrejme, nebráni, aby došlo k splneniu pohľadávky oprávneného zo speňaženia zálohu).

Práve tu je nevyhnutné poukázať, že dôsledná „*gramatická*“ aplikácia vyššie označených právnych noriem by sa svojimi dôsledkami dostala do vcelku zreteľnej kolízie s ďalšími právnymi normami obsiahnutými v právnych predpisoch **minimálne** rovnakej právnej

<sup>51</sup> Napríklad rozhodnutia Ústavného súdu SR vo veciach III. ÚS 274/07, III. ÚS 51/2014.

<sup>52</sup> Napríklad rozhodnutia Ústavného súdu SR vo veciach I. ÚS 87/93, PL. ÚS 16/95, II. ÚS 80/99, III. ÚS 51/2014.

sily. Z dôvodovej správy sa k tomu, žiaľ, adresát príslušných právnych noriem – usilujúci sa nájsť odpovede na nimi potenciálne vyvolané „kolízne“ právne stavy – vôbec nič nedozvie. Je to o to zarážajúcejšie, že ide o právny inštitút v uvedenej podobe úplne nový, počas 50 rokov účinnosti Občianskeho súdneho poriadku v procesnej úprave absentujúci. Zákonnodarca to však nijakým spôsobom „nepretavil“ do obsahu dôvodovej správy, a to ani v takých podstatných ohľadoch, ako je zmysel, účel a význam rozhodujúcej právnej úpravy, a akým spôsobom si na základe prijatých právnych noriem predstavuje jej konkrétnu aplikáciu.

Ak má mať záložné právo reálny význam, musia jeho účinky zostať zachované aj pre prípad zmeny v osobe subjektu povinnosti (záložcu). Reálne efektívne záložné právo teda musí mať vecnoprávnu povahu. V prípade záložných práv hmotnoprávných je situácia vcelku jasná – vecnoprávne účinky hmotnoprávneho záložného práva sú ustanovené v § 151h ods. 1 OZ: „Pri prevode alebo prechode zálohu pôsobí záložné právo voči nadobúdateľovi zálohu, ak zmluva o zriadení záložného práva neurčuje, že záložca môže záloh alebo časť zálohu previesť bez zaťaženia záložným právom alebo ak tento zákon alebo osobitný zákon neustanovuje inak.“ Pri záložných právach procesnoprávných je situácia zložitejšia a riešená *per partes*, individuálne vo vzťahu k určitému procesnému záložnému právu. Z existencie osobitných noriem zabezpečujúcich vecnoprávnu povahu procesného záložného práva,<sup>53</sup> prípadne zakotvujúcich všeobecnú subsidiaritu Občianskeho zákonníka<sup>54</sup> možno jednoznačne vyvodiť, že v prípade procesného práva zabezpečovacieho typu sa jeho vecnoprávna povaha prejavuje **nie v tom**, že ho možno vykonať aj voči (prípadnému) neskoršiemu nadobúdateľovi, **ale v tom**, že

<sup>53</sup> Napríklad § 169 EP: „Pre pohľadávky, pre ktoré bolo zriadené exekučné záložné právo, možno vykonať exekúciu predajom nehnuteľnosti priamo aj proti neskoršiemu nadobúdateľovi nehnuteľnosti.“

<sup>54</sup> Podľa § 81 ods. 11 zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) v znení neskorších predpisov, (ďalej ako „Daňový poriadok“): „Ustanovenia Občianskeho zákonníka a osobitných predpisov o záložnom práve sa použijú, ak tento zákon neustanovuje inak.“ Právna úprava skúmaného inštitútu v Daňovom poriadku je relatívne špecifická, umožňujúca uvedené „cross-law“ prepojenie.

úhrady pohľadávky sa možno domáhať zo speňaženia majetku zaťaženého takýmto záložným právom, hoci došlo k zmene v osobe subjektu povinnosti, pričom uvedená vlastnosť musí byť ustanovená v **osobitnej právnej norme** (explicitnej alebo odkazovej). Takáto právna norma však v úprave záložného práva, ktoré má vzniknúť na základe uznesenia o nariadení zabezpečovacieho opatrenia, **absentuje**. Ak nedôjde k novelizácii, aplikačná prax pravdepodobne aj tak dospeje k záveru o vecnoprávných dôsledkoch predmetného záložného práva, čo však len ťažko možno hodnotiť pozitívne. Uvedené platí o to viac, že neexistuje akceptovateľná jednota, aké následky má mať prípadné porušenie povinnosti uloženej zabezpečovacím prostriedkom.<sup>55</sup> Ak teda dôjde k vydaniu uznesenia o zabezpečovacom opatrení, ktorým bude zriadené záložné právo, a povinná strana následne prevedie takto zaťaženú majetkovú hodnotu na inú osobu, nie je vonkoncom možné s určitosťou povedať, či bude možné vykonať exekúciu vo vzťahu k prevedenej hodnote a jej novému majiteľovi.

Skúmanou právnou úpravou zabezpečovacích opatrení je zásadným spôsobom narušená a spochybnená aj ďalšia kvalita všetkých záložných práv (hmotnoprávných, ako aj procesnoprávných), ktorou je ich akcesorita, alebo inak, nemožnosť existencie záložného práva bez zabezpečovanej pohľadávky (zabezpečovaného právneho vzťahu).<sup>56</sup> Uznesenie o zabezpečovacom opatrení má vyjsť

<sup>55</sup> Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 23. februára 2006, sp. zn. 29 Odo 1149/2003 sa prikláňa k záveru o neplatnosti právneho úkonu, viaceré rozhodnutia Najvyššieho súdu SR (napr. sp. zn. 3 Sž-o-KS 17/2005, sp. zn. 1 Sžo 101/2007) naopak preferujú dôsledky vo sfére účinnosti právneho úkonu (teda napr. v prípade nehnuteľností ide o prekážku povolenia vkladu).

<sup>56</sup> Ustanovenie § 151md ods. 1 písm. a) OZ, podľa ktorého záložné právo zaniká zánikom zabezpečenej pohľadávky. Napríklad v zmysle rozsudku Najvyššieho súdu SR z 30. novembra 1999, sp. zn. 2 Cdo 71/99: „Záložné právo má, rovnako ako ručenie (§ 546 a nasl. Občianskeho zákonníka), subsidiárnu a akcesorickú povahu. Subsidiarita vyjadruje, že ide o podporný zdroj uspokojenia pohľadávky záložného veriteľa, ktorý nastupuje len vtedy, ak pohľadávka nebola dlžníkom dobrovoľne splnená a ani nezanikla iným spôsobom (napr. započítaním). Akcesorita záložného práva spočíva v tom, že bez základného – hlavného záväzkového právneho vzťahu nemôže existovať ani záložný právny vzťah.“

v čase, keď vôbec nie je zrejmé, či pohľadávka, ktorej splnenie má byť zabezpečené záložným právom, vôbec existuje. „Chránená“ pohľadávka je v okamihu, keď prichádza do úvahy vydanie takéhoto uznesenia, prinajmenej pohľadávkou dubiálnou, či už do existencie, obsahu, alebo splatnosti. Kým v prípade iných zabezpečovacích prostriedkov je určitá miera neistoty pohľadávky akceptovateľným sprievodným znakom dočasnej ochrany s prípadnou kompenzáciou negatívnych dôsledkov neúspechu žaloby, pri zabezpečovacom opatrení sa ňou neguje vyššie zmienená charakteristická črta záložného práva, ktorá v doterajšej normotvorbe, právnej vede ani aplikačnej praxi nebola nijako spochybňovaná (akcesorita).

Principiálnym je však predovšetkým argument metodologico-ústavno-teleologického charakteru. Ak znenie právnej úpravy (minimálne gramaticky) naznačuje, že záložné právo zriadené zabezpečovacím opatrením je možné vykonať, nemožno nijako opomenúť významnú časovú súvislosť – takýto výkon by sa (hypoteticky) mohol začať až v čase **po právoplatnom priznaní pohľadávky súdnym rozhodnutím**.<sup>57</sup> Ak pohľadávka žalobcu bola judikovaná a márnym uplynutím patričnej lehoty sa rozhodnutie stalo exekučným titulom,<sup>58</sup> môže podať návrh na vykonanie exekúcie a usilovať sa o jej nútené vymoženie.<sup>59</sup> Čl. 46 ods. 1 Ústavy SR zaručuje každému právo domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Ústavný súd SR v danej súvislosti konštantne judikuje, že *„súčasťou základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je ... aj nútený výkon súdnych a iných rozhodnutí, vrátane súdnej exekúcie podľa Exekučného poriadku. Aj vo výkone rozhodnutia alebo v súdnej exekúcii sa musí každému zaručiť prístup k súdnej ochrane, ak splní predpokla-*

<sup>57</sup> Ustanovenie § 343 ods. 3 CSP.

<sup>58</sup> Najmä § 41 ods. 1 EP, podľa ktorého je exekučným titulom vykonateľné rozhodnutie súdu, ak priznáva právo, zaväzuje k povinnosti alebo postihuje majetok.

<sup>59</sup> Najmä § 38 ods. 2 EP, podľa ktorého oprávnený môže podať návrh na vykonanie exekúcie podľa tohto zákona, ak povinný dobrovoľne nesplní, čo mu ukladá vykonateľné rozhodnutie.

dy ustanovené zákonom. K naplneniu záruk na prístup k súdnej ochrane v zmysle citovaného článku ústavy dochádza až vtedy, keď uplatnené právo je efektívne vykonané. Efektívnosť výkonu tohto základného práva vyžaduje, aby všeobecný súd konal objektívne, vylúčil náhodné alebo svojvoľné uplatnenie zákonných možností na rozhodnutie a ak prijme konečné rozhodnutie, vychádzal z toho, čo objektívne zistil”.<sup>60</sup>

Realizácia práva na súdnu ochranu (pre zjednodušenie vo vzťahu ku „klasickým“ právam spravidla s hmotnoprávnym obsahom) prebieha v dvoch základných fázach. Ten, kto sa cíti byť dotknutý na svojich právach, sa obráti zákonom predpísaným postupom na súd, čím sa začína prvá fáza – sporové nachádzacie konanie, ktoré dá odpoveď na otázku, či tu žalované právo skutočne je. Súd poskytne ochranu všetkým zúčastneným stranám tým, že záväzne „vyrieši“ spor a riešenie premietne do záväzného súdneho rozhodnutia. Táto prvá fáza je v rámci realizácie základného práva na súdnu ochranu obligatórna, na rozdiel od druhej fázy – vykonávacieho (exekučného) konania, ktorá je fakultatívna (oprávnená strana sa podľa vlastného uváženia rozhodne, či sa bude domáhať núteného zabezpečenia splnenia judikovanej povinnosti). Primárnym cieľom konania nachádzacieho je tak nastolenie právnej istoty medzi stranami konania o spornom práve a poskytnutí právnej ochrany vo forme vydania autoritatívneho súdneho rozhodnutia; primárnym cieľom konania vykonávacieho je zabezpečenie realizácie obsahu takto vydaného súdneho rozhodnutia. Samotné vymáhanie sa realizuje jednotlivými spôsobmi vykonávania exekúcie,<sup>61</sup> pričom ich výpočet je konečný (*numerus clausus*).<sup>62</sup> Na samom začiatku exekučného konania sa vo vzťahu k postihnuteľným majetkovým hodnotám zavádza tzv. generálne inhibítorium, t. j. povinnému sa zakazuje nakladať s nimi *en bloc*.<sup>63</sup>

<sup>60</sup> Nález Ústavného súdu SR z 1. júla 2014, sp. zn. III. ÚS 51/2014.

<sup>61</sup> Ustanovenia § 62, § 63 a § 167 a nasl. Exekučného poriadku.

<sup>62</sup> Podľa § 62 EP: „Exekúciu možno vykonať len spôsobmi uvedenými v tomto zákone.“

<sup>63</sup> § 47 ods. 1 písm. a) a b) Exekučného poriadku: „Exekútor poverený vykonaním exekúcie a) upovedomí povinného i oprávneného o začatí exekúcie, prípadne o spôsobe jej vykonania a o predbežných trovách exekúcie; povinného vyzve, aby uspokojil pohľad-

Všetky tieto súvislosti zmiňujeme v kontexte § 343 ods. 3 CSP preto, že začatie výkonu na základe uvedeného ustanovenia zriadeného záložného práva môže nastať až v čase, keď tu má prebiehať exekučné konanie (a uvedený stav je oprávnená vyvolať svojím procesne aprobovaným úkonom práve strana úspešná v základnom, nachádzacom konaní). Zároveň sa normuje, že na zabezpečovacie opatrenia sa primerane použijú ustanovenia o neodkladnom opatrení.<sup>64</sup> Okrem iného to znamená aplikáciu § 338 písm. a) a b) CSP, podľa ktorého ak neodkladné opatrenie (teda prenesene aj zabezpečovacie opatrenie) trvá aj po skončení konania vo veci samej, súd uznesenie o neodkladnom opatrení (zabezpečovacom opatrení) na návrh zruší, ak **vzhľadom na stav exekučného konania už nie je potrebné alebo navrhovateľ mohol podať návrh na vykonanie exekúcie, ale tak v primeranom čase neurobil**. Ak teda bezprostredne po začatí exekučného konania môže exekútor vykonať v podstate akékoľvek úkony smerujúce k blokácii (zabezpečeniu) postihnuteľných majetkových hodnôt povinného, a tomu je navyše uložený generálny zákaz s nimi nakladať, a v širších súvislostiach – ak tu existuje špecifické konanie, ktorého jediným účelom je zabezpečiť splnenie povinnosti uloženej súdnym rozhodnutím, pričom jeho existencia je dôvodom na zrušenie zabezpečovacieho prostriedku vydaného v základnom konaní, ako aj so zreteľom na lehoty spojené s výkonom záložného práva<sup>65</sup> a reálny časový priebeh exekučného konania, celkom prirodzene sa vynárajú dve absolútne zásadne nezrovnalosti:

Z akého dôvodu existuje a má sa reálne uplatňovať úplne zjavne duplicitný inštitút (zabezpečovacie opatrenie a ním zriadené zálož-

---

*dávku oprávneného alebo aby do 14 dní od doručenia upovedomenia o začatí exekúcie vzniesol námietky podľa § 50, b) zakáže povinnému, aby odo dňa doručenia upovedomenia o začatí exekúcie nakladal so svojím majetkom, ktorý podľa ustanovení tohto zákona podlieha exekúcii okrem nakladania za účelom uspokojenia pohľadávky oprávneného, jej príslušenstva a trov exekúcie v hotovosti alebo bezhotovostným prevodom z účtu v banke.“*

<sup>64</sup> § 344 CSP.

<sup>65</sup> Predovšetkým ustanovenie § 151l ods. 1 Občianskeho zákonníka a ustanovenia zákona č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách v znení neskorších predpisov.



né právo podľa Civilného sporového poriadku) vo vzťahu k inštitútom exekučného konania v prípade nehnuteľného majetku, navyše s osobitnou možnosťou zriadenia exekučného záložného práva?

Aký by mal byť časový rámec realizácie údajnej uhradzovacej funkcie takehoto záložného práva, ak prebieha riadna a včasná exekúcia so stavom ekvivalentným stavu zabezpečenia vyvolaného existenciou záložného práva zo zabezpečovacieho opatrenia? Reálne tu totiž nevychádza žiaden časový prienik, počas ktorého by sa mohlo takéto záložné právo vykonať.

Zákonodarcom proklamovaným zámerom „získania poradia v exekučnom konaní“ sa budú autori bližšie zapodievať v šiestej kapitole tohto príspevku.

## **5. Zriadenie a vznik záložného práva ako zabezpečovacieho prostriedku**

Jedným z predpokladov, za kumulatívnej existencie ktorých môže byť uznesenie o zabezpečovacom opatrení vydané, je podmienka osvedčenia obavy, že prípadná budúca exekúcia, resp. jej výkon je ohrozený.<sup>66</sup> Právna úprava tak preberá dôvod, pre ktorý sa mohlo nariadiť predbežné opatrenie podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku,<sup>67</sup> takisto ide o jeden z dôvodov, za splnenia ktorých môže byť vydané uznesenie o neodkladnom opatrení.<sup>68</sup>

Táto úprava, vzhľadom na jej obsah a predpokladanú interakciu s právnymi normami ústavného charakteru zaručujúcimi základné práva, kladie mimoriadne nároky na súd posudzujúci návrh na vydanie zabezpečovacieho prostriedku posudzovaného typu. Musí predovšetkým veľmi citlivo zvážiť jeho proporcionalitu s ohľadom na základné práva strany, ktorej majetok bude príslušným spôsobom zaťažený, ale aj možné zásahy do základných práv subjektu,

---

<sup>66</sup> Ustanovenie § 343 ods. 1 CSP.

<sup>67</sup> Ustanovenie § 74 a nasl. OSP.

<sup>68</sup> Ustanovenie § 324 a nasl. CSP.

ktorý sa na konaní vôbec nezúčastňuje. Uznesenie o zabezpečovacom (ale aj neodkladnom) opatrení je bez akýchkoľvek pochybností spôsobilé, ak na jeho vydanie neboli splnené zákonné predpoklady, zasiahnuť nielen do základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 Ústavy SR (právo na súdnu ochranu), ale tiež do vlastníckeho práva zaručeného čl. 20 Ústavy SR; takýmto rozhodnutím môže najmä dôjsť k protiústavnému obmedzeniu vlastníckeho práva.<sup>69</sup> Situácia (a to nielen decizívneho orgánu) je o to komplikovanejšia, že musia byť jednoznačne osvedčené aj ďalšie právne významné skutočnosti, ktoré sú predpokladom na vyhoviecie predmetnému návrhu. V prípade, ak ide o návrh presadzujúci, že existuje obava ohrozenia exekúcie, musí byť s vysokou mierou pravdepodobnosti osvedčená samotná dôvodnosť uplatňovaného práva,<sup>70</sup> spravdepodobňujúca predpoklad, že dôjde k vydaniu exekučného titulu. Inými slovami, v mimoriadne krátkom období je potrebné vykonať úkony v podstatnej miere zhodné s meritórnou činnosťou súdu, činnosťou prebiehajúcou pri rozhodovaní vo veci samej, avšak bez záruk kontra-

<sup>69</sup> Porovnaj napríklad nález Ústavného súdu ČR zo 16. júla 2002, sp. zn. I. ÚS 375/2000: „Ústavní soud konstatuje, že otázkou způsobilosti předběžného opatření zasáhnout či omezit ústavně zaručená práva či svobody, např. právo vlastnické, se již zabýval ve svých dřívějších rozhodnutích (viz např. nález Ústavního soudu, sp.zn. II. ÚS 221/98, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení, svazek č. 16, rok 1999 – IV. díl, C.H.BECK, pod č. 158, str. 171 a násl. a nález Ústavního soudu, sp.zn. I. ÚS 31/97, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení, svazek č. 8, rok 1997 – II. díl, C.H.BECK, pod č. 69, str. 183 a násl.), ve kterých zaujal stanovisko, že k zásahu a omezení zejména vlastnických práv může dojít tehdy, pokud by pro vydání předběžného opatření nebyl dán podmínky (jejichž posouzení je zásadně věcí obecných soudů), za kterých umožňují zákonná ustanovení občanského soudního řádu, konkrétně jeho ustanovení § 74 (případně ve spojení s ustanovením § 102), dočasné omezení dispozic s majetkem, tedy je-li třeba zatímně upravit poměry účastníka nebo je-li obava, že by výkon rozhodnutí byl ohrožen.“

<sup>70</sup> Napríklad uznesenie Najvyššieho súdu SR z 28. novembra 2012, sp. zn. 6 M Cdo 5/2012: „Napriek tomu dovolací súd nad rámec svojich dôvodov významných pre spôsob rozhodnutia o mimoriadnom dovolaní k výtke tzv. inej vady poznamenáva, že z dočasného charakteru predbežných opatrení vyplýva, že pred ich nariadením nemusí súd dodržať formálny postup určený na dokazovanie a zisťovať všetky skutočnosti potrebné na vydanie rozhodnutia vo veci samej. To však neznamená, že súd môže vydať predbežné opatrenie len na základe tvrdení žalobcu bez osvedčenia aspoň základných skutočností, ktoré by umožnili prijať záver o pravdepodobnosti nároku, ktorému sa má poskytnúť predbežná ochrana, a bez osvedčenia nebezpečenstva bezprostredne hroziacej ujmy.“

diktórnosti a rovnosti zbraní, ktorými strana v meritórnom konaní disponuje. Súčasne musí byť s rovnako vysokou mierou pravdepodobnosti osvedčená existencia objektívne odôvodniteľnej obavy, že prípadná exekúcia bude ohrozená; samotné osvedčenie, dokonca ani preukázanie práva (napr. existencie splatného dlhu) na vydanie zabezpečovacieho prostriedku totiž nepostačuje.<sup>71</sup>

Možno teda uzavrieť, že za žiadnych okolností, napriek inflácii návrhov na vydanie zabezpečovacích prostriedkov, ktoré sú doručované súdom, nemožno rezignovať na reálne (a prísne) posúdenie zákonných predpokladov na poskytnutie dočasnej (neodkladnej) ochrany, pričom imperatívom je zohľadniť vždy aj potrebné ústavnoprávne súvislosti (možnosť zásahu do zaručených základných práv strany, voči ktorej sa uznesenie vydáva, prípadne práv tretích osôb). Nariadenie zabezpečovacieho prostriedku, vrátane zabezpečovacieho opatrenia, by tak jednoznačne malo byť skôr výnimkou ako pravidlom.

Ak už sú splnené predpoklady, za existencie ktorých môže byť

<sup>71</sup> Napríklad uznesenie Najvyššieho súdu SR z 22. júla 1997, sp. zn. 5 Obo 144/1997: „Podľa § 76 ods. 1 písm. e), f) OSP, predbežným opatrením môže súd uložiť účastníkovi najmä, aby nenakladal s určitými vecami alebo právami, aby ničो vykonal, ničoho sa zdržal alebo ničो znášal. Predbežné opatrenie nie je konečné rozhodnutie a jeho účelom je dočasná úprava pomerov účastníkov. Podmienkou na jeho vydanie je osvedčenie, že bez okamžitej, aj keď len dočasnej úpravy právnych pomerov by bolo právo účastníka ohrozené. Nariadením predbežného opatrenia navrhovateľ nenadobúda práva, o ktorých bude rozhodnuté až rozhodnutím vo veci samej. Z uvedeného charakteru predbežného opatrenia vyplýva, že pred jeho nariadením nemusí súd zistiť všetky skutočnosti, ktoré sú potrebné pre vydanie konečného rozhodnutia, a pri ich zisťovaní nemusí byť vždy dodržaný formálny postup stanovený na dokazovanie. Je však nutné, aby boli osvedčené aspoň základné skutočnosti potrebné pre záver o pravdepodobnosti nároku, ktorému sa má poskytnúť predbežná ochrana, ako aj osvedčenie, že je nebezpečie bezprostrednej ujmy. Navrhovateľom navrhované predbežné opatrenie sleduje zaistenie budúceho výkonu rozhodnutia. Okrem existencie nároku musí však navrhovateľ osvedčiť aj to, že bez predbežného opatrenia by bol prípadný budúci výkon rozhodnutia ohrozený, pričom nebezpečie zmarenia výkonu musí byť reálne a musí hroziť bezprostredne. Existencia dlhu ešte sama osebe nemôže byť dôvodom nariadenia predbežného opatrenia. Dôvodom môžu byť len skutočnosti, ktoré opodstatňujú obavu, že by prípadný výkon rozhodnutia mohol byť zmarený. U dlžníka môže byť dôvodom jeho konanie, ktorého dôsledkom je zníženie majetku, ktorý je možné postihnúť pri výkone rozhodnutia, alebo ktoré inak podstatnou mierou negatívne ovplyvňuje jeho majetkové pomery.“

zabezpečovacie opatrenie nariadené, pristúpi súd k vydaniu uznesenia, ktorým dôjde (aspoň podľa právnej úpravy) k zriadeniu záložného práva na spôsobilom predmete (majetkovej hodnote); následne sa postulujú, že záložné právo vznikne zápisom do príslušného registra.<sup>72</sup>

Toto riešenie nielenže nie je možné hodnotiť pozitívne, ale, podľa názoru autorov, je v časti týkajúcej sa napríklad zriadenia záložného práva k nehnuteľnosti aj materiálne nevykonateľné. Prof. Lazar vo svojej učebnici občianskeho práva hmotného, vo vzťahu ku klasifikácii jednotlivých právnych skutočností, ktorými sa zriaďuje a vzniká záložné právo (čo bezo zvyšku platí pre akékoľvek záložné právo, t. j. aj záložné právo procesného charakteru), napríklad jednoznačne rozlišuje: „Konštrukcia, podľa ktorej záložné právo vzniká na základe a v dôsledku dvoch právnych skutočností, by mala zodpovedať len prvým dvom titulom, a to záložnej zmluve a dohode dedičov o vysporiadaní dedičstva schválenej súdom. Na ostatné prípady (t. j. rozhodnutie súdu, resp. správneho orgánu a zákon – pozn. autorov) by sa táto konštrukcia nemala vzťahovať, pretože v týchto prípadoch je vznik tradične a typicky spojený s jednou jedinou konštitutívnou právnou skutočnosťou.“<sup>73</sup> Ak je

<sup>72</sup> Podľa § 343 ods. 2 Civilného sporového poriadku: „Záložné právo sa zriaďuje vydaním uznesenia o zabezpečovacom opatrení. Záložné právo vzniká zápisom do príslušného registra.“

<sup>73</sup> Celá stať znie nasledujúco: „Konštrukcia, podľa ktorej záložné právo vzniká na základe a v dôsledku dvoch právnych skutočností, by mala zodpovedať len prvým dvom titulom, a to záložnej zmluve a dohode dedičov o vypořádání dedičstva schválenej súdom. Na ostatné prípady by sa táto konštrukcia nemala vzťahovať, pretože v týchto prípadoch je vznik tradične a typicky spojený s jednou jedinou konštitutívnou právnou skutočnosťou. Tým, že znenie zákona, konkrétne § 151b ods. 1 od počiatku takéto rozlišovanie neumožňuje, formulácia je nesprávna a májúca. Nerešpektovanie uvedeného štandardného prístupu k modifikáciám mechanizmu vzniku záložného práva a následného nerozlišovania medzi procesom vzniku pri záložnej zmluve a súdom schválenej dedičskej dohode na jednej strane a rozhodnutím súdu alebo správneho orgánu, alebo zo zákona na strane druhej, vedie k absurdným dôsledkom, že aj v druhej skupine prípadov záložné právo nevzniká právoplatnosťou rozhodnutia samého, alebo zo zákona, ale až ďalšou právnou skutočnosťou, ktorou by v daných prípadoch bola registrácia v Notárskom centrálnom registri záložných práv (porov. formuláciu § 73f ods. 1 a 3 NP). Nejasnosť v tejto otázke prehlbuje ešte znenie ustanovenia § 151g ods. 1 druhá veta, kde sa v tej istej vete raz hovorí, že záložné právo rozhodnutím súdu alebo správneho orgánu ‚vzniká‘, a raz, že príslušný súd alebo správny orgán záložné právo ‚zriadi‘. V dôsledku toho sa v rámci

vznik záložného práva viazaný na ďalšiu skutočnosť, ktorou je zápis do príslušného registra,<sup>74</sup> je týmto registrom spravidla Notársky centrálny register záložných práv a v prípade nehnuteľností, bytov a nebytových priestorov kataster nehnuteľností. Zápis do registra má (resp. mal by mať) konštitutívny charakter. V prípade zápisu do Notárskeho centrálného registra záložných práv sú pritom rozhodujúcou právnou úpravou, na základe ktorej má dôjsť k vzniku záložného práva, ustanovenia § 73e a nasl. zákona č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov,<sup>75</sup> v prípade zápisu do katastra nehnuteľností zasa zodpovedajúce ustanovenia zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej ako „katastrálny zákon“, resp. „KZ“).<sup>76</sup>

---

*registrácie záložného práva v Notárskom centrálnom registri záložných práv nerozlišuje medzi formou registrácie v prípade, keď záložné právo vzniká na základe zmluvy, alebo súdnym rozhodnutím, alebo rozhodnutím správneho orgánu. Uvedený prístup a postup zákonodarcu sa úplne vymyká zo zásady dosiaľ vo všeobecnosti uplatňovanej pri vzniku, resp. nadobúdaní vecných práv vrátane vlastníckeho práva, či už k hnutel'ným veciam, alebo nehnuteľnostiam. Z tejto zásady vychádza tak Občiansky zákonník, ako aj katastrálny zákon.“* Pozri LAZAR, J. a kol. *Základy občianskeho hmotného práva I.* Bratislava : Iura Edition, 2004, s. 307.

<sup>74</sup> Najmä § 151e ods. 1 až 3 Občianskeho zákonníka: „(1) Na vznik záložného práva sa vyžaduje jeho registrácia v Notárskom centrálnom registri záložných práv (ďalej len ‚register záložných práv‘) zriadenom podľa osobitného zákona, ak tento zákon alebo osobitný zákon neustanovuje inak. (2) Záložné právo k nehnuteľnostiam, bytom a nebytovým priestorom vzniká zápisom v katastri nehnuteľností, ak osobitný zákon neustanovuje inak. (3) Záložné právo k niektorým veciam, právam alebo k iným majetkovým hodnotám ustanoveným osobitným zákonom vzniká jeho registráciou v osobitnom registri, ak osobitný zákon neustanovuje inak.“

<sup>75</sup> Najmä § 73f ods. 1 a 3: „(1) Osoba, ktorá podáva žiadosť o registráciu záložného práva, je povinná poskytnúť notárovi všetky zákonom ustanovené údaje, ktoré sa zapisujú do registra záložných práv. Ak sa záložné právo zriadilo schválenou dohodou dedičov o vyporiadaní dedičstva, rozhodnutím súdu alebo správneho orgánu, je osoba, ktorá podáva žiadosť na registráciu záložného práva, povinná predložiť notárovi aj rozhodnutie, ktorým sa záložné právo zriadilo. (3) Ak sa záložné právo zriadilo rozhodnutím súdu alebo správneho orgánu, vykoná notár registráciu na základe doručenia rozhodnutia príslušného súdu alebo správneho orgánu, ktorý zriadil záložné právo.“

<sup>76</sup> Najmä § 1 ods. 1 KZ: „Kataster nehnuteľností (ďalej len ‚kataster‘) je geometrické určenie, súpis a popis nehnuteľností. Súčasťou katastra sú údaje o právach k týmto nehnuteľnostiam, a to o vlastníckom práve, záložnom práve, vecnom bremene, o predkupnom práve,

Zákonná úprava katastra nehnuteľností však vôbec nereglementuje postup orgánu štátnej správy, ktorým by malo vzniknúť záložné právo konštitutívnym rozhodnutím (alebo iným aktom) na základe predchádzajúceho rozhodnutia súdu. Zákon vôbec „nepočíta“ s tým, aby okresný úrad vecne preskúmaval rozhodnutie súdu a následne rozhodol o vzniku taktó zriadeného vecného práva. Vznik vecného práva k nehnuteľnosti na základe súdneho rozhodnutia sa tak do katastra nehnuteľností môže zapísať výlučne záznamom,<sup>77</sup> no z relevantného ustanovenia katastrálneho zákona je zrejmé, že zápis práva k nehnuteľnosti formou záznamu je možný výlučne *ex post* (minulý čas vo formulácii „práva k nehnuteľnostiam uvedené v § 1 ods. 1, ktoré vznikli, zmenili sa alebo zanikli ..... rozhodnutím štátneho orgánu“), pričom záznam má výlučne deklaratórny (informatívny) charakter a nie je konštitutívnou právnou skutočnosťou. Podľa názoru autorov bude nevyhnutné – ak skúmaný právny inštitút bude v právnom poriadku zachovaný – pristúpiť k urýchlenej novelizácii príslušného ustanovenia Civilného sporového poriadku, a to v duchu ustáleného prístupu, že záložné právo **bude zriadené** vydaním uznesenia súdu a **vznikne** právoplatnosťou takého uznesenia.<sup>78</sup>

---

*ak má mať účinky vecného práva, ako aj o právach vyplývajúcich zo správy majetku štátu, zo správy majetku obcí, zo správy majetku vyšších územných celkov, o nájomných právach k pozemkom, ak nájomné práva trvajú alebo majú trvať najmenej päť rokov (ďalej len „práva k nehnuteľnosti“).“; § 28 ods. 1 a 2 KZ: „(1) Práva k nehnuteľnostiam zo zmlúv uvedené v § 1 ods. 1 sa zapisujú do katastra vkladom, ak tento zákon neustanovuje inak. (2) Práva k nehnuteľnostiam uvedené v § 1 ods. 1 vznikajú, menia sa alebo zanikajú vkladom do katastra, ak tento zákon neustanovuje inak.“; § 34 ods. 1 KZ: „Práva k nehnuteľnostiam uvedené v § 1 ods. 1, ktoré vznikli, zmenili sa alebo zanikli zo zákona, rozhodnutím štátneho orgánu, príklpom licitátora na verejnej dražbe, vydržaním, prírastkom a spracovaním, práva k nehnuteľnostiam osvedčené notárom, ako aj práva k nehnuteľnostiam vyplývajúce z nájomných zmlúv, zo zmlúv o prevode správy majetku štátu alebo z iných skutočností svedčiacich o zverení správy majetku obce alebo správy majetku vyššieho územného celku sa do katastra zapisujú záznamom, a to na základe verejných listín a iných listín. Záznamom sa zapisuje i zmena poradia záložných práv z dohody záložných veriteľov o poradí ich záložných práv rozhodujúcim na ich uspokojenie.“*

<sup>77</sup> Ustanovenie § 34 ods. 1 KZ.

<sup>78</sup> Vo vzťahu k danej problematike treba poukázať na rovnako nesprávnu úpravu exekučného záložného práva, keď v zmysle § 167 ods. 1 EP na nehnuteľnosť zapísanú v katastri nehnuteľností **sa zriadi exekučné záložné právo zexekvovaním nehnuteľnosti zápisom zriadenia** exekučného záložného práva do katastra

Ako ďalšie výrazné negatívum právnej úpravy treba vnímať, že ak sa už reglementuje, hoci s vyššie prezentovanými výhradami zriadenie a vznik záložného práva, rovnocenná pozornosť sa mala venovať aj jeho zrušeniu a zániku; tu však akákoľvek úprava absentuje a riešenia sa budú iba veľmi zložito hľadať „primeranou“ aplikáciou ustanovení o neodkladných opatreniach, ktoré sú však určené na obsahovo odlišné zabezpečovacie úkony.<sup>79</sup>

## 6. Poradie záložného práva ako zabezpečovacieho prostriedku

Ďalšiu významnú skupinu aplikačných problémov, ktoré okrem iného možno očakávať vzhľadom na „kusosť“ právnej úpravy v § 343 a § 344 CSP, zakladá absencia relevantného riešenia problematiky poradia takto zriadeného záložného práva,<sup>80</sup> resp. jeho vzťahu s inými (prípadnými) záložnými právami.

---

nehnutelností podľa osobitných predpisov, v zmysle § 168 ods. 1 písm. b) EP po uplynutí lehoty na vznesenie námietok alebo po tom, keď sa exekútorovi doručí rozhodnutie súdu o námietkach, ktorým sa námietky zamietli, vydá exekučný príkaz (**príkaz na zriadenie exekučného záložného práva** na nehnuteľnosť zapísanú v katastri nehnuteľností) a v zmysle § 168 ods. 3, 4 EP exekučný príkaz doručí, okrem iného, okresnému úradu, ktorý je povinný zapísať **zriadenie exekučného záložného práva na nehnuteľnosť do katastra nehnuteľností** podľa osobitných predpisov dňom doručenia exekučného príkazu. Kedy teda uvedené záložné právo vzniká? Právne riešenie tejto situácie je, okrem iného, dôsledkom v podstate vecne nezdôvodniteľnej úpravy, keď súdny exekútor vykonávajúci verejnú moc má postavenie súdneho komisára.

<sup>79</sup> V tomto ohľade treba komparatívne poukázať na komplexnejšiu právnu úpravu v Exekučnom poriadku, najmä na § 153 ods. 4, podľa ktorého sa na záložné práva k vydraženej nehnuteľnosti vzťahujú ustanovenia osobitného predpisu, pričom poznámka 13d odkazuje, okrem iného, na § 151md OZ.

<sup>80</sup> Opäť na porovnanie § 171 ods. 1 a 2 EP: „(1) *Pre poradie exekučného záložného práva je rozhodujúci čas jeho zápisu do katastra nehnuteľností podľa osobitných predpisov. Pre poradie medzi viacerými exekučnými záložnými právami zriadenými exekútorom pre jednotlivé pohľadávky je rozhodujúci čas, keď došiel exekútorovi návrh na zriadenie exekučného záložného práva. Ak došlo niekoľko návrhov zároveň, majú záložné práva rovnaké poradie.* (2) *Ak sa pre vymáhanú pohľadávku zriadilo zmluvné záložné právo skôr, poradie exekučného záložného práva sa riadi poradiem tohto zmluvného záložného práva.*“



S uvedeným úzko súvisí otázka uspokojenia v prípade existencie viacerých záložných práva na zálohu, pričom máme na mysli uspokojenie zo speňaženia zálohu, ktoré nemusí byť nutne dôsledkom uhradzovacej funkcie záložného práva, ale môže vyplývať aj zo špecifickej právnej úpravy zakotvujúcej napríklad dôsledky vecnoprávneho charakteru procesného záložného práva. Poradie záložných práv rozhodujúce pre ich uspokojenie má byť pritom determinované jedinou objektívnou skutočnosťou, ktorou je registrácia v príslušnom registri, čo by nepochybne malo byť explicitne normované aj vo vzťahu k záložnému právu v zmysle § 343 CSP.<sup>81</sup>

Opäť sa žiada vrátiť k normatívnemu zámeru, ku ktorému sa hlási dôvodová správa: *„Vlastnosť dočasnosti pri predbežných opatreniach neumožňovala oprávnenému zachovať si poradie v exekučnom konaní, ktoré si oprávnený musel zabezpečovať inak, čo sa javí ako procesne nehospodárne a funkčne neutržateľné. Inštitút neodkladných, zabezpečovacích a iných opatrení súdu opúšťa doterajší charakter predbežnosti poskytovanej ochrany, pretože po nariadení navrhovaných opatrení nemusí nevyhnutne nasledovať konanie vo veci samej.“* Nie je však vonkoncom zrejmé, ako dospel zákonodarca k „poznaniu“, že takýmito inštitútmi si strana zabezpečuje poradie v exekučnom (!) konaní, a že iný postup je nehospodárny a funkčne neutržateľný; uvedené platí o to viac, že stále platí podrobná exekučná úprava, k zrušeniu (ani nepriamemu) ktorej nijako nedochádza.

Podstatnou okolnosťou, o ktorú ide, je stanovenie poradia v exekučnom konaní. Žiadne ustanovenie Civilného sporového poriadku však záložnému právu zriadenému zabezpečovacím opatrením nepriznáva žiaden osobitný účinok týkajúci sa poradia pre uspokojenie zo zálohu.

<sup>81</sup> Podľa § 151k ods. 1 OZ, ak vzniklo na zálohu viac záložných práv, na ich uspokojenie je rozhodujúce poradie ich registrácie v registri záložných práv počítané odo dňa ich najskoršej registrácie alebo odo dňa ich registrácie v osobitnom registri. Toto ustanovenie zavádza ako diferenčné kritérium vo vzájomnom vzťahu prednostného a neprednostného záložného veriteľa na uspokojenie zo speňaženia zálohu prioritu registrácie (zápisu) v príslušnom registri, nie prioritu okamihu vzniku záložného práva.



Navyše nie je ani úlohou konania nachádzacieho stanovovať *ex ante* akési poradie uspokojovania, osobitne v prípade, ak založenie takého poradia (zriadením záložného práva podľa § 343 CSP) nie je každým nárokovateľné a závisí len od subjektívnych skutočností (voľnej úvahy sudcu). Došlo by tým k zásadnému narušeniu základných zásad rovnosti a nediskriminácie, ako aj k obchádzaniu zákona vo vzťahu k zmyslu a účelu exekučného konania, ale tiež napríklad vo vzťahu k právnej úprave odporovateľnosti právnych úkonov, ktorou sa dosahuje presne rovnaký cieľ, aký sa presadzuje zabezpečovacou funkciou záložného práva zo zabezpečovacieho opatrenia.

Otázka poradia pre uspokojenie je dôležitá v jedinom prípade – ak vo vzťahu k jednému dlžníkovi existuje **pluralita** jeho veriteľov.

Ak je prítomný iba jeden veriteľ, ktorý má právne postavenie strany v sporovom konaní, dosiahne rovnaké uspokojenie ako zriadením záložného práva podľa § 343 CSP, keď bude riadne postupovať podľa ustanovení Exekučného poriadku. Jedinou praktickou okolnosťou, ktorá má pre neho význam, je, aby majetková podstata dlžníka bola rovnaká v čase začatia sporového konania aj v okamihu začatia exekučného konania nadväzujúceho na pre veriteľa úspešné základné konanie. Ak sa dlžník zbavuje svojho majetku, robí tak buď ekvivalentne, za náležitú protihodnotu, a teda veriteľ nemôže byť dotknutý na svojich oprávnených záujmoch, pretože exekvovateľná majetková podstata sa nezmenšuje, alebo neekvivalentne, bez náležitej protihodnoty, a v tom prípade patrí veriteľovi odporovacie právo, s výsledkom v podobe relatívnej neúčinnosti právneho úkonu, a teda opäť bez zmenšenia exekvovateľnej majetkovej podstaty. Zabezpečovacie opatrenie neprináša teda singulárnemu veriteľovi žiadnu podstatnú novú kvalitu. Neexistuje tu nič, čo nemožno dosiahnuť inými, v právnom poriadku už existujúcimi – a osvedčenými – právnymi inštitútmi.

Ak existuje pluralita veriteľov, má, samozrejme, platiť princíp priority (v najširšom zmysle slova). Je preto podľa nášho názoru ústavnoprávne neudržateľné, aby si jeden veriteľ mohol „zabezpečiť“ poradie zriadením záložného práva podľa Civilného spo-

rového poriadku vopred, ešte len v čase, keď sa jeho spor začína, a ostatní veritelia, hoci v danom čase napríklad s pohľadávkami už splatnými alebo s pohľadávkami, pri ktorých sa ich nachádzacie konanie končí alebo už aj skončilo, by mali mať z rozhodujúceho hľadiska uspokojenia neskoršie poradie, a to poradie za veriteľom s pohľadávkou mladšou, hmotnoprávne nezabezpečenou a nejudikovanou, a to všetko len preto, že sa mu podarilo dosiahnuť vydanie uznesenia o zriadení záložného práva zabezpečovacím opatrením. Tým dôjde k neoddiskutovateľnému zásahu do práv ostatných veriteľov, ktorí budú vylúčení z efektívneho uspokojenia svojich pohľadávok; najmä práva zaručeného čl. 46 Ústavy SR, ktorého súčasťou je aj právo na efektívny mechanizmus núteného vymáhania povinností uložených súdnym rozhodnutím v exekučnom konaní (ide o pozitívnu povinnosť štátu), práva zaručeného čl. 20 Ústavy SR, keďže dôjde k majetkovému skráteniu ostatných veriteľov na základe postupu, ktorý popiera ústavný koncept rovnosti obsahu a rovnosti ochrany každého vlastníckeho práva, a v neposlednom rade ide aj o postup diskriminačný, dôsledkom ktorého je narušenie rovnosti subjektov právneho styku (čl. 12 Ústavy SR, v občianskoprávných vzťahoch konkretizovaný napríklad § 2 ods. 2 OZ alebo čl. 6 CSP).

Tieto negatívne dôsledky by boli ešte dramaticky škodlivejšie, ak by sa naozaj realizovala snaha prezentovať záložného veriteľa zo zabezpečovacieho opatrenia ako veriteľa hmotnoprávneho. Znamenalo by totiž, okrem iného, nutnosť aplikácie § 151h ods. 6 OZ, podľa ktorého: *„Konanie o výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie na záloh možno viesť iba vtedy, ak oprávneným je záložný veriteľ alebo ak záložný veriteľ s výkonom rozhodnutia alebo s exekúciou súhlasí.“* Uvedené by všetkým ostatným veriteľom nielenže vytváralo horšie poradie, ale tí by exekúciu na „záloh“ nemohli viesť vôbec (resp. boli by odkázaní na nepravdepodobné udelenie súhlasu súdom „zvýhodneného“ záložného veriteľa).<sup>82</sup> Už len táto vrcholne absurd-

<sup>82</sup> K možnosti vedenia exekúcie na záloh nezáložným veriteľom návrhom na zriadenie exekučného záložného práva porovnaj napríklad nález Ústavného súdu

ná a protiústavná línia argumentácie by mala efektívne vylučovať akékoľvek úvahy o hmotnoprávných účinkoch zabezpečovacieho opatrenia.

Na druhej strane za jednoznačné pozitívum právnej úpravy zabezpečovacích opatrení, resp. generálne všetkých zabezpečovacích prostriedkov v Civilnom sporovom poriadku, možno jednoznačne považovať vypustenie možnosti uloženia povinnosti tretej osobe (teda ekvivalentu § 76 ods. 2 OSP<sup>83</sup>). Minulý, už prekonaný prístup nepochybne narážal na ústavnoprávne mantinely, najmä vo vzťahu k základným právam dotknutej tretej osoby. Je nepochybné, že mala mať postavenie účastníka, a to najmä kvôli realizácii oprávnení spojených s takým postavením. Možno sa domnievať, že zákonodarca k uvedenej koncepcnej zmene pristúpil aj kvôli rozhodovacej praxe Ústavného súdu SR.<sup>84</sup>

---

SR z 1. júla 2014, sp. zn. III. ÚS 51/2014.

<sup>83</sup> „Predbežným opatrením možno nariadiť povinnosť niekomu inému než účastníkovi len vtedy, ak to možno od neho spravodlivo žiadať.“

<sup>84</sup> Napríklad nálež Ústavného súdu SR z 1. decembra 2015, sp. zn. II. ÚS 439/2015: „Pri posúdení postavenia sťažovateľky v konaní ústavný súd naďalej zotrváva na názore už vyjadrenom v jeho uznesení sp. zn. I. ÚS 713/2013, podľa ktorého predbežným opatrením možno podľa § 76 ods. 2 OSP uložiť povinnosť niekomu inému než účastníkovi konania len vtedy, ak to možno od neho spravodlivo žiadať. Túto inú osobu však možno následne považovať za účastníka pre ten úsek konania, v ktorom sa rozhoduje o uložení povinnosti súčinnostného charakteru tejto osobe. Teda v prípade sťažovateľky sa vzhľadom na už uvedené podstatu základného práva na súdnu ochranu javí ústavnému súdu za ústavne neudržateľný taký výklad ustanovení Občianskeho súdneho poriadku upravujúcich účastníctvo v konaní, ktorým by bola sťažovateľke odopretá možnosť akejkoľvek procesnej obrany (a skrz nej vyjadrenia sa k veci) voči rozhodnutiu všeobecného súdu čo aj len dočasne zasahujúceho do jej práv. V tejto súvislosti ústavný súd zdôrazňuje, že neodmysliteľným základom práva na súdnu ochranu je inštitút účastníctva v konaní. Je to práve vstup do postavenia účastníka konania a následne rešpektovanie všetkých ostatných práv odvíjajúcich sa od tohto postavenia, ktorý garantuje každému zákonom ustanoveným postupom možnosť domáhať sa svojich práv pred nezávislým a nestranným súdom. Na margo samotného postavenia účastníka konania ústavný súd dodáva, že ono samo osebe ešte nezakladá nárok na úspech námietok v spore, avšak je jednak garanciou toho, že sporom dotknutá strana bude aj vypočutá, a tak isto aj garanciou toho, že dotknutá strana bude mať vedomosť o začatí a ukončení sporu, v ktorom sa rozhoduje o jej právach.“

## 7. Záver

Zabezpečovacie opatrenie, ako je upravené v § 343 a § 344 CSP, predstavuje výrazné unikum slovenského procesného práva. Mimo zmluvné záložné právo sa vo sfére súkromnoprávnych vzťahov (vzťahov medzi subjektmi rovného postavenia), na ktoré dopadá vecná pôsobnosť rekodifikácie sporového procesu, prvýkrát ocitlo mimo rámca konania, ktoré má slúžiť na nútené splnenie už judikovanej povinnosti (vykonávacieho, exekučného konania).

Primárnym cieľom tohto príspevku bolo preto poukázať, že samotná koncepcia takéhoto sudcovského záložného práva je v mnohých podstatných ohľadoch problematická. Nevyhnutne, priamo inštitucionálne, je totiž spätá s dôsledkom neobhájiteľného zvýhodnenia jedného veriteľa na úkor iných, navyše veriteľa, ktorý je až do právoplatného meritórneho rozhodnutia prinajmenej dubiózny. Zároveň, keďže sa na sledovaný cieľ použil inštitút záložného práva, nemožno prehliadať, že tým sa obetuje jeden z jeho esenciálnych znakov – akcesorita. Za týchto okolností považujeme za nevyhnutnú legislatívnu iniciatívu, ktorá sa omnoho dôkladnejšie vyrovná so všetkými rozhodujúcimi aspektmi záložných práv zo zabezpečovacích opatrení – vecnoprávne účinky, vylúčenie uhradovacej funkcie, riešenie plurality záložných práv plne rešpektujúce oprávnené záujmy iných veriteľov a pod.

V prechodnom období možno ako najdôležitejšiu úlohu vytýčiť dôsledné presadzovanie takého výkladu príslušnej úpravy, ktorý eliminuje účinky typicky spájané so záložnými právami hmotnoprávneho typu. Za hlavné dôvody možno pritom považovať:

- a) Zákonné ustanovenia nepriznávajú záložnému právu zo zabezpečovacieho opatrenia žiadne hmotnoprávne účinky. Jedinou hypotetickou metódou, ako by mohli byť „dovodené“, je medzi-dvetvová *analógia iuris* s nesystémovým čerpaním zo súkromného práva pri využití problematického čl. 4 CSP (ktorého jazykové vyjadrenie bolo nepochybne inšpirované ustanovením § 10 nového českého **občianskeho** zákonníka!). Vo sfére verejného

práva, upravujúceho vzájomnú interakciu medzi orgánmi verejnej moci a inými subjektmi práva, ktorá je v demokratickom právnom štáte ovládaná imperatívom *secundum et intra legem* (čl. 2 ods. 2 Ústavy SR), však treba **striktne presadzovať, aby sa akýkoľvek zásah verejnoprávneho subjektu primárne zakladal na výslovnej právnej úprave**. Analógia v práve hmotnom je niečo úplne iné ako analógia v práve procesnom, **procesné právo musí predstavovať najvyššiu istotu**. Navyše dotváranie práva prostredníctvom analógie, ak je to vôbec pripustené, má predstavovať hraničný, veľmi výnimočný mechanizmus odstraňovania nezamýšľaných medzier v zákone. Za žiadnych okolností sa nesmie stať popretím prezumpcie racionálneho zákonodarcu a favorizovaným, či dokonca vedúcim spôsobom aplikácie práva. Aplikácia za pomoci analógie na situácie zákonom predpokladané a pravidelné je už totiž vytváraním práva nového, čo nielen zásadným spôsobom narušuje právnu istotu účastníkov právnych vzťahov, ale tiež ide o prisvojenie právomoci, ktorá je Ústavou SR zverená zákonodarnému orgánu. Preto ak zákonodarca nepriznal predmetnému záložnému právu hmotnoprávne účinky, tak ho jednoducho nemá mať.

- b) Občiansky zákonník je *lex generalis* súkromného hmotného práva, Civilný sporový poriadok je jedným zo základných procesných predpisov práva verejného. Analógia „*medzi*“ uvedenými predpismi by preto mala byť ešte výnimočnejšia, použitá v mimoriadne zriedkavých, z podstaty veci jedinečných (a náhodných) právnych situáciách, keď „*jednoduchá*“ aplikácia práva jednoducho nie je dostatočná.
- c) Ak už vznikne partikulárna situácia, nevyhnutne a dôvodne vyžadujúca uplatnenie argumentu *a simile*, vždy sa má uprednostniť analógia na základe bližšej, nie vzdialenejšej, právnej normy. Niet žiadneho dôvodu uchýľovať sa k dotváraní procesného práva prostredníctvom súkromnoprávnych noriem, keď existuje procesnoprávny inštitút, ktorý je z povahy veci fakticky zhodný so skúmaným záložným právom zo zabezpečovacieho opatrenia – exekučné záložné právo. Tu treba najmä poukázať

na to, že exekučné záložné právo má evidentne výlučne zabezpečovaciu funkciu a je prísne ohraničené konaním, ktorého účel zabezpečuje. Pripúšťa síce použitie **niektorých** ustanovení Občianskeho zákonníka vecne sa týkajúcich záložných práv, deje sa tak však na základe výslovného odkazu a v mimoriadne limitovanom rozsahu.<sup>85</sup> V prípade záložného práva zo zabezpečovacieho opatrenia však žiadna odkazová norma nie je.

- d) Vzhľadom na právnu podstatu zabezpečovacieho opatrenia nie je daný žiaden dôvod uchýľovať sa k analogickej aplikácii. Procesné záložné právo takéhoto typu zásadne nemá uhradzovaciu funkciu. Chýba tu teda základný predpoklad na vznik potreby analógie – obdobnosť či totožnosť inštitútov.
- e) Napokon analogická aplikácia práva je vždy vylúčená, ak by viedla k ústavne nekompatibilným dôsledkom (čl. 152 ods. 4 Ústavy SR). Ako sme podrobnejšie objasnili v tomto príspevku, priznanie hmotnoprávných účinkov záložnému právu zo zabezpečovacieho opatrenia by malo nevyhnutne za následok porušenie zaručených základných práv ostatných veriteľov dlžníka, predovšetkým čo sa týka rovnosti subjektov, nediskriminácie a rovnakej ochrany ich vlastníckych práv. Príslušnú líniu argumentácie treba preto nutne *apriórne* odmietnuť.

Z hľadiska potrieb aplikačnej praxe všetko uvedené vyžaduje prístup, ktorý rešpektuje ústavnoprávne imperatívy, ako aj kontext ďalších právnych inštrumentov sledujúcich obdobné ciele ako zabezpečovacie opatrenie. V tomto duchu by podľa nášho presvedčenia mal vychádzať z troch hlavných východísk:

1. v rámci požiadavky „potrebnosti“ zabezpečovacieho opatrenia vždy skúmať, či jeho účel nemožno dosiahnuť iným právnym nástrojom alebo postupom (exekučné konanie, odporovateľnosť právnych úkonov, a pod.);
2. reflektovať prepojenie zabezpečovacieho opatrenia na meritórne konanie o takto zabezpečenej pohľadávke a vnímať ho výlučne

---

<sup>85</sup> Ustanovenie § 153 ods. 4 EP.

ako prostriedok dosiahnutia jeho účelu. Z praktického hľadiska to znamená, aby súd časovo obmedzil účinky zabezpečovacieho opatrenia na dobu určitú zodpovedajúcu meritórnemu konaniu, napríklad v zmysle osvedčeného prístupu podľa § 77 ods. 1 písm. c) OSP, t. j. najdlhšie 30 dní od vykonateľnosti meritórného rozhodnutia (čo umožňuje § 330 ods. 1 v spojení s § 344 CSP o primeranom použití úpravy neodkladných opatrení);

3. za každých okolností rešpektovať nutnosť ochrany oprávnených záujmov iných veriteľov. Je, samozrejme, iluzórne očakávať akúkoľvek aktivitu navrhovateľa zabezpečovacieho opatrenia, nie je však dôvod, aby sa na zistenie prípadnej existencie iných veriteľov nevytvorili predpoklady aspoň zaslaním návrhu na vyjadrenie protistrane. Predovšetkým by sa však ostatní veritelia mali vždy posudzovať ako subjekty dotknuté nariadením zabezpečovacieho opatrenia s čo najširšími z toho rezultujúcimi procesnými oprávneniami a dôsledkami, okrem iného v podobe práva podať návrh na zrušenie zabezpečovacieho opatrenia, ak akokoľvek znevýhodňuje navrhujúceho veriteľa (čo by bolo možné posudzovať ako dodatočné zistenie prekážky brániacej existencii záložného práva zo zabezpečovacieho opatrenia).

## Summary

The Act No. 160/2015 Coll. Civil Dispute Proceedings Code introduces security measure as a completely new institute of the Slovak procedural law. Systematically, it is included among protective instruments whose primary purpose is to support achieving fundamental objectives of the main adversarial proceedings. Extreme brevity of the regulation does, however, raise several serious and troubling ambiguities, and produce unpredictably varying results even in identical case scenarios, as is already evidenced in the practical application thereof by courts of the first instance. This article, therefore, attempts to define the place of security measures in the Slovak legal system and to examine them, particularly, in the

context of constitutional limits and distinctive features of similar legal institutes. One of its main intentions is to review admissibility of analogy in gap-filling of the regulation in question, as well as define and analyse the limitations thereof. It also raises imperative questions of functions and effects of the encumbrance created by the security measure. Significant attention is paid to examination whether the regulation provides sufficient level of protection to the rights of other subjects directly affected by such a judicially established encumbrance, particularly other creditors of the debtor, who are not participants in the proceedings. In its final chapter, the article aims to formulate a set of recommendations which – given the present state of the regulation of numerous aspects of security measures, or, more precisely, the lack thereof – should be observed in the decision practice.

#### Literatúra

- BORGULOVÁ, A., DŽAČÁR, L., FÖLDEŠ, R. Predbežné opatrenia v sporoch súvisiacich s dobrovoľnými dražbami – vybrané problémy aplikačnej praxe. In SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (eds.). *Právo, obchod, ekonomika V*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2016.
- FIALA, J. a kol. *Občianské právo hmotné*. 3. vyd. Brno : Masarykova univerzita a Nakladatelství Doplněk, 2002.
- FICOVÁ, S. a kol. *Občianske právo procesné. Základné konanie*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie PF UK, 2005.
- KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občianské právo hmotné I*. 4. vyd. Praha : Nakladatelství ASPI, 2005.
- LAZAR, J. a kol. *Základy občianskeho hmotného práva I*. Bratislava : Iura Edition, 2004.
- MACUR, J. *Kurs občianskeho práva procesného. Exekuční právo*. Praha : C. H. Beck, 1998.
- MAZÁK, J. *Zabezpečovacie prostriedky v civilnom procese*. Bratislava : Iura Edition, 1997.
- ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. a kol. *Občiansky súdny poriadok. Komentár – I. diel*. Bratislava : C. H. Beck, 2012.
- ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A. a kol. *Exekučný poriadok. Komentár*. Bratislava : C. H. Beck, 2015.



# EXEKUČNÉ ZÁLOŽNÉ PRÁVO – VYBRANÉ PROBLÉMY<sup>1</sup>

Jozef Zámožík

Trnavská univerzita v Trnave  
Katedra občianskeho a obchodného práva

**Abstrakt:** Právna úprava exekučného záložného práva predstavuje jednu z mála častí zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov, ktorá nebola od jeho prijatia zásadne novelizovaná. Za viac ako 20 rokov účinnosti tohto predpisu zákonodarca nereflektoval potrebu zmeny právnej úpravy, ktorú by si vyžadovala právna prax. Tento príspevok sa zaoberá práve právno-aplikačnými problémami z oblasti právnej praxe, ako aj súvisiacej teórie exekučného záložného práva. Takisto sa pokúša podnietiť zákonodarcu vybranými návrhmi *de lege ferenda*.

**Kľúčové slová:** exekúcia, exekučné konanie, záložné právo

## 1. Úvod

Exekučné záložné právo upravuje zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) (ďalej ako „Exekučný poriadok“ alebo „EP“) už od jeho prijatia s účinnosťou od 1. decembra 1995. Zákonodarca reglementáciou tohto právneho inštitútu reflektoval duálnu právnu úpravu sudcovského záložného práva, ktoré bolo možné zriadiť na nehnuteľnostiach podľa § 338a a § 338b zákona č. 99/1963 Z. z. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov, aj keď znenie týchto ustanovení neprevzal. Počas viac ako 20 rokov účinnosti Exekučného poriadku, ktorý bol dotknutý viac než štyridsiatimi zmenami,<sup>2</sup> však

<sup>1</sup> Tento príspevok vznikol v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

<sup>2</sup> Zákon č. 211/1997 Z. z., č. 353/1997 Z. z., č. 235/1998 Z. z., č. 240/1998 Z. z., č. 280/1999 Z. z., č. 415/2000 Z. z., č. 291/2001 Z. z., č. 483/2001 Z. z., č. 32/2002

právna úprava exekučného záložného práva zostala relatívne málo dotknutá ďalšími novelizáciami. Relatívna nedotknutosť právnych noriem však zapríčinila stav, v ktorom právna úprava exekučného záložného práva neodráža požiadavky, ktoré sa vynárali a vynárajú z potrieb aplikačno-právnej praxe, hoci exekučné záložné právo je významným a často využívaným právnym inštitútom Exekučného poriadku, hoci sa za obdobie účinnosti Exekučného poriadku uskutočnilo viacero reforiem nielen exekučného práva, ale aj zásadná reforma záložného práva.<sup>3</sup>

Tento príspevok sa v ďalšom texte zaoberá viacerými vybranými právnymi problémami (a súvisiacou teóriou), ktoré so sebou prináša právno-aplikačná prax, bez nároku analyzovať ich vyčerpávajúco.

## **2. Zriadenie exekučného záložného práva ako samostatný spôsob exekúcie na peňažné plnenie**

Zákonodarca uzákonil exekučné záložné právo tak, že zriadenie exekučného záložného práva nepovažuje *prima facie* za samostatný spôsob exekúcie, keďže ho explicitne neuvádza v taxatívnom výpočte spôsobov exekúcie na peňažné plnenia a v rámci systému Exekučného poriadku je začlenený do jeho piateho dielu prvej hlavy štvrtej časti upravujúceho exekúciu predajom nehnuteľnosti. Na druhej strane zriadenie exekučného záložného práva označu-

---

Z. z., č. 356/2003 Z. z., č. 514/2003 Z. z., č. 589/2003 Z. z., č. 613/2004 Z. z., č. 125/2005 Z. z., č. 300/2005 Z. z., č. 341/2005 Z. z., č. 585/2006 Z. z., č. 84/2007 Z. z., č. 568/2007 Z. z., č. 384/2008 Z. z., č. 477/2008 Z. z., č. 554/2008 Z. z., č. 84/2009 Z. z., č. 192/2009 Z. z., č. 466/2009 Z. z., č. 144/2010 Z. z., č. 151/2010 Z. z., č. 102/2011 Z. z., č. 348/2011 Z. z., č. 230/2012 Z. z., č. 335/2012 Z. z., č. 440/2012 Z. z., č. 461/2012 Z. z., č. 14/2013 Z. z., č. 180/2013 Z. z., č. 299/2013 Z. z., č. 355/2013 Z. z., č. 106/2014 Z. z., č. 335/2014 Z. z., č. 358/2015 Z. z., č. 437/2015 Z. z., č. 438/2015 Z. z., č. 440/2015 Z. z., č. 125/2016 Z. z.

<sup>3</sup> Porovnaj zákon č. 526/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov a zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZDD“).

je zákonodarca ako „zexekvovanie“,<sup>4</sup> čo by mohlo naznačovať, že zriadenie exekučného záložného práva možno považovať za samostatný spôsob exekúcie.

Otázka, či exekučné záložné právo možno považovať za samostatný spôsob exekúcie na peňažné plnenie má skôr právno-teoretickú povahu, no jej vyriešenie môže mať dosah pre právno-aplikačnú prax. Z istého hľadiska dáva napríklad odpoveď na otázku o trvaní exekučného záložného práva po skončení exekúcie. Ak ide o samostatný spôsob exekúcie, v takom prípade by exekučné záložné právo mohlo trvať aj po skončení exekučného konania a oprávnený by ako záložný veriteľ mohol uspokojiť svoju pohľadávku neskôr po zastavení exekúcie. Tento charakter však exekučné záložné právo nemá, keďže zaniká najneskôr zastavením exekúcie. V tomto smere nemožno zriadenie exekučného záložného práva považovať za samostatný spôsob exekúcie.

Z iného hľadiska môže skutočnosti, že zriadenie exekučného práva predstavuje samostatný spôsob exekúcie na peňažné plnenie nasvedčovať to, že zriadenie exekučného záložného práva nemá akcesorickú povahu k exekúcii predajom nehnuteľností. Zriadenie exekučného záložného práva nemožno totiž považovať za súčasť exekúcie predajom nehnuteľnosti, od ktorého je nezávislé. Na zriadenie exekučného záložného práva treba samostatný návrh oprávneného,<sup>5</sup> exekútor tu vydáva samostatné upovedomenie o začatí exekúcie<sup>6</sup> a následne vydáva aj samostatný exekučný príkaz.<sup>7</sup> Oddelenosť tohto spôsobu exekúcie od exekúcie predajom nehnuteľnosti spočíva predovšetkým v tom, že exekútor môže zriadiť exekučné záložné právo aj bez toho, aby následne pristúpil k uskutočneniu predaja nehnuteľnosti na dražbe. Po zriadení exekučného záložného práva sa môže uspokojiť pohľadávka oprávneného mimo predaja nehnuteľnosti na exekučnej dražbe v exekučnom konaní vedenom na návrh oprávneného, napríklad z výťažku

<sup>4</sup> Porovnaj napr. § 172 ods. 1 EP.

<sup>5</sup> Ustanovenie § 167 ods. 2 EP.

<sup>6</sup> Ustanovenie § 168 ods. 1 písm. a) EP.

<sup>7</sup> Ustanovenie § 168 ods. 1 písm. b) EP.

dražby pri speňažovaní nehnuteľnosti iným exekútorom alebo z výťažku predaja na tzv. dobrovoľnej dražbe podľa ZDD iným záložným veriteľom. Treba sa preto prikloniť skôr k záveru, že exekučné záložné právo fakticky predstavuje samostatný spôsob exekúcie na peňažné plnenie, hoci toto záložné právo netrvá po skončení exekúcie.

Keďže exekučné záložné právo je upravené ako samostatný spôsob exekúcie, na zriadenie exekučného záložného práva k nehnuteľnostiam sa vyžaduje viacero procesných úkonov oprávneného a súdneho exekútora. V ich dôsledku sa zabezpečovací charakter exekučného záložného práva v niektorých prípadoch javí ako nedostatočný. Predpokladom zriadenia exekučného záložného práva na nehnuteľnosti (nezáleží na tom, či zapísanej alebo nezapísanej v katastri nehnuteľností) je totiž vydanie a doručenie exekučného príkazu (príkazu na zriadenie exekučného záložného práva na nehnuteľnosť zapísanú alebo nezapísanú v katastri nehnuteľností).<sup>8</sup> Pre poradie exekučného záložného práva je rozhodujúci čas jeho zápisu do katastra nehnuteľností po doručení takéhoto exekučného príkazu.<sup>9</sup> Exekučný príkaz však možno vydať iba v prípade, ak márne uplynula lehota na podanie návrhu na zastavenie exekúcie, ktorý má odkladný účinok, alebo ak sa doručí rozhodnutie súdu, ktorým sa takýto návrh zamietol, alebo ak sa povinný práva podať takýto návrh vzdá.<sup>10</sup> Predtým však musí byť povinnému doručené upovedomenie o začatí exekúcie podľa § 61 a nasl. EP. Ak sa napríklad nepodarí doručiť upovedomenie o začatí exekúcie povinnému (povinný sa môže napr. doručeniu „takticky“ úmyselne vyhýbať), nie je vylúčené, že povinný zriadi na nehnuteľnosti záložné právo v prospech tretej osoby, ktorým „predbehne“ oprávneného. Obdobne v čase čakania na

<sup>8</sup> Porovnaj § 168 ods. 1 písm. b) alebo § 173 ods. 1 písm. b) EP.

<sup>9</sup> Ustanovenie § 171 ods. 1 EP.

<sup>10</sup> Podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. M Cdo 5/2003: „Nie je porušením taký procesný postup exekútora, ktorý po tom, ako sa povinný vzdal svojho práva podať do 14 dní od doručenia upovedomenia o začatí exekúcie námietky, následne vo veci vydal exekučný príkaz.“

okamih, keď bude môcť exekútor vydať exekučný príkaz (príkaz na zriadenie exekučného záložného práva na nehnuteľnosť zapísanú alebo nezapísanú v katastri nehnuteľností) a ten doručiť do katastra nehnuteľností, môžu sa zriadiť exekučné záložné práva v prospech iných veriteľov povinného, ktorí tak budú mať prednostné poradie pri uspokojovaní pohľadávky pred oprávneným, dokonca aj v prípade, ak exekúcia v prospech oprávneného začala oveľa skôr. Povinný môže oddialiť zápis exekučného záložného práva napríklad tým, že podá návrh na zastavenie exekúcie, ktorý má odkladný účinok.

Preto sa javí ako vhodnejšia taká právna úprava, ktorá by súdnemu exekútorovi umožňovala vykonať procesné úkony, v dôsledku ktorých by mohol využiť „moment prekvapenia“ a mohol by zabezpečiť nehnuteľnosť záložným právom ihneď po doručení poverenia. Súdny exekútor by tak nemusel čakať na doručovanie akejkoľvek písomnosti povinnému a ani na to, kým uplynie lehota, aby mohol vydať exekučný príkaz.

Druhou možnosťou by bolo, aby jedným zo zákonných účinkov doručenia upovedomenia o začatí exekúcie predajom nehnuteľnosti príslušnému katastru nehnuteľností (obdobne aj pri nehnuteľnostiach nezapísaných v katastri nehnuteľností) bol vznik exekučného záložného práva. V zásade by sa tak z Exekučného poriadku mohol vypustiť inštitút exekučného záložného práva, keďže to by vznikalo *ex lege*.

### **3. Verejný register nehnuteľností nezapísaných v katastri nehnuteľností, ku ktorým je zriadené záložné právo**

Exekučný poriadok rozlišuje dva rôzne procesné postupy, pri zriaďovaní exekučného záložného práva. Výber procesného postupu závisí od toho, či ide o nehnuteľnosti zapísané v katastri nehnuteľností alebo o nehnuteľnosti nezapísané v katastri nehnuteľností. Pri tomto rozlišovaní dokonca „predbieha“ právnu úpravu zálož-

ného práva v Občianskom zákonníku, ktorý takúto diferenciáciu nepozná, hoci by bola vhodná aj v ňom.

Pri exekúcii zriadením exekučného záložného práva na nehnuteľnosti nezapísanej v katastri nehnuteľností sa exekučné záložné právo zriadi tak, že sa nehnuteľnosť opíše v zápisnici. Náležitostami zápisnice,<sup>11</sup> okrem iného, sú:

- označenie nehnuteľnosti,
- označenie vlastníka nehnuteľnosti,
- zápis o zexekvovaní nehnuteľnosti pre vymáhanú pohľadávku,
- zápis o zriadení skoršieho zmluvného záložného práva.

Súdny exekútor touto zápisnicou fakticky nahrádza chýbajúcu evidenciu takýchto nehnuteľností (list vlastníctva).

Zexekvovanie nehnuteľnosti sa zapíše nielen v tejto zápisnici, ale aj na listine preukazujúcej vlastníctvo povinného k tejto nehnuteľnosti (napr. kolaudačné rozhodnutie alebo prídelová listina), ak taká listina existuje a na listine o zriadení zmluvného záložného práva pre vymáhanú pohľadávku, ak takéto záložné právo sa už skôr zriadilo.<sup>12</sup> Ak sa už skôr zriadilo k nehnuteľnosti exekučné záložné právo pre inú pohľadávku, zapíše sa exekučné záložné právo v zápisnici o skoršom zexekvovaní.<sup>13</sup>

Hoci každý má právo nahliadnuť do listiny o zriadení exekučného záložného práva,<sup>14</sup> procesný postup ustanovený zákonom prináša v praxi mnohé problémy súvisiace s informovanosťou o zriadení exekučného záložného práva. Súdny exekútor zriaďuje exekučné záložné právo tak, že ho zapíše v zápisnici, ktorú sám vyhotoví. Nemá však povinnosť ju kdekoľvek zverejňovať. Ak už skôr bolo zriadené záložné právo k nehnuteľnosti spísanej v inej zápisnici, exekútor nemá možnosť dozvedieť sa o existencii inej zápisnice. Hoci má súdny exekútor povinnosť vyznačiť zexekvovanie na listine preukazujúcej vlastníctvo povinného k tejto nehnuteľnos-

<sup>11</sup> Ustanovenie § 172 ods. 1 a 2 EP.

<sup>12</sup> Ustanovenie § 173 ods. 3 EP.

<sup>13</sup> Ustanovenie § 177 EP.

<sup>14</sup> Ustanovenie § 178 EP.

ti a na listine o zriadení zmluvného záložného práva pre vymáhanú pohľadávku, nepatrí mu zákonné oprávnenie, ako sa k takýmto listinám dostať, či sa vôbec o ich existencii dozvedieť. V praxi tak súdny exekútor často nemôže zapísať záložné právo k takejto nehnuteľnosti na takéto listiny.

Tieto právno-aplikačné problémy by sa mohli vyriešiť zriadením jednotného verejného centrálného registra nehnuteľností nezapísaných v katastri nehnuteľností, do ktorého by exekútori zapisovali jednotlivé exekučné záložné práva. Zriadením takéhoto registra by sa odstránil problém s informovanosťou o exekučných záložných právach a problém s právom prednosti záložných práv. Súdni exekútori by ani nemuseli vyznačovať exekučné záložné právo na listinách preukazujúcich vlastníctvo povinného k nehnuteľnosti a na listinách o zriadení zmluvného záložného práva pre vymáhanú pohľadávku. Dokonca by nebolo treba vyznačovať exekučné záložné právo v zápisnici o skoršom zexekvovaní. Tento problém by sa mohol zákonodarnou činnosťou vyriešiť aj širšie, ak by sa zriadil takýto centrálny register pre všetky nehnuteľnosti nezapísané v katastri nehnuteľností, ku ktorým by bolo zriadené nielen exekučné záložné právo, ale aj iné druhy záložných práv (napr. zmluvné alebo zriadené súdnym rozhodnutím).

#### **4. Exekučné záložné právo zriadené k iným veciam alebo majetkovým hodnotám, ako sú nehnuteľnosti**

Ďalším z problémov právnej úpravy Exekučného poriadku je skutočnosť, že zákonodarca upravil iba exekúciu zriadením exekučného záložného práva k nehnuteľnostiam. Úplne absentuje právna úprava zriadenia exekučného záložného práva napríklad na hnutel'nych veciach, cenných papieroch, obchodných podieloch, pohľadávkach alebo iných majetkových právach. V dôsledku tejto absencie môže vzniknúť situácia, že exekútor bude napríklad pri mobiliárnej exekúcii exekvovať hnutel'nú vec, ku ktorej v priebehu exekučného konania vznikne záložné právo (napr. zmluvné, zá-

konné alebo vzniknuté na základe rozhodnutia). V dôsledku vzniku záložného práva exekútor nebude môcť vykonať exekúciu na záloh, keďže túto možno vykonať na záloh iba v prípade, ak je oprávnený záložným veriteľom alebo ak záložný veriteľ s exekúciou súhlasí.<sup>15</sup> Ak by dokonca súdny exekútor získal súhlas záložného veriteľa s vykonaním exekúcie, pohľadávka záložného veriteľa by po speňažení zálohu musela byť uspokojená prednostne pred pohľadávkou oprávneného, hoci exekúcia sa mohla začať oveľa skôr, ako vzniklo záložné právo záložného veriteľa. Kvôli nemožnosti oprávnenia súdneho exekútora zriadiť záložné právo k iným veciam, právam alebo majetkovým hodnotám, ako sú nehnuteľnosti, existuje možnosť, ako môže napríklad povinný predísť speňaženiu jeho hnutel'ných vecí (napr. po dohode s treťou osobou, s ktorou formálne dohodne vznik pohľadávky, na zabezpečenie ktorej sa zriadi exekučné záložné právo k hnutel'nej veci), alebo ako môže tretia osoba, ktorej pohľadávka by mala neskoršie poradie, predbehnúť oprávneného v už prebiehajúcim exekučnom konaní.

Vzhľadom na chýbajúcu právnu úpravu iného ako imobiliárneho exekučného záložného práva by bolo vhodné zakotviť v právnej úprave možnosť, aby súdny exekútor zriadil exekučné záložné právo ku hnutel'ným veciam, iným právam alebo iným majetkovým hodnotám. Exekučný poriadok treba v tomto smere upraviť komplexne, spolu s tým, aby tieto exekučné záložné práva boli verejne prístupné v jednotnom verejnom centrálnom registri.

## 5. Záver

Hoci ustanovenia Exekučného poriadku o exekučnom záložnom práve, ktoré sa v ňom nachádzajú od samotného prijatia tohto zákona, neprešli zásadnejšími zmenami, právno-aplikačná prax sa stretáva pri tomto inštitúte s problémami, ktoré vyžadujú zásadnejšiu novelizáciu Exekučného poriadku. Tieto problémy súvisia

<sup>15</sup> Ustanovenie § 61q ods. 2 EP.



napríklad s nedostatočnou právnou úpravou zabezpečovacieho charakteru exekučného záložného práva, keď oprávneného v skoršom exekučnom konaní môže pri zriaďovaní exekučného záložného práva „predbehnúť“ iný záložný veriteľ, ktorý bude mať pri uspokojovaní svojej pohľadávky skoršie poradie. S problémami sa možno stretnúť aj kvôli absencii verejného registra exekučných záložných práv k nehnuteľnostiam nezapísaným v katastri nehnuteľností. Zásadným nedostatkom Exekučného poriadku je aj absencia možnosti zriaďiť exekučné záložné právo k niečomu inému, ako sú nehnuteľnosti (napr. hnutelné veci, pohľadávky, obchodné podiely, cenné papiere, práva alebo iné majetkové hodnoty). Novelizácia Exekučného poriadku pri odstraňovaní nedostatkov právnej úpravy exekučného záložného práva bude vyžadovať systematickú legislatívnu činnosť, pri ktorej sa novelizuje nielen Exekučný poriadok, ale aj iné právne predpisy upravujúce záložné právo, najmä Občiansky zákonník.

## Summary

The provisions on the enforcement lien in the Slovak Enforcement Act have not gone through any significant amendments since the adoption of this Act. Despite this fact, law practice encounters problems at this institute which require a more substantial amendment of the Act. One of these problems is related to insufficient legal regulation of the security nature of the execution of the lien, if the person entitled in the previous enforcement proceedings can be „overtaken“ by the other creditor who will have prior rank in the satisfaction of his claim. Problems may also be encountered due to the absence of a public register of enforcement mortgage rights for real estate not registered in the cadastre. The fundamental deficiency in the Act is the absence of the possibility of establishing a lien to a different matter as is real estate (for example, transferable things, receivables, business shares, rights or other property values). The amendment of the Act in order to remedy the deficiencies of the

law on enforcement lien will require systematic legislative activity, including an amendment not only to the Enforcement Act but also to other legal provisions governing the pledges, in particular the Civil Code.

# DOBROVOLNÉ DRAŽBY A OCHRANA SPOTREBITEĽA<sup>1</sup>

Mgr. Peter Mészáros, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave  
Katedra občianskeho a obchodného práva

**Abstrakt:** Pri výkone akéhokoľvek práva je potrebné, aby sledoval legitímne záujmy, pričom právna úprava v § 3 ods. 1 OZ výslovne akcentuje legitímnosť sledovaných záujmov korektívom súladnosti s dobrými mravmi, pričom (možno) duplicitne sankcionuje odklonenie sa od uvedeného korektívu v § 39 OZ neplatnosťou. Je preto legitímne od každého účastníka právneho vzťahu (nielen občianskoprávneho) očakávať, že jeho konanie bude súladné s dobrými mravmi, a to bez potreby relativizovať a nedôvodne si prispôsobovať tento korektív.

## 1. Hypotekárny úver

Štandardným produktom ponúkaným a poskytovaným spotrebiteľom na zabezpečenie jednej zo základných potrieb, a to bývania, je hypotéka,<sup>2</sup> resp. „úver na bývanie“.<sup>3</sup> Ide o typický

<sup>1</sup> Tento príspevok vznikol v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

<sup>2</sup> Kvôli právne správne definovaniu pojmu odkazujeme na zákonné pomenovanie inštitútu „hypotekárny úver“, a tiež jeho definíciu v zmysle § 68 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách v znení neskorších predpisov, súhrne podľa § 1 ods. 2 a 3 zákona č. 90/2016 Z. z. o úveroch na bývanie v znení neskorších predpisov.

<sup>3</sup> Pri poskytovaní úveru na bývanie bola v Nemeckej spolkovej republike judikovaná povinnosť banky upozorniť na predraženosť financovania bytu. Rozsudok Spolkového súdneho dvora (Vrchný zemský súd Norimberg) vo veci vedenej pod sp. z. XI ZR 221/07 z 29. apríla 2008: „Banka je pri poskytovaní úveru vzhľadom na svoju výhodu spočívajúcu vo vyššej odbornosti povinná upozorniť klienta na predraženie financovania bytu, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi v zásade vtedy, ak jej je známe, že kúpna cena je takmer dvojnásobne vyššia ako trhovú hodnotu bytu. Výnimočne je možné vylúčiť rozpoznateľnosť predraženia v rozpore s dobrými mravmi postaviť na roveň vedomosti o predražení v rozpore s dobrými mravmi, ak musela byť takáto skutočnosť príslušnému zamestnancovi banky vzhľadom na okolnosti daného

spôsob,<sup>4</sup> ktorým si fyzické osoby zabezpečujú svoje bývanie.

Na hypotekárny úver sa nevzťahujú ustanovenia zákona o spotrebiteľských úveroch,<sup>5</sup> podľa ktorých sa za spotrebiteľský úver nepovažuje hypotekárny úver, to ale nevylučuje subsumovanie zmluvy o hypotekárnom úvere pod oblasť spotrebiteľských zmlúv.

Podľa nášho názoru je však inštitút spotrebiteľského úveru možno chápať v dvoch rovinách.<sup>6</sup> Prvou z nich je širšia pre posudzované slovné spojenie, pod ktoré zahrňame každý úver pre spotrebiteľa, na naplnenie pojmu v jeho širšom význame treba splniť kritérium pre úverový záväzkový vzťah (hoci v prípade úveru ide *de facto* o konkretizáciu zmluvného inštitútu pôžičky), a zároveň naplnenie podmienok na existenciu spotrebiteľskej zmluvy. V užšom zmysle sa ním rozumie spotrebiteľský úver v zmysle relevantných ustanovení zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov v znení neskorších predpisov.

V dôsledku normotvorby<sup>7</sup> Európskej únie sa však aj hypotekárne úvery zaradili „oficiálne“ (normatívno-definične) medzi spotre-

---

*prípady zrejme. Zamestnanec banky potom nie je vzhľadom na zásadu ochrany dobrej viery oprávnený priorieť nad takou skutočnosťou oči.“* Bližšie pozri LINHART, T., POKORNÝ, M. SRN: Spolkový soudní dvůr: Povinnost banky upozornit na předražení financovaného bytu, které je v rozpore s dobrými mravy. In *Právní rozhledy*. 2009, č. 3, s. 113.

<sup>4</sup> Presný počet poskytnutých hypotekárnych úverov a s tým spojených peňažných prostriedkov na Slovensku podľa rokov dostupný na <<https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom-prakticke-informacie/publikacie-a-vybrane-udaje/vybrane-udaje/informacie-o-uveroch-na-byvanie>>, pre rok 2017 ide o objem financií vo výške cca. 1/4 miliardy eur, dostupné na: <[https://www.nbs.sk/\\_img/Documents/\\_Dohlad/Hypo/2017/Uvery\\_na\\_byvanie\\_2017.pdf](https://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/Hypo/2017/Uvery_na_byvanie_2017.pdf)>. Ročne sa poskytne úver na bývanie pre niekoľko tisíc ľudí.

<sup>5</sup> V zmysle § 3 ods. 1 písm. a) zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch: „Spotrebiteľským úverom nie sú hypotekárny úver a komunálny úver podľa osobitného predpisu.“ Z hľadiska širšieho vymedzenia sú pre negatívne vymedzenie spotrebiteľského úveru meritórne ustanovenia § 1 ods. 3.

<sup>6</sup> Ide o delenie podľa názoru autora práce.

<sup>7</sup> Smernica Európskeho parlamentu a Rady o úverových zmluvách týkajúcich sa obytných nehnuteľností KOM (2011) 142 2011/0062/COD 2014/17/EÚ. [cit. 2017-12-01] Dostupné:<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32014L0017>>.

biteľský úver (a nielen spotrebiteľské zmluvy o úvere), aj keď zákonom by mali byť vymedzené ako „úverová zmluva“.<sup>8</sup> V podstate ide o iniciatívu podobne upravujúcu hypotekárne úvery, ako je to pri úveroch v prípade smernice 2008/48/ES (národná právna úprava – zákon č. 90/2016 Z. z. o úveroch na bývanie v znení neskorších predpisov).

Dôvodom jej prijatia boli prvotne stanovené ciele programu „*Stimuly na oživenie hospodárstva v Európe*“<sup>9</sup> na obnovenie rastu ekonomiky. V rámci neho bolo treba urobiť opatrenia na odstránenie situácie, ktorá nastala v roku 2008:<sup>10</sup> „*Trh nesplatených hypotekárnych úverov na bývanie v EÚ 27 predstavoval takmer 6 biliónov EUR, t. j. asi 50 % hrubého domáceho produktu Európskej únie.*“<sup>11</sup> Opätovne sa tak ukázala nesprávnosť<sup>12</sup> spojenia súčasného finančného systému na úverovanie [„počítanie s (často len dúfanými) peniazmi zajtrajška už dnes“]: „*V celej Európe sa zvyšuje úroveň zadlženosti domácností. To samo osebe nie je znamením nezodpovedného poskytovania a prijímania úverov, ak sú výšky dlhu udržateľné a splátky je možné splácať.* Z čísel

<sup>8</sup> Tamže, čl. 3 písm. c).

<sup>9</sup> *Stimuly na oživenie hospodárstva v Európe*. Iniciatíva Európskej únie, uverejnené v Úradnom vestníku pod č. KOM (2009) 114 dňa 4. 3. 2009. [online]. [cit. 2017-12-01] Dostupné <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0114:SK:NOT>>. Konkrétna formulácia: „*Očistenie bankového systému je predpokladom pre návrat k bežným úverovým podmienkam. Na dosiahnutie obnovy, ktorá si bude vyžadovať určitý čas, je potrebné vynaložiť maximálne úsilie. Stabilizácia finančných trhov ešte nedokázala odstrániť úverovú krízu a obnoviť poskytovanie úverov spoločnostiam a domácnostiam. Práve z tohto dôvodu si musí EÚ udržať tempo reforiem finančného sektora, implementovať reformy v oblasti regulácie a lepšie zosúladiť režim dohľadu so súčasnou cezhraničnou realitou.*“ [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0114:SK:NOT>> (časť „Úvod“).

<sup>10</sup> Pre porovnanie so situáciou v roku 2011 je táto výška (ako aj pri spotrebiteľských úveroch) podobná. Podľa Výročnej správy Európskej centrálnej banky za rok 2011. [online]. [cit. 2014-03-21]. Dostupné na internete: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/annrep/ar2011sk.pdf>>.

<sup>11</sup> Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o úverových zmluvách týkajúcich sa obytných nehnuteľností KOM (2011) 142. [cit. 2017-12-01] Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009\\_2014/documents/com/com\\_com%282011%290142\\_/com\\_com%282011%290142\\_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282011%290142_/com_com%282011%290142_sk.pdf)>.

<sup>12</sup> Ide o hodnotiaci úsudok autora.

však vyplýva, že občania majú čím ďalej tým väčšie ťažkosti pri splácaní svojich dlhov. Problémy s dodržiavaním splátok viedli k zvýšeniu mier nesplácania úverov, ako aj počtu prípadov zhabania majetku. Údaje môžu byť ovplyvnené aj inými faktormi, nielen nezodpovedným poskytovaním a prijímaním úverov, ale napríklad aj všeobecným hospodárskym útlmom. Štatistické údaje v kombinácii s kvalitatívnymi dôkazmi z príspevkov zúčastnených strán a neoficiálnymi dôkazmi z celej Európy však ukazujú, že to nie je len problém ekonomického cyklu obmedzený na jeden alebo dva členské štáty, ale možno ho nájsť v rámci celej EÚ.<sup>13</sup> Výnimkou v zadlžovaní nie je ani Slovenská republika.<sup>14</sup>

Vzhľadom na zaužívanú terminológiu v práci používame „súhrnné“ označenie hypotekárny úver.

## 2. Zabezpečenie hypotekárneho úveru

Štandardným zabezpečením hypotekárneho úveru je záložné právo k nehnuteľnosti. Vzhľadom na to, že na základe hypotekárneho úveru sa poskytuje pomerne vysoká suma (majúca za cieľ zabezpečenie bývania pre dlžníka), možno považovať zábezpeku pre veriteľa v podobe nehnuteľnosti ako predmetu s väčšou hodnotou za opodstatnenú. Tiež sa očakáva, že pri ochote dlžníka „založiť svoje bývanie“ bude jeho motivácia na splatenie dlhu vysoká.

Úprava záložného práva (nielen) pre hypotekárne úvery je komplexne<sup>15</sup> obsiahnutá v § 151a a nasl. OZ. Záložné právo (na úče-

<sup>13</sup> Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o úverových zmluvách týkajúcich sa obytných nehnuteľností KOM (2011) 142. [cit. 2017-12-01] Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009\\_2014/documents/com/com\\_com%282011%290142\\_/com\\_com%282011%290142\\_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282011%290142_/com_com%282011%290142_sk.pdf)

<sup>14</sup> Porovnaj bližšie: DOBROVODSKÝ, R. Osobný bankrot: nová právna úprava. In: *Sociálna prevencia: zdravie, zdravý životný štýl a vybrané sociálne a sociálnopatologické javy*. 2017, roč. 12, č. 2, s. 13 – 15.

<sup>15</sup> S výnimkou záložného práva na obchodný podiel (§ 117a zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov), k akciám na meno s obmedzenou prevoditeľnosťou (§ 156 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov), pre potreby pracovného práva (§ 20 ods. 4 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov), k cenným

ly tohto príspevku len k nehnuteľnostiam) sa zriaďuje záložnou zmluvou v zmysle § 151b OZ a vzniká zápisom do príslušného registra (§ 151e ods. 2 toho istého zákona). Ak si dlžník plní svoje povinnosti, pričom v rámci nich je platenie úroku „menej zaťažujúcou“ povinnosťou ako v prípade spotrebiteľského úveru (kvôli nižšiemu úroku), prebieha vzťah medzi dlžníkom a veriteľom bez problémov, bez potreby uplatňovania práv vyplývajúcich zo zabezpečenia.

V prípade, že si dlžník svoje povinnosti plniť prestane, je veriteľ oprávnený uspokojiť svoju pohľadávku zabezpečenú záložným právom v zmysle § 151j OZ „spôsobom určeným v zmluve o zriadení záložného práva, predajom zálohu na dražbe podľa zákona o dobrovoľných dražbách alebo predajom zálohu podľa osobitných predpisov“.<sup>16</sup> Tu je možné uvažovať o miere, v akej nesplnenie povinností dlžníka môže začať výkon záložného práva. Častou<sup>17</sup> textáciou hypotekárnych zmlúv je aj to, že záložným právom nie je zabezpečená len pohľadávka ako taká – t. j. v plnej výške, ale často aj jednotlivé splátky (posudzovanie prípadného výkonu záložného práva pomerne so zásadou primeranosti je preto namieste). Limitom tak ostáva len súvisiaca úprava v podobe § 3 ods. 6 zákona č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „zákon o dobrovoľných dražbách“), ktoré umožňuje realizáciu dražby, ak je hodnota dlhu v časti istiny suma vyššia ako 2 000 eur.<sup>18</sup>

Normy občianskeho práva upravujúce záložné právo majú charakter výrazne proveriteľský. Príkladom je (okrem ďalej v príspev-

---

papierom [§ 45 až § 52 a § 53a – § 53e zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov].

<sup>16</sup> FEKETE, I. *Občiansky zákonník. Veľký komentár* [online]. Bratislava : Eurokódex, 2011. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na internete: <<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&phContent=~/Comments/RuleComments.ascx&RuleID=22023&CTypeID=2>>.

<sup>17</sup> Pozn. podľa porovnania všeobecných obchodných podmienok zverejnených na webovom sídle vybraných bánk.

<sup>18</sup> Uvedený limit je zavedený od 1. júna 2014, čo svedčí o dovtedajšom stave. Otázka najnižšej sumy dlžnej istiny, pri ktorej už možno vykonať záložné právo – dražiť, je stále aktuálnou témou.

ku rozoberaného výkonu záložného práva formou dobrovoľnej dražby) ustanovenie § 151j ods. 2 OZ pripúšťajúce výkon záložného práva aj na premlčanú pohľadávku (*de facto* nie je daná možnosť namietnuť premlčanie okrem podania žaloby výslovne za týmto účelom).

Dôvodom provereiteľskej<sup>19</sup> úpravy záložného práva je zrejme zdroj/pôvodca tejto, v roku 2002 novelizovanej, právnej úpravy – Európska banka pre obnovu a rozvoj. „Po novele Občianskeho zákonníka zo septembra 2002 bude mať Slovensko jednu z najprepracovanejších právnych úprav zabezpečených úverov v Európe. Zavádza sa pružný, jednoduchý a spoľahlivý režim, ktorý by mal priniesť veľké výhody slovenskej ekonomike a podnikateľskému prostrediu.“<sup>20</sup> „Veriteľ, ktorý svoju pohľadávku zabezpečuje záložným právom, získava istotu, že v prípade nesplnenia pohľadávky zo strany dlžníka bude mať možnosť uspokojiť sa zo zálohu.“<sup>21</sup> Spolu s novelizovanou právnou úpravou záložného práva bola prijatá aj právna úprava<sup>22</sup> dobrovoľných dražieb.

Spôsob prijatia „novej“ úpravy záložného práva podrobila kritike aj právna doktrína, a to veľmi ostro: „K zmene právnej úpravy došlo krajne nevhodným spôsobom. Namiesto toho, aby sa existujúca úprava modernizovala (ako to bolo napr. v Českej republike), Občiansky zákonník ‚otrocky‘ prevzal modelovú úpravu o zabezpečení záväzkov (Model Law for Secured Transactions), ktorú vypracovala Európska banka pre obnovu a rozvoj (EBOR) v r. 1997. ... Uvedený modelový zákon EBOR je len odporúčaním, na akých princípoch by malo fungovať registrované, resp.

<sup>19</sup> Dôvodová správa k predmetnej novele (zákon č. 526/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov): „Cieľom zákona je vytvorenie takého právneho a inštitucionálneho rámca pre záložné právo, ktorý povedie k rozšíreniu možností financovania podnikateľských aktivít, najmä v sektoroch malého a stredného podnikania.“

<sup>20</sup> Európska banka pre obnovu a rozvoj – Allen & Overy. Príručka pre používanie záložného práva na Slovensku. Bratislava 2003. [online]. [cit. 2017-12-01] Dostupné na internete: <<http://www.ebrd.com/downloads/research/guides/guideslovaks.pdf>>. s. 5.

<sup>21</sup> Ódovo nedôvodne formulovaná dôvodová správa k predmetnej novele (zákon č. 526/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov).

<sup>22</sup> Zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách v znení neskorších predpisov.



neposesórne záložné právo k hnutelným veciam. Nie je teda záväzným dokumentom. Napriek tomu boli niektoré ustanovenia tohto modelového zákona prevzaté do Občianskeho zákonníka násilným spôsobom, bez prispôbenia k existujúcej a užitej úprave (porovnaj § 152 a nasl. českého občianskeho zákonníka). Existujúca právna úprava je nesystémová, neprehľadná (zmiešava viac druhov záložných práv) a na civilný kódex je príliš kauzistická. ... Hypotekárne záložné právo Občiansky zákonník vôbec neupravuje, len ho spomína ako formu registrovaného záložného práva.<sup>23</sup>

Naplnenie cieľa novej právnej úpravy v podobe zlepšenia vy-  
 možiteľnosti pohľadávky<sup>24</sup> najlepšie vystihuje dôvod neskoršej  
 (po troch rokoch jej existencie) novelizácie zákona o dobrovoľných  
 dražbách (a tiež Občianskeho zákonníka): „Medzi hlavné ciele predlo-  
 ženej novely patrí jasné definovanie práv a povinností účastníkov občian-  
 skoprávneho vzťahu tak, aby nevznikali až prekvapivé stavy spôsobujúce  
 občanom definitívne zbavenie majetku, ktorý má niekoľkonásobne vyššiu  
 hodnotu, ako bola výška samotnej pohľadávky. Dopad zmien sa zároveň  
 prejaví v minimalizovaní neplatných dražieb a v predchádzaní súdnym  
 sporom o vrátenie vecí a vydanie bezdôvodného obohatenia.“<sup>25</sup>

Ako vyplýva z citovaného, „proveriteľský“ charakter<sup>26</sup> výkonu

<sup>23</sup> FEKETE, I. – FEKETEOVÁ, M. Ručný záloh. In *Justičná revue*. 60, 2008, č. 3, s. 343 – 357.

<sup>24</sup> Jedným z dôsledkov zavedenia novej právnej úpravy bolo aj uvedené: „Jeho stručná normatívna úprava umožňovala výkon práva veriteľa takým spôsobom, že dlžník už v zárodku omeškania bez možnosti reštitúcie prichádzal o majetkové hodnoty niekedy neporovnateľne so samotnou výškou pohľadávky. Najvýraznejšie sa to prejavovalo v prípadoch, ak predmetom zabezpečovacieho prevodu boli nehnuteľnosti predstavujúce obydlie dlžníka.“ Z dôvodovej správy k zákonu č. 568/2007. Dôvodnosť potreby zmeny bol tiež vnímaný odbornou verejnosťou: „Pravdepodobne naliehavosť zmien určitých ustanovení Občianskeho zákonníka dovedol kompetentných k rozhodnutiu spojiť hlasovanie o zmenách Občianskeho zákonníka s hlasovaním o zmenách a doplneniach zákona o dobrovoľných dražbách.“ In DULAKOVÁ JAKUBEKOVÁ, D. Spotrebiteľská zmluva nanovo a inak. In *Justičná revue*. 2008, roč. 2008, č. 6 – 7, s. 936.

<sup>25</sup> Z dôvodovej správy k zákonu č. 568/2007 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov.

<sup>26</sup> Tento tiež možno pozorovať aj pri právnej úprave doručovania v zákone o dobrovoľných dražbách. V ustanovení § 10 ods. 1 tohto zákona je uvedený spôsob

záložného práva sa prejavil v širokom rozsahu a preukázal tak neosvedčenie právnej regulácie v prospech dodávateľov. Sám zákonodarca konštatoval svoje pochybenie pri prijatí normatívnej regulácie.

Ide o ďalší z nesporných argumentov pre orientáciu právneho poriadku smerom k prospechu a ochrany slabšej strany, pretože silnejšia strana si uzurpuje moc vždy a aj keď je slabšia strana výraznejšie chránená, znamená to len jej menej horšie postavenie voči ekonomicky silnejšiemu subjektu.

### 3. Výkon záložného práva dobrovoľnou dražbou – zákonný, európsky a ústavný aspekt

Hoci vo všeobecnosti je záložné právo možné vykonať rôznymi spôsobmi, v prípade spotrebiteľského právneho vzťahu je jediným, právne aprobovaným realizovateľným riešením (okrem exekučnej) dobrovoľná dražba, a to podľa § 53 ods. 10 OZ, pričom jeho výklad nie je sporný ani v doktríne: „... výkon záložného práva zabezpečujúceho záväzok zo spotrebiteľskej zmluvy možno realizovať výhradne pre-

---

– do vlastných rúk, pričom sa dražíva v súvislosti s doručovaním formulácia „Písomnosti sa doručujú poštou formou listovej zásielky do vlastných rúk ...“ (čo je aj žiaduce). Napriek tomu pri úprave doručovania oznámenia o dražbe (§ 17 ods. 5 tohto zákona), teda dokumentu obsahujúceho podstatné informácie o dražbe, ktorá sa má konať, je už použitá formulácia „V lehotách ustanovených v odsekoch 2 až 4 zašle dražobník oznámenie o dražbe ...“, pričom rozdiel medzi zaslaním a doručením je markantný. Aj súvisiaca literatúra (VALOVÁ, K. a kol. *Zákon o dobrovoľných dražbách. Komentár*. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 149) uvádza, že v prípade oznámenia o dražbe má byť dodržaný účel doručovania, teda má byť doručené, avšak v zákone to vyjadrené nie je, čo v praxi spôsobuje značné ťažkosti. No na inom mieste tá istá literatúra uvádza, že „V prípade opakovanej dražby je dražobník povinný zaslať oznámenie o dražbe...“, a to hoci aj v prípade opakovanej dražby (§ 22 zákona o dobrovoľných dražbách) je uvedená tá istá formulácia ako pri dražbe prvej – „zašle oznámenie“, pričom v prípade prvej dražby je vyjadrený účel aj doručiť, no v prípade opakovanej už nie. Domnievame sa však, že išlo o nepresnosť autorov, nie o ich zámer. Porovnaj tiež výklad k všeobecnej úprave dôjdenia prejavy vôle – DOBROVODSKÝ, R. In: ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 338 – 425.

*dajom zálohu na dobrovoľnej dražbe ... alebo predajom zálohu v exekúcii podľa Exekučného poriadku.*<sup>27</sup>

Nepoctivosť inštitúcií poskytujúcich hypotekárne úvery bola zjavná (tiež) v tom, že ešte v roku 2017 mali takmer všetky z nich vo svojich zmluvných podmienkach uvedený ako spôsob výkonu záložného práva tiež napríklad verejnú obchodnú súťaž alebo priamy predaj, počas roku 2017 došlo<sup>28</sup> k plošnej zmene (k „lepšiemu“) vo všetkých sledovaných bankách. Ostáva však ťažko pochopiteľné, prečo k zmene došlo až tri roky po tom, čo sa zákonná úprava vyprofilovala jednoznačne (poukazujúc na prijatie súčasného znenia § 53 ods. 10 OZ), pričom aj sám zákonodarca v sprievodnom texte k poukazovanej novele posúdil jej potrebu danú z dôvodu obchádzania zákona záložnými veriteľmi: *„V záujme zamedzenia obchádzaniu zákona sa výslovne ustanovuje, že ak záložné právo zabezpečuje záväzok zo spotrebiteľskej zmluvy, môže sa záložný veriteľ v rámci výkonu záložného práva uspokojiť len predajom zálohu na dražbe podľa osobitného zákona alebo predajom zálohu podľa osobitných zákonov. Je tak zrejmé, že pri výkone záložného práva zabezpečujúceho spotrebiteľské záväzky je zakázaná a absolútne vylúčená realizácia tzv. priameho predaja zálohu alebo iného spôsobu speňaženia zálohu obsiahnutého v záložnej zmluve, mimo zákonom dovoľených spôsobov.“*

V prípade neplnenia si povinností dlžníka v úverovom vzťahu zabezpečenom záložným právom s možnosťou realizácie predaja zálohu na dražbe je pre tento postup meritórna právna úprava zákona o dobrovoľných dražbách (spolu s Občianskym zákonníkom).

Prvotne musí byť splnený predpoklad – pohľadávka nie je riad-

<sup>27</sup> ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 583. Zhodne aj v inej časti toho istého diela písanej ďalším autorom: *„Výkon záložného práva predajom zálohu inak ako na dobrovoľnej dražbe alebo na dražbe v exekúcii nie je prípustný, ak záložné právo zabezpečuje záväzok zo spotrebiteľskej zmluvy (§ 52 ods. 1 a § 53 ods. 10 OZ). Iný spôsob výkonu záložného práva nie je možné platne dohodnúť.“* In ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 1200.

<sup>28</sup> Pozn. podľa vlastného výskumu autora.

ne a včas splnená (berie sa do úvahy aj úhrada splátok, nielen napr. zosplatnený úver ako celok). Následne môže veriteľ uplatniť priamy výkon záložného práva (ide zrejme o posledný priamy výkon práva v spotrebiteľskom vzťahu bez prítomnosti kontroly tretej strany). Postup veriteľa na začatie výkonu svojho práva je uvedený v § 7 ods. 1 a 2 zákona o dobrovoľných dražbách – navrhuje ho veriteľ, pričom táto osoba zároveň osvedčuje splnenie podmienok na začatie výkonu záložného práva. Nielenže je dlžník vystavený svojvôli veriteľa (v podobe dispozície začatia celého procesu a aj jednostranného vyhlásenia oprávnenosti pohľadávky) bez nutnosti akejkoľvek komunikácie s ním, navyše mu nie je daná možnosť ani namietť, že by týmto postupom mohol veriteľ uplatňovať svoje domnelé právo vyplývajúce mu zo zmluvnej podmienky.

Podobný záver bol dôvodom na prejudiciálnu otázku<sup>29</sup> Súdnemu dvoru Európskej únie: „Či sa má smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách vykladať v tom zmysle, že jej odporuje právna úprava členského štátu, akou je § 151j ods. 1 OZ v spojení s ďalšími ustanoveniami právnej úpravy dotknutej vo veci samej, ktorá umožňuje veriteľovi vymôcť plnenie z neprijateľných zmluvných podmienok tak, že vykoná záložné právo predajcom nehnuteľnosti aj napriek námietkam spotrebiteľa, spornosti veci a bez posúdenia zmluvných podmienok súdom alebo iným nezávislým tribunálom?“, tá však meritórne zodpovedaná pre späťvzatie nebola.

Otázka ústavnej súladnosti zákona v uvedenej súvislosti bola nastolená (a do určitej miery posúdená) aj v súdnom konaní,<sup>30</sup> kde

<sup>29</sup> Návrh na začatie prejudiciálneho konania z 29. októbra 2012 pred Súdnym dvorom Európskej únie, vec bola vedená pod sp. zn. C 482/12 (Slovensko - Peter Macinský, Eva Macinská/Getfin, s. r. o., Financreal, s. r. o.).

<sup>30</sup> Rozhodnutie Krajského súdu v Prešove z 22. novembra 2011, sp. zn. 6 Co 108/2011: „Aj z týchto dôvodov je preto diskutabilné, či v teste ústavnej súladnosti a konformnosti môže vo všeobecnosti obstať právna úprava, ktorá v podmienkach súkromného procesu nielenže nezabezpečuje garanciu a ochranu ústavných práv účastníkov právnych vzťahov (a tým na podústavnej úrovni nerozvíja ústavné imperatívy ochrany práv), ale práve naopak, vytvára neprimerane široký priestor pre ich faktické popretie v zmysle, že ústavné práva cez prizmu ich aplikácie a naplňania nemajú inú ako len iluzórnu povahu.“

namietajúci súd konštatoval: „Krajský súd dodal, že inštitút dobrovoľnej dražby je inštitútom, ktorý vo svojej podstate vážnym spôsobom zasahuje do práva vlastníť majetok podľa čl. 20 Ústavy SR s dosahom na ústavné právo na obydlie podľa čl. 19 v spojení s čl. 20 ústavy, a to bez akejkoľvek (preventívnej) ingerencie súdnej moci. Záložca je tak počas celého trvania záložného práva vystavený jedine konaniu a rozhodovaniu záložného veriteľa. Je otázne, či takáto konštrukcia neodporuje základným súkromnoprávnym zásadám, najmä zásade rovnosti účastníkov súkromnoprávných vzťahov (§ 2 ods. 2 OZ) s dosahom na čl. 20 Ústavy SR, keď je vlastníckemu právu nadradené iné vecné právo vykonávané bez verifikácie oprávnenosti a dôvodnosti jeho výkonu zmocneným orgánom štátnej moci (súdom). Líniu ingerencie súdnej moci pri nútenom výkone súkromného práva podporuje aj ustálená judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva najmä k čl. 8 Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd v znení jeho dodatkových protokolov (porov. napr. rozsudok vo veci Paulić proti Chorvátsku z 1. marca 2010, rozsudok Novoseletskiy proti Ukrajine (sťažnosť 47148/99). Súd ďalej uviedol, že postihnutie majetku výlučne súkromnými osobami - podnikateľmi sledujúcimi dosahovanie zisku takmer bez akejkoľvek verejnoprávnej ochrany v rozsahu, aký umožňuje slovenská právna úprava, je diskutabilné aj vo svetle porovnateľných právnych poriadkov, ktoré na tak závažný zásah do vlastníctva vyžadujú rozhodnutie sudcu.“

Otázka súladu súčasnej právnej úpravy výkonu dobrovoľných dražieb bola okrem konania pred Súdnym dvorom Európskej únie vo vzťahu k ochrane spotrebiteľa (najmä § 151j OZ) aj predmetom konania,<sup>31</sup> v ktorom s posudzovala ústavnosť postupu (súlad § 7 zákona o dobrovoľných dražbách s Ústavou Slovenskej republiky), podľa ktorého na začatie výkonu záložného práva formou dobrovoľnej dražby je postačujúce navrhnutie takéhoto postupu veriteľom a jeho vyhlásenie o oprávnenosti jeho pohľadávky (síce je potrebné aj preukázanie, avšak to opätovne vykonáva veriteľ, čo v prípade jeho nepoctivého postupu – vytvorenia fiktívneho účtovného stavu – neoprávňuje dlžníka účinne sa v tejto fáze brániť).

<sup>31</sup> Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky prvotne pod dočasnou sp. zn. RVP 13090/2012.

V otázke ústavného súladu výkonu záložného práva dobrovoľnou dražbou (pričom slovo „dobrovoľná“ žiadnym spôsobom neklasifikuje predmetný postup, nanajvýš reflektuje zákonom aporobované uplatňovanie svojvôle záložného veriteľa) odkazujeme na argumentáciu rovnako postaveného posudzovateľa<sup>32</sup> predmetnej otázky v Českej republike: „Ústavný súd zrušil § 36 ods. 2 zákona o verejných dražbách z dôvodu, že umožňovalo nútenú dražbu majetku bez toho, aby pohľadávka bola priznaná vykonateľným súdnym rozhodnutím alebo iným kvalifikovaným aktom poskytujúcim záruku vierohodnosti a kontrolovateľnosti. Ústavný súd konštatoval, že otázky, ktoré v právnom štáte musí zodpovedať súd, zákon zveril do rozhodovania živnostníka – dražobníka. Z tohto dôvodu je predmetná právna úprava nezlučiteľná s princípmi právneho štátu.“

Ústavnosť dobrovoľných dražieb na Slovensku posúdil nepriamo Ústavný súd Slovenskej republiky, keď vyvodil záver, že „...zákon o dobrovoľných dražbách, ako aj súvisiace právne predpisy regulujúce výkon záložného práva do určitej miery (nie však neobmedzene) nadraduje záujem veriteľa na uspokojení jeho pohľadávky pred záujmom dlžníka na ponechaní si veci“, tiež doplnil, že „záujem záložného veriteľa na spĺňaní majetku dlžníka v procese, ktorý sa neuskutočňuje v súčinnosti s dlžníkom a nad ktorým nie je vykonávaná priebežná súdna kontrola, a to obzvlášť vtedy, ak je predmetom dobrovoľnej dražby vec plniaca významné sociálne potreby dlžníka, však nemôže byť nadradený záujmu dlžníka vo väčšej miere, ako je to v prípade exekúcie (m. m. II. ÚS 261/2013)“,<sup>33</sup> z kto-

<sup>32</sup> Nález Ústavného súdu Českej republiky z 8. marca 2005, sp. zn. Pl. ÚS 47/04. Na doplnenie uvádzame z argumentácie: „Nedobrovoľná, nútená dražba (exekúcia) podľa § 36 ods. 2 zákona o verejných dražbách prebieha na základe tvrdenia veriteľa o tom, že má splatnú pohľadávku voči dlžníkovi, z ktorej sa neplní, a ktorá je zabezpečená záložným právom. Forma notárskeho zápisu potvrdzuje len tú skutočnosť, že veriteľ toto skutočne prehlásil, avšak pravdivosť stavu veci, resp. skutočnosť veriteľom prehlásovaných v žiadnom smere nepotvrdzuje ani neoveruje. ... Právna úprava obsiahnutá v § 36 ods. 2 zákona o verejných dražbách nie je v súlade s ústavnými hľadiskami, najmä neobsahuje dostatočné záruky spravodlivého procesu a ochrany práv tretích osôb. Zákonom totiž bola priznaná nútená dražba majetku bez toho, aby bola pohľadávka priznaná vykonateľným súdnym rozhodnutím.“

<sup>33</sup> Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. PL. ÚS 23/2014.

rého je zreteľne badať reálnu pochybnosť o ústavnosti takéhoto postupu a azda len „nešťastne“ formulovanou otázkou<sup>34</sup> predloženou súdu sa dobrovoľné dražby neocitli na periférii svojej existencie, keď už aj v iných veciach Ústavný súd Slovenskej republiky k nim podal záver. Podľa platnej právnej úpravy zákona o dobrovoľných dražbách je rozsah prostriedkov následnej nápravy proti výkonu záložného práva obmedzený v podstate len na žalobu o neplatnosť dražby a takáto následná prípadná obrana záložcu je podstatne sťažená.<sup>35</sup>

Súdny dvor Európskej únie v ďalšej (tematicky súvisiacej) jemu predloženej veci<sup>36</sup> vyslovil záver, že „*ustanovenia smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa majú vykladať v tom zmysle, že im neodporuje vnútroštátna právna úprava, ako je úprava dotknutá vo veci samej, umožňujúca vymôcť pohľadávku založenú na zmluvných podmienkach, ktoré sú prípadne nekalé, mimosúdnym výkonom záložného práva na nehnuteľný majetok, ktorý spotrebiteľ poskytol ako zabezpečenie pohľadávky, ak predmetná právna úprava prakticky neznemožňuje alebo nadmerne nesťažuje ochranu práv, ktoré spotrebiteľovi priznáva táto smernica, čo overiť prináleží vnútroštátnemu súdu*“, čím povedal, že ak má spotrebiteľ stále dostatok nástrojov na uplatnenie svojich práv aj po realizácii dobrovoľnej dražby, možno považovať dobrovoľnú dražbu za eurokonformnú, hoci na posúdenie vyžadovaného dostatku reálnych nástrojov na domoženie sa svojich práv už nechť priestor vnútroštátnemu súdu. Za podstatné časti odôvodnenia je nevyhnutné považovať tiež tie, v ktorých zdôraznil významnosť predmetu úpravy – „odnímaného obydľia“ (bod 62): „*Pokiaľ ide*

<sup>34</sup> Pozn. ide o výklad autora vyplývajúci z odôvodnenia poukazovaného rozhodnutia obsahujúcej argumentáciu pre odmietnutie predloženého návrhu.

<sup>35</sup> Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. II. ÚS 261/2013.

<sup>36</sup> Vec C-34/13, *Kušionová proti SMART Capital, a. s.* Bližšie porovnaj – DOBROVODSKÝ, R. Rechtsschutz des Verbrauchers (Eigentümers) vor Folgen der Liberalisierungs- und Deregulierungsschritte. Erfahrungsbericht aus der Slowakei. In: *Eigentum und Rechtssicherheit: Wandel des Eigentumsbegriffs*. Tbilisi : Staatliche Ivane-Javakishvili-Universität, 2016, s. 150 – 165.



o primeranú povahu sankcie, osobitnú pozornosť treba venovať okolnosti, že majetok dotknutý konaním o mimosúdnom výkone záložného práva, o ktorý ide vo veci samej, je nehnuteľnosť určená na bývanie spotrebiteľa a jeho rodiny.“ A tiež akcentoval na uplatňovanie predbežných (dnes už neodkladných) opatrení: „Konkrétne, pokiaľ ide o dôsledky, ktoré pre spotrebiteľa a jeho rodinu spôsobuje vysťahovanie z obydľia predstavujúceho ich hlavné bydlisko, Súdny dvor už zdôraznil dôležitosť toho, aby príslušný vnútroštátny súd disponoval predbežnými opatreniami umožňujúcimi prerušenie, prípadne zmarenie protiprávneho konania o výkone rozhodnutia týkajúceho sa nehnuteľnosti zaťaženej hypotékou v prípade, keď je prijatie takýchto opatrení potrebné na zabezpečenie efektivity ochrany zaručenej smernicou 93/13 (pozri v tomto zmysle rozsudok Aziz, EU:C:2013:164, bod 59).“

Bezprostredne posudzované rozhodnutie Súdneho dvora EÚ je však z nášho pohľadu nekonzistentné s jeho vlastnou praxou, v inej ním posudzovanej veci<sup>37</sup> totiž uviedol: „Smernica 93/13/EHS Rady z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa má vykladať v tom zmysle, že bráni právnej úprave členského štátu, akou je právna úprava dotknutá vo veci samej, ktorá tým, že v konaní o výkone rozhodnutia týkajúceho sa nehnuteľnosti zaťaženej hypotékou nestanovuje možnosť vzniesť námietky voči nekalej povahe zmluvnej podmienky, na základe ktorej bol vydaný exekučný titul, zneumožňuje súdu rozhodujúcemu v určovacom konaní, ktorý je príslušný na posúdenie nekalej povahy tejto podmienky, prijať predbežné opatrenia, najmä tie, ktoré vedú k prerušeniu uvedeného konania o výkone

<sup>37</sup> Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci vedenej pod sp. zn. C 415/11 [Mohamed Aziz proti Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)] zo 14. marca 2013. Pre doplnenie hodnotnosti rozhodnutia uvádzame aj druhú časť rozsudku: „pojem ‚značná nerovnováha‘ ku škode spotrebiteľa treba posúdiť na základe analýzy vnútroštátnych právnych predpisov uplatňovaných v prípade absencie dohody medzi zmluvnými stranami s cieľom posúdiť, či a prípadne v akej miere je právne postavenie spotrebiteľa vyplývajúce zo zmluvy nevýhodnejšie ako právne postavenie zakotvené v platnom vnútroštátnom práve. Zároveň sa zdá, že na tieto účely je relevantné preskúmať právne postavenie uvedeného spotrebiteľa z hľadiska prostriedkov, ktoré má podľa vnútroštátnej právnej úpravy k dispozícii na zabránenie uplatňovaniu nekalých podmienok.“



*rozhodnutia, hoci prijatie týchto opatrení je potrebné na zabezpečenie plnej účinnosti jeho konečného rozhodnutia.“* V citovanom je prítomná striktnejšia právna úprava (Španielskeho kráľovstva), dokonca nejde ani o priamy výkon záložného práva, ale o výkon exekučného titulu (podľa právneho poriadku Španielskeho kráľovstva platobného rozkazu, ktorý vydal súd podľa notárskej zápisnice), teda vykonateľného rozhodnutia, no aj v takom prípade (čo už predpokladá minimálne posúdenie spornej veci súdom pre vydanie rozsudku) súd ustálil, že spotrebiteľ má mať právo namietať neprijateľnosť zmluvnej podmienky (pričom v rámci procesu osvedčovania pohľadávky veriteľa notár musel osvedčiť jej oprávnenosť – podobnosť s naším právnym poriadkom). Spotrebiteľ v predmetnej veci podal po začatí výkonu dražobného procesu žalobu na súd o určenie neplatnosti jednej zo zmluvných podmienok zmluvy o hypotekárnom úvere, avšak toto konanie nemalo vplyv na prebiehajúcu dražbu. Súd tak posúdil aj prísnejšiu právnu úpravu (vo vzťahu k splneniu kritérií potrebných na začatie dražby, keď v porovnaní s našou vnútroštátnou právnou úpravou treba získať aj exekučný titul – priamy výkon tak nie je dovolený, avšak podobnosť je v otázke nemožnosti namietania neprijateľnosti zmluvnej podmienky) ako slovenskú za nesúladnú s právom Európskej únie, pričom ide inak o podobné skutkové aj právne vymedzenie. Za významné sme považovali citované rozhodnutie aj z toho dôvodu, že vymedzuje posúdenie nerovnováhy pre účely určenia neprijateľnosti zmluvnej podmienky: *„na účely určenia, či dôjde k nerovnováhe napriek požiadavke dôvery (dobrej viery), treba preveriť, či predajca alebo dodávateľ, ktorý zaobchádza so spotrebiteľom čestne a rovnocenne, mohol rozumne očakávať, že by tento spotrebiteľ súhlasil s dotknutou podmienkou po individuálnom dojednaní.“*<sup>38</sup>

<sup>38</sup> Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci vedenej pod sp. zn. C 415/11 [Mohamed Aziz proti Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)] zo 14. marca 2013, bod 2.

#### 4. „Post dražobné“ možnosti

V prípade, ak dôjde k výkonu záložného práva predajom zálohu na dobrovoľnej dražbe a spotrebiteľ ako bývalý vlastník nepodá na súde žalobu o neplatnosť dražby, resp. v takomto konaní nebude úspešný, existuje možnosť podania určovacej žaloby, a to preto, že nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti na dobrovoľnej dražbe nemožno považovať za originárny spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva: „Dobrovoľná dražba v skutočnosti nie je originárnym spôsobom nadobudnutia vlastníckeho práva. V dobrovoľnej dražbe nemožno nadobudnúť vec od neovlastníka, a to ani za stavu, že nebol podaný návrh na určenie neplatnosti dobrovoľnej dražby.“<sup>39</sup>

Originárnosť nadobudnutia vlastníckeho práva na dobrovoľnej dražbe bola predmetom diskusie: „*Donedávna bol v právnej teórii zaužívaný právny názor, že nadobudnutie vlastníctva prostredníctvom dražby je tzv. originálne nadobudnutie (napr. VALOVÁ, K. a kol. Zákon o dobrovoľných dražbách. Komentár. BECK : Bratislava 2010, v tomto zmysle aj MACHYNIÁK, M. Nadobúdanie vlastníckeho práva a iných práv na dobrovoľnej dražbe. In Bulletin slovenskej advokácie, roč. 2005, č. 11), čiže sa na nadobúdateľa nevzťahujú právne spory a vady predmetu nadobudnutia a pretrháva sa zásada nemo plus iuris. Avšak existuje aj názor právnej vedy (LAZAR, J., a kol. Občianske právo hmotné. Tretie doplnené a prepracované vydanie. 1 zväzok. IURA EDITION : Bratislava 2006, s. 436), že príklep je tzv. inou právnou skutočnosťou v zmysle § 132 ods. 1 OZ. Nepresnosť označenia príklepu za ‚inú právnú skutočnosť‘ bez uvedenia, akou ‚inou‘ skutočnosťou príklep vlastne je, kritizoval aj V. Knapp vo svojom známom príspevku O príklepu a také o právni filozofii. In Právni rozhledy, roč. 1995, č. 6, deviaty bod. Po hlbšom skúmaní tohto právneho inštitútu sa v právnej teórii, ako aj v rozhodovacej praxi súdov objavuje a prevláda druhý názor, a to opačný“<sup>40</sup>, pričom vyvodенý*

<sup>39</sup> Rozsudok Krajského súdu v Prešove z 30. októbra 2012, sp. zn. 20 Co 123/2011, 20 Co 51/2012.

<sup>40</sup> JEŽOVÁ, D. *Dobrovoľná dražba a ochrana vydražiteľa*. Dostupné <http://www.najpravovo.sk/clanky/dobrovolna-drazba-a-ochrana-vydraziteľa.html>. [2017-12-01]

záver je zrejímavý – nadobudnutie vlastníckeho práva na dobrovoľnej dražbe nie je originárnym spôsobom, čo podporuje aj súvisiaca rozhodovacia prax: „zo znenia samotného zákona č. 527/2002 Z. z. nemožno vyvodit' záver o tom, že by dobrovoľná dražba mala viesť k nadobudnutiu vlastníckeho práva aj od nevladníka, a teda že by došlo k prelomeniu zásady ‚nemo plus iuris‘. V tejto súvislosti dovolací súd poukazuje na nálezh Ústavného súdu Slovenskej republiky z 13. apríla 2011, sp. zn. III. ÚS 448/2010.“<sup>41</sup>

## 5. Záver

Hoci sú dôvodné pochybnosti o legitímnosti výkonu záložného práva vo forme dobrovoľnej dražby, tento spôsob je stále veľmi využívaný. Kritika doktríny a súvisiacej rozhodovacej praxe najvyšších súdnych autorít však má byť pre zákonodarcu mementom, že nekritické prijatie právnej úpravy odporúčanej bankou nebolo vhodným riešením a v praxi sa spája skôr s problémami.

Kým sa tento stav napraví, je možné pre dočasné preklopenie súčasného stavu súhlasiť s Budjačovým riešením: „...možno konštatovať istú zhodu v prístupe Ústavného súdu SR a Súdneho dvora EÚ, z ktorého plynie pre aplikačnú prax, ale aj pre zákonodarcu zásadný právny záver, že účinným prostriedkom ochrany práv spotrebiteľa pred mimosúdnym výkonom práva, ktorému chýba akákoľvek preventívna, štátom garantovaná kontrola, je de facto právne nárokovateľné predbežné opatrenie súdu, pri splnení zákonných podmienok, ktoré vytvorí adekvátny časový priestor a založí právomoc fór, v rámci ktorého konaajúci súd posúdi potenciálnu neprijateľnosť zmluvných podmienok a na ich základe uplatňovaných plnení, ako aj splnenie podmienok pre mimosúdný výkon záložného práva ...“<sup>42</sup>

---

<sup>41</sup> Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 M Cdo/20/2011. Pre hlbšie zdôvodnenie možno pozrieť napr. <http://www.lexforum.cz/277>.

<sup>42</sup> ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2015. s. 583.

**Marek Maslák (ed.)**

**VYBRANÉ OTÁZKY IMPLEMENTÁCIE  
EURÓPSKÝCH PRÁVNÝCH PREDPISOV  
REGLEMENTUJÚCICH  
ZVÝŠENÚ OCHRANU SLABŠEJ STRANY**

Zodpovedný redaktor Jozef Molitor  
Grafická úprava a zalomenie Jana Janíková  
Obálka Marek Petržalka

Pre Právnickú fakultu Trnavskej univerzity v Trnave  
vydalo vydavateľstvo TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVENSIS,  
spoločné pracovisko Trnavskej univerzity  
a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, ako 224. publikáciu.  
Vytlačila VEDA, vydavateľstvo SAV.

**ISBN 978-80-568-0082-9**

ISBN 978-80-568-0082-9

